

ελευθερο πνεύμα

ΕΡΕΥΝΑ - ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ - ΤΕΧΝΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ

Ίδρυτής - Διευθυντής: Λάμπρος Μάλαμας Χρόνος 7ος Τεύχος 27

Σ' όλο τον κόσμο ξαστεριά, σ' όλο τον κόσμο ήλιος (Δημοτικό)

Θ Ε Μ Α Τ Α :

- "Όμηρος Πέλλας
- Άλήθειες για τó χριστιανισμό
- Παγκόσμια ποίηση
- Έλληνική ποίηση
- Η άρχαία ελληνική λογοτεχνία
- Πορτραίτα χαρακτήρων του καιρού μας
- Η θυσία τής Ίφιγένειας
- Αντιπολεμικά άφηγήματα
- Η σημερινή Άθήνα
- Πρωτότυπα λαογραφικά κείμενα
- Άποφθέγματα και άριθμοι
- Έλληνοβαλκανικές συνεργασίες
- Ίστορικές ύπομνήσεις για τήν Έθν. Άντίσταση
- Οί συγγραφείς και τά βιβλία
- Κριτικές σημειώσεις για τó θέατρο
- Πολιτικοκοινωνικά κεντρίσματα
- Μηνύματα στο «Ε.Π.»
- Πνευματικά και καλλιτεχνικά γεγονότα

Σ' αυτό τó τεύχος 50 όνόματα συνεργατών

Πρωτότυπη Έπιθεώρηση άγωνιστικής λογοτεχνίας και κριτικοδ προβληματισμοδ. Μαχητικό όργανο διαφώτισης και πνευματικής καλλιέργειας του λαοδ

"Όσα σημειώνω, τά σημειώνω γιατί δέν ύποφέρω να βλέπω τó άδικο να πνίγει τó δίκαιο

Μακρυγιάννης

Περιοχόμενα

	σελ.		
ΠΡΩΤΟΣΕΛΙΑΗ ΠΟΙΗΣΗ:			
Ήλιοβασιλευμα στον «Παρθενώνα». Με τον Όμηρο Πέλλα (Γ. Ζορμπά)	769		
Ό επιτάφιος άγγελος και σταλαγμός της κλεψύδρας (Π. Κριναίου)	770		
ΕΠΙΦΤΑΛΙΑ:			
Άλήθειες για τό Χριστιανισμό (Α. Μάλαμα)	771		
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΙΗΣΗ:			
Άπό Άν. Γερμανία (Μετ. Ν. Σπάλα)	774		
> Νότια Άφρική (Μετ. Ο. Σάνς)	776		
> Βενεζουέλα (Μετ. Μάγια Ροίσου)	777		
> Ούγγαρία (Μετ. Έλλη Παιονίδου)	777		
> Ίταλία (Μετ. Φ. Δέλφη)	777		
> Δ. Γερμανία (Μετ. Ντ. Κοίγκουλου)	778		
> Γιουγκοσλαβία (Μετ. Ρ. Μποιμη)	778		
> Βουλγαρία (Μετ. Έλ. Παιονίδου)	778		
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ:			
Ψηλά οι Καρδιές (Α. Κυριακόπουλου)	779		
Ό έπνος ό θαλασσανός άγωνιστών του 1821 (Αούλας Κωνσταντινίδου)	779		
Έλένη Νικολάκου (Σπ. Μουσελίμη)	780		
Στήν Ταβέρνα (Α. Παλαχρήστου—Πά-νου)	780		
Έπιστροφή (Κώστα Καφρά)	781		
Γαλήνη (Θ. Κ. Τρουπή)	781		
Αθήνη (Β. Σουλτάνη)	782		
Τό μεθισμένο φεγγάρι (Νικ. Νικήτα)	782		
Ή ένέδρα των έκτελεσμένων (Γ. Καραβίδα)	782		
Στό δάσκαλό μου (Π. Βοινίσιου)	783		
Τί κρίμα! (Τ. Παπαποστόλου)	783		
Μονόλογος (Κ. Άνιφαντή)	784		
Σκέψεις (Στ. Καραγιάννη)	784		
Δρόμος άνεξαρτησίας (Στ. Π. Γιωβάνη)	784		
Πέτρα (Ν. Χατζηνικολάου)	784		
Τό άνταρτόπουλο (Π. Έμμανουήλ)	785		
Όμολογία (Θ. Ρητορίδη)	785		
Από ποιήματα (Μ. Πανηγόπουλου)	786		
Τό Κάστρο (Γ. Σμιφινιώτη)	786		
Προσμονή (Θ. Γιαπιτζάκη)	786		
ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ:			
Ή άρχαία έλληνική λογοτεχνία (Μετ. Ν. Β. Λώλη)	787		
Έννοιες αίτοθυσίας γυναικών στην άρχαία τραγωδία (Έλ. Παπαδάκη)	789		
Ό άναρχικός χωρίς ίδεολογία (Γ. Πα-			
		παστάμου)	791
		Ή τσιμεντοαθήνα (Αητώσ Χ. Γκόλφου)	793
		Γυρίστε πίσω... (Έρ. Βάδχμπετη)	794
		ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΤΙΘΜΝΗΣΕΙΣ (Άν-θολόγιο Α. Μ.)	797
		ΕΛΛΗΝΟΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΣΤΝΕΡΓΑ-ΣΙΕΣ (Γ. Γκαγκούλια)	798
		ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ (Μετ. Ντ. Κοίγκουλου)	800
		ΠΕΙΘΩ ΑΡΙΘΜΩΝ (Στατιστικές)	800
		ΛΛΟΓΡΑΦΙΑ:	
		Ή Μεγ. Πέμπτη στην Αίτωλία (Ν. Μποιτβα)	801
		Καλεστήρια γάμου κι άποκριάς (Χ. Κόκκαλη)	802
		Είτροάπτελα παραμύθια (Χ. Σκανδάλη)	803
		ΟΙ ΣΤΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ (Α. Μάλαμα)	808
		ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ (Α. Μάλαμα)	817
		ΠΟΛΙΤΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΕΝΤΡΙ-ΣΜΑΤΑ (Στέλιου Κεντηή)	821
		ΜΗΝΤΜΑΤΑ ΣΤΟ «Ε. ΠΝΕΤΜΑ»	826
		ΠΝΕΤΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙ-ΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	828

« Ε Λ Ε Τ Θ Ε Ρ Ο Π Ν Ε Τ Μ Α »

Ίδιοκτήτης - ίκείθινος έκδότης

ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

Άση σύμφωνα με τό νόμο:

Ε. Βενζέλον 188 - Γιάννινα

Τιμή τεύχους Δρχ. 60

Χρονιάσκη συνδρομού έσωτερικού Δρχ. 250

Φιλική > 400

Έξωτερικού Δολλ. 12

Όργανισμοί, Νομ. Πρόσωπα, Ί-

δρύματα, Άθήμα, Κοινότητες Δρχ. 600

Τέλη - άλληλογραφία - έμβάσματα στον ίδιο.

Χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται. Φιλοξενούν-

ται μόνο άδημοσίευντες συνεργασίες.

Έκτύπωση:

Τυπογραφείον «Η ΩΜΩΝΗ»

Κονίτσης 195 - Τέγμα Άνω Τοίμπας

Τηλ. 920.610 - Θεσσαλονίκη

Περιοδικά και διβλία του Α. Μάλαμα πω-
λούνται στην Άθήνα στα Βιβλιοπωλεία:
«Λωδώνη» Άσκληπιού 3, «Σύγχρονη Έποχή»
Άκαδημίας 76, Κολλάρου Σόλωνος κ.ά. Στη
Θεσν/ίκη: Π. Ραγιά Τσιμισκή 44, Ν.
Χατζηκίργιου Βενζέλον 15, «Σύγχρονη Έ-
ποχή» Άριστοτέλους 7, Κέντρο Λιάθσεης Βι-
βλίον Τσιμισκή 96 κ.ά.

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΝΕΥΜΑ

Έρευνα - Στοχασμός - Τέχνη - Κριτική
Ίδρυτής - Διευθυντής : ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

Β' έκδοτική περίοδο
Ζ' χρόνος 27ο τεύχος
Γενάρης - Φλεβάρης -
Μάρτης 1978

Ήλιοβασίλεμα στον «Παρθενώνα»

Με τον "Όμηρο Πέλλα"

Τοῦ ΓΙΩΡΓΗ ΖΟΡΜΠΑ

Ύπό τὰ χωριά τῆς Κυπαρισσίας,
δάσκαλος στὰ χωριά τῆς Ἑδεσσας.
Στὴν Κατοχή δρέθηκε ὄμηρος στὴ Γερμανία·
τὸν ἔπιασε ὁ Κάλτσεφ γιὰ συμμετοχὴ στὸ ΕΑΜ.
Μὲ τὴν ἀπελευθέρωση, τὸν δρῆκαν οἱ σύμμαχοι
μισοπεθαμένο, πετσὶ καὶ κόκκαλο ἀπὸ τὴν πείνα!
Τὸν συνέφεραν σὲ κάποιον νοσοκομεῖο,
καὶ μ' ἀεροπλάνο τὸν ἔστειλαν πίσω στὴν Ἑλλάδα.
Ὅταν κατέβηκε στ' ἀεροδρόμιο φοροῦσε δίκωχο μὲ σῆμα τοῦ ΕΛΑΣ.
Ἐφτανε αὐτό, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ μιὰ θέση
στὸ Μακρονήσι τῆς μετακατοχικῆς Ἑλλάδας.
Ἐκεῖ τὸν γνώρισα, μιὰ μέρα στὴν ἀκροθαλασσιά.
Εἶχα δγάλει τὶς κάλτσες καὶ τ' ἄρβυλα
καὶ κρεμοῦσα τὰ πόδια μου ἀπόνια βραχάκι στὴ θάλασσα
Ἐποξεχάστηκα ἔτσι, κοιτάζοντας τὸ ἡλιοβασίλεμα
πέρα ἀπ' τὶς στῆλες τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνα
κατάντικρυ στὸ Σούνιο. Τόσα χρώματα καὶ σχήματα!
Ὅλα φωτεινά! Καὶ σὺ καρφωμένος στὸ δράχο τῆς Μακρόνησος.
Στιγμὲς θανάτου! . . . Ἐκεῖ ἄκουσα μιὰ φωνή:
— «Βλέπεις, συνάδελφε, τὸ ἡλιοβασίλεμα; Ὅλο μαγεία ἔ;»
Γύρισα νὰ ἰδῶ ποιὸς μοῦ μιλοῦσε: Ἦταν ὁ Ὅμηρος.
Μέτριο ἀνάστημα, ἀδύνατος μὲ σκαμμένο πρόσωπο,
ὄμως γελαστό, καὶ δυὸ μάτια ὄλο εἰλικρίνεια
νὰ μπερμπερίζουν πέρα κατὰ τὸ Σούνιο,
καὶ νὰ παίζουν μὲ τὶς λιαχτίνες ποῦ βασίλευαν!
Σίμωσε πλάι μου κι ἔκατσε. Μ' ἄνοιξε κουδέντα
γιὰ τὶς σπάνιες ἀποχρώσεις τῆς δύσης,
ποῦ μόνο ἡ φύση φκιάχνει τέλεια
καὶ κανένας ποτὲ χρωστήρας τ' ἀνθρώπου.
Κεῖνο τὸ ἡλιοβασίλεμα μᾶς πλημμύριζε θλίψη, νοσταλγία κι ἀναζήτηση ζωῆς!

* Ὁ Ὅμηρος Πέλλας (Ὀδυσσεύς Γιαννόπουλος) εἶναι ὁ ἀείμνηστος λογοτέχνης τοῦ περιηγητικοῦ βιβλίου «ΣΤΑΙΛΑΓ VI - C» τοῦ συγκλονιστικοῦ ἐκείνου χρονικοῦ ἀπὸ τὰ φασιστικά στρατόπεδα τῶν ναζιῶν. Οἱ φίλοι του Στέργιος Βαλιούλης, Γιώργης Ζορμπᾶς καὶ Τάσης Τσαβέλλης σὲ συνεργασίᾳ μὲ τὴ γυναίκα του στὰ 15 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του, ἐβγαλαν καὶ ἓνα πεντάφυλλο ἐπιμνημόσυνο ἔντυπο. Τὸ «Ε.Π.» τιμώντας τὴ μνήμη του δημοσιεύει ἐδῶ ἓνα κομμάτι τοῦ φίλιτου Γιώργη Ζορμπᾶ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη.

ὥσπου ξεθώριασαν τὰ χρώματα τῆς δύσης,
 κι αὐτόματα σὰν ὄνειροπαρμένοι κοιταχτήκαμε στὰ μάτια.
 Γελάσαμε κι οἱ δυὸ καλόκαρδα, γίναμε φίλοι,
 γιὰτ' εἶχαν πολὺ ζεσταθεῖ οἱ καρδιές μας.
 Τὸ βράδυ στὴ σκηνή του μᾶς τραγούδησε:
 τὴ «Τζαβέλαινα» «Κορίτσια ἀπὸ τὰ Γιάννινα
 νυφάδες ἀπ' τὸ Σούλι» καὶ τὸ «Σὰν πᾶς πουλί μου στὸ Μοριά».
 Μετὰ σαλτάρισε ὀρθὸς, τράβηξε κι ἄλλους σὲ χορὸ
 καὶ τραγουδώντας χόρευ' ἕναν τσάμικο
 μὲ πολλὰ τσακίσματα καὶ λεβεντιά!
 «Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος — σκέφτηκα — κρατᾷ μέσα του
 δὴλ τὴν πονεμένη καὶ χαρούμενη ρωμιοσύνη!
 Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὁ φίλος κι ἀδερφός, ὁ ἥρωας καὶ μάρτυρας
 σωστὸς Ἕλληνας δάσκαλος Ὁμηρος Πέλλας!
 Ὑστερα, πέθανε!... μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη καὶ τὴν πένα στὸ χέρι!

Ὁ ἐπιτάφιος ἄγγελος

ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ

Μὰ ποιὸς ἀνεστήθη; Ὁ Ναζωραῖος Ἰησοῦς	πίσω ἀπὸ τὰ νεκρικὰ προσωπεῖα
ὁ Λουμούμπα, ὁ Μπέν Ρεχαλά, ὁ σιδεράς	(των.
ὁ τετραήμερος Λάζαρος;	(Ἀποστόλης Ἀρχιδικαστῆ τοῦ κατεστημένου ταμποῦ Πό-
Ἐσύ, ὁ παρακάτω, ὁ φίλος, ὁ φυ-	πὸσα ἑκατομμύρια φορές θὰ ξεπλύνεις τ' ἀ-
(λακισμένος, ὁ ἐξόριστος;	(νόσια χέρια
Οἱ ντουφεκισμένοι στὸ φρικτὸ Σκο-	μπροστὰ στὴν φραγγελωμένη φωνή;
(πευτήριο	Πόσα ἑκατομμύρια σταυροὶ τοῦ θα-
οἱ ὀσιομάρτυρες ἄθωοι νεκροὶ τοῦ	(νάτου
(Διστόμου	θὰ διασχίσουν τ' ἀρχαῖο καὶ τὸ νέο
οἱ ὀλοκαυτωμένοι στὸ ναζιστικὸ	(λιθόστρωτο,
(κρεματόριο	χωρὶς προοπτικὴ καὶ ἐλπίδα
χαμογελοῦνε πολὺ λυπημένα	ν' ἀκούσουν τὴ μιά τῶν Σαββάτων,
	(τὸν ἐπιτάφιον ἄγγελο;

Ὁ σταλαγμὸς τῆς κλεψύδρας

(Ἀπόσπασμα)

Ἐγραφε νύχτα θαθεῖα, μὲ κεφαλαῖα κόκκινα γράμματα
 στὸν τοῖχο τοῦ συνοικιακοῦ καφενείου
 τὴν ἀνένδοτη, ἀγία, ὁμοουσία τριάδα

...Λευτεριά... δικαιοσύνη... φωμί...

Τὸ πρωὶ μονάχα στὴ συνοικίαν αὐτὴ ἀνάτειλλε ὁ ἥλιος!

Σὲ μιά κοχύλα ἐνωτίζομαι τὸ προσιώνιο δοξαστικὸ τοῦ Αἰγαίου,
 σ' ἕνα μπουγαρίνι τοῦ Τζάντε

ὄσφραίνομαι τὸ λυρικὸ μοσχοδόλημα τοῦ Σολωμικοῦ ρεμβασμοῦ.

Μισοπέλαγα κρίνα πανιών

στὰ δεκάξη χέρια τῶν ἀρχαγγέλων ἀνέμων

χαιρετοῦν μὲ ὡσαννά τὴν πλατυτέρα τῶν ἑπτὰ οὐρανῶν

Μητέρα τοῦ ἀπειρογάμου νυμφίου ποὺ εἶνε φῶς

κι αἰσιόδοξη ἀνοιξη

Σὲ μιά σιντεφένια κοχύλα ἡ ἀναδυομένη
 φοράει τὸ γυμνὸ ἀκηλίδωτο φῶς σὲ γυμνὸ ἀνεπίληπτο ἰμάτιο.

Ἀλήθειες γιά τό Χριστιανισμό

Τοῦ Λάμπρου Μάλαμα

Ὁ Χριστιανισμός, ὡς ἱστορικό λαϊκό κίνημα, ἔχει μέχρι σήμερον διαστρεβλωθεῖ, καί κακοποιηθεῖ. Ὅλοι οἱ κατὰ καιροῦς ὑποκριτές, κάπηλοι, κι ἔμποροι τῶν θεῶν, τὸν ἔκοβαν καὶ τὸν ἔραβαν σιὰ δικά τους μέτρα καὶ σταθμά. Πότε τοῦ φοροῦσαν τ' ἀγκαθυσιέφανα τοῦ πόρου καὶ τῆς μαρτυρίας, πότε τὸν κότινο μιᾶς κούφιας δοξολογίας· κάποτε τὴ φανταχτερὴ χλαμύδα τῆς εἰδωλολατρίας, κι ἄλλοτε, τὸν παραγέμιζαν μὲ ἰδεαλιστικά ἄχυρα τῆς οὐτοπίας.

Ἔτσι καὶ σιὴν ἐποχὴ μας, σὲ χῶρες βαθυλωνιακῆς ὑστερίας, παιδευτικῆς ἀναπηρίας καὶ ἀσύδοτης κι ἀνήθικης παραελευθερίας, ὁ παραποιημένος χριστιανισμός συνεχίζει νὰ ἐπηρεάζει προκαταλειμμένα κι ἀμόρφωτα πλήθη, ὅπου μὲ βαθιὲς ὑποκλίσεις, μεσαιωνικά τουμπελέκια καὶ ἀποστειωμένα μουσικά ξόρκια, προσμένουν τὴν «εὐλογία» ἀμαρτωλῶν κι ἀνεκδιήγητων ποτιφνηκῶν. Ἔτσι βέβαια συμφέρει τοὺς οἰκονομικά ἰσχυροὺς: νὰ τυφλώνουν καὶ νὰ διαμορφώνουν ἀνίδεους καὶ μακάριους ὀπαδοὺς, μὲ τὸ «πίστευε καὶ μὴ ἐρεῦνα», καὶ ὄχι μὲ τὸ «ἐρευνᾶτε τὶς Γραφές». Νὰ ἔχουν δηλαδὴ τοῦ χειριοῦ τους μεγάλες μερίδες λαοῦ, ἀδύναμα ψυχοπνευματικά ἄτομα, μὲ ριζωμένο μέσα τους, μόνιμο τὸ φόβο θεῶν καὶ φαντασμάτων, διαθόλων, θρυκολάκων καὶ τεράτων. Δὲν εἶπαν βέβαια ποτέ, πὼς ὁ προοδευτικὸς ἀπόστολος Ἰωάννης ἐξορκίζει τὸ φόβο, μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀγάπη καὶ αἶνα πυρρησιᾶν ἔχομεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως». «Ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶν καὶ φόβος οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, διὸ ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ» (Ἰωάν. Κ.Α' 17 - 18). Ἔως πότε λοιπὸν οἱ χριστιέμποροι, μὲ τὰ ἀναχρονιστικά ταμποῦ θὰ ἐξαιπαιοῦν καθυστερημένους λαοὺς; Οἱ ἀπόστολοι ἔγραψαν τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια, πὸν σημαίνουν: Καλὰ μηνύματα, κι ἄς ἔχουν πολλὲς ἀντιφάσεις κι ἀντιθέσεις μεταξὺ τους. Χρέος τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας νὰ εἶχαν ὅλα μεταγλωτιστεῖ σιὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας τὴ δημοτικὴ (αὐτὸ δηλαδὴ πὸν ἄρχισε κι ἔκανε ὁ Α. Πάλλης «τὸ παλληκάρι» ὅπως τὸν χαρακτήρισε ὁ Βάρναλης) γιὰ νὰ μελετᾶει καὶ νὰ καταλαβαίνει ὁ λαός, νὰ βγάζει τὰ συμπεράσματά του. Τὰ εὐαγγέλια γράφτηκαν πολλὲς φορὲς σιὴ διάρκεια τοῦ ἰου αἰῶνα τῆς χρονολογίας μας, καὶ κατασιάλαξαν ὅπως εἶναι σήμερον. Ὁ Παῦλος ὁ «πρωτομάρτυρας τῆς ἐλευθεροπίας» κατὰ τὸν Σατωβριάνδο, ἔγινε ὁ κοσμοπολίτης ἀπόστολος πὸν πάσχιζε ν' ἀπλώσει τὸ χριστιανισμὸ σιὶς μεσογειακὲς χῶρες καὶ σιὴν οἰκουμένην. Ὁ Λουκᾶς ἔχει τὸ δριμύτερο κατηγορητήριον ἐνάντια σιὸς πλούσιους καὶ τοὺς ἀφέντες τοῦ καιροῦ, πὸν κρατοῦσαν τοὺς λαοὺς σὲ βαρῖα δουλεία, ἀθλιότητα καὶ δυστυχία.

Ἱστορικά, ὁ χριστιανισμός, εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῆς ἀντίστασης τῶν λαῶν, ἐνάντια σιὰ τυραννικά καθυστεῖα τῆς ρωμαιοκρατίας. Ἡ πλατιὰ ἐκείνη λαϊκὴ παθητικὴ ἀντίσταση, ἔγινε κίνημα εἰρηνικό, ριζοσπαστικὸ κι ἀνανεωτικό, πὸν προσοφανερώθηκε καὶ ὀργανώθηκε σιὴν Παλαιστίνῃ ἀπὸ φτωχοὺς Ἰουδαίους. Ἔτσι πῆρε «σάρκα καὶ ὀστέα» καὶ ἀνθρωπιστικά ἰδανικά ἀπὸ τὸν μεγάλο ἡγέτη Ναζωραῖο, πὸν Ναζωραῖος θὰ πεῖ «φρουρὸς ἢ προσιάτης τοῦ λαοῦ» (Ἰστ. Κορδ. ι. 6, Σελ. 599), καθὼς ἐπίσης καὶ ἀρχὲς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους.

Αὐτὴ τὴ χριστιανικὴ βασίλεια σιὴ γῆ τὴν ἤθελαν καὶ τὴν πραγματοποίησαν μὲ μιὰ πίστη ὁμόφυχη καὶ μιὰ καρδιὰ μεγάλη, σὲ κοινοκτημονικὲς «θηροκεντικὲς ἀδελφότητες - κοινότητες». Μισοῦσαν τοὺς κληῆρες, τὶς διακρίσεις, τὶς ταξικὲς διαφορὲς καὶ τὶς ἀτομικὲς ἰδιοκτησίες. Εἶχαν δηλαδὴ ἐφαρμοσθεῖ μὲ ὁμοφωνία καὶ πρᾶξι καὶ ἐπιτυχία, σὺμπνοια κι ἀδερφοσύνη, τὴν ἐνάρετη κοινοθιακὴ ζωὴ. «Ἰάντες δὲ οἱ ποιεῦοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθὼς ἂν τὶς χρεῖαν εἶ-

χε' και καθ' ημέραν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμιδόν...» (Πράξ. Ἀποστ. Β' 42, 46). ἔβλεπαν λοιπὸν οἱ ἀδελφότητες - κοινότητες, τὰ πάντα κοινά, ἐργάζονταν ὅλοι ἀνάλογοι μὲ τὶς δυνάμεις τους, πωλοῦσαν τὰ προϊόντα τους καὶ τὰ μοίραζαν σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τους. Σὲ τί διαφέρει ἀλήθεια αὐτὴ ἢ παλιὰ ἀρχή, μὲ τὸ σὺνθημα τῆς καινούργιας κοινωνίας τοῦ γνήσιου σοσιαλισμοῦ ποὺ ἀξιώνει: «ὄχι ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον καὶ ὅλοι γιὰ τὸ σύνολο»; Αὐτὸ δὲν ἦταν τὸ κομμουνιστικὸ ἀξίωμα, (ποὺ δοῦλεται ἀνάλογοι μὲ τὶς δυνάμεις τους καὶ ἀμείβονται σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τους) ὅπως θέλησε πολὺ ἀργότερα καὶ ἡ ἐπιγγελία τῶν ἑλλήνων κομμουνιστῶν; (1) Ἀέτιν οὖν ἄρθρο τοῦ «Πῶς νὰ οργανώσουμε τὴν ἡμιλλαν» γράφει: «Πρέπει νὰ δουλεύουν ὅλοι εἰσπνεύθηται, νὰ ἔχουν νὰ ἰσχύουν, νὰ ντύονται, νὰ κοιμούνται οὐ ζεστὸ οὐ κρύο κλπ.». Τοῦτο ἀντιστοιχεῖ μὲ τὰ ἐπιτεύγματα λόγια ποὺ ἔγραψε ὁ Ἑνγκελς πάνω σὲ τὸν τόμο τοῦ Μάρξ. ἔβλεπε οὖν τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη τοῦ Τόμας Μόρ (1478 - 1535) ποὺ μίσησε ἴσοι τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ ἔβλεπε ὁ πρῶτος καθυγιασθῆς σὲ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεσαιῶνα τοῦ οὐτοπικοῦ σοσιαλισμοῦ, ποὺ ἐνεργετήθηκε τὴν ἐργασία μίαν κοινωνίας «νὰ ἐργάζονται ὅλοι καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν ὅλοι τὸ ἀγαθὸ τῶν πόλων τους διαμοιράζοντάς τα μὲ ἴσο ἰσότητα». Κάτι σχεδὸν παρόμοιο μὲ τὴν ἰδανικὴ πολιτεία τοῦ Πλάτωνα. Γιατί, καθὼς λέει ὁ Χριστός, «ὄχι μὴ ἐργαζόμενος, μὴ ἰσοπέτοι». Ἐργασία λοιπὸν ὅλοι καὶ κατανομή τῶν προϊόντων σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τους, ὅπως ἐπαγορεύει καὶ ἡ κομμουνιστικὴ ἠθική. Τὸν Μόρ ἀκολούθησαν ἀργότερα τὸν 17ο, 18ο καὶ 19ο αἰῶνα, οἱ Μορελλέ, Ρ. Οουεν, Φουριέ καὶ Σιμόν, γιὰ νὰ δώσουν συνέχεια σὲ τὴν «ἰσοπέτοι» τοῦ Πλάτωνα (σελ. 48) δι: «εἶναι κατάχρηση νὰ οἰκιοποιεῖται τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ πλοῦτος τῆς γῆς προσωπικά οἱ ἰδιῶτες, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ κατέχουν ὅλοι κοινά, καὶ νὰ τὰ γεννῶνται πάλι ὅλοι κοινά. Γιατί, ἡ ἰδιωτικὴ ἰδιοκτησία, ἡ ἀχόριαση πλεονεξία εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν».

(1) οὐτοπία καὶ ἀληθινὸς χριστιανισμὸς λοιπὸν, ἦταν Σοσιαλισμὸς καὶ ἀπόδειξε πρακτικὰ καὶ μὲ τὰ παραδείγματα ἐκείνης τῆς ἀδελφικῆς συμβίωσης τὴν ἀξία τοῦ μελλοντικοῦ Κομμουνισμοῦ. Γιατὸ καὶ ἡ δουλοκτητικὴ γενοδοξία τὸν δίχασε, τὸν διέσπασε, καὶ καταδίκασε σὲ σιανερικὸ θάνατο τὸν μέγα ἠγέτη τοῦ Ναζωραίου. Βέβαια, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκωβος παρέμειναν σὲ περιορισμένο μεσαιωνικὸ σχῆμα τῆς Ἰουδαίας, μὲ τὴν μάταιη προσμονὴ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς «δεύτερας παρουσίας». Ἐνῶ ὁ πολιτωτισμὸς Παῦλος μὲ τὸν γενναῖο καὶ ριζοσπάστη Λουκᾶ πλάτηναν τοὺς ἐρίζοντες καὶ οἰκιστοὺς μεσογειακῶν χωρῶν, γιὰ νὰ ἀπλώσουν καὶ νὰ διαδώσουν παντοῦ τὸν κοσμοπολίτικο χριστιανισμὸ τῆς μεγάλης κοινωνικῆς ἀλλαγῆς, ποὺ προσδοκοῦσαν καὶ λαχναροῦσαν οἱ λαοί, συνθλιμμένοι κάτω ἀπὸ τοὺς τωρινικοὺς ζυγοὺς τῆς ρωμαϊκῆς. Ἔτσι, μετὰ τὸν Νέρωνα, τὸν Ἀέτιν, τὸν Βαλεριανὸν, τὸν Διοκλήτιανον, τὸν Γάλλεριο, τὸν Τραιανὸν κ.δ. αἰμοδιψῆ τέρατα τῆς Ρώμης, ποὺ ἐπέβαλαν τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ μαρτύρια, οἱ πρῶτοι χριστιανοί, ἀγωνιστὲς καὶ ἀντιποχώρητοι σημαιοφόροι τῆς λευτεριάς καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἔγραψαν μὲ τὸ αἷμα τους καὶ τὸ παράδειγμα τους τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀξία τῆς αὐτοθυσίας, ἀνολογίας τοὺς παραπέρα ἀντισοσιαλιστικὸς δρόμους τῶν λαῶν, οὐ ἐπιμονὸν ἀγῶνες γιὰ τὴν κοινωνικὴν τὸν ἀπολύτωση. Τὸ ἰδεώδες τῆς ὑπερυψωμένης θυσίας ἐκείνων τῶν χριστιανῶν δὲν ἦταν παρὰ, ἡ πίστις καὶ ἡ ἐμμονή, τὸ δόγμα καὶ ἡ ἐλπίδα τους οὐ μίαν οργανωμένη ἠθική, παραγωγικὴ καὶ ὑλικὴ βάση ζωῆς. Αὐτὴ ἡ βάση γεννοῦσε ἀναπόφευχτα καὶ τὶς ἀνθρώπινες ἀρετὲς καὶ τοὺς ἠθικοὺς νόμους, ἀνάμεσα σὲ κοινωνικὲς καὶ ἀδελφικὲς τὸν σχέσεις.

Ἡ κοινοδικὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν, ἐργαζόταν ἢ ταυτίσθηκε καὶ μὲ τὶς σοσιαλιστικὲς βάσεις τοῦ Ἑλίκορνου σχετικὰ μὲ τὸ ἀξίωμα τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ ἀνθρώπου. (1) ἀρχαῖος φιλόσοφος ἐνισπύζει τὶς ἀνάγκες, προσδιορίζει τὴν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ θλίψεις καὶ πάθη ζωὴ, οὐτοπία τὴν ψυχικὴ γαλήνη, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν εὐτυχία 1) οὐ λογικὲς ἐπιθυμίαι ταυτόχρονα φυσικὲς καὶ ἀπαραίτητες καὶ 2)

σὲ ἐπιθυμίες φυσικὲς ἀλλὰ ὄχι ἀπαραίτητες». 3) Οἱ μὴ φυσικὲς ὅμως καὶ μὴ ἀπαραίτητες, φέρουν τὴ δυναμικὴν τὸν ἄνθρωπο, τὴν ἀπλησία, τὴν ἀγωνία, τὴ φθορὰ καὶ τὸ θάνατο.

Ἔτσι πέτυχαν οἱ χριστιανοὶ ἀνάμεσα στὴ φωτιὰ καὶ στὸ σίδηρο τὰ ὑποδειγματικὰ σοσιαλιστικά τους ἀποτελέσματα. Κ' ὕστερα ἀπὸ τὸν 1ο αἰῶνα πὸν ἄρχισαν οἱ περιβόητοι «διωγμοὶ» καὶ καταιρεγμοί, τὸ χριστιανικὸ κίνημα πέρασε ἀπὸ τὶς συμπληγάδες τῶν φυλακίσεων, τῶν ἐξοριῶν, τῶν βασάνων, τῆς ὠμῆς βίας καὶ τοῦ ἐξολοθρευμοῦ. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ λαίλαπα, δὲν μποροῦσαν νὰ ζήσουν κοινόβια καὶ ἀδελφότητες. Πολλοὶ ἀδύναμοι ἀποσιاتیσαν. Ὅμως ὁ χριστιανισμὸς, σὰν ἰδέα σοσιαλιστικὴ καὶ κομμουνιστικὴ, ἐπέζησε στοὺς αἰῶνες.

Ἀργότερα, σ' ὅλους τοὺς καιοπινοὺς ἀγῶνες, καὶ τὰ σιᾶδια τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὁ χιλιοβασανισμένος κι ἀληθινὸς χριστιανισμὸς, δὲν εἶχε καλύτερη τύχη. Στὴν πρώτη χιλιετηρίδα ἀγριότερη κι ἐξοντωτικὴ ἦταν ἡ μοίρα του· στὴ δεύτερη ἀνάλογα ἡπιότερη. Ἔτσι διαιωοῖσθη καὶ πρόσφερε ὑπηρεσίες στὸ δικό μας ἔθνος σὲ ἀπελευθερωτικὰ κινήματα μὲ ἀσκητικὰ προσχήματα, μοναστηριακὲς ἐπίσεις καὶ κρηφὰ σκολειά. Πάντως, ἡ δεσποτεία τοῦ φαρισαϊκοῦ «χριστιανισμοῦ» ὑπηρετοῦσε τὸ «ἐκάστοτε» κράτος τῶν ἐκμειαλλευτῶν καὶ τῆς μισθωτῆς δουλείας. Ἐλάχιστοι ιρανοὶ κληρικοὶ ἔγιναν φάροι φωτεινοί, σὲ ἐποχὴ βυζαντινῆ, ὅπως π.χ. ὁ Ἀπόκωνκος, οἱ Φιλανθρωπικοὶ κ.ἄ. Γενικὰ οἱ προῖσιτάμενοι τῶν ἐκκλησιῶν ταυτίζονταν πάντα καὶ συμμαχοῦσαν μὲ ντόπιους καὶ ξένους δυνάστες, καὶ ἀντιδρούσαν μὲ κάθε τρόπο σὲ διεκδικήσεις δικαιωμάτων ἢ ἐπαναστατικῶν κινήματων τῶν λαῶν, ὅπως π.χ. ὁ Γρηγόριος ὁ Ε' πὸν ἐναντιώθηκε στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ ἀποκάλεσε «ἀλαζόνες καὶ δοξομανεῖς, κακοήθεις καὶ ἀνοήτους κακοποιούς» τοὺς Α. Ὑψηλάντη καὶ Μ. Σούτσο ἀφοῦ πρῶτα τοὺς ἀφόρρισε. Ἦ ὁ Πατρῶν Γερμανὸς τὸν ἡρωϊκὸ Παπαφλέσσα, πὸν τὸν ἐξύβρισε μὲ ἐπίθετα ὅπως «ἐξωλέοισται» κ.ἄ. Παρὰ τὰ διδάγματα τοῦ πρώτου ἐθνεγέρτη τοῦ Κλήρου Σκυλόσοφου (1611) καὶ παρὰ τὸ σοσιαλιστικὸ ἀξίωμα τοῦ ἐθναπόστολου Κοσμά «σὰ διαβάζον καὶ νὰ μανθάνουν τὰ παιδιά σας γράμματα χωρὶς πληρωμὴν». Ἡ ἄρχουσα χριστοκαπηλικὴ τάξη, ἔγινε σιγὰ - σιγὰ μιὰ ἐκμειαλλεύτρια δεσποτοκρατικὴ τάξη πὸν στήριξε καὶ στηρίζει ὅλα τὰ ἀντιδραστικὰ καθεστῶτα, μὲ τὰ διάφορα θεσμικά της προνόμια καὶ τὴν ἀδιατάραχτη οἰκονομικὴ της ἰσχὺ. Ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ ὀρισμένους φωτεινὲς ἐξαιρέσεις ἀνώτερων κληρικῶν ἀπὸ τὸ 1821 καὶ δῶθε ὅπως π.χ. ὁ Καίρης, ὁ Ἰωσήφ ὁ Ρωγῶν, ὁ Σαμουὴλ τοῦ Σουλίου κι ὁ Γαβριὴλ τοῦ Ἀρκαδιοῦ, ἔπειτα ὁ Χρυσόστομος τῆς Σμύρνης κι ὡς τὰ χρόνια μας ὁ Ἰωακείμ Κοζάνης, ὁ Ἀντώνιος Ἰλίου, ὁ Κύπρον Μακάριος, ὁ Εἰρηναῖος, ὁ Πυρρονάκης κ.ἄ. Ἐνῶ οἱ περισσότεροι σημερινοὶ ζοῦν ἀληπασαλίτικα σὲ μέγαρο χλιδῆς καὶ πλούσιες μητροπόλεις, διευθύνουν ἐπιχειρήσεις, κρατοῦν οἰκονομικὰ σκῆπτρα καὶ πλοκάμια μέσα σ' ὅλη τὴ μάστιγα τῆς ιραπεζικῆς κυριαρχίας μὲ προκλητικὸ παράδειγμα, τὰ ἑκατὸν ἴσα δισεκατομμύρια τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς μας Ἐκκλησίας. Καὶ ὅλ' αὐτά, μὲ ιραγικὴ εἰρηνία, σι' ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πὸν ἀναδείχθηκε σὰν μεσοσίας τῆς πολιτικῆς ἀλλαγῆς τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου, πὸν σιέναζαν ἴτιε κάτω ἀπὸ ἀβάσταχτα κι ἀπάνθρωπα δεσμὰ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. «Ὅλ' αὐτὰ ἔξω καὶ ἀπὸ τὸ τάχα σεβαστὸ γιαντοὺς πνεῦμα τοῦ Πατροκοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ πὸν λέγει «μὲ πληρωμὴν δὲν ἐνεργεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τοῦ Παναγίου Πνεύματος... διότι ὁ Χριστὸς εἶπε: Χάρισμα οἷς ἔδωσα ἐγὼ τὴν χάριν μου χάρισμα νὰ τὴν δίδετε καὶ οεῖς εἰς τοὺς ἀδελφούς σας» («Κοσμάς ὁ Αἰτωλός», σελ. 186). Ἄλλ' ἀπὸ ἴτιε πὸν ὁ χριστιανισμὸς ἀνυψώθηκε σὲ ἐπίσημη θρησκεία τοῦ κράτους «λησμόνησαν» τὶς «ἀπλοϊκότητες» τοῦ προπαρχικοῦ χριστιανισμοῦ μὲ τὸ δημοκρατικὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα» (Λένιν «Κράτος καὶ Ἐπανάσταση», σελ. 49). «Μὲ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας, ὁ ἐκμειαλλευτικὸς «χριστιανισμὸς» «συνεχίζει σ' ὅλες τὶς καπιταλιστικὲς χῶρες νὰ ὑπηρετεῖ τοὺς πλούσιους ἐναντίον τῶν φτωχῶν, τοὺς

Παγκόσμια ποίηση

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΟΥΣ

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ

Μεταφράζει ο Νίκος Σπάνιος

Ἄλῃθεια, ζώ στό σκοτεινό μεσαιώνα
Κόσμος ὄθως, εἶναι παραλογισμός Ἔνα
μέτωπο λείο φανερώνει ἀμείλιχτη καρδιά
κι ὅποιος γελᾷ δέν ἀκουσε τὰ φοβερά μαντίτια
Ἄχ! Τί ἐποχή!
Εἶναι σχεδόν — ἔγκλημα νά μιλάς γιά δέντρα,
γιατί περιβάλλεις τήν ἀδικία μέ σιωπή! Καί
ὅποιος στούς δρόμους περπατεῖ ἀμέριμνος
δέν ἐγκαταλείπει τοὺς φίλους του στήν τύχη τους;
Εἶν' ἀλῃθεια πῶς δουλεύω γιά νά ζήσω
μά, πιστέψτε με, εἶναι τυχαίό πράγμα.
Τίποτα ὅπ' ἔ,τι κάτω δέ μου δίνει
τό δικαίωμα νά χορτάσω.
Στήν τύχη γλύτωσα (κι ἔν μιᾷ στιγμῇ

καταπιεστές ἐναντίον τῶν καταπιεζομένων» («Ἐπιστήμη καί Ἐρησικεία», σελ. 327).

Ἡ οὐκρασιασμένη θεοκρατική ἀντίληψη καί ἡ πατροπαράδοτη οὐνιτηρητική θεολογία, ναρκισσεύεται ἀκόμα καί ἀρέσκειται ν' ἀνταπαιτεῖται καί νά μιλάει γιά σφράγιες θωπιλεῖες οὐ ἀγελεῖς «πιστοῦς». «Ποῖός, ὁμως πῆγε καί γύρισε, γιά νά μᾶς πει τί γίνονται ἐκεῖ πάνω ἀπέναντί τῶν κορναρέξια; Ἡ ἔλεγε ὁ Β. Νόγκιν ποι σήμερα δογώνουντε οἱ δορινοῦροι καί στρογογνρίζουντε οὐ «μαυροπούλια καί σὺν κολοκύνθια» ὅπως προσητήτε πρὶν ἀπὸ 200 χρόνια πάλι ὁ Πατροκοσμάς; Ἐκτός βέβαια, ἀπὸ τοὺς ἐλευθεροφρόνες καί προοδευτικοὺς θεολόγους, οἱ ἄλλοι βρίσκονται οὐ μόνιμες πλάτες καί ἀνταπάτες. Πρῶτον οὐτὰ σὺννεφα, κολλημένοι οὐ νοσηρὰ φανταστικοὺς ἐπεραιοθητοὺς κόσμους, μέ καλογερικοὺς ἀναχρονισμοὺς καί ἰστορικές μωτικοπάθειες. Ἄγνωστον πέρα γιά πέρα τὴν ἀντικειμενική θεώρηση καί ἀνάλυση Παλιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης, καί οὐτέκον μακάρια μέ δίχως καν ολίθα ἐπιστημονικοῦ φωτός, ἀλλά, μέ υψηλὸ ἔρεθος σὶν κοίφιο ἰδεαλισμό τους. Ἡ προβληματική καί ἡ διαλεχτική γιαντιός, εἶναι ἔξνη· κι ἄς παραδέχεται ἡ σωσιή χριστιανική φιλοσοφία διὸ ὁ ἀνθρωπος «χοῦς ἐομέν καί εἰς χοῦν ἀπελεύσεται» δηλαδή χῶμα εἶναι καί χῶμα ξαναγίνεται διαν πεθαίνει. Μόνο τὸ πνεῦμα ζεῖ ἀθάνατο.

Γιά νά κλεισοῦμε ἀντιές τις ἀράδες, θά τοὺς παραλέμματε πάλι στή «Διαθήκη» τοῦ ἱπέρροχον πιαπ - Μελιέ (σελ. 20) «Τοὺς μιλάτε κύριοι, γιά μιᾷ ὑποθετική σωτηρία καί μιᾷ ὑποθετική πνευματική λύτρωση τῶν ψυχῶν τους. Ἄλλὰ ἔχουν πολὺν περισσότερο ἀνάγκη μιᾶς γνησιότερης σωτηρίας ἀπ' αὐτήν. Ἐκελῆς πού θά τοὺς σώσει ἀπὸ κάθε σκλαβιά, ἀπὸ κάθε πρόληψη, κάθε εἰλωλολατρία καί κάθε τιμωμαννία, γιά νά τοὺς ἀφήσει νά ζήσουν εὐτυχισμένοι στή γῆ, μέ δικαιοσύνη καί εἰρήνη μέσα στήν ἀθθονία δλων τῶν ἀγαθῶν».

Α. ΜΑΛΑΜΑΣ

ἢ τύχη μου ἐνδώσει, χάθηκα).
 Μοῦ λένε: φάε καὶ πιές — καὶ νὰ κάνεις τὸ σταυρό σου.
 Μὰ πῶς μπορῶ νὰ φάω καὶ νὰ πιῶ
 σὰν πέρνουν τὸ φαῖ μου ἀπ' τὸ φτωχὸ
 καὶ τὸ ποτήρι μου μὲ τὸ νερὸ εἶναι τοῦ διψασμένου;
 Μακάρι νάμουνα φιλόσοφος.
 Τὰ παλιὰ βιβλία μᾶς λένε τί ἐστὶ σοφία:
 Ἐπόφευγε τοῦ κόσμου τὴν ἀμάχη.
 Ζεῖσε τὰ χρονάκια σου χωρὶς κανένα νὰ φοβᾶσαι.
 Μὴ χρησιμοποιοεῖς βία
 κάνε καλὸ ἀντὶ κακὸ —
 Ὅχι ἢ πλήρωση τῆς λαχτάρας
 περνιέται γιὰ σοφία.
 Τέτοια, δὲν τὰ μπορῶ.
 Ἀλήθεια, στὸ σκοτεινὸ μεσαίωνα ζῶ.
 Κατέβηκα στὶς πόλεις
 σ' ἐποχὲς ἀναταραχῶν
 Συναπαντήθηκα μ' ἀνθρώπους σὲ χρόνους
 ἐξεγέρσεων
 καὶ ἐξεγέρθηκα κι ἐγώ.
 Ἔτσι διάβηκε ὁ χρόνος πού μοῦ δόθηκε στὴ γῆ.
 Ἀνάμεσα σὲ σφαγὲς ἔφαγα τὸ φαῖ μου
 Ἔπεσε πάνω στὸν ὕπνο μου τοῦ φόνου
 Ἡ σκιά.
 Κι ὅταν ἀγάπησα...
 Ἀγάπησα μ' ἀδιαφορία.
 Ἀντίκρυσσα
 τὴ φύση μ' ἀνυπομονησία.
 Ἔτσι διάβηκε ὁ χρόνος πού μοῦ δόθηκε στὴ γῆ.
 Στὸν καιρὸ μου
 κάθε δρόμος ὀδηγοῦσε σὲ ρουφήχτρα.
 Καταδότης μου στοὺς δήμιους ἦταν ὁ ἴδιος μου ὁ λόγος.
 Πολλὰ πράγματα δὲ μπόρεσα νὰ κάνω.
 Μὰ δίχως τὴ φωνή μου ὁ Φύρερ
 ἐνιωθε ἀσφαλέστερος.
 Αὐτὸ καὶ ἔλπριζα, ἄλλωστε.
 Ἔτσι διάβηκε ὁ χρόνος πού μοῦ δόθηκε στὴ γῆ.
 Ἐσύ, πού θὰ θγείς ἀπὸ τὸ βουρκο πού ἐμεῖς
 βουλιάζουμε,
 Στοχάσου —
 Ὅταν μιλάς γιὰ τὰ κουσούρια μας —
 Καὶ τοὺς ζοφεροὺς καιροὺς πού ἦταν
 ἀφορμὴ τους.
 Γιατὶ βαδίσουμε, ἀλλάζοντας τὴν πατρίδα μας
 συχνότερα κι ἀπ' τὰ παπούτσια μας
 κι ἀπελπιστήκαμε στὴν πάλη τῶν τάξεων
 γιατί βασίλευε ἀδικία δίχως ἀντίσταση.
 Γιατὶ γνωρίζουμε πάρα πολὺ καλά:
 πῶς ἀκόμα καὶ τὸ μίσος γιὰ τὸ μίσος
 κάνει τὸ φρύδι ν' ἀνυψώνεται μισερὸ. Κι
 ὁ θυμὸς ἀκόμα γιὰ τὴν ἀδικία

κάνει τή φωνή βραχνή.
 Άλλοίμονό μας!
 Έμείς πού ποθήσαμε νά βάλουμε
 τής καλοσύνης τά θεμέλια
 δε μπόρέσαμε νά σταθούμε
 καλοί.
 Όμως
 έσύ
 όταν
 συμβεί
 όταν ποτέ συμβεί:
 άνθρωπος τόν άνθρωπο νά βοηθεί,
 μή τόσο αΰστηρά μάς κρίνεις.

ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ

Ναί, Μαντέλα...

ΚΕΟΡΑΠΕΤΣΕ ΚΓΚΟΣΙΤΣΙΛΕ*

Μετοφράζει ο Ο. Σάνς

Ναί, Μαντέλα, θά κινήθουμε!
 Είμαστε αρκετά Άνδρες νά 'χουμε συνείδηση,
 ν' άπαθανατίσουμε τό τραγούδι σου,
 νά 'δούμε τήν αλήθεια κατά πρόσωπο.

Είμαστε αρκετά Άνδρες
 νά προκαλέσουμε τούς δαίμονες
 πού έμπορεύονται μ' ανθρώπινο μυαλό,
 σέ ύψηλό ύλικό κέρδος,
 τό Μαύρο φορτίο.

Έχομε έγερθεί πιά νά τραγουδήσουμε
 τό τραγούδι τής φωτιάς.
 Ν' άποδείξουμε πώς ή Άλήθεια
 δέν μπορεί ν' άλυσσοδένεται
 ή νά φυλακίζεται σέ κόλαση για πάντα

Έχομε έγερθεί για νά στεριώσουμε
 στα δύο της πόδια τήν Άλήθεια.
 Ν' άναδιπλώσουμε κατάντικρυ στό πρόσωπο τής γής
 τή σημαία τού ανθρωπισμού.

Ή φωνή μας, ένωμένη μ' εκείνη τού ποιητή,
 περήφανα λέει: «Ή άλλαγή πιά σίγουρα φτάνει!»

* ΚΕΟΡΑΠΕΤΣΕ ΚΓΚΟΣΙΤΣΙΛΕ: Ποιητής και κριτικός. Γεννήθηκε τό 1938 στό Γιοχάνεσμπουργκ. Σπούδασε σέ σχολεία τής Ν. Άφρικής και στά Πανεπιστήμια Λίνκολν, Χάμπσαϊρ και Κολούμπια των Η.Π.Α. Σήμερα ζει στή Νέα Ώόρκη, όπου εργάζεται στό έπατελείο τού περιοδικού: «Black Dialogue Magazine».

ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ**Ἡ ὥρα τῆς ἄθλησης**

ΦΕΛΙΞ ΓΚΟΥΖΜΑΝ

Μεταφράζει ἡ Μάγια Ρούσου - Ράπτη

I. ΤΗΣ ΛΗΣΜΟΝΙΑΣ

Τούτος ὁ πόνος, τόσο στρογγυλός,
τούτη ἡ φίλη μου ἡ καρδιά
πύλη ὀρθάνοιχτη, φαρδιά
πού μέσαθὲ τῆς τὸν κόσμον ἀτενίζω.
Αὐτὸς ὁ ἀλήτης πόθος
νά 'μαι τῆς θάλασσας ἐραστής,
αὐτὲς οἱ ἀγωνίες νὰ ρίξω
τούτο τὸ γνώριμον θάρους
τούτη τῆ δίψα, τούτο τὸ καρδιοχτύπι,
τούτη τῆ μανία τῆς λησμονιάς.

II. ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

'Εγὼ ξέρω πὼς ἔρχομαι ἀπ' τῆ θάλασσα,
τὸ ξέρω πὼς ἔρχομαι ἀπὸ μακριά,
ἀπὸ καινούρια ξάστερη θωριά
νὰ θεσπίσω σελαγίσματα.

Τὸ ξέρω στὸ χαμὸ πὼς μὲ πάει
ἡ ἀθόρυβη θάρκα μου ἐμένα
μὲ τ' ἀνάρια πανιά πληγωμένα
καθὼς ἀραξοβόλι ζητάω.
'Εγὼ ξέρω πὼς ἔρχομαι ἀπ' τῆ θάλασσα
ἐκεῖ πού ναυάγησε ἡ λήθη.

III. ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ

"Ἄν ἐρχόσουν νὰ μ' ἀνταμώσεις
στῆς λησμονιάς ἐδῶ τῆ χώρα
μιὰ ἀκοίμητη καρδιά ὡς τώρα
πὼς ἤμουν, μοναχὰ θὰ νιώσεις.
"Ἄν ἐρχόσουν νὰ μὲ δεῖς
δὲ θὰ ξανάφευγες
νὰ φύγεις δὲ θὰ σ' ἄφηνα
ἀπὸ τὸν τόπον αὐτὸ πού τ' ὄνειρο
δὲν ἔχει σπίτι, μήτε κύριο
μήτε κλίνη νὰ γείρει ν' ἀποκοιμηθεῖ.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ**ΑΣΤΡΑΦΤΕΙ**

ΦΟΝΤΟΡ ΑΝΤΡΑΣ

Μεταφράζει ἡ "Ἑλλη Παιονίδου

'Αστράφτει. Τὸ σκοτάδι ἀχνίζει
Κατάμαυρα βουνῶν λειριὰ
τρέμουνε σὲ χρυσόκλαρο πού τσούζει
Κάποιος ἔξω στὸ δρόμον καρτερᾶ
Γιὰ κάποιον βρέχομαι, βρέχομαι σιωπηλὰ
στὴ θύελλα μέσα τῆς καρδιάς.

Κάποιος πάντοτε τρέχει στὴ βροχὴ
ἀσθμαίνοντας τριγύρω του κοιτᾶ
κατάδικο θυμίζει, πού ρωτᾶ
πότε, πότε πιά ἡ χάρη του θὰ 'ρθεῖ.
Στὸν τοῖχον σύριζα, μὲ δῆματα δισταχτικὰ
πλάι σὲ ξένες πόρτες, σὲ κατάκλειστα ρολὰ.

Μούσκεμα τὸ πουκάμισό του στὸ σκοτάδι
(λάμπει
βαδίζει, αἰχμάλωτος τῶν κεραυνῶν
τὸ πρόσωπό του κρύο αὐλάκι τὸ χαράζει
μὰ πίσω δὲν μπορεῖ νὰ κάνει, ὦ,
κατάρρα θὰ 'θελε νὰ ρίξει μὲ ὑψωμένη
γροθιά, μὰ δὲ μπορεῖ, στὸν οὐρανὸ.

Κάποιος ὄλο καὶ τρέχει στὴ νεροπομπή
πηδάει ἀνάμεσα σὲ βουρκωμένα δέντρα
ποτὲ δὲ φτάνει στὴ δίκη του γῆ
Μπροστά μου ἕνα παράθυρον ἀπὸ τὸν πυρε-
(τὸ ἰδρώνει
στὸ δάθος πίσω μου διωγμένη μιὰ σκιά
τρίζει τὰ δόντια καὶ κρῶνει.

ΙΤΑΛΙΑ**Ἐμεῖς εἴμαστε ἄνθρωποι**

(Στὸν ἐλληγικὸ λαὸ)

ΑΓΓΕΛΟ ΝΑΡΝΤΙ

Μεταφράζει ὁ Φοῖβος Δέλφης

'Εμεῖς εἴμαστε ἄνθρωποι πού μᾶς ἀρέσει ὁ ἥλιος
καὶ νὰ κοιτᾶμε γύρω, θάλασσα κι οὐρανὸ,

λεύτερο ούρανό κι άνοιχτή θάλασσα, γή
 δυνατή μ' άρώματα, τής δουλειάς και τών άνθών
 Και μās άρέσει ν' άκούμε όταν γεννιέται
 άπ' τήν καρδιά μιá φωνή που βγαίνει άπ' τ' άγνά
 χείλη κι ελεύθερη σκορπάει κι έντυπώνεται.
 Και πιότερο μās άρέσει ανάμεσ' άπ' τούς άνθρώπους νά πηγαίνουμε
 μέσ άπ' τούς δρόμους ανάμεσ' άπό φτωχούς συντρόφους,
 άνθρώπους που χαρίζουν, και δέν θέλουν νά 'χουν τίποτα.
 Άνθρώπους που περνούν και δέν έχουν στέγη κι όνομα
 και δύναμη και τιμές, που άλλη δικαιοσύνη
 δέν τούς μένει άπ' τή γεύση τής δοκιμασίας.
 Περισσότερο γενναιοδωροι άπ' άλλους, κουρασμένοι,
 που δέν είναι πλούσιοι παρά άπ' τόν πόνο τους,
 πρόθυμοι στο θάνατο όπως δέχονται τή ζωή.
 Και μās άρέσει τó δυνατό τους χαμόγελο, πλατύ,
 ώραίο πάνω στο πρόσωπο που όλο τó ξαναφέγγει
 ένα χαμόγελο τής χαράς, είλικρινό, φιλικό.

ΔΥΤ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Πεύκο κι άστραποβροντή

ΦΡΕΙΔ. ΝΙΤΣΕ

Μεταφράζει ό Ντ. Κούγκουλος

Ψηλά μεγάλωσα πάνω άπ' άνθρωπο και ζωó στη γή,
 και λέω: κανείς δέ μιλά μ' έμένα, γύρω μου σιγή.
 Ψηλά και πολύ μοναχικά περάσανε τά νιάτα.
 Περιμένω! Γιατί περιμένω τάχα;
 'Ο θρόνος μου στα σύννεφα είναι κοντά πολύ.
 Περιμένω, ναι περιμένω τήν πρώτη άστραποβροντή.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

'Ο άγρότης μιλάει στο Θεό

ΓΚΡΑΝΤΝΙΚ ΑΛΟΪΖ

(1889-1945)

Μεταφράζει ή Ρίτα Μπούμη - Παπά

Μέ τó δρεπάνι μου θέρισα τή σοδειά σου,
 μέ τόν ιδρώτα μου έβρεξα τ' άμπέλι σου·
 πιά βράδιασε: ώρα ν' άνάψεις τ' άστρα.
 'Οργωσα μέ τ' αλέτρι τούς άγρούς σου
 Τίμησα άμίλητος λαχανικά, τόν τρύγο
 και τά δρεπάνια, τή γελάδα, τó κελλάρι.
 Τώρα σέ σέ τά μάτια μου ξανοίγω.

'Οργωσα μέ τ' αλέτρι τούς άγρούς σου
 τó δάχτυλό σου αϊλάκωσε τó πρόσωπό μου.
 Μιά θέση στο τραπέζι μου σέ καρτερεί.
 Νά μοιραστούμε, κάθισε, φωμί, προσφάι.
 Μετά λογάρισε, πάρε δ,τι σου χρωστώ:
 Τó θέλημά σου, Κύριε, σεβαστό.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

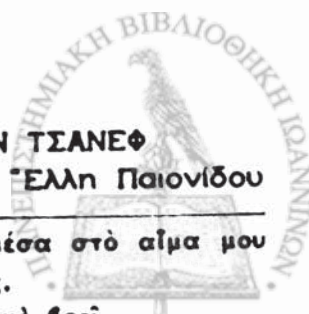
'Ο πραγματικός θάνατος

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΑΝΕΦ

Μεταφράζει ή Έλλη Παιονίδου

'Από βαρεία άν πεθάνω έγώ άρρώστια
 μή τó πιστέφετε
 καρκίνος, φυματίωση πώς μ' έστειλαν στον
 (τάφο. μήν τó πιστέφετε

'Ο κόκκινος στρατός μέσα στο αίμα μου
 καλά είναι γυμνασμένος.
 'Αν θάνατος άπότομος μέ βρεί
 μήν τó πιστέφετε

Ἑλληνική ποίηση

Ψηλά οἱ καρδιές

(Στὰ παλληκάρια τοῦ Πολυτεχνείου)

ΑΝΤΩΝΗ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ψηλά οἱ καρδιές!
Εἰρήνη σκλάβων δὲν ταιριάζει
στοὺς φλογερούς σας λογισμούς·
ἀγαθοφόρα εἰρήνη — λευτεριά προστάζει
τοῦ ἀνθρώπου ἢ μοίρα στοὺς λαούς.

Ἄδερφοσύνη
Σὲ κίτρινους, σὲ μαύρους, σὲ λευκοὺς.
Σὲ Βούλγαρους καὶ Τούρκους
Ρουμάνους, Σέρβους καὶ Γραικοὺς.

Ψηλά, λοιπόν, μὰ πιὸ ψηλά οἱ καρδιές!
Στοὺς δρόμους χυθῆτε, ἀνάψτε φωτιές
πυρκαγιές ἀνάψτε!...
Χτυπάτε ἀδέρφια μου, χτυπάτε λαοὶ
τὶς καινούργιες καμπάνες
τῆς ἐλπίδας
στὴ γῆ.

Γιὰ μιὰ δική σας πατρίδα
γιὰ μιὰ χαρούμενη δική σας ζωὴ.

Ὁ ὕπνος ὁ θαλασσινὸς ἀγωνιστῶν τοῦ Εἰκοσιένα

ΛΟΥΛΑΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Στεφάνι ἀπὸ μυρτιὰ καὶ δάφνη
φορέσαν στὸ μαρμάρينو κορμί σου καπετάνισσα.
Ὁ ἥλιος, ὠραῖος, τοῦ Μάρτη σὲ θωπεύει
καὶ σὲ φιλᾷ, κυλώντας μὲς ἀπὸ τὰ δέντρα.
Ἄντίκρου σου καὶ δίπλα ἄλλοι ἀγωνιστὲς
στὸν ἴδιο ὕπνο τὸ μαρμάρينو.

πῶς αὐτοκτόνησα·
δειλὸς καὶ λογικὸς εἶμαι ἀρκετά.
Καὶ πάλι, ἄς ὑποθέσουμε, ἂν πεθάνω
μὴ ψάξετε γιὰ σφαῖρες στὸ κρανίο μου
μῆτε καὶ γιὰ μαχαίρι στὴν κοιλιὰ μου.

Μὴν ψάξετε γιὰ δηλητήριο στὶς φλέβες μου

Τὰ γόνατά μου νὰ προσέξετε.
Σημάδια ἂν βρῆτε γονατίσματος
σίγουρα, αὐτὸς θά 'ναι ὁ θάνατός μου...

ΝΙΚΟΣ ΤΣΑΡΒΑΣ (ἢ ΝΙΚΟΤΣΑΡΒΑΣ)
Ὁ δυναμικότερος πρωτοκλέφτης, ἡγέτης καὶ
συναρχηγὸς πρωταθλητῆς τοῦ ἔθνικοαπελευ-
θερωτικοῦ ἀγώνα πρὶν ἀπὸ τὸ 1821, ποὺ πι-
δοῦσε 12 ψηλά «μπενέκια» ἄλογα μὲ μιὰ ἀ-
νάσα...

Κάτω απ' τὰ δέντρα ακούν τούς ήχους τών πουλιών.
 Κ' είναι, θαρρείς, τραγούδι απ' τὰ Ψαρά
 κι απ' τού Μοριά κι από τή Ρούμελη πού φτάνει
 μέ τόν άγέρα πάλι νά σου πεί:

«Ξυπνάτε πολεμάρχοι!»

Και σύ, αξιοθαύμαστη γυναίκα τών νησιών
 είναι σά νά ξυπνάς από τò λήθαργο,
 σά νά τινάζεις από πάνω σου τò χρόνο.
 Και πάλι όρθή, μπροστά στην κουπαστή
 μέ τò σπαθί γυμνό τούς ναύτες σου νά όρκίζεις!...
 Θείο και λαξευτό μου μάρμαρο,
 κάνε νά ζωντανεύει μιá στιγμή τò σώμα,
 κάνε ν' ακούσω πάλι τή φωνή τής καπετάνισσας,
 Γβια μέ τήν άρχαία φωνή τού ποιητή:
 «Έμπρός, γενναία παιδιά τών Έλλήνων
 τώρα είναι πού πολεμάτε!...
 Τώρα, σμιλευτό μου μάρμαρο, σκίρτησε λοιπόν,
 διώξε τόν ύπνο σου από μέσα και στάσου όρθό,
 άθάνατο κορμί τού δοξασμένου μας Εικοσιένα!

Έλένη Νικολάκου*

(Έπιτύμβιο)

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΣΕΛΙΜΗ

Είμαι ή Έλένη Νικολάκου
 από τò Γύθειο τής Σπάρτης
 αντίρτισσα κατά τού καταστημένου,
 αιχμάλωτη, δικασμένη σέ θάνατο
 Κι έδώ πλάι ό χωροφύλακας
 ό δεσμοφύλακας μου
 π' άγαπηθήκαμε σφοδρά
 στα κάγκελα τής φυλακής,
 έγώ ή μελλοθάνατη
 μέ τò φρουρό τού νόμου...

Μά τò καταστημένο
 άπαγορεύει ν' άγαπιόμαστε.
 Μάς θέλει προβατοκόπιαδο
 νά μπουριόμαστε μεταξύ μας
 και νά μάς σαλαγάει
 κατά τή βούλησή του.
 Έτσι έκτελεστήκαμε κι οι δυό
 γιατί έπαραθήκαμε τò ενόμο!
 όχι τò θείο νόμο τής άγάπης...
 αλλά τή δική του ξεφρενιασμένη διάτα.

* Έλένη Νικολάκου από τò Γύθειο τής Σπάρτης, φοιηότατη αντίρτισσα, όμοια μέ τήν πατριώτισσά της Έλένη τού Μενέλαου. Πιάστηκε αιχμάλωτη κατά τόν άνταρτοπόλεμο 1946—1949. Στη φυλακή άγαπήθηκαν μέ τò φρουρό χωροφύλακα, μέ τόν όποιο δραπέτεψε. Φεύγοντας πιάστηκεν έξω από τήν Τρίπολη κι έκτελέστηκαν κι οι δύο.

(Έφημ. «Έλευθεροσπίλα» 22-1-1978)

Στήν ταβέρνα

(Ένα έπίγραμμα για τόν Κ. Βάρναλη)

ΤΗΣ ΛΙΑΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ-ΠΑΝΟΥ

Πικρό ψωμί. Κοντόγιωμη μισή.
 'Αχνίζ' ή φασολάδα...

Μές στην ταβέρνα φώς καυτό,
 και στο ζεστό σου στέρνο ή Έλλάδα.

Ἐπιστροφή (Στ' ἀδέρφια τοὺς πρόσφυγες)

ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΡΑ

Ἄπλώνω τὰ χέρια μου ν' ἀρπάξω τὸν ἥλιο τῆς μακρυῆς μου Πατρίδας.
 Ἄπλώνω τὰ χέρια μου σ' ἐπίκληση τῆς ἀντάμωσης ἀγαπημένων προσώπων.
 Κοντά μου τὰ φέρνω, πάνω στὸ στήθος μου ν' ἀφουγκραστοῦν τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς μου.
 Πάντα ἴδιος θὰ πάρω τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς μετρώντας τὰ χιλιόμετρα ποὺ θ' ἀφήσω
 ξοπίσω μου μ' ἄγρυπνα μάτια.
 Ἡ ἀπόσταση ἀκόμα μεγαλύτερη ὅταν τὸ τραῖνο σὲ φέρνει σ' ἀγαπημένη γῆ, σὲ πρόσωπα
 ποὺ ἀυλάκωσε ὁ χρόνος, σὲ μάτια ποὺ ξεθώριασαν ἀπὸ τὸ κλάμα τῆς ἀναμονῆς.
 Ὁ κάθε σταθμὸς ἀφετηρία ἄλλου, μέχρι ποὺ θὰ συναντήσεις τὶς μορφές ποὺ ἀγάπησες
 σὰν ἦσουναι παιδιὰ σὰν ἦσουναι νιός, τὶς μορφές ποὺ νὰ σὲ κοιτοῦν καὶ νὰ τὶς κοιτᾶς μὲ
 μιὰ σιωπὴ ποὺ νὰ χάνεται στὸ βάθος τῆς καρδιάς σου.
 Ὁ δρόμος τῆς ἐπιστροφῆς δύσκολος, ἀγχώδης, γιομάτος ἀδημονία, ἔτσι ποὺ νὰ μετράς
 τὶς στιγμὲς καὶ νὰ σοῦ φαίνονται ἀτέλειωτες.
 Ὁ τελευταῖος σταθμὸς μακρινὴ προσδοκία.
 Κι Ἐσὺ ν' ἀφήνεις στὸ ὄνειρο μιᾶς ἀπρόσμενης ἀντάμωσης μιᾶς καινούργιας μέρας,
 μιᾶς μονάχα στιγμῆς ποὺ ν' ἀξίζει μιὰν ὀλάκερη ζωὴ ποὺ ἄθελά σου στερήθηκες.
 Κι Ἐσὺ ν' ἀκοῦς τὸ ρυθμικὸ χτύπο τῶν σιδηροτροχιῶν καὶ νὰ ταυτίζεσαι μὲ τὴ συχνότητα
 τους καὶ νὰ διάζεσαι νὰ φτάσεις στὸν τελευταῖο Σταθμὸ.
 Ἐκεῖ π' ἀγαπημένα μάτια νὰ ψάχνουν τὰ μάτια σου καὶ νὰ μιλοῦν τὴ γλῶσσα τῆς σιωπῆς.
 Μιᾶς σιωπῆς ποὺ νὰ σὲ συνεπαίρνει. Νὰ φτάνει μέχρι τὸ βάθος τῆς καρδιάς σου.
 Θεο)νίκη

Γαλήνη

Θ. Κ. ΤΡΟΥΠΗ

Σὲ λάτρευα, τὸ ξέρεις, ἐαυτὴ μου
 Καὶ σένα καὶ τὸ γιό σου, τὸ «ἐγώ» μου.
 Μὲ νέκρωνες «ἐγώ» μου, τύραννέ μου
 καὶ θόλωνες εἶναι καὶ λογικό μου.

Πάσχιζα χρόνια νὰ γίνουμε φίλοι.
 — Ποτές μου δὲ σοῦ χάλασα χατήρι —
 καὶ γίνομουν γιὰ χάρη σου ρεζίλι
 κι ἦταν ἡ ζήση μου πικρὸ ποτήρι.

Δὲν ἔνωσα ποτέ μου πόσα θέλεις.
 Γιὰ ἀρετὲς πουλοῦσα τὰ κουσούρια
 κι ἀγοραστές δὲν ἔβρισκα τὸ ξέρεις.
 Καὶ ἡ κάθε μέρα μου πληγὴ καινούργια.

Φόβους καὶ ζήλειες μὲ εἶχες φορτωμένο
 μοῦ ἔθαβες τὴν ταπεινοφροσύνη.
 Μὰ χτὲς μπροστὰ εἰς τὸν ἐσταυρωμένο
 πλημμύρισε ἡ ψυχούλα μου γαλήνη...

Καὶ γίνηκε ἐδέμ τὸ σπιτικό μου.
 Τοῦτον τὸν πλοῦτο, Θεέ μου, μὴ τὸν χάσω.
 Φυλάκισε τὸ γιό μου τὸ «ἐγώ» μου
 "Ὡσπου μὲ τὸν καιρὸ νὰ τὸν ξεχάσω...

Λήθη

ΒΑΓΓΕΛΗ ΣΟΥΛΤΑΝΗ

Έκεί στο Έσκοριάλ τής Ισπανίας
 σκεπάστηκαν τὰ μίσση και τὰ πάθη
 κι οί μνήμες τών πληγών.
 Ό κέρβερος ό Φράνκο έμαθε πώς οί Ιβείες δέν πεθαίνουν,
 κ' ύψωσε μασωλείο στην κοιλάδα τών πεσόντων.
 Ψηλό γρανιτένιο σταυρό, σύμβολο λήθης
 για τὸ θάνατο «έθνικιστών» και δημοκρατικών.
 Όμως στή χώρα μας καλλιεργούνται τ' άνθη τοῦ μίσους
 φυτρώνουν κάθε Δεκέμβρη και σε κάθε εὐκαιρία καπνών.
 Πού 'σαι Σολωμέ να καυτηριάσεις τή εβουλή διχόνοιας
 που κυκλοφορεί στο αίμα μισαλλόδοξων Έλλήνων!
 "Αν ήταν βολετό να μιλήσουν οί νεκροί
 θα φώναζαν κι από τις δύο παρατάξεις:
 «Ειρήνη! Ειρήνη! Σεβασμό στους νεκρούς.
 Να ύψωθεί και στην Ελλάδα ένας σταυρός».
 Όμως οί νεκροί δέ μιλούν!
 Κι όλες οί μάνες που κλάψανε, ήταν Έλληνίδες.

Τὸ μεθυσμένο φεγγάρι

ΝΙΚ. ΝΙΚΗΤΑ

Στὸ λαγαρό τὸν οὐρανό,
 ἀσήμι, φέγγος φωτερό,
 τὴ νύχτα μέρα που θυρώ,
 με πρωτινὸ μου λογισμό,
 βέκα ὄχτῶ τόσο χρονῶ...

Ἄποφε τὰ σκεπάζει
 ἀρχαία Νύφη
 στὰ γαλανὰ της πέπλα τὰ ὠραία,
 ὄλα, τὰ ντύνει τὰ μοιραία
 τῆς ἀχροφαντασιᾶς τὰ σκότη...

Και γύρω στῶν πολλῶν τὴν ἀμαρτία,

ρυθμός, ιδέα, λόγος ἢ τὸ πάθος
 ἐρωτικό, λαγῆνι φέρε
 γεμάτο ἀπὸ στοργῆς τὸ νάμα.
 Και ἄς γενεῖ πιθάρι ἐκείνο
 τῶν Δαναΐδων τοῦτο πάλι...
 Ἄχ! και να μάκραινε
 να μην τέλεθε ποτέ ἡ νύχτα
 ἡ μεγάλη,
 — στὰ μύρια τὰ πάθη, ἀνεμοζάλη.—
 Και να φωτίζει
 λαμπρό και ἀσημένιο,
 — χυτὸ τὸ φῶς ἐρωτικό, —
 κάποιο φεγγάρι μεθυσμένο...

Ἡ ἐνέδρα τῶν ἐκτελεσμένων

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΑΒΙΔΑ

Τὰ χαράματα
 μὰς ξύπνησαν
 μὰς δάλαν στή γραμμὴ
 και μὰς ὀδήγησαν
 στὸν τόπο τῆς ἐκτέλεσης.
 Ἔτσι ἀπλά·
 σὰ να ἔλυναν, τὴν Κυριακή,
 τὸ βόδι τους
 για τὴ βοσκή ἢ για τὸ πότισμα.
 Μὲ τὸ «πῦρ»
 οί σφαίρες
 περάσαν τὴν καρδιά μας

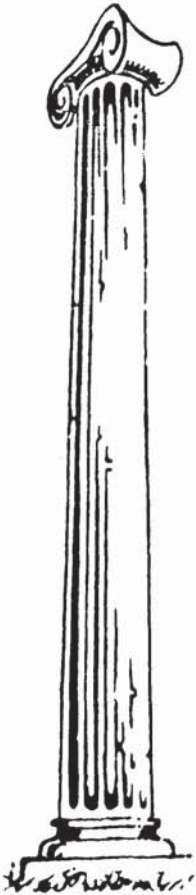
και τὰ μάτια μας
 καθὼς ἀπόμειναν ὀρθάνοιχτα
 καθρέφτισαν
 τὴν ἀπορία τ' οὐρανοῦ.
 Τώρα πιά,
 ὅποιο δρόμο κι ἂν ἀκολουθήσουν
 οί φονιάδες
 θα μὰς βροῦν μπροστὰ τους.
 Τὴ μέρα ἐκείνη,
 εἶχαν σκοτώσει μέσα μας
 τὸ μέλλον τους.

Στὸ δάσκαλό μου

ΠΕΤΡΟΥ ΒΟΥΝΗΣΙΟΥ

Πῶς νὰ σὲ ξεχάσω δάσκαλέ μου;
Κάθε ὥρα σὲ θυμάμαι ἀπὸ μικρός,
τότε πού σὰν ἀγριολούλουδο
εἶχα φυτρώσει φτωχὸ καὶ ταπεινὸ στὸ σύμπαν,
χαμένο, δίχως νερό, ἥλιο κι ἀγέρα.
Κι ἦσουν ἐσὺ ὁ ζωογόνος ἥλιος,
κι ἦσουν ἐσὺ τὸ νερὸ πὺν πότιζε τὴ φύτρα.
Πάλευες σκληρὰ νὰ μοῦ δώσεις τὸ φῶς,
νὰ μὲ μάθεις νὰ περπατῶ
σφιγγόταν ἡ καρδιά σου,
ὅταν δὲν ἤξερα τὸ μάθημα.
Δάκρυζες ὅταν μ' ἔβλεπες νὰ πεινῶ.
Ράγιζε ἡ καρδιά σου ὅταν τρεμούλιαζα
καὶ μὲ ζέσταινες πάντα μὲ τὰ λόγια σου.
Μοῦ χάριζες τὸ μολύβι ὅταν δὲν εἶχα δικό μου.
Μοῦ 'δινες τὴν ὀμπρέλα σου ὅταν ἔβρεχε.
Μὲ τρομεροὺς ἀγέρηδες πάскиζες
νὰ μοῦ ξηγήσεις τ' ἄγρια φαινόμενα τῆς φύσης.
Ζούσες τόσο κοντά μου...
Κι ὅταν ἔφυγα μακριὰ σου...
ἔχω δίπλα μου πάντα τὴ σκιά σου,
τὶς εὐχές σου πὺν μὲ συνοδεύουν
σὲ κάθε μου βῆμα. Χαίρε σεβαστὲ
κι ἀγαπημένε δάσκαλέ μου!

Τί κρίμα! . . .

ΤΑΣΟΥ ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Εἶπαμε νὰ δραπετέψουμε οἱ δύο μας,
νὰ μπαρκάρουμε λαθραῖα,
νὰ φύγουμε μακριά:
Καὶ ξεκινήσαμε μὲ τὸ σκάσιμο τοῦ ἡλίου. -
Εἶπαμε νὰ πετάξουμε τὶς ἀλυσίδες τῶν πρεπούμενων,
καὶ τοῦ νόμιμου πολίτη.
Εἶπαμε νὰ ζήσουμε μονάχα μὲ τὸν ἥλιο καὶ τὴν καρδιά μας.
"Ὁμως τί κρίμα! . . .
Τ' ἀσπροκόκκινο καράβι πὺν θὰ μᾶς ἔπαιρνε μακριά:
"Ἐφυγε νωρίς! . . .
Μόλις πὺν φαίνονταν στὸ φόντο τῆς πρῶνῆς θάλασσας!
'Αργά, πολὺ ἀργὰ φτάσαμε στὸν τόπο τοῦ ραντεβοῦ! . . .
Σταθήκαμε γιὰ λίγο ἐκεῖ.
Κλάψαμε! . . .
Μετρήσαμε μὲ φιλιὰ τὴν ἀγάπη μας:
καὶ τρέξαμε γρήγορα - γρήγορα νὰ φορέσουμε τὶς ἀλυσίδες:
Προτοῦ μᾶς πάρουν μυρουδιὰ οἱ νόμιμοι δραγάτες! . . .
Τί γελοῖο, νὰ μιλάμε περὶ ἐλευθερίας:
'Αφοῦ ποτέ μας δὲν ὑπῆρξαμε λεύτεροι! . . .

Μονόλογος

ΚΙΤΣΙΟΥ Γ. ΑΝΥΦΑΝΤΗ

Ρημάδι λές τής κοινωνίας,
κι άκακο θύμα, μιάς μανίας,
άνθρώπων π' άλλους δέν ποούν,
γυρνά στους δρόμους τής Άθήνας,
μ' άπελπισμένους λογισμούς·
τύραννοι μέσα μου ξυπνούν,
σκέφεις, γεννήματα τής πείνας,
πού φέρνουν άναστεναγμούς.
Ζητώ νά βρώ τό λυτρωμό μου

σέ κάποιο κλάμα μου βαθύ!
μά ώμέ! τόν δότικο χαμό μου,
ό νούς μου, πού 'χεν ύψωθεί
μού προμηνά γιατί τόν πνίγουν
οί συλλοές, όπου πετούν,
όπως γεράκια σ' ένα πτώμα,
πού τρώγουν, κρίζουν, και νά φύγουν
σάν τό τελειώσουνε ζητούν,
και μείνουν κόκκαλα στό χύμα!

Σκέψεις

ΣΤΕΛΙΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Σκέψεις κουρασμένες, τής μοναξιάς,
σκέψεις τής έρημικής μου ζωής
και τών φτωχόσπιτων πού έζησα
σκέψεις τών πεινασμένων ήμερών
στά χρόνια τά δυστυχημένα.
Έτσι μεγάλωσα όπως τό δέντρο
πού φύτρωσε στά μάτια τών άνέμων.
Κι άν κράτησα άκούραστη θέληση
και άγέρωχη σκέψη
είναι γιατί δέχτηκα όλες τις θύελλες.

Όμως ύπήρξαν στιγμές πού έσφιξα
τά πιό ώραία χέρια του κόσμου
άνθρώπων τής δουλειάς και του άγώνα,
ύπήρξαν στιγμές πού λάτρευα
τά πιό άθώα μάτια τής αγάπης.
Σκέψεις καθαρές τής έλπίδας
τής αιώνιας γαλήνης
στή ζωή, στις φυχές τών ανθρώπων,
σκέψεις τής φωτόλουστης έποχής
πού προσμένω νά έρθει...

Δρόμος άνεξαρτησίας

ΣΤΑΥΡΟΥ Π. ΓΙΟΥΒΑΝΗ

Αίσθημα άνασφάλειας,
γεννήθηκες και μεγάλωσες
μέσα σέ ύποσχέσεις,
άνάμεσα σ' άλλους
μέ τά ίδια δικαιώματα.
Ξεχώρισαν οι έκλεκτοί
άπό παράδοση άφέντες.
Μετά
άπό ξεσηκώματα τής εργατιάς
του πνεύματος πού πάλεψε
του δμορφου λόγου,
άφέντες δέν ύπάρχουν.
Πάλεψες κι έπιβίωσες
μέ τις δικές σου δυνάμεις.

Άφέντες ύπάρχουν!
Ξεπέρασες έπαναστάσεις,
συζητήσεις, τεκμήρια του πνεύματος!
Ύπέμεινες καταστάσεις
όχι παραδεχτές άπό τή λογική σου.
Έφτασες για νά θύσεις, ν' άποδείξεις
μές άπό τό συμβιβασμό
τήν καινούργια ύπαρξη!
Οί νεκροί πού φύγανε
μή τοίς λησμονείς!
Συνέχισε τόν άγώνα
μέσα στη δίνη τών τυφώνων
και θά νικήσεις.

Πέτρα

ΝΙΚΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Τό χωράφι πού μ' άφησε ό πατέρας μου
πριν πάρει στό στόμα του χύμα,
τό έσπειρα μέ δόντια του μινώταυρου
και φύτρωσε ένα τμήμα στρατιωτών.

Στρέψανε τὰ ὄπλα πρὸς ἐμένα.
 Τότε πῆρα μιὰ πέτρα ἀπ' τὸ δρόμο
 καὶ τὴν ἔριξα σ' αὐτούς.
 Στὸν αἰφνιδιασμό ρίχτηκαν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο.
 Δὲ γλύτωσε κανένας.
 Τώρα πῶς νὰ πάρω τὴν πέτρα
 κάτω ἀπ' τὴν πυραμίδα τῶν πτωμάτων;

Τὸ ἀνταρτόπουλο

ΠΑΥΛΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Νά τὸ ἀνταρτόπουλο
 μὲ τὴ φωτιά στὸ βλέμμα,
 στὸν ὦμο τὸ ντουφέκι του
 καὶ δρασκελάει τὸ ρέμα.
 Μέρα καὶ νύχτα ἀγρυπνάει
 φορτώνει τ' ἄρματά του
 καὶ πολεμώντας στὰ βουνὰ
 τρανεύει τὴν καρδιά του.
 Ἄτρόμητο στὴ μάχη ὀρμά
 μὲ φλόγα σὰ λιοντάρι

γιὰ τὴν τιμὴ τὴ λευτεριά
 καὶ τῆς ζωῆς τὴ χάρη.

Νά τὸ ἀνταρτόπουλο
 μιὰ ζωντανὴ ἱστορία
 ἀγῶνες, κατορθώματα
 τοῦ ἔθνους τὴν πορεία.
 Δόξα τοῦ πρέπει καὶ τιμὴ
 Ἄντίστασης βλαστάρι
 ὁ ἀγωνιστὴς μας ὁ λαὸς
 τὸ ἔχει κρυφὸ καμάρι.

Ὁμολογία

ΘΑΛΗ ΡΗΤΟΡΙΔΗ

Ἄγαπῶ τὸν ἄνθρωπο
 ὅταν ἄνθρωπος εἶναι,
 μικρὸς ἢ μεγάλος,
 ἀπλὸς ἢ σοφός.
 Ἄγαπῶ τοὺς θάμνους,
 τὴ χλόη καὶ τ' ἄνθη,
 πό'χουν ὅμοια Ψυχὴ
 τὴ δική μας τὴν ἴδια,
 ὅταν ἡ Ψυχὴ μας στέκει
 ὅμοια μ' αὐτὰ
 καὶ φτερουγίζει στὸ Φῶς
 καὶ γίνετ' Ὀδηγός,
 Πυρσὸς κι Ὁμορφιά.
 Ἄγαπῶ τὰ ζῶα,
 γιατί ποτέ δὲν τὰ δέρνει
 ἡ μαύρη κακία,
 ποὺ τὴν κρατᾶ καὶ τὴ δείχνει
 γι' ἀρετὴ του στὸ πέτο
 ὁ ἄνθρωπος μόνο.
 Ἄγαπῶ τὴ ζωὴ
 π' ἀγκαλιάζει τὴ γῆς
 καὶ τὴ φέρνει στεφάνι
 στὴ φωτιά καὶ στὴ λάμψη
 ὁ ἴδιος ὁ ἥλιος,
 καθὼς δαχτυλίδι
 διαμαντόπετρας στέκει

στὴν ὑδρόγειο σφαίρα
 τῆς ἀείρροης δημιουργίας.
 Ἄγαπῶ ὅσα βλέπω
 ἐπίγεια ὄντα,
 ψυχὴς ποὺ σαλεύουν,
 κι ἔχουν μάτια ἢ σκότος,
 μὰ κρατοῦν μιὰν ἀγάπη
 χρυσάφι βαθιά τους.
 Ἄγαπῶ τοὺς φτωχοὺς,
 τοὺς κατατρεγμένους τῆς γῆς,
 κι ἀγωνίζομαι νὰ σταθῶ
 στὸ πλευρό τους φρουρός,
 δικαιοσύνης καὶ λευτεριάς.
 Γιατί μήτε τὸ φόνο,
 μήτε μίσος ἢ φθόνο,
 μήτε δόλο γνωρίζω
 νὰ ἔχουν σκιάσει ποτέ
 τὸν ἐλεύθερο δρόμο
 τῆς ωραίας ζωῆς μου.
 Ἄγαπῶ τῆς Ψυχῆς
 τὴν ἀγάπη τὴν ἴδια,
 ποὺ αὐτὴ μοναχὰ
 σ' ἀγκαλιάζει μὲ ζέση
 καὶ σὲ σφίγγει βαθιὰ
 στὴ ζωὴ της τὸ φῶς.

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ίσοβία ποιηή

ΜΑΡΙΑΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

Μ' έντυσαν
τόν χιτώνα τής προσδοκίας
καί καθήλωσαν
μέ τις έλπίδες καρφιά
τά μέλη μου
στής καθημερινότητας τό σταυρό
μέχρι τέλους.

Μόνο
τής καταδίκης μου τήν αίτία
Κύριε
παράλειψαν νά τή γράφουν
στήν κεφαλή του σταυρού.

Μήνυμα

Σώπα
Και τούτος ό άνήφορος
σέ ξάγναντο καινούργιο θγαίνει

Τούς έπιτάφιους θρήνους — ξέχασες; —
άκολουθούν οι άναστάσιμοι αίνοι.

Τό κάστρο

ΓΟΥΛΑΣ ΣΜΥΡΝΙΩΤΗ

Πάνω στό θέμελο, πού σκάσαμε περίσσια, κάστρο σεμνό, μέ τείχη χαμηλά
τό θέμελο του κόβου τ' άγιασμένου μας, — τής ταπεινοφροσύνης δουλευτάδες —
πού πάνω του μεσουράνα, — άς όρθώσουμε,
ό μόχτος, οικόδομημα, τό κάστρο τής ύπομονής,
ν' άνέβει μεγαλόπρεπο σκοπεύαμε, όθιατο στους ύπερόπτες,
ό μόχτος, πού όμως πριν τ' άέτωμα ξανοίξει, κι άς πιάσουμε φυλάχτρες,
έπίμονα στα πόδια μας γκρεμίζεται, Οι άντρες θά 'μαστε,
πάνω στό θέμελο τ' όνειρου τ' άκριβού μας, π' ό ούρανός γι' αυτούς καυχείται.
πού σωριάζεται συντρίμμι!

ΠΡΟΣΜΟΝΗ

ΘΑΝΑΣΗ ΓΙΑΠΙΤΖΑΚΗ

Νίκος Σπάνιας. Μιά προσμονή ζωή,
βουτηγμένος άπ' τήν άρχή στα νάματα τής ιερής πηγής
τής πιό παράξενης θεάς.
Διογένης ξαναζωντανεμένος,
μά πιό άλώδητη κι άλάβωτη ύπαρξη
τής άθυροστομίας, τής πιό ζωντανής γλώσσας
του ποιητή, στα τέλη αυτού του άποτυχημένου αίωνα.
Καλύτερα θά 'ταν νά 'λεγα τήν ιστορία τής μοίρας,
πού ένα της θήραμα έγινε θηρευτής της.
Ναρκωτικά, κυνήγι άδιάκοπο όμορφιάς,
φασαρία γι' αυτό άποτυχία, σιωπή μέ μιās.
Κόσμος νυχτωμένος, όμως νά:
Ξεκινημένος και πάλι μέ τήν πιό έντονη αύγή!
Ό σαρκασμός ματώνει
τά χείλη κείνα πού φιθυρίζουν μία προσευχή.
Είναι ένας κόσμος πού άνατέλλει
κι ένας κόσμος πού δύει τήν ίδια στιγμή
στον ίδιο άνθρωπο,
σέ ίδιο ένα σώμα πού γνώρισε πλέρια τή φύση του
μέ κάθε τρόπο γνωστό,

Π Ε Ζ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

Μελέτη

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

C. M. BOWRA

Μετάφραση ΝΙΚΟΥ Β. ΛΩΛΗ

Ἐνάμεσα στις εὐρωπαϊκὲς λογοτεχνίες, ἡ λογοτεχνία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας κατέχει ξεχωριστὴ θέση. Εἶναι ἡ ἀρχαιότερη ἀπὸ τὶς λογοτεχνίες ποὺ ἔχουν περισωθεῖ καὶ ἔχει ἀσκήσει τὴ μεγαλύτερη ἐπίδραση στοὺς μεταγενέστερους. Οἱ ἀρχές, οἱ μορφές καὶ οἱ μέθοδοι τῶν Ἑλλήνων ἐπέδρασαν στὴν ἐμφανιζόμενη τότε λογοτεχνία τῆς Ρώμης καὶ δι' αὐτῆς σὲ ὅλο τὸν πολιτισμὸ τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ἀκόμη καὶ ἂν ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία δὲν εἶχε ἐσωτερικὴ καὶ διαρκὴ ἀξία, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ, καὶ πάλι θὰ εἶχε ἀνυπολόγιστη σημασία. Κι ὄχι μόνο ἱστορικὴ. Ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία ἀπαιτεῖ τὴν προσοχὴ μας γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀξία της. Γιατὶ οἱ Ἕλληνες ἀνακάλυψαν καὶ τελειοποίησαν ὀρισμένες μορφές τῆς λογοτεχνίας καὶ δημιούργησαν ἀριστουργήματα ποὺ ἐνθουσιάζουν, προβληματίζουν καὶ φωτίζουν γενεὲς γενεῶν, παρὰ τὶς βαθιὲς μεταβολές ποὺ ἔχουν ὑποστεί οἱ ἀνθρώπινες ἐπιδιώξεις. Στὴν ἐπικὴ, τὴ λυρικὴ καὶ τὴ δραματικὴ ποίηση, στὴν ἱστορικὴ, τὴ φιλοσοφικὴ καὶ τὴ ρητορικὴ πεζογραφία οἱ Ἕλληνες πέτυχαν τόσο ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα στὴ μορφή καὶ τόσο ὑποχρεωτικὰ στὸ περιεχόμενο, ὥστε τὸ ἔργο τους συχνὰ πάρηκε σὰν πρότυπο τελειότητος καὶ ἀκολουθιέται σὰν ὑπόδειγμα σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Ἀπὸ τὴ φιλολογία αὐτὴ, τὴν τόσο σημαντικὴ καὶ ἐλκυστικὴ, κατέχομαι μόνον ἀποσπάσματα, σχεδὸν τὸ ἓνα δέκατο ἀπ' αὐτὰ ποὺ ὑπῆρχαν. Ἔχομε πράγματι τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια, ὀλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Πλάτωνα καὶ ἀρκετοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένη. Ἀλλὰ ἡ φήμη τῶν τραγικῶν βασίζεται στὴν ἐκλογή τῶν ἔργων ποὺ εἶχαν γιὰ μελέτη στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Γιὰ τὸν Αἰσχύλο καὶ τὸν Σοφοκλῆ, π.χ., ἑπτὰ ἔργα γιὰ τὸν καθένα εἶναι ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπὸ τὰ 80 καὶ 123 ἔργα ποὺ ὁ καθένας τους εἶχε γράψει. Σ' ἄλλες περιπτώσεις ἡ ἀπώλεια εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερη. Οἱ διάδοχοι τῆς ἐπικῆς ποίησης τοῦ Ὀμήρου ἔχουν ἀφήσει μόνο λίγες γραμμές, καὶ ἡ λαμπρὴ περίοδος τῆς λυρικῆς ποίησης εἶναι γνωστὴ κυρίως ἀπὸ μικροσκοπικὰ ἀποσπάσματα ποὺ εἶχαν κάνει οἱ γραμματικοὶ καὶ οἱ μετρικοὶ οἱ ὁποῖοι πολὺ λίγο νιάζονταν γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ ἀξία. Ἀπὸ τὴν πρῶιμη τραγωδία καὶ κωμωδία σχεδὸν δὲν ἔχει μείνει τίποτε, καὶ πρέπει νὰ ἀναστήσωμε τὴν ἱστορία τους ἀπὸ νεώτερες πληροφορίες ἀμφιβόλου ἀξίας. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, κατέχομε μέγα μέρος τῆς μεταγενέστερης λογοτεχνίας τῆς ὁποίας ἡ ἀξία εἶναι μικρὴ. Χρησιμες γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἐνδιαφέρουσες γιὰ τοὺς μελετητὲς τῆς παρακμῆς οἱ ἐρ-

σὲ ἴδια μιὰ ψυχὴ ποὺ ξέρεي πῶς εἶναι γκρέμισμα
κάθε ἀνέβασμα ἰδανικό.

Ξέρω: Γιὰ τὸ σῶμα του βρέθηκε μέρος νὰ στηριχθεῖ.

Δὲν ξέρω: Γιὰ τὴν ψυχὴ του προσμένει ἀκόμα νὰ βρεῖ.

Μὰ ποιός, ποιὸς θὰ τοῦ πεί πῶς

τὸν τρέμει ἡ ψυχὴ;

Πῶς εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς πατρίδα;

Εἶναι κι αὐτὸ ὅμως μιὰ προσμονή.

γασίες τών γραμματικῶν καί τών λεξικογράφων, οἱ ἀναφερόμενες στούς κατοπινοῦς ἐπικοῦς ποιητές καί ρήτορες, ἀποτελοῦν φτωχό ὑποκατάστατο τών ἀπολεσθέντων ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Ὁ ὄγκος τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας εἶναι μικρός καί εἶναι δυνατόν ἕνα συνηθισμένο μυαλό νά κατέχει τὸ περιεχόμενό της, ἀλλὰ ἀκόμη καί μέσα σ' αὐτὰ τὰ στενά ὄρια ὑπάρχει πολὺ ὕλικό ποῦ πράγματι ἀξίζει πολλά, ὅταν κριθεῖ μὲ τὰ δεδομένα τῆς φιλολογικῆς ἀξίας. Ἄλλωστε ἡ φήμη τῶν ἐλληνικῶν κειμένων δέν ἐξαρτᾶται οὔτε ἀπὸ τὸν ὄγκο οὔτε ἀπὸ τὴν ποικιλία τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀφαστη τελειότητα ὀρισμένων ἀριστουργημάτων, τὰ ὅποια διέφυγαν τὸ θρησκευτικὸ φανατισμὸ καί τὴν καταλυτικὴ δύναμη τοῦ χρόνου. Αὐτὰ δέν εἶναι ἀναρίθμητα, μὰ ἡ μορφή τους καί ἡ δύναμή τους τὰ τοποθετοῦν ἀνάμεσα στὰ μεγαλύτερα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ τὴ διάσωση τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας εἴμαστε χρεώστες στούς μορφωμένους ἀντρες τοῦ Βυζαντίου, οἱ ὅποιοι μελέτησαν καί ἐξέδωσαν τὰ ἔργα ποῦ εἶχαν κληρονομήσει ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο κόσμο. Ἀπὸ τὸ Βυζάντιο τὰ ἐλληνικὰ βιβλία πέρασαν στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη μὲ τὸν ἀκατανίκητο ζῆλο τῶν πατρῶνων καί τῶν σχολαστικῶν τῆς πρώιμης ἀναγέννησης καί μὲ τοὺς ἀντρες ἐκείνους στούς ὁποίους χρωστᾶμε σχεδὸν ὅλα ὅσα γνωρίζουμε γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Κατὰ τὴ διαδικασία τῆς ἐκδοσης καί τῆς ἀντιγραφῆς ὀρισμένες ἀλλοιώσεις τῶν κειμένων ἦταν ἀναπόφευκτες, ἀλλὰ γενικὰ οἱ ἀντιγραφεῖς στάθηκαν προσεκτικοί, καί μπορούμε εὐλαχρῶς νά συμπεράνουμε ὅτι τὰ κείμενα ποῦ τώρα κατέχομε δέν διαφέρουν κατὰ πολὺ τῶν κειμένων ποῦ κυκλοφοροῦσαν στὴν ἀρχαιότητα.

Αὐτὴ ἡ πηγὴ τὰ τελευταῖα χρόνια συμπληρώθηκε ἀπὸ μιὰν ἄλλη. Ὑπολείμματα κειμένων γραμμένων σὲ πάπυρους βρέθηκαν στὴν Αἴγυπτο. Καί μολονότι τὸ μεγαλύτερο μέρος τους ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐμπορικὰ ἔγγραφα, ἀνάμεσα σ' αὐτὰ βρίσκονται καί ὑπολείμματα καθαρῆς λογοτεχνίας. Ἡ λυρικὴ ποίηση, τὴν ὅποια ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξε νά κάψουν, διαβαζόταν ἀκόμα τὸν πρῶτο αἰῶνα μετὰ Χριστόν, καί στὴν Αἴγυπτο χρωστᾶμε τὰ πρῶτα βιβλία κείμενα τῆς Ἰσαφούς, τοῦ Ἀλκαίου καί τοῦ Βακχυλίδη. Ἀλλὰ τὸ συμπλήρωμα αὐτό, παρὰ τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον του, δέν εἶναι ἀπλῶς μικρό, ἀλλὰ καί ἀξιοθρήνητα ἀποσπασματικὸ. Οἱ πάπυροι εἶναι ἀκρωτηριασμένοι καί ἀτελεῖς. Ἀπαιτοῦν μεγάλη δεξιοτεχνία γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφησή τους, καί τὰ πολλὰ κενὰ στὸ κείμενό τους ποτὲ δέν θὰ συμπληρωθοῦν, ἀκόμη καί ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐμπειροὺς φιλόλογους. Ἡ ἀνακάλυψή τους ἔχει ἀλλάξει οὐσιαστικὰ τὶς γνώσεις μας. Ἐχουν προσθέσει κάτι στὸ ὑπάρχον ὕλικό τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας καί μᾶς ἔχουν βεῖξει πόσα λίγα γνωρίζουμε ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἔχουν χαθεῖ. Ἡ ἐλληνικὴ λογοτεχνία φαίνεται ὅτι ἦταν πλουσιότερη ἀπ' ὅ,τι δείχνουν τὰ ὑπάρχοντα κατάλοιπα, καί ὅταν ἐκφέρομε κρίσεις γι' αὐτὴ πρέπει νά θυμόμαστε ὅτι ἀσχολούμαστε μ' ἕνα ἀπλὸ τμῆμα τοῦ χαμένου κόσμου, τοῦ ὁποίου τὴν πλήρη δύναμη καί ποικιλία εἴμαστε ἀδύναμοι νά ἐκτιμήσουμε. Τὰ κατάλοιπα, ἀνεξάρτητα τοῦ πόσο μεγαλειώδη εἶναι, εἶναι μόνο κατάλοιπα.

Ὁ σπουδαστὴς τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας ποῦ πλησιάζει τὴν ἐλληνικὴ, μένει κατάπληκτος ἀπὸ τὴν εὐκολία ποῦ ἐξοικειώνεται μ' αὐτή. Ἀντίθετα πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀνατολικά γραπτά, τὰ ἐλληνικὰ φαίνονται νά ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους σὰν καί μᾶς. Οἱ μεγάλες ἀξίες τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας δέν εἶναι βασικὰ διαφορετικὲς ἀπ' αὐτές ποῦ θαυμάζουμε στὸν Δάντη καί τὸν Σαίξπηρ, καί οἱ συγγραφεῖς τῆς φαίνεται νά εἶχαν ἀντίληψη τῆς γλώσσας καί τῶν χρήσεών της, ποῦ καί σήμερα γίνεται γενικὰ ἀποδεκτὴ. Ἡ ἐλληνικὴ ποίηση πετυχαίνει νά δημιουργεῖ ἐντυπώσεις μὲ τὸ συντηρητικὸ ρυθμὸ τῶν λέξεων ποῦ διαλέχθηκαν γιὰ τὴ δύναμη τῆς ἀπεικόνισης, καί ἡ ἐλληνικὴ πεζογραφία μὲ τὴν πειθῶ καί τὴν καθαρότητα ποῦ εἶναι οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς ἀγλωττίας. Ἀλλὰ σὲ μιὰ πληρέστερη γνωριμία, τὰ μοναδικὰ χαρακτηριστικὰ της ξετυλίγονται καί ἡ ἐλληνικὴ λογοτεχνία παίρνει μιὰ θέση εἰδική, καί μητρικὴ γιὰ τὴν ἀγγλική, ἰταλική, γαλλικὴ κ.ἄ. Οἱ ἀνθρώποι καί ἡ γλώσσα τους, δείχνουν ὀρισμένες σταθερὲς ἰδιότητες στὴν ἱστορία τους καί ἂν μπορέσουμε νά τὶς ἀπομονώσουμε αὐτές, μπορούμε νά ἔχουμε μιὰ ἰδέα τῶν ἰδιομορφιῶν τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας.

Συγκρινόμενη πρὸς τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς σύγχρονες λογοτεχνίες, ἡ ἐλληνικὴ,

εἶναι ἐκπληκτικὰ ἀπλή, πηγαία, ἀληθινὴ καὶ καθάρια. Ἄλλὰ ἡ ἀπλότητά της δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν ἀγνή εἰλικρίνεια τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἢ τὴ συνειδητὴ ἀπλοποίηση πού εἶναι συνηθισμένη ἀνάμεσα στοὺς «ὑπερπολιτισμένους». Ἐπιτυγχάνεται ἀπὸ μιὰ παράλειψη ἐκείνου πού φαίνεται ἐπουσιῶδες καὶ ἀπὸ μιὰ ἔμφαση σ' αὐτὸ πού φαίνεται συντακτικὰ ἢ ἐννοιολογικὰ σημαντικό. Αὐτὸ γίνεται ἀντιληπτὸ στὴ συνεπαίρουσα τέχνη τῆς ἐπικῆς ποίησης, στὴ μικρὴ φράση τῆς τραγωδίας, στὴν ἀμεσότητα τῆς ἱστορικῆς διήγησης. Ἀκριβῶς ὅπως τὸ ἑλληνικὸ τοπίο ἔχει μιὰ ὁμορφιὰ στὸ σχῆμα καὶ στὴ γραμμὴ, καὶ ὅπως ἡ ἑλληνικὴ γλυπτικὴ στερεῖται ἀπὸ στολίδια τῆς μεσαιωνικῆς ἢ τῆς ἀνατολικῆς γλυπτικῆς στὶς γεμάτες περιεχόμενα καὶ συγκλονιστικὲς ἐπιδράσεις της, ἔτσι καὶ ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία πετυχαίνει τὴν εἰδικὴ διάκρισή της μὲ τὸ νὰ παραλείπει τὸ κάθε τι πού δὲν εἶναι οὐσιῶδες στὸ σχέδιο τοῦ συνόλου καὶ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπίδρασή της μὲ τὴ δύναμη πού δίνεται σὲ κάθε μέρος στὴ θέση του. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὸ βέβαιο αἴσθημα τοῦ τί πράγματι ἦταν ἀξιόλογο καὶ παρέλειπαν ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀνούσιο. Ἡ παράλειψη δὲν χρειάζοταν νὰ εἶναι συνειδητὴ ἢ λόγῳ ἐλευθεριότητος. Ἦταν ἡ φυσικὴ ἐνέργεια ἐνὸς λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ εἶδε πού ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ ὁμορφιὰ καὶ ἤξερε πῶς νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ ἀπλοϊκὰ καὶ τὰ περιττὰ.

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο τεῦχος)

Μικρὴ μελέτη

Ἐννοιες αὐτοθυσίας γυναικῶν στὴν ἀρχαία τραγωδία

Τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

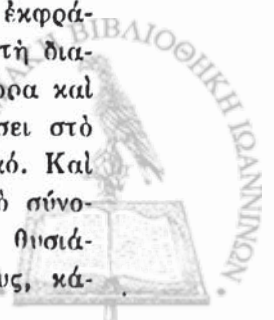
Ὅταν θέλουμε ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὶς γυναικεῖες μορφὲς τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, ἀμέσως ἀντιλαμβανόμαστε πῶς αὐτές, στὴν ἐξέλιξη τοῦ δράματος, δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἀνδρικές. Μ' αὐτὸ θέλουμε νὰ ποῦμε ὅτι, γιὰ νὰ πλάσει τὸ ἔργο του ὁ ἀρχαῖος ποιητῆς, δὲν κάνει διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἄνδρα καὶ γυναίκα. Γι' αὐτὸν εἶναι δυὸ πρόσωπα ἴσα, καὶ ἀνάλογα τὰ κινεῖ στὴν ἀνέλιξη τοῦ μύθου τῆς τραγωδίας. Μὰ αὐτὸ μᾶς φανερώνει πῶς, στὰ μάτια τοῦ ποιητῆ, ἡ γυναίκα, σὰν ἀνθρώπινο πλάσμα, δὲν διαφέρει ἀπ' τὸν ἄνδρα, δὲν προβάλλει κατώτερη καὶ πρὸ ἀδύναμη ἀπ' αὐτόν. Ἀντίθετα, καλὴ ἢ κακὴ, μὲ εὐγενικὰ ἢ ἀγενῆ αἰσθήματα, μέσα στὴν τραγωδία κινεῖται ἀνάλογα μὲ τὸν ἄνδρα. Φέρει εὐθύνες καὶ παίρνει πρωτοβουλίες σὰν αὐτοδύναμη ὑπαρξή, ὅπως ἡ Ἄλκηστη, ἡ Ἐκάβη, ἡ Μήδεια, ἡ Φαίδρα. Μιὰ ἀρχὴ μόνο ὑπάρχει γιὰ τὸ πρόσωπο πού πρωταγωνιστεῖ... γιατί, ὅταν εἶναι γυναίκα, πρέπει νὰ εἶναι σὲ ἴσος ἀνώτερη ἀπ' τοὺς ἄνδρες. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀποδείχνει ὅτι οἱ ποιητὲς πίστευαν πῶς ἡ γυναίκα μποροῦσε νὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ἀφοῦ οἱ ἥρωες τῆς ἀρχαίας τραγωδίας θγαίνουν μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ. Εἶναι πρόσωπα πραγματικά, μὲ τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς ἀδυναμίες τους, μὲ τὰ ἰδανικά καὶ τὰ πάθη

τους. Εἶναι ζωντανὲς ἀνθρώπινες ὑπάρξεις. Κι αὐτὸ μᾶς τὸ φανερώνουν, ἐκτὸς ἀπ' τὶς ἡρωίδες πού ἀναφέραμε, ἡ Ἥλέκτρα καὶ ἡ Κλυταίμνηστρα, ἡ Ἀνδρομάχη, ἡ Ἐλένη, ἡ Ἰφιγένεια καὶ ἡ Ἀντιγόνη.

Ἡ γυναίκα, πού στὴν ἐξέλιξη τῆς τραγωδίας πρέπει νὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπ' τὸν ἄνδρα, νὰ φανερόνεται πρὸ δυνατὴ ἀπ' αὐτόν, νὰ τὸν νικᾷ στὴν ἀποφασιστικότητα καὶ στὴ δύναμη τοῦ χαρακτήρα, εἶναι ἓνα πλάσμα πραγματικό, στὴν πίστη τουλάχιστο τοῦ ἀρχαίου ποιητῆ πού τὴ δημιουργεῖ, ἀνεξάρτητα ἂν, στὴν ἴδια τὴν τραγωδία, συχνὰ προβάλλει καὶ ἡ θέση τῆς γυναίκας στὴν κοινωνία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Ξεφυλλίζοντας τὴν ἀρχαία τραγωδία, προσέχει ἐπίσης κανεὶς πῶς πολλὲς φορὲς ὁ ἥρωάς της εἶναι δεμένος μὲ τὸ σύνολο. Ὅσο ἡ ψυχολογία του εἶναι ἀτομικὴ, τόσο ἐκφράζει καὶ τὶς γενικότερες σινοθηκὲς πού τὴ διαμόρφωσαν. Ἀσφαλῶς ἡ Ἰφιγένεια τώρα καὶ ἡ Ἀντιγόνη (πού θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ στὸ ἐπόμενο) ἔχουν αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικό. Καὶ οἱ δυὸ εἶναι ξεχωριστὰ δεμένες μὲ τὸ σύνολο, ἀπ' τὶς ἴδιες τους τὶς πράξεις: θησιάζονται συνειδητὰ γιὰ τὰ ἰδανικά τους, κἀνοντας τὸ καθῆκον τους.

Καὶ οἱ δυὸ εἶναι νέες καὶ ἔχουν δικαιώμα-

τα στη ζωή. Και στις δύο τίθεται το έρωτημα αν πρέπει ή όχι να θυσιαστούν για το πιστεῖν τους, ποιόν είναι δεμένο με το σύνολο. Και οι δύο αντιμετωπίζουν τη βία. Και οι δύο — ή κάθε μία με το δικό της τρόπο — αντιστρατεύονται στη βία και θυσιάζονται συνειδητά.

Η Ίφιγένεια θυσιάζεται για την Ελλάδα. Η Αντιγόνη θυσιάζεται για την κοινωνική δικαιοσύνη και για τους άγραφους νόμους που έχουν προδοθεί.

Και οι δύο είναι στο ήθος ανώτερες από τους άνδρες. Μά πάντοτε όλα είναι δύο ζωντανά άνθρωποι που δονούνται από βαθιά ανθρώπινα συναίσθηματα. Προχωρούν στη θυσία με πόνο. Κι αυτός ο πόνος καθρεφτίζει τη βαθιά συναισθητική πράξη τους, ιδιαίτερα της Αντιγόνης. Με την πορεία τους στην εξέλιξη της τραγωδίας, παρουσιάζουν τη δύναμη του ποιητή που γίνεται ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής, όπως και για τους ήρωες κάθε άλλης τραγωδίας. Όμως, για να καταλάβουμε καλύτερα τη μορφή της κάθε ήρωίδας, τις θυμηθούμε και το μύθο της κάθε τραγωδίας.

Όπως ξέροιμε, τα καράβια των Ελλήνων, που είχαν συγκεντρωθεί στην Αΐδα, μάταια περίμεναν τον ορμα άνεμο για να ξεκινήσουν για την Τροία. Θινάες γίνονταν χωρίς αποτέλεσμα. Η Αρτεμις είχε θυμώσει γιατί οι Έλληνες της είχαν σκοτώσει ένα έλαφι. Τελικά ο μάντης Κάλχας συμβουλεύει τον Αγαμέμνονα να θυσιάσει, για αυτό, την Ίφιγένεια. Ο Μενέλαος τον πιέζει να το κάνει, για να πάρει πίσω την Ελλάδα και να σώσει την προδομένη τιμή του. Ο Αγαμέμνονας γράφει στην Κλυταιμνήστρα να φέρει την Ίφιγένεια στην Αΐδα, γιατί τη θέλει ο Αχιλλέας για γυναίκα του. Ο ίδιος μετανοώνει. Στέλνει δεύτερο γράμμα, αλλά το σταματά ο Μενέλαος. Έτσι μητέρα και κόρη φτάνουν στην Αΐδα. Ο Αγαμέμνονας είναι ταραγμένος και όταν η Κλυταιμνήστρα μιλεί στον Αχιλλέα, σαν σέγαμπρό της, βρίσκεται μπροστά στην άπορία του. Την αλήθεια τη μαθαίνει από ένα γέρο δοῦλο. Ξεσηκώνεται και προσπαθεί να σώσει την κόρη της. Μάταια και ο Αχιλλέας κάνει ό,τι μπορεί για να σώσει την Ίφιγένεια, που έχει μάθει γιατί την έφεραν στην Αΐδα.

Το ξεδίπλωμα του χαρακτήρα της Ίφιγένειας αρχίζει απ' αυτή τη στιγμή. Ξεκίνησε για γάμο και την περιμένει ο θάνατος. Όμως θέλει να ζήσει. Πονεί. Τροφίται. Το τρανταγμα της ψυχής είναι τρομαχτικό. Και η Ίφιγένεια πέφτει στην άγκαλιά του πατέρα της και τον παρακαλεί:

«Πατέρα αν είχα τη λαλιά του Όρφέα σαν τραγουδω, να μ' άκλουθούν οι δράκοντες και με το λόγο να μαζεύω εκείνους που θα 'θελαν, μ' αϊτά θα προσπαθούσαν. Μά τώρα εγώ τα δάκρυά μου θα δώσω ή τέχνη μου είναι αϊτή κι άλλη δεν ξέρω. Και για κλαφι ίκεσίας στα γονατά σου κρεμώ από σένα το κορμί μου — λάσμη της μάνιας μου για σένα — και ίκετεύω: Θάνατο πρότερο μη μου δώσεις: είναι γλυκό

(το φως

γλυκό το φως να βλέπεις: μη με πείσεις τον κάτω κόσμο ν' αντικρύσω». Πρώτη σ' έκραξα εγώ πατέρα, και παιδί σου — έμένα ίσόν στα γονατά σου πρώτη καθησα εγώ και σου έδωσα να νιώσεις χαρά, και τη χαρά σ' έστειλα βρήκα. Και μου 'λεγες: «Ποιός ξέρει, παντρεμένη κι εϊτιχισμένη θά σε δώ παιδί μου, ν' ανθοβολά ή ζωή σου, όπως σου άξίζει;» Και σου 'λεγα απ' τα γόνα σου πασιμένη, που τώρα άγγίζω ίκετίσσει: «Κι έσένα άραγε εγώ; Στο σπίτι το δικό μου θά τ' άξιωθώ να σε φιλέω γέρο γι' άπέχουρη των κόπων που έχεις κάμει για την άνατροφή μου ίσόν, πατέρα;» Αϊτά όλα τα θυμώμαι εγώ, μά ίσόν τα λησμονείς και θέλεις να με σφάζεις. Στόν Πέλοπα σ' όρκαζω, μη το κάνεις. Και στο γονό σου τον Άτρεά, κι άκομα στη μάνι μου, που τώρα, άσφού με πόνους με γέννησε, λαβαίνει κι άλλο πόνο.

Επί ήταν άγίακο να ζητήσει κανείς από μία τόσο νέα κοπέλλα να θυσιάσει τα νιάτα της χωρίς πόνο, να μην παρακαλέσει και να μη θελήσει να ζήσει. Μά τότε ποιά θα ήταν ή αξία της θυσίας της, αν δεν πονούσε για τη ζωή που θα έχανε. Κι ο Εϊψυδής, που είναι ρεαλιστής στην ψυχολογία, πώς άλλως θα μπορούσε να δώσει την Ίφιγένεια; Αλλά τα δάκρυα μένουν δάκρυα και ή προσευχημασία της θυσίας προχωρεί. Μπροστά σ' αϊτή την πραγματικότητα, ή Ίφιγένεια αντισώνεται, πάντα με πόνο, στο έθος της άποθυσίας. Βλέπει τον έαυτό της σ' ένα ανώτερο

Πορτραίτα χαρακτήρων τοῦ καιροῦ μας

Ο ΑΝΑΡΧΙΚΟΣ ΧΩΡΙΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ

‘Ο ἄνθρωπος αὐτός, θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του πρόδρομο μιᾶς νέας ἐποχῆς· μιᾶς ἐποχῆς, ποὺ θὰ κυριαρχεῖται, σχεδὸν ἀπόλυτα, ἀπὸ ἓνα πνεῦμα πρωτοβουλίας, σὲ ἄτομα καὶ ὁμάδες, γιὰ τὸ φτιάξιμο μιᾶς καινούριας ζωῆς.

Μιᾶς ζωῆς ποικίλης σὲ δραστηριότητες, πανελεύθερης σὲ ἀπειθάρχητες ἐνέργειες καὶ σκέψεις, μιᾶς ζωῆς πολυκύμαντης καὶ πολύμορφης, ὅπου θὰ δεσπόζει ἡ σ ὕ κ ρ ο υ σ ῆ καὶ μονάχα ὁ θάνατος θὰ διακρίνεται, γιὰ τὴν ὁ μ ο ι ο τ υ π ί α του.

‘Ο ἀναρχικὸς πῆρε συνείδηση τῆς ὑπάρξεώς του τὸ 18ο αἰῶνα. Εἶναι γέννημα θρέμμα αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα. Τότες φανερώθηκαν στὸν πνευματικὸ ὀρίζοντα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου οἱ πρῶτες ὠχρές του ὁ π τ α σ ί ε ς , γιὰ ἓνα μακρινὸ ἐλπιδοφόρο μέλλον.

Μὲ τὸν καιρὸ, ὁ ἀναρχικὸς προσπάθησε νὰ περάσει ἀνώδυνα τοὺς λασπεροὺς δρόμους τοῦ ἀναχρονισμοῦ. Στὴ μεταβατικὴ περίοδο, μὲ παράτολμα δῆματα πέρασε σὲ ποικίλες ἐπαναστάσεις, προσπαθώντας πάλι ν’ ἀφανίσει ὀλοσχερῶς ἰδέες καὶ εἶδωλα τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κατεστημένου.

‘Ο θεωρητικὸς τοῦ ἀναρχισμοῦ πάλεψε μὲ τοὺς παραδοσιακοὺς θεσμούς, ἔδωσε μάχες

προορισμό, νιώθει ἐνωμένη μὲ τὴν ‘Ελλάδα καὶ προχωρεῖ στὸ βωμὸ μὲ περφηγάνια. Αὐτὸ φανερώνουν καὶ τὰ λόγια της:

“Ακου μίνα μου, ποιά ἰδέα μοῦ ἦρθε ὡς τὸ
(σκεφτόμουν

νὰ πεθάνω ἀπόφαση εἶναι· θέλω κάθε ταπεινὴ σκέψη ἀφήνοντας, μὲ δόξα νὰ τὸ κάμω ἢ ἱ-
(δια αὐτό.

Κοίταξε κι ἐδῶ μητέρα πὼς μιλῶ σωστά.
(Σ’ ἐμὲ

ἡ Μεγάλη ‘Ελλάδα ρίχνει τὶς μαιτιές της· ἀ-
(πὸ μὲ

κρέμονται καὶ πλοίων ταξίδι καὶ Φρυγῶν κα-
(ταστροφη

ἀπὸ μέ, τὸ νὰ μپοδίζον νέες βαρβάρων δο-
(κιμὲς

γιὰ ἀρπιαγὴ ἀπ’ τὴν πλοῦσια ‘Ελλάδα γυναι-
(κῶν ἐδῶ κι ἐμπρός,

τῆς ‘Ελένης, ποὺ ἔχει ὁ Πάρης κλέψει, ἄς
(πλερωθεῖ ὁ χαμός.

Τέτια ὁ θάνατός μου φέρνει σωτηρία καὶ ἀ-
(θάνατη

φήμη θὰ ἔχω τὴν ‘Ελλάδα ἐγὼ τὴ λύτρωσα
(θὰ λένε.

Καὶ φιλόζηνη τόσο νὰ εἶναι δὲν ταιριάζει. Μ’
ἔκαμες γιὰ τὸ καλὸ ὄλων τῶν ‘Ελλήνων κι
(ὄχι μαινιαχὰ γιὰ σέ.

.....
Κι ἡ “Αρτεμη νὰ πάρει ἂν θέλει τὸ κορμὶ
(μου, μπύδιο ἐγὼ

ἢ θνητὴ, στὴ θεὰ θὰ γίνω; Πῶς μπορεῖ νὰ
(γίνει αὐτό;

Τὸ κορμὶ μου στὴν ‘Ελλάδα δίνω. Μπρὸς θυ-
(σιάστε με.

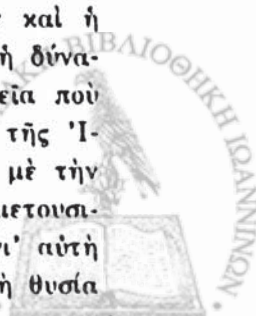
Πάρτε τὸ “Ιλιο. Αὐτὰ γιὰ χρόνια θὰ εἶναι
(θυμητάρια μου.

.....

‘Η “Αρτεμς ὅμως δὲν ἀφήνει νὰ γίνεῖ ἡ
θυσία. “Οπως σχεδὸν σὲ κάθε τραγωδία τοῦ
Εὐριπίδη, ἐπεμβαίνει, σὰν «ἀπὸ μηχανῆς θε-
ός», ἀρπάζει τὴν ‘Ιφιγένεια καὶ θάζει στὴ
θέση της ἓνα ἐλάφι. Μὰ ἡ ‘Ιφιγένεια ἔχει

προχωρήσει συνειδητὰ στὴ θυσία, νιώθοντας
τὸν ἑαυτό της ἐνωμένο μὲ τὸ σύνολο. Προ-
χωρεῖ στὸ βωμὸ γιὰ μιὰ ἰδέα: γιὰ νὰ δώ-
σει τὴ νίκη στὴν ‘Ελλάδα, πνίγοντας τὸν πό-
νο της.

Βέβαια, ἐκτὸς ἀπ’ τὸ χαρακτηριστὴρα τῆς ἡρω-
ίδας, ἔχουμε, ἀνθρώπινους καὶ ζωντανούς, ὀ-
λους τοὺς ἄλλους ἥρωες. Σκεφτόμαστε ἀκό-
μα ὅτι σὲ πινάρχαια χρόνια ὑπῆρχε καὶ ἡ
ἀνθρωποθυσία, ποὺ ἐδῶ τὴ σταματᾶ ἡ δύνα-
μη τοῦ θεοῦ. ‘Αλλὰ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ
κυριαρχοῦν εἶναι δύο: ἡ προσπάθεια τῆς ‘Ι-
φιγένειας ν’ ἀντιστρατευθεῖ στὴ βία μὲ τὴν
τρυφερότητα καὶ ἡ ὑποχώρησή της, μεταουσι-
ώνοντας τὴν πράξη της σὲ ἰδανικὸ γι’ αὐτὴ
τὴν ἰδία. Προχωρεῖ, ὅπως εἴπαμε, στὴ θυσία
γιὰ τὸ σύνολο, γιὰ τὴν ‘Ελλάδα.

κατὰ τοῦ παλιότερου πολιτισμοῦ, ἦρθε σὲ διάσταση μὲ κώδικες καὶ συστήματα ἐθίμων καὶ νόμων, μὲ φιλοσοφικές θεωρίες. Ἦρθε σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ θρησκευτικὴ πίστη, μὲ τὴν ἐπιστήμη καὶ φορές - φορές μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

Ὡστόσο, ἔμεινε μὲ τὶς ἰδέες καὶ τὶς πεποιθήσεις του, σ' ἕναν κόσμον ἀντινομῶν καὶ ἀντιθέσεων, ἀποφασισμένος ν' ἀγωνιστεῖ μέχρις ἐσχάτων γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν ἀναρχικῶν του ἀντιλήψεων. Φαντάστηκε ἀρχικὰ ἕνα πρόγραμμα ἀντιπλουτοκρατικὸ καὶ καταδίκασε τὴν ὅποια ἀνελεύθερη κοινωνία.

Πρῶτος αὐτὸς τραγοῦδησε καὶ ὄνειρεύτηκε πῶς μποροῦν νὰ γίνουν πραγματικότητας δσα συνοπτικὰ δίδαξε στοὺς Γάλλους ἀναρχιστές, μὲ δυὸ μονάχα στίχους, ὁ Diderot:

«Σκλάβους κι ἀρχοντες ποτέ τῆς ἡ φύση δὲ φτιάνει.
Νόμους δὲ θέλω νὰ βάνω οὐτ' ἄλλος νὰ βάνει...»

Ἔτσι ὁ ἀναρχικὸς ξεκίνησε, μὲ τὸ ἴδιο βῆμα κι ἀπὸ τὸν ἴδιο μὲ τὸν σοσιαλιστὴ χώρο. Ἐφῆσαν κι οἱ δυὸ σ' ἕνα σταυροδρόμι τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ κι ὁ καθένας ὕστερα πήρε τὸ δικό του δρόμο. Τὴν κρατικὴ ὀργάνωση, μὲ τοὺς χαλύβδινους δρακόντειους νόμους, τοὺς σκληροὺς, τοὺς ἀπαράβατους, ἀπεχθάνεται ὁ ἀναρχικὸς. Καὶ μοιραία ἦρθε σὲ τέλεια ἀντίθεση μὲ τὸν σοσιαλιστὴ.

Γιατί, γιὰ τὸν ἀληθινὸ ἀναρχικὸ, ἡ σοσιαλιστικὴ θέση καὶ ἀντίληψη, σὰν θεωρία καθαρὰ οἰκονομική, εἶναι σωστὴ καὶ παραδεχτὴ. Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ θεωρία ἢ πολικουβε-ντισμένη, ἢ εἰδικὰ οἰκονομολογικὴ τοῦ Κεφαλαίου τοῦ Κάρλ Μάρξ, γίνεται στοὺς χώρους τοῦ ἀναρχισμοῦ ὀπισθοδρομικὴ πλάνη, μιὰ καὶ γιὰ νὰ ἐφαρμοστεῖ καὶ τελικὰ νὰ ἐπικρατήσῃ, ἀποβλέπει σὲ μιὰ ὁ μ ο ι ὁ μ ο ρ φ η νομοθετικὴ ἐπιβολή.

Μιὰ τέτοια, φυσικὰ, κοινωνία, μὲ βαρεῖς καὶ σιδερένιους νόμους, ὅσο δίκαιη καὶ νὰ 'ναι, δὲν μπορεῖ παρὰ γιὰ τὸν ἀναρχικὸ νὰ γίνῃ ἀνελεύθερη. Καὶ τὸ ἀνελεύθερο ὁ ἀναρχικὸς δὲν τὸ θέλει. Τὸ μισεῖ παράφορα. Εἶναι ὁ πιστὸς τηρητὴς τοῦ δόγματος τοῦ ἐλευθεριακοῦ ἀναρχισμοῦ. Εἶναι ἕνας τρομοκράτης τοῦ πιὸ ἀκραίου μηδενισμοῦ, πού ἀπ' αὐτὸν θὰ δεινοπαθήσῃ φοβερὰ ἡ ἀνθρωπότητα στὸ μέλλον.

Ὁ ἀναρχικὸς, κατὰ βάθος, μισεῖ καὶ πολεμεῖ δυναμικὰ τὴν ὅποιαδήποτε ἐξουσία. Στὸ μεσαίωνα, τὸν ἔλεγαν ἀ ν α β α π τ ι σ τ ῆ . Στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, τὸν ἐνσάρκωσαν ὁ Πελλετιέ καὶ ὁ Μπελαγκαρὶκ. Καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους, ὁ Προυντόμ, πού, μὲ μιὰ ἀναρχικὴ του πολεμικὴ, ρίχτηκε λυσσαλέα, ἐνάντια στὴν κρατικὴ ἐξουσία καὶ στὴν ἰδιοκτησία.

Σήμερα, ὁ ἀναρχικὸς πάει νὰ σταθεῖ πάνω ἀπὸ τὰ ἰδεολογικὰ συστήματα καὶ τὶς πολιτικὲς διαμάχες. Ὁ ἀνθρώπος αὐτός, ὅπου κι ἂν ζεῖ, βλέπει πῶς διαφεύδονται οἱ ἐπιθυμίες καὶ οἱ ὀραματισμοί του. Ἐχει πιὰ βαθιὰ συνείδηση αὐτῆς τοῦ τῆς δ ι α - φ ε υ σ η ς καὶ νιώθει πῶς δὲν ὑπάρχουν περιθώρια γιὰ ἐλευθερία, ἰσότητα καὶ δικαιοσύνη ὅπως τὴ θέλει ἐκεῖνος. Προβάλλουν μπροστά του καταπιεστικοὶ οἱ μηχανισμοὶ τῆς ὀδύνης, τῆς βίας καὶ τοῦ ὀλέθρου. Ἡ ἐξουσία νιάζεται μόνο γιὰ τὴν ἐξουσία. Τὰ προσωπεῖα πέφτουν πάνω στὴ ρημαγμένη γῆ καὶ ἡ πεπρωμένη ἱ σ τ ο ρ ι κ ῆ ν ο μ ο τ ἔ - λ ε ι α ἀναφέρεται μονάχα ἀπὸ τοὺς φιλόσοφους καὶ τοὺς ποιητές. Τὰ πάντα ὑποτάσσονται στὴ θέληση τῆς ἐξουσίας, γιατί ἐξακολουθεῖ τὸ *Wolln ist Ursein* — τὸ θέλει νὰ εἶναι τὸ ἀρχέγον. Στους θολοὺς ὀρίζοντες τῆς νέας ζωῆς, ἀνατέλλει ἡ τρομερὴ ἐποχὴ τῶν ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ῶ ν κρατῶν.

Κι αὐτὸ τ' ἀνθρώπινο εἶδος τοῦ ἀναρχικοῦ, κινδυνεύει ὀλοσχερῶς νὰ χαθεῖ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Δὲν θὰ 'ταν καὶ ἄσχημα νὰ χαθεῖ ἐλυτὸ καὶ ἐλεύθερο ἀπὸ σήψη, ὅπως θὰ 'λεγε ὁ ποιητής.

Ἐπίκαιρες νότες

Ἡ τσιμεντοαθήνα

Τῆς ΛΗΤΩΣ ΧΡ. ΓΚΟΛΦΟΥ
μαθήτριας Λυκείου Βύρωνος

Ὅταν σαριώνεται ἓνα μικρὸ σπιτάκι στὴ σημερινὴ Ἀθήνα, μὲ τὴν αὐλίτσα καὶ τὸν κήπο του, σὲ λίγο ὑψιώνεται στὴ θέση του ἓνα τσιμεντένιο τέρας (!)

Ἀνεβαίνει κανεὶς στὴν Ἀκρόπολη κι ἀντικρύζει γύρω τὰ κλειστά κι ἀσφυχτικά μεγαλήτρια, κι ἀπελπίζεται. Λίγα ὑπολείμματα περασμένων ἐποχῶν, σὰν τὰ μικρὰ γραφικὰ σπιτάκια τῆς Πλάκας μὲ τὰ στενά τῆς δροιάκια, χάνονται κι αὐτά, ἀπὸ τοὺς γύρω πυκνοὺς κι ἀποπνιχτικοὺς ὄγκους τῶν γκρίζων πολυκατοικιῶν. Ἀναζητοῦν τὰ μάτια σου λίγο πράσινο. Μὰ οὔτε γιὰ μυρουδιά! Ἀπορεὶ κανεὶς, τί σοὶ εὐτυχία εἶν' αὐτὴ ποὺ νιώθουν οἱ ὄψιμοι πρωτεύουσιάνοι, ὅταν κοιπάζουν κι ἐπιδείχνονται πῶς πήρανε στὸ Κολωνακί «μιά διαμερισιατάρα» (!) Ἴτε κερδίζουν ἀπὸ τοὺς τσιμεντένιους ὄγκους: Ἴτε μιά τινάζει τὰ ροῦχα στὴ 12. Ὁ ἄλλος κάνει πάρτυ τὰ μεσάνυχτα. Ὁ ἐπόμενος μαλιώνει μὲ τὴ γυναίκα του (!) Ὁ ἄλλος χάλασε τὸ ἀσανσέρ... Πῶς ἢ ἀνεβάσω τὰ ψώνια μου; Πῶς ἢ ἀπλώσω τὴ μπουγάδα; Πῶς ἢ ποτίσω τὰ λουλουῖδια; Κι αὐτὴ μεγαλομανία, ἢ μύδα, ἢ ἐπίδειξη, ἢ ἀκαταλόγιστη ἀντιφυσικὴ ζωὴ, δίνει καὶ παίρνει, μὲ τὴ φθιρὰ, τὴν ἀρρώστια, τὸ θάνατο. Πολυκατοικία σοὺ λέει ὁ ἄλλος, καλοριφέρ, σύγχρονη ζωὴ, «πολιτισμός» (!) Ὅμοιος, τὰ χάλια τῆς Ἀθήνας δὲ γίνονται σὲ ἄλλες χῶρες. Παράδειγμα στὴ νεοπολιτισμένης πρωτεύουσες τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Ἰνδίας, οἱ πολυκατοικίες γίνονται μὲ σχέδια, μελέτες, τάξη, σύνεση, μέτρο, ρυθμὸ, σιγουριά καὶ ὅλες τίς ἀνάσεις, κήπους, παιδικὲς χαρὲς, πάρκιγκ, ὑγεία καὶ χαρούμενη

ζωὴ! ἔξω ἀπὸ τὰ ἐπιπόλαια, αἰσχροκερδῆ, αὐθαίρετα κι ἀσύδοτα μεγαλήτρια τῆς Ἀθήνας, ἢ ἄλλων πόλεων τῆς χῆρας.

Ἄλλ' ἄς μουγκρίζουν κι ἄς κατεδαφίζουν οἱ μπουλντόζες... Ἡ ῥῆι κάποτε, μετὰ τὸν κορεσμό καὶ τὴν παρακμὴ, ἢ ἀναζήτησιν τῆς εὐλογημένης μονοκατοικίας, ἢ τῆς ἀνθρώπινης καὶ οὐσιαστικῆς πολιτισμένης ζωῆς τῆς πολυκατοικίας. Οἱ «μιοντέρνοι» τοῦτοι Ἴλληνες ἢ ἀρεθισθὲν τὰ «σπιρτοκούτια» διαμερίσματα τῆς ἐκμετάλλευσης, τὰ μπετὰ τῶν ἀποπνιχτικῶν διωματιῶν, τὴ θρημίά, τὰ καυσαέρια καὶ τὸ συνωστισμό, ἢ ἐπιδιώξουν τὴν ἡσυχὴ ζωὴ τῶν μικρότερων σπιτιῶν, ν' ἀναπνέουν τ' ὄξυγόνο τους, καὶ νὰ βρίσκουν τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ὑγεία τους. Ἡ ῥῆι ὁ καιρὸς ποὺ ἢ ἀτρέχουν νὰ ζοῦν κοντύτερα καὶ στενότερα μὲ τὴ μιάνα φύσιν, ἐκεῖ ποὺ ἐπιτάσσει ὁ σιωστὸς ἀνθρώπινος προορισμός, καὶ ὁ ὑγιὴς καὶ ἀνθρωπιστικὸς πολιτισμός. Τότε δὲ ἢ ἀκλείνουν πιά τὸ νόημα τῆς ζωῆς σ' ἓνα διαμέρισμα κι ἓνα αὐτοκινητάκι, γιὰ φθιρὰ καὶ παράκαιρο θάνατο. Ἴτε τσιμεντοαθήνα, ὅπως ἔγινε σήμερα οἰκοδομικὰ καὶ συγκοινωνιακὰ, εἶναι νὰ τὴ βλέπουν καὶ νὰ ἰσθύνονται οἱ ἄνθρωποι. Ἄλλ' ἄς ἐλπίσουμε ὅτι στὸ μέλλον ἢ ἀναπνεύσουν καθαρά, ἢ κοιτοῦν ψηλά καὶ ἢ βλέπουν γαλάζιο οὐρανοῦ καὶ ὄχι πέτρινους χάρους, ἢ κοιτάζουν ἔξω καὶ ἢ βλέπουν κήπους, καὶ λεωφόρους, καὶ πάρκα, ἢ λευτερίωνται ψυχικά, ἀφοῦ ἢ διαπαιδαγωγοῦνται σωστά. Ἔτσι μόνον ἢ βρίσκουν πραγματικὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ ψυχικὴ γαλήνη κι εὐτυχία.

γασίες τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν λεξικογράφων, οἱ ἀναφερόμενες στοὺς κατοπινοὺς ἐπικούους ποιητὲς καὶ ρήτορες, ἀποτελοῦν φτωχὸ ὑποκατάστατο τῶν ἀπολεσθέντων ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Ὁ ὄγκος τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας εἶναι μικρὸς καὶ εἶναι δυνατὸν ἓνα συνηθισμένο μυαλὸ νὰ κατέχει τὸ περιεχόμενό της, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μέσα σ' αὐτὰ τὰ στενὰ ὄρια ὑπάρχει πολὺ ὕλικό ποῦ πράγματι ἀξίζει πολλά, ὅταν κριθεῖ μὲ τὰ δεδομένα τῆς φιλολογικῆς ἀξίας. Ἄλλωστε ἡ φήμη τῶν ἑλληνικῶν κειμένων δὲν ἐξαρτᾶται οὔτε ἀπὸ τὸν ὄγκο οὔτε ἀπὸ τὴν ποικιλία τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀφαστη τελειότητα ὀρισμένων ἀριστουργημάτων, τὰ ὁποῖα διέφυγαν τὸ θρησκευτικὸ φανατισμὸ καὶ τὴν καταλυτικὴ δύναμη τοῦ χρόνου. Αὐτὰ δὲν εἶναι ἀναριθμητὰ, μὰ ἡ μορφή τους καὶ ἡ δύναμή τους τὰ τοποθετοῦν ἀνάμεσα στὰ μεγαλύτερα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ τὴ διάσωση τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας εἴμαστε χρεώστες στοὺς μορφωμένους ἄντρες τοῦ Βυζαντίου, οἱ ὁποῖοι μελέτησαν καὶ ἐξέδωσαν τὰ ἔργα ποῦ εἶχαν κληρονομήσει ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο κόσμο. Ἀπὸ τὸ Βυζάντιο τὰ ἑλληνικὰ βιβλία πέρασαν στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη μὲ τὸν ἀκατανίκητο ζήλο τῶν πατρῶνων καὶ τῶν σχολαστικῶν τῆς πρώιμης ἀναγέννησης καὶ μὲ τοὺς ἄντρες ἐκείνους στοὺς ὁποίους χρωστᾶμε σχεδὸν ὅλα ὅσα γνωρίζουμε γιὰ τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὴ διαδικασία τῆς ἐκδοσης καὶ τῆς ἀντιγραφῆς ὀρισμένες ἀλλοιώσεις τῶν κειμένων ἦταν ἀναπόφευκτες, ἀλλὰ γενικὰ οἱ ἀντιγραφεῖς στάθηκαν προσεκτικοί, καὶ μπορούμε εὐκρινῶς νὰ συμπεράνουμε ὅτι τὰ κείμενα ποῦ τώρα κατέχομε δὲν διαφέρουν κατὰ πολὺ τῶν κειμένων ποῦ κυκλοφοροῦσαν στὴν ἀρχαιότητα.

Αὐτὴ ἡ πηγὴ τὰ τελευταῖα χρόνια συμπληρώθηκε ἀπὸ μιὰν ἄλλη. Ὑπολείμματα κειμένων γραμμένων σὲ πάπυρους βρέθηκαν στὴν Αἴγυπτο. Καὶ μολονότι τὸ μεγαλύτερο μέρος τους ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐμπορικὰ ἔγγραφα, ἀνάμεσα σ' αὐτὰ βρίσκονται καὶ ὑπολείμματα καθαρῆς λογοτεχνίας. Ἡ λυρική ποίηση, τὴν ὁποῖα ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξε νὰ κάψουν, διαβαζόταν ἀκόμα τὸν πρῶτο αἰῶνα μετὰ Χριστόν, καὶ στὴν Αἴγυπτο χρωστᾶμε τὰ πρῶτα βιβλία κείμενα τῆς Σαπφούς, τοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ Βακχυλίδη. Ἀλλὰ τὸ συμπλήρωμα αὐτό, παρὰ τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον του, δὲν εἶναι ἀπλῶς μικρὸ, ἀλλὰ καὶ ἀξιοθρήνητα ἀποσπασματικὸ. Οἱ πάπυροι εἶναι ἀκρωτηριασμένοι καὶ ἀτελεῖς. Ἀπαιτοῦν μεγάλη δεξιότητα γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφησή τους, καὶ τὰ πολλὰ κενὰ στὸ κείμενό τους ποτὲ δὲν θὰ συμπληρωθοῦν, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐμπειροὺς φιλόλογους. Ἡ ἀνακάλυψή τους ἔχει ἀλλάξει οὐσιαστικὰ τὶς γνώσεις μας. Ἐχουν προσθέσει κάτι στὸ ὑπάρχον ὕλικό τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ μᾶς ἔχουν δεῖξει πόσα λίγα γνωρίζουμε ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἔχουν χαθεῖ. Ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία φαίνεται ὅτι ἦταν πλουσιότερη ἀπ' ὅ,τι δείχνουν τὰ ὑπάρχοντα κατάλοιπα, καὶ ὅταν ἐκφέρομε κρίσεις γι' αὐτὴ πρέπει νὰ θυμόμαστε ὅτι ἀσχολούμαστε μ' ἓνα ἀπλὸ τμῆμα τοῦ χαμένου κόσμου, τοῦ ὁποίου τὴν πλήρη δύναμη καὶ ποικιλία εἴμαστε ἀδύναμοι νὰ ἐκτιμήσουμε. Τὰ κατάλοιπα, ἀνεξάρτητα τοῦ πόσο μεγαλειώδη εἶναι, εἶναι μόνο κατάλοιπα.

Ὁ σπουδαστὴς τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας ποῦ πλησιάζει τὴν ἑλληνική, μένει κατάπληκτος ἀπὸ τὴν εὐκολία ποῦ ἐξοικειώνεται μ' αὐτή. Ἀντίθετα πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀνατολικά γραπτά, τὰ ἑλληνικὰ φαίνονται νὰ ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους σὰν καὶ μᾶς. Οἱ μεγάλες ἀξίες τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας δὲν εἶναι βασικὰ διαφορετικὲς ἀπ' αὐτὲς ποῦ θαυμάζουμε στὸν Δάντη καὶ τὸν Σαίξπηρ, καὶ οἱ συγγραφεῖς τῆς φαίνεται νὰ εἶχαν ἀντίληψη τῆς γλώσσας καὶ τῶν χρήσεών της, ποῦ καὶ σήμερα γίνεται γενικὰ ἀποδεκτὴ. Ἡ ἑλληνικὴ ποίηση πετυχαίνει νὰ δημιουργεῖ ἐντυπώσεις μὲ τὸ συντηρητικὸ ρυθμὸ τῶν λέξεων ποῦ διαλέχθηκαν γιὰ τὴ δύναμη τῆς ἀπείκονισης, καὶ ἡ ἑλληνικὴ πεζογραφία μὲ τὴν πειθὴ καὶ τὴν καθαρότητα ποῦ εἶναι οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς εὐγλωττίας. Ἀλλὰ σὲ μιὰ πληρέστερη γνωριμία, τὰ μοναδικὰ χαρακτηριστικὰ της ξετυλίγονται καὶ ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία παίρνει μιὰ θέση εἰδική, καὶ μητρική γιὰ τὴν ἀγγλική, ἰταλική, γαλλικὴ κ.ἄ. Οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ γλώσσα τους, δείχνουν ὀρισμένες σταθερὲς ιδιότητες στὴν ἱστορία τους καὶ ἂν μπορέσουμε νὰ τὶς ἀπομονώσουμε αὐτὲς, μπορούμε νὰ ἔχουμε μιὰ ἰδέα τῶν ἰδιομορφιῶν τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας.

Συγκρινόμενη πρὸς τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς σύγχρονες λογοτεχνίες, ἡ ἑλληνικὴ,

εἶναι ἐκπληκτικά ἀπλή, πηγαία, ἀληθινὴ καὶ καθάρια. Ἄλλὰ ἡ ἀπλότητά της δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν ἀγνή εἰλικρίνεια τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἢ τὴ συνειδητὴ ἀπλοποίηση πού εἶναι συνηθισμένη ἀνάμεσα στοὺς «ὑπερπολιτισμένους». Ἐπιτυγχάνεται ἀπὸ μιὰ παράλειψη ἐκείνου πού φαίνεται ἐπουσιῶδες καὶ ἀπὸ μιὰ ἔμφαση σ' αὐτὸ πού φαίνεται συντακτικὰ ἢ ἐννοιολογικὰ σημαντικό. Αὐτὸ γίνεται ἀντιληπτὸ στὴ συνεπαίρουσα τέχνη τῆς ἐπικῆς ποίησης, στὴ μικρὴ φράση τῆς τραγωδίας, στὴν ἀμεσότητα τῆς ἱστορικῆς διήγησης. Ἀκριβῶς ὅπως τὸ ἑλληνικὸ τοπίο ἔχει μιὰ ὁμορφιὰ στὸ σχῆμα καὶ στὴ γραμμὴ, καὶ ὅπως ἡ ἑλληνικὴ γλυπτικὴ στερεῖται ἀπὸ στολίδια τῆς μεσαιωνικῆς ἢ τῆς ἀνατολικῆς γλυπτικῆς στίς γεμάτες περιεχόμενα καὶ συγκλονιστικὲς ἐπιδράσεις της, ἔτσι καὶ ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία πετυχαίνει τὴν εἰδικὴ διάκρισή της μὲ τὸ νὰ παραλείπει τὸ κάθε τι πού δὲν εἶναι οὐσιῶδες στὸ σχέδιο τοῦ συνόλου καὶ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπίδρασή της μὲ τὴ δύναμη πού δίνεται σὲ κάθε μέρος στὴ θέση του. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὸ δέβαιο αἶσθημα τοῦ τί πράγματι ἦταν ἀξιόλογο καὶ παρέλειπαν ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀνούσιο. Ἡ παράλειψη δὲν χρειαζόταν νὰ εἶναι συνειδητὴ ἢ λόγῳ ἐλευθεριότητος. Ἦταν ἡ φυσικὴ ἐνέργεια ἐνὸς λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ εἶδε πού ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ ὁμορφιὰ καὶ ἤξερε πῶς νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ ἀπλοϊκὰ καὶ τὰ περιττά.

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο τεῦχος)

Μικρὴ μελέτη

Ἐννοιες αὐτοθυσίας γυναικῶν στὴν ἀρχαία τραγωδία

Τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

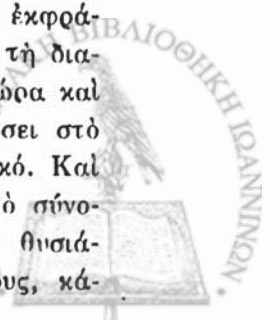
Ὅταν θέλουμε ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὶς γυναικεῖες μορφές τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, ἀμέσως ἀντιλαμβανόμαστε πῶς αὐτές, στὴν ἐξέλιξη τοῦ δράματος, δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἀνδρικές. Μ' αὐτὸ θέλουμε νὰ ποῦμε ὅτι, γιὰ νὰ πλάσει τὸ ἔργο του ὁ ἀρχαῖος ποιητής, δὲν κάνει διάκριση ἀνάμεσα σὲ ἄνδρα καὶ γυναίκα. Γι' αὐτὸν εἶναι δυὸ πρόσωπα ἴσα, καὶ ἀνάλογα τὰ κινεῖ στὴν ἀνέλιξη τοῦ μύθου τῆς τραγωδίας. Μὰ αὐτὸ μᾶς φανερώνει πῶς, στὰ μάτια τοῦ ποιητῆ, ἡ γυναίκα, σὰν ἀνθρώπινο πλάσμα, δὲν διαφέρει ἀπ' τὸν ἄνδρα, δὲν προβάλλει κατώτερη καὶ πὺ ἀδύναμη ἀπ' αὐτόν. Ἀντίθετα, καλὴ ἢ κακὴ, μὲ εὐγενικὰ ἢ ἀγενῆ αἰσθήματα, μέσα στὴν τραγωδία κινεῖται ἀνάλογα μὲ τὸν ἄνδρα. Φέρει εὐθύνες καὶ παίρνει πρωτοβουλίες σὰν αὐτοδύναμη ὑπαρξη, ὅπως ἡ Ἀλκίση, ἡ Ἐκάβη, ἡ Μήδεια, ἡ Φαίδρα. Μιὰ ἀρχὴ μόνο ὑπάρχει γιὰ τὸ πρόσωπο πού πρωταγωνιστεῖ... γιατί, ὅταν εἶναι γυναίκα, πρέπει νὰ εἶναι σὲ ἴσους ἀνώτερη ἀπ' τοὺς ἄνδρες. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀποδείχνει ὅτι οἱ ποιητὲς πίστευαν πῶς ἡ γυναίκα μπορούσε νὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ἀφοῦ οἱ ἥρωες τῆς ἀρχαίας τραγωδίας βγαίνουν μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ. Εἶναι πρόσωπα πραγματικά, μὲ τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς ἀδυναμίες τους, μὲ τὰ ἰδιαιτέρη καὶ τὰ πάθη

τους. Εἶναι ζωντανές ἀνθρώπινες ὑπάρξεις. Κι αὐτὸ μᾶς τὸ φανερώνουν, ἐκτὸς ἀπ' τὶς ἡρώιδες πὺ ἀναφέραμε, ἡ Ἡλέκτρα καὶ ἡ Κλυταιμνήστρα, ἡ Ἀνδρομάχη, ἡ Ἑλένη, ἡ Ἰφιγένεια καὶ ἡ Ἀντιγόνη.

Ἡ γυναίκα, πὺ στὴν ἐξέλιξη τῆς τραγωδίας πρέπει νὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπ' τὸν ἄνδρα, νὰ φανερώναται πὺ δυνατὴ ἀπ' αὐτόν, νὰ τὸν νικᾷ στὴν ἀποφασιστικότητά καὶ στὴ δύναμη τοῦ χαρακτήρα, εἶναι ἓνα πλάσμα πραγματικό, στὴν πίστη τουλάχιστο τοῦ ἀρχαίου ποιητῆ πὺ τὴ δημιουργεῖ, ἀνεξάρτητα ἂν, στὴν ἴδια τὴν τραγωδία, συχνὰ προβάλλει καὶ ἡ θέση τῆς γυναίκας στὴν κοινωνία τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη.

Ξεφυλλίζοντας τὴν ἀρχαία τραγωδία, προσέχει ἐπίσης κανεὶς πῶς πολλὲς φορὲς ὁ ἥρωας τῆς εἶναι δεμένος μὲ τὸ σύνολο. Ὅσο ἡ ψυχολογία του εἶναι ἀτομική, τόσο ἐκφράζει καὶ τὶς γενικότερες συνθηκὲς πὺ τὴ διαμόρφωσαν. Ἀσφαλῶς ἡ Ἰφιγένεια τώρα καὶ ἡ Ἀντιγόνη (πὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ στὸ ἐπόμενο) ἔχουν αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικό. Καὶ οἱ δυὸ εἶναι ξεχωριστὰ δεμένες μὲ τὸ σύνολο, ἀπ' τὶς ἴδιες τους τὶς πράξεις: θυσιάζονται συνειδητὰ γιὰ τὰ ἰδιαιτέρη τους, κἀνοντας τὸ καθῆκον τους.

Καὶ οἱ δυὸ εἶναι νέες καὶ ἔχουν δικαιώμα-

τα στη ζωή. Και στις δύο τίθεται το ερώτημα αν πρέπει ή όχι να θυσιαστούν για το πατριό τους, που είναι δεμένο με το σύνολο. Και οι δύο αντιμετώπιζον τη βία. Και οι δύο — ή κάθε μία με το δικό της τρόπο — αντιστρατεύονταν στη βία και θυσιάζονταν συνειδητά.

Η Ίφιγένεια θυσιάζεται για την Ελλάδα. Η Αντιγόνη θυσιάζεται για την κοινωνική δικαιοσύνη και για τους άγραφους νόμους που έχουν προδοθεί.

Και οι δύο είναι στο ήθος ανώτερες από τους άνδρες. Μά πάνω απ' όλα είναι δύο ζωντανά άνθρωποι που δονούνται από βαθιά ανθρώπινα συναισθήματα. Προχωρούν στη θυσία με πόνο. Κι αυτός ο πόνος καθρεφτίζει τη βαθιά συνείδηση της πράξης τους. Ιδιαίτερα της Αντιγόνης. Με την πορεία τους στην εξέλιξη της τραγωδίας, παρουσιάζουν τη δύναμη του ποιητή που γίνεται ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής, όπως και για τους ήρωες κάθε άλλης τραγωδίας. Όμως, για να καταλάβουμε καλύτερα τη μορφή της κάθε ήρωίδας, ως θυμηθούμε και το μίθο της κάθε τραγωδίας.

Όποιος ξέροιμε, τα κάρβια των Ελλήνων, που είχαν συγκεντρωθεί στην Αΐλιδα, μάταια περίμεναν τον οίφιο άνεμο για να ξεκινήσουν για την Τροία. Θιγάς γίνονταν χωρίς αποτέλεσμα. Η Άρτεμις είχε θυμώσει γιατί οι Έλληνες της είχαν σκοτώσει ένα ελάφι. Τελικά ο μάντης Κάλχας συμβουλεύει τον Αγαμέμνονα να θυσιάσει, γι' αυτό, την Ίφιγένεια. Ο Μενέλαος τον πιέζει να το κάνει, για να πάρει πίσω την Ελλάδα και να σώσει την προδομένη τιμή του. Ο Αγαμέμνονας γράφει στην Κλιταμνήστρα να φέρει την Ίφιγένεια στην Αΐλιδα, γιατί τη θέλει ο Αχιλλέας για γυναίκα του. Ο ίδιος μεταιώνει. Στέλνει δεύτερο γράμμα, αλλά το σταματά ο Μενέλαος. Έτσι μητέρα και κόρη φτάνουν στην Αΐλιδα. Ο Αγαμέμνονας είναι ταραγμένος και όταν η Κλιταμνήστρα μιλά στον Αχιλλέα, σαν σέγαμπρό της, βρίσκεται μπροστά στην άπορεια του. Την αλήθεια τη μαθαίνει από ένα γέρο δοβλο. Ξεσπρώνεται και προσπαθεί να σώσει την κόρη της. Μάταια και ο Αχιλλέας κάνει ό,τι μπορεί για να σώσει την Ίφιγένεια, που έχει μάθει γιατί την έφεραν στην Αΐλιδα.

Το ξεδίπλωμα του χαρακτήρα της Ίφιγένειας αρχίζει απ' αυτή τη στιγμή. Ξεκίνησε για γάμο και την περιμένει ο θάνατος. Όμως θέλει να ζήσει. Ποιητ. Προφέρει. Το τρανταγμα της ψυχής είναι τρομαχτικό. Και η Ίφιγένεια πέφτει στην άγκαλιά του πατέρα της και τον παρακαλεί:

«Πατέρα αν είχα τη λαλιά του Όρφέα σαν τραγουδω, να μ' άπλοιοθούν οι βράχοι, και με το λόγο να μαζεύω έπεινούς που θα 'θελα, μ' αυτά θεί προσπιθοίσει. Μά τώρα έγω τα δάκριά μου θεί δώσω» ή τέχνη μου είναι αυτή κι άλλη δεν ξέρω. Και για κλαρή ίκεσίας στα γόνατά σου κρεμώ από σένα το κορμί μου πλάσμι της μάνας μου για σένα — και ίκετεύω: θάνατο πρότερο μή μου δώσης' είναι γλυκό (τό φως)

γλυκό το φως να βλέπεις' μη με πείσεις τον κάτω κόσμο ν' αντίκρισω». Πρώτη σ' έκραξα έγω πατέρα, και παιδί σου — έμνευ έσύ' στα γόνατά σου πρώτη κάθησαι έγω και σου έδοικα να νιώσεις χαρά, και τη χαρά σ' έσένα βρήκα. Και μου 'λεγες: «Ποιός ξέρει, παντρεμένη κι έτιχισημένη θεί σε δώ παιδί μου, ν' άνθοβολά ή ζωή σου, δακρς σου άξίζει.» Και σου 'λεγα απ' τα γένα σου πιασμένη, που τώρα άγγιζω ίκετίσσαι: «Κι έσένα άραγε έγω; Στο σπίτι το δικό μου θεί τ' άξιοθώ να σε φιλέω» γέρο γι' αντίκριση των κοίτων που έχεις κάμει για την άνατροφή μου έσύ, πατέρα.» Αϊτά όλα τα θυμώμαι έγω, μά έσύ τα λησμονείς και θέλεις να με σφάζεις. Στόν Πέλοπα σ' άρκάζω, μη το κάνεις. Και στο γονό σου τον Άτρεά, κι άκομι στη μάνα μου, που τώρα, άσού με πόνους με γέννησε, λαβαίνει κι άλλο πόνο.

Θεί ήταν άφύσικο να ζητήσει κανείς από μια τόσο νέα κοπέλλα να θυσιάσει τα νάτα της χωρίς πόνο, να μην παρακαλέσει και να μη θελήσει να ζήσει. Μια τότε ποιά θα ήταν ή άξία της θυσίας της, αν δεν πονούσε για τη ζωή που θεί έχανε. Κι ο Εΐψυίδης, που είναι ρεαλιστής στην ψυχολογία, πώς άλλιως θεί μπορούσε να δώσει την Ίφιγένεια; Άλλά τα δάκρια μένουν δάκρια και ή προσεταμασία της θυσίας προχωρεί. Μπροστά σ' αυτή την πραγματικότητα, ή Ίφιγένεια άνηψώνεται, πάντα με πόνο, στο έφος της αυτοθυσίας. Βλέπει τον έαυτό της σ' ένα ανώτερο

Πορτραίτα χαρακτήρων τοῦ καιροῦ μας**Ο ΑΝΑΡΧΙΚΟΣ ΧΩΡΙΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ**

Τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ

Ἵ ἄνθρωπος αὐτός, θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του πρόδρομο μιᾶς νέας ἐποχῆς· μιᾶς ἐποχῆς, ποῦ θὰ κυριαρχεῖται, σχεδὸν ἀπόλυτα, ἀπὸ ἓνα πνεῦμα πρωτοβουλίας, σὲ ἄτομα καὶ ὁμάδες, γιὰ τὸ φτιάξιμο μιᾶς καινούριας ζωῆς.

Μιᾶς ζωῆς ποικίλης σὲ δραστηριότητες, πανελεύθερης σὲ ἀπειθάρχητες ἐνέργειες καὶ σκέψεις, μιᾶς ζωῆς πολυκύμαντης καὶ πολύμορφης, ὅπου θὰ δεσπόζει ἡ σ ὕ γ κ ρ ο υ σ η καὶ μονάχα ὁ θάνατος θὰ διακρίνεται, γιὰ τὴν ὁ μ ο ι ο τ υ π ί α του.

Ἵ ἀναρχικὸς πῆρε συνείδηση τῆς ὑπάρξεώς του τὸ 18ο αἰῶνα. Εἶναι γέννημα θρέμμα αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα. Τότες φανερώθηκαν στὸν πνευματικὸ ὀρίζοντα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου οἱ πρῶτες ὠχρές του ὁ π τ α σ ί ε ς , γιὰ ἓνα μακρινὸ ἐλπιδοφόρο μέλλον.

Μὲ τὸν καιρὸ, ὁ ἀναρχικὸς προσπάθησε νὰ περάσει ἀνώδυνα τοὺς λασπεροὺς δρόμους τοῦ ἀναχρονισμοῦ. Στὴ μεταβατικὴ περίοδο, μὲ παράτολμα βήματα πέρασε σὲ ποικίλες ἐπαναστάσεις, προσπαθώντας πάλι ν' ἀφανίσει ὀλοσχερῶς ἰδέες καὶ εἶδωλα τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κατεστημένου.

Ἵ θεωρητικὸς τοῦ ἀναρχισμοῦ πάλεψε μὲ τοὺς παραδοσιακοὺς θεσμούς, ἔδωσε μάχες

προορισμό, νιώθει ἐνωμένη μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ προχωρεῖ στὸ βωμὸ μὲ περηφάνια. Αὐτὸ φανερώνουν καὶ τὰ λόγια της:

Ἵ Ἄκου μάννα μου, ποιά ἰδέα μοῦ ἤρθε ὡς τὸ
(σκεφτόμουν
νὰ πεθάνω ἀπόφαση εἶναι· θέλω κάθε ταπεινὴ
σχέψη ἀφήνοντας, μὲ δόξα νὰ τὸ κάμω ἢ ἱ-
(δια αὐτό.

Κοίταξε κι ἐδῶ μητέρα πὼς μιῶ σωστά.
(Σ' ἐμὲ

ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάδα ρίχνει τὶς ματιές της· ἀ-
(πὸ μὲ

κρέμονται καὶ πλοίων ταξίδι καὶ Φρυγῶν κα-
(ταστροφῆ

ἀπὸ μέ, τὸ νὰ μὸδιζουν νέες βαρβάρων δο-
(κιμῆς

γιὰ ἀρπαιγῆ ἀπ' τὴν πλοῦσια Ἑλλάδα γυναι-
(κῶν ἐδῶ κι ἐμπρός,

τῆς Ἑλένης, ποὺ ἔχει ὁ Πάρης κλέψει, ἄς
(πλερωθεῖ ὁ χαμός.

Τέτια ὁ θάνατός μου φέρνει σωτηρία καὶ ἀ-
(θάνατη

φήμη θὰ ἔχω τὴν Ἑλλάδα ἐγὼ τὴ λύτρωσα
(θὰ λένε.

Καὶ φιλόζωη τόσο νὰ εἶναι δὲν ταιριάζει. Μ'
ἔκαμες γιὰ τὸ καλὸ ὄλων τῶν Ἑλλήνων κι

(ὄχι μαναχὰ γιὰ σέ.
.....

Κι ἡ Ἄρτεμη νὰ πάρει ἂν θέλει τὸ κορμί
(μου, μπόδιο ἐγὼ)

ἢ θνητῆ, στὴ θεά θὰ γίνω; Πῶς μπορεῖ νὰ
(γίνει αὐτό;

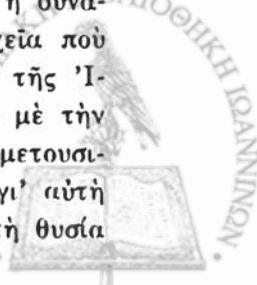
Τὸ κορμί μου στὴν Ἑλλάδα δίνω. Μπρὸς θυ-
(σιάστε με.

Πάρτε τὸ Ἴλιο. Αὐτὰ γιὰ χρόνια θὰ εἶναι
(θυμητάρια μου.

.....

Ἵ Ἄρτεμς ὅμως δὲν ἀφήνει νὰ γίνεῖ ἡ
θυσία. Ὅπως σχεδὸν σὲ κάθε τραγωδία τοῦ
Εὐριπίδη, ἐπεμβαίνει, σὰν «ἀπὸ μηχανῆς θε-
ός», ἀρπάζει τὴν Ἰφιγένεια καὶ βάζει στὴ
θέση της ἓνα ἐλάφι. Μὰ ἡ Ἰφιγένεια ἔχει
προχωρήσει συνειδητὰ στὴ θυσία, νιώθοντας
τὸν ἑαυτό της ἐνωμένο μὲ τὸ σύνολο. Προ-
χωρεῖ στὸ βωμὸ γιὰ μιὰ ἰδέα: γιὰ νὰ δώ-
σει τὴ νίκη στὴν Ἑλλάδα, πνίγοντας τὸν πό-
νο της.

Βέβαια, ἐκτὸς ἀπ' τὸ χαρακτῆρα τῆς ἡρω-
ίδας, ἔχουμε, ἀνθρώπινους καὶ ζωντανούς, ὄ-
λους τοὺς ἄλλους ἥρωες. Σκεφτόμαστε ἀκό-
μα ὅτι σὲ πανάρχαια χρόνια ὑπῆρχε καὶ ἡ
ἀνθρωποθυσία, ποῦ ἐδῶ τὴ σταματᾷ ἡ δύνα-
μη τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποῦ
κυριαρχοῦν εἶναι δύο: ἡ προσπάθεια τῆς Ἰ-
φιγένειας ν' ἀντιστρατευθεῖ στὴ βία μὲ τὴν
τριφερότητα καὶ ἡ ὑποχώρησή της, μετουσι-
ώνοντας τὴν πράξη της σὲ ἰδανικὸ γι' αὐτὴ
τὴν ἰδία. Προχωρεῖ, ὅπως εἶπαμε, στὴ θυσία
γιὰ τὸ σύνολο, γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

κατὰ τοῦ παλιότερου πολιτισμοῦ, ἦρθε σὲ διάσταση μὲ κώδικες καὶ ἰσυστήματα ἐθίμων καὶ νόμων, μὲ φιλοσοφικὰ θεωρίες. Ἦρθε σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ θρησκευτικὴ πίστιν, μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ φορές - φορές μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

Ὡστόσο, ἔμεινε μὲ τὶς ἰδέες καὶ τὶς πεποιθήσεις του, σ' ἕναν κόσμον ἀντινομῶν καὶ ἀντιθέσεων, ἀποφασισμένος ν' ἀγωνιστῆι μέχρις ἐσχάτων γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀναρχικῶν τοῦ ἀντιλήψεων. Φαντάστηκε ἀρχικὰ ἕνα πρόγραμμα ἀντιπλουτοκρατικὸ καὶ καταδίκασε τὴν ὅποιαν ἀνελεύθερον κοινωνίαν.

Πρῶτος αὐτὸς τραγούδησε καὶ ὀνειρεύτηκε πῶς μποροῦν νὰ γίνωιν πραγματικότη-
τα συνοπτικὰ δίδαξε στοὺς Γάλλους ἀναρχιστὰς, μὲ δυὸ μονάχα στίχους, ὁ Διδεγοί:

«Σκλάβους καὶ ἀρχοντες ποτέ τῆς ἡ φύσῃ δὲ φτιάνει.
Νόμους δὲ θέλω νὰ βάνω οὐτ' ἄλλος νὰ βάνει...»

Ἔτσι ὁ ἀναρχικὸς ξεκίνησε, μὲ τὸ ἴδιο βῆμα καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο μὲ τὸν σοσιαλιστὴν χῶρον. Ἐφτάσαν καὶ οἱ δυὸ σ' ἕνα σταυροδρόμι τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ καὶ ὁ καθένας ὑστερα πῆρε τὸ δικό του δρόμον. Τὴν κρατικὴν ὀργάνωσιν, μὲ τοὺς χαλύβδινους δρακόντειους νόμους, τοὺς σκληροὺς, τοὺς ἀπαράβατους, ἀπεχθάνεται ὁ ἀναρχικὸς. Καὶ μοιραῖα ἦρθε σὲ τέλειαν ἀντίθεσιν μὲ τὸν σοσιαλιστὴν.

Γιατί, γιὰ τὸν ἀληθινὸν ἀναρχικόν, ἡ σοσιαλιστικὴ θέση καὶ ἀντίληψις, σὰν θεωρία καθαρὰ οἰκονομικὴ, εἶναι σωστὴ καὶ παραδεχτὴ. Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ θεωρία ἡ πολυκουβε-
ντισμικὴ, ἡ εἰδικὰ οἰκονομολογικὴ τοῦ Κεφαλαίου τοῦ Κάρλ Μάρξ, γίνεται στοὺς χῶ-
ρους τοῦ ἀναρχισμοῦ ὀπισθοδρομικὴ πλάνη, μιά καὶ γιὰ νὰ ἐφαρμοστῆι καὶ τελικὰ νὰ
ἐπικρατήσῃ, ἀποβλέπει σὲ μιά ὁ μ ο ι ὁ μ ο ρ φ η νομοθετικὴ ἐπιβολήν.

Μιά τέτοια, φυσικὰ, κοινωνία, μὲ βαρεῖς καὶ σιδερένιους νόμους, ὅσο δίκαιη καὶ
νὰ ἴναι, δὲν μπορεῖ παρά γιὰ τὸν ἀναρχικόν νὰ γίνῃ ἀνελεύθερη. Καὶ τὸ ἀνελεύθερον ὁ
ἀναρχικὸς δὲν τὸ θέλει. Τὸ μισεῖ παράφορα. Εἶναι ὁ πιστὸς τηρητὴς τοῦ δόγματος τοῦ
ἐλευθεριακοῦ ἀναρχισμοῦ. Εἶναι ἕνας τρομοκράτης τοῦ πιὸ ἀκραίου μηδενισμοῦ, ποὺ ἀπ'
αὐτὸν θὰ δεινοπαθῆσῃ φοδερὰ ἡ ἀνθρωπότητα στὸ μέλλον.

Ὁ ἀναρχικὸς, κατὰ βάθος, μισεῖ καὶ πολεμεῖ δυναμικὰ τὴν ὁποιαδήποτε ἐξουσία.
Στὸ μεσαιῶνα, τὸν ἔλεγαν ἀ ν α β α π τ ι σ τ ῆ . Στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάστασιν, τὸν
ἐνσάρκωσαν ὁ Πελλετιέ καὶ ὁ Μπελαγκαρικ. Καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους, ὁ Προυντόμ, ποῦ,
μὲ μιά ἀναρχικὴν του πολεμικὴν, ρίχτηκε λυσσαλέα, ἐναντίον τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ
στὴν ἰδιοκτησίαν.

Σήμερα, ὁ ἀναρχικὸς πάει νὰ σταθῇ πάνω ἀπὸ τὰ ἰδεολογικὰ συστήματα καὶ τὶς
πολιτικὰς διαμάχας. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, ὅπου καὶ ἂν ζεῖ, βλέπει πῶς διαφεύδονται οἱ
ἐπιθυμίες καὶ οἱ ὀραματισμοὶ του. Ἐχει πιὰ βαθιὰ συνείδησιν αὐτῆς τοῦ τῆς β ι ἄ -
φ ε υ σ η ς καὶ νιώθει πῶς δὲν ὑπάρχουν περιθώρια γιὰ ἐλευθερίαν, ἰσότηταν καὶ δικαιο-
σύνην ὅπως τὴν θέλει ἐκεῖνος. Προβάλλουν μπροστά του καταπιεστικοὶ οἱ μηχανισμοὶ τῆς
ὀδύνης, τῆς βίας καὶ τοῦ ὀλέθρου. Ἡ ἐξουσία νιάζεται μόνο γιὰ τὴν ἐξουσίαν. Τὰ προσω-
πεῖα πέφτουν πάνω στὴ ρημαγμένη γῆ καὶ ἡ πεπρωμένη ἰ σ τ ο ρ ι κ ῆ ν ο μ ο τ ἔ -
λ ε ι α ἀναφέρεται μονάχα ἀπὸ τοὺς φιλόσοφους καὶ τοὺς ποιητὰς. Τὰ πάντα ὑποτάσ-
σονται στὴ θέλησιν τῆς ἐξουσίας, γιὰ τὴν ἐξακολουθεῖ τὸ Wolln ist Urzeit — τὸ θέλει νὰ
εἶναι τὸ ἀρχέγονον. Στους θολοὺς ὀρίζοντες τῆς νέας ζωῆς, ἀνατέλλει ἡ τρομερὴ ἐποχὴ
τῶν ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ῶ ν κρατῶν.

Κι αὐτὸ τ' ἀνθρώπινον εἶδος τοῦ ἀναρχικοῦ, κινδυνεύει ὀλοσχερῶς νὰ χαθῇ ἀπὸ τὸ
πρόσωπον τῆς γῆς. Δὲν θὰ ἴταν καὶ ἄσχημα νὰ χαθῇ αὐτὸ καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ σήφην,
ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ ποιητὴς.

Ἐπίκαιρες νότες**Ἡ τσιμεντοαθήνα**

Τῆς ΛΗΤΩΣ ΧΡ. ΓΚΟΛΦΟΥ
μαθήτριας Λυκείου Βύρωνος

Ὅταν σαρώνεται ἓνα μικρὸ σπιτάκι στὴ σημερινή Ἀθήνα, μὲ τὴν αὐλίτσα καὶ τὸν κῆπο του, σὲ λίγο ὑψώνεται στὴ θέση του ἓνα τσιμεντένιο τέρας (!)

Ἀνεβαίνει κανεὶς στὴν Ἀκρόπολη κι ἀντικρύζει γύρω τὰ κλειστὰ κι ἀσφυχτικά μεγαθήρια, κι ἀπελπίζεται. Λίγα ὑπολείμματα περασμένων ἐποχῶν, σὰν τὰ μικρὰ γραφικὰ σπιτάκια τῆς Πλάκας μὲ τὰ στενά της δρομιάκια, χάνονται κι αὐτά, ἀπὸ τοὺς γύρω πυκνοὺς κι ἀποπνιχτοὺς ὄγκους τῶν γκρίζων πολυκατοικιῶν. Ἀναζητοῦν τὰ μάτια σου λίγο πράσινο. Μὰ οὔτε γιὰ μυρουδιά! Ἀπορεῖ κανεὶς, τί σοὶ εὐτυχία εἶν' αὐτὴ πού νιώθουν οἱ ὄψιμοι πρωτευουσιάνοι, ὅταν κοιπάζουν κι ἐπιδείχονται πὼς πήρανε στὸ Κολωνάκι «μιὰ διαμερισματάρα» (!) Τί κερδίζουν ἀπὸ τοὺς τσιμεντένιους ὄγκους; Ἡ μιὰ τινάζει τὰ ρούχα στὶς 12. Ὁ ἄλλος κάνει πάρτυ τὰ μεσάνυχτα. Ὁ ἐπόμενος μαλώνει μὲ τὴ γυναίκα του (!) Οὐφ χάλασε τὸ ἀσανσέρ... Πῶς θ' ἀνεβάσω τὰ ψώνια μου; Πῶς θ' ἀπλώσω τὴ μπουγάδα; Πῶς θὰ ποτίσω τὰ λουλούδια; Καὶ ἢ μεγαλομανία, ἢ μύδα, ἢ ἐπίδειξη, ἢ ἀκαταλόγιστη ἀντιφυσικὴ ζωὴ, δίνει καὶ παίρνει, μὲ τὴ φθορά, τὴν ἀρρώστια, τὸ θάνατο. Πολυκατοικία σοῦ λέει ὁ ἄλλος, καλοριφέρ, σύγχρονη ζωὴ, «πολιτισμός» (!) Ὅμως, τὰ χάλια τῆς Ἀθήνας δὲ γίνονται σὲ ἄλλες χῶρες. Παράδειγμα στὶς νεοπολιτισμιένες πρωτεύουσες τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Εὐρώπης, οἱ πολυκατοικίες γίνονται μὲ σχέδια, μελέτες, τάξη, σύνεση, μέτρο, ρυθμὸ, σιγουριά καὶ ὅλες τίς ἀνέσεις, κήπους, παιδικὲς χαρές, πάρκιγκ, ὑγεία καὶ χαρούμενη

ζωή· ἔξω ἀπὸ τὰ ἐπιπόλαια, αἰσχροκερδῆ, αὐθαίρετα κι ἀσύδοτα μεγαθήρια τῆς Ἀθήνας, ἢ ἄλλων πόλεων τῆς χῶρας.

Ἄλλ' ἄς μουγκρίζουν κι ἄς κατεδαφίζουν οἱ μπουλντόζες... θὰ ῥθει κάποτε, μετὰ τὸν κορεσμό καὶ τὴν παρακμὴ, ἢ ἀναζήτηση τῆς εὐλογημένης μονοκατοικίας, ἢ τῆς ἀνθρώπινης καὶ οὐσιαστικῆς πολιτισμένης ζωῆς τῆς πολυκατοικίας. Οἱ «μιοντέρνοι» τοῦτοι Ἕλληνες θὰ βαρεθοῦν τὰ «σπιρτοκούτια» διαμερίσματα τῆς ἐκμετάλλευσης, τὰ μπετὰ τῶν ἀποπνιχτικῶν διωματίων, τὴ βρωμιὰ, τὰ καυσαέρια καὶ τὸ συνωστισμό. Θὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἡσυχὴ ζωὴ τῶν μικρότερων σπιτιῶν, ν' ἀναπνέουν τ' ὄξυγόνο τους, καὶ νὰ βρίσκουν τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ὑγεία τους. Θὰ ῥθει ὁ καιρὸς πού θὰ τρέχουν νὰ ζοῦν κοντύτερα καὶ στενότερα μὲ τὴ μάνα φύση· ἐκεῖ πού ἐπιτάσσει ὁ σωστὸς ἀνθρώπινος προορισμός, καὶ ὁ ὑγιῆς καὶ ἀνθρωπιστικὸς πολιτισμός. Τότε δὲ θὰ κλείνουν πιά τὸ νόημα τῆς ζωῆς σ' ἓνα διαμέρισμα κι ἓνα αὐτοκινητάκι, γιὰ φθορὰ καὶ παράκαιρο θάνατο. Ἡ τσιμεντοαθήνα, ὅπως ἔγινε σήμερα οἰκοδομικὰ καὶ συγκοινωνιακὰ, εἶναι νὰ τὴ βλέπουν καὶ νὰ θλιβόνται οἱ ἄνθρωποι. Ἄλλ' ἄς ἐλπίσουμε ὅτι στὸ μέλλον θ' ἀναπνεύσουν καθαρά, θὰ κοιτοῦν ψηλὰ καὶ θὰ βλέπουν γαλάζιο οὐρανοῦ καὶ ὄχι πέτρινους χάρους, θὰ κοιτάζουν ἔξω καὶ θὰ βλέπουν κήπους, καὶ λειψόρους, καὶ πάρκα, θὰ λευτεριώνονται ψυχικὰ, ἀφοῦ θὰ διαπαιδαγωγοῦνται σωστά. Ἔτσι μόνον θὰ βρίσκουν πραγματικὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ ψυχικὴ γαλήνη κι εὐτυχία.

Ἀφήγημα

ΓΥΡΙΣΤΕ ΠΙΣΩ...

Τοῦ ΕΡΡΙΚΟΥ ΒΛΑΧΜΠΕΝ

Ὁ Σωτήρης εἶχε ξεχαστεῖ μὲ τὴν ἀνάξη, ποὺ χόρευε σὲν τροπὴ γύρω του. Ἀὐτὸς καὶ δὲ βρισκόταν στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ μεταίλου. Τὴν ἔκλυθε, τὴν ἀνάπτε, κοιτούσε τὶς μέλισσες ποὺ εἶχαν στήσει ἓνα τροπὸ κληνηγία γύρω ἀπ' τ' ἀγρολοσβλοισθὶ καὶ δὲ χόρευαν νὰ κλημρώνει τὴ ζωὴ, ποὺ ἐπέμνε νὰ ἐκάρχει στὸ πρῖσμα τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ ἀχτίνες τοῦ ἡλιου χάιδευαν ἀπαιά, ζεστά, τὴ γῆ καὶ τὴν ἔκλυαν νὰ μωσχοβολῶ σὶ φρέσκο φημὶ σ' ἀγροτικό τροπῶ.

Ἦταν οἱ ὄρες ποὺ οἱ ἐμκόλεμες παρὰ τὰ ξεις εἶχαν σταματήσκει νὰ ἐμολοῦν τὸ θάνατο καὶ γέφυζαν σὶ σκυλιὰ τὰ κεφάλια καὶ ἔγλειψαν τὶς κληγές τους.

Ὁ Σωτήρης φραχνε μὲ τὰ μάτια μῖσω στοὺς θάμνους. Ἄνοιγε τ' αἰτιά του ν' ἀκοῖσει κἀνα κληθῆμα, μ' ἀδικα προσκλιθοῖσε. Τὰ κληλιὰ εἶχαν φέγει. Τὰ κληλιὰ δὲν ἀντίχουν στὸν πόλεμο. Καὶ ἡ φηχὴ τοῦ Σωτήρη ἦταν ἓνα κληλί, δὲν μπόραγε τὸν πόλεμο. Ἐκλενε φηερά ἡ σκέψη του καὶ φηεγε κληκρὰ ἀπ' τὸν κληαρωμένο τοῖπο τοῖπο. Ταξίδειν σὶα πρῶτα, σκέφτεινταν τὸ Κληνῶμα.

Τὸ Κληνῶμα ἦταν ἡ κληνῶμα του, ποὺ ἐδῶ καὶ κληκκὶ χρόνα τοῦ εἶχε δῶσει τὴν ἀγάπη τῆς κα ἔστερα τοῦ ὄκουσιν στὴν ἀγκλιὰ του καὶ δῶ κληκκὶ κληκκὶ κληκκὶ, τὸ κληκκὶ καὶ τὸν Κῶστα.

Ἦταν δῶδιμα καὶ μῶλις φέτος κληκκὶνταν τὰ κληκκὶ τους χρόνα. Πέντε κληκκὶ μὲ κληκκὶ καὶ κληκκὶ, μὲ κληκκὶ καὶ κληκκὶ, μ' ἀγάπη καὶ κληκκὶ. Ἐκκὶ ἡκκὶ δὲ κληκκὶ. ἀκκὶ κληκκὶ, ἀκκὶ κληκκὶ καὶ κληκκὶ νὰ κληκκὶ τὸ κληκκὶ, νὰ κληκκὶ τὸ κληκκὶ, ν' ἀλλάξει ἡ ἀκκὶ.

Ἐκκὶ δὲ Σωτήρης τὴ κληκκὶ αἰτή κληκκὶ καὶ κληκκὶ, κληκκὶ νὰ τὸ κληκκὶ, μῶλις μὲ κληκκὶ κληκκὶ σὶ κληκκὶ τὰ κληκκὶ. Ἐκκὶ κληκκὶ κληκκὶ ἓνα κληκκὶ ἀπὸ κληκκὶ καὶ κληκκὶ καὶ κληκκὶ κληκκὶ νὰ κληκκὶ τ' ἀκκὶ καὶ τὴ κληκκὶ, νὰ κληκκὶ τὸ κληκκὶ κληκκὶ, ποὺ ἡκκὶ νὰ τὸς κληκκὶ τὰ κληκκὶ, νὰ τὸς κληκκὶ τὰ κληκκὶ, νὰ τὸς κληκκὶ τὶς κληκκὶ.

Νὰ κληκκὶ δὲ Σωτήρης κληκκὶ σὶ κληκκὶ τοῦ εἶχε, κληκκὶ καὶ κληκκὶ. Εἶχε κληκκὶ κληκκὶ, εἶχε τὸ Κληκκὶ, ποὺ τὸ κληκκὶ μὲ τὰ κληκκὶ καὶ μὲ δῶ κληκκὶ κληκκὶ, ποὺ εἶχε δῶ κα δῶ στὴν κληκκὶ. Καὶ κληκκὶ κληκκὶ νὰ κληκκὶ κληκκὶ, τὸ κληκκὶ στὸ κληκκὶ τὰ κληκκὶ.

Ἐκκὶ τοῦ εἶχε κληκκὶ καὶ τ' ἀκκὶ τοῦ δὲ Κληκκὶ, δῶ τὸν κληκκὶ. «Κληκκὶ κληκκὶ, Σωτήρη, μὲ τὸ κληκκὶ καὶ κληκκὶ κληκκὶ. Τοῦ κληκκὶ τὰ κληκκὶ κληκκὶ, κληκκὶ δὲν κληκκὶ ἀκκὶ. Ἐκκὶ κληκκὶ καὶ ἐγὼ κληκκὶ».

Μ' ὄλο κληκκὶ ἡκκὶ δὲ Σωτήρης, κληκκὶ τ' ἀκκὶ τοῦ τὰ κληκκὶ ἦταν κληκκὶ — κληκκὶ κληκκὶ εἶχαν κληκκὶ σὶ κληκκὶ, μὲ κληκκὶ κληκκὶ ποὺ κληκκὶ στὸ κληκκὶ — τὸ κληκκὶ καὶ κληκκὶ. Ἐκκὶ μὲ τὴν κληκκὶ κληκκὶ, ποὺ κληκκὶ δὲν τὸν κληκκὶ νὰ κληκκὶ. Μ' ὄλο τὰ κληκκὶ κληκκὶ, μ' ὄλο κληκκὶ κληκκὶ, κληκκὶ κληκκὶ κληκκὶ ποὺ κληκκὶ, αἰτή ἡ κληκκὶ τοῦ κληκκὶ καὶ τοῦ κληκκὶ σὶ αἰτή, κληκκὶ τὸ Κληκκὶ τοῦ δὲν κληκκὶ κληκκὶ κληκκὶ ἀπ' τὸν κληκκὶ, δῶ κληκκὶ κληκκὶ κληκκὶ ποὺ κληκκὶ κληκκὶ.

Ὁ Σωτήρης δὲν ἡκκὶ νὰ κληκκὶ. Σὶ κληκκὶ κληκκὶ ὄλο στὴν κληκκὶ κληκκὶ, κληκκὶ ἓνα κληκκὶ κληκκὶ κληκκὶ, ποὺ κληκκὶ τὴ κληκκὶ σου. Ἄν κληκκὶ νὰ κληκκὶ κληκκὶ, θὰ σὶ κληκκὶ οἱ κληκκὶ σου, Ἄν κληκκὶ νὰ κληκκὶ κληκκὶ, θὰ σὶ κληκκὶ οἱ κληκκὶ σου. Ἦ κληκκὶ, γὰ νὰ κληκκὶ, κληκκὶ ν' ἀκκὶ κληκκὶ κληκκὶ τῆς κληκκὶ τὴν κληκκὶ. Γι' αἰτὸ δὲ Σωτήρης, ἡκκὶ δὲν ἡκκὶ, κληκκὶ τὸ κληκκὶ τοῦ καὶ κληκκὶ σὶ κληκκὶ κληκκὶ αἰτή τῆς κληκκὶ, στὸ κληκκὶ τοῦ κληκκὶ.

Μῶλις κληκκὶ, ποὺ κληκκὶ νὰ κληκκὶ κληκκὶ τοῦ κληκκὶ, γὰ τὴν κληκκὶ τοῦ αἰτή — κληκκὶ — κληκκὶ καὶ κληκκὶ. Τὸν κληκκὶ σὶ κληκκὶ «γὰ κληκκὶ κληκκὶ σὶ ἀκκὶ κληκκὶ κληκκὶ. Κληκκὶ, δῶ ἡκκὶ ἡ κληκκὶ νὰ κληκκὶ στὸ κληκκὶ τὸ κληκκὶ, τὸν κληκκὶ. Ἐκκὶ κληκκὶ τὸν κληκκὶ μῶ κληκκὶ κληκκὶ, κληκκὶ κληκκὶ νὰ τὸν κληκκὶ μὲ τὴ κληκκὶ καὶ μ' ἓνα κληκκὶ κληκκὶ στὸ κληκκὶ νὰ τὸν κληκκὶ.

ωητοποιήσει. Μετὰ τὸν ἔριξε στὸν ὄμο καὶ τὸν ἔφερε ζωντανὸ πίσω.

Ὅτε τὸ βραβεῖο ποὺ πῆρε ὁ Σωτήρης, οὔτε κι ὁ θαυμασμός τῶν συναδέλφων του μπόρεσαν νὰ βγάλουν τίς πικρὲς σκέψεις, ποὺ ροκάνιζαν σὰν ποντίκια τὸ μυαλό του. Ὅσο βαστούσε αὐτὸς ὁ πόλεμος, τόσο τὸ Κατινάκι του κινδύνευε ἀπ' τὸν Τσαράπα. Στὰ γράμματά της ὄλο γι' αὐτὸν μιλοῦσε. Ἐπρεπε αὐτὸς ὁ πόλεμος νὰ τελειώσει, ἔπρεπε.

Μιά μέρα, ἔτσι τὸ ἔφερε ἡ ὑπηρεσία ποὺ τοῦ ἀνέθεσαν, βρέθηκε ὁ Σωτήρης πολὺ κοντὰ μὲ τοὺς βαρβάρους. Μ' αὐτοὺς ποὺ θὰ τοὺς ἔπαιρναν τὰ σπῆτια, τὰ χωράφια, τίς γυναῖκες. Ἦταν κάτι αἰχμάλωτοι, ποὺ θὰ τοὺς πῆγαιναν στὰ μετόπισθεν. Ὁ Σωτήρης ἔπιασε κουβέντα μαζί τους. Ἦξερε τὴ γλώσσα τους, τὴν εἶχε μάθει ἀπ' τὴ γιαγιά του, αὐτὴ μόνο τὴ γλώσσα τοῦ ἐχθροῦ ἤξερε νὰ μιλάει. Τοὺς εἶδε ἔτσι κακόμοιρους, σκεπτικούς καὶ λυπημένους καὶ τοὺς πόνεσε ἡ καρδιά του. Ἐβγαλε τὴν ταμπакιέρα καὶ τοὺς πρόσφερε τσιγάρο.

Τί δουλειὰ κάνεις; ρώτησε τὸν ἕνα.

— Ράφτης, τ' ἀπάντησε.

— Ἐσύ; ρώτησε ἕνα ἀδύναμο μὰ μπροσταυμένο παλληκάρι.

— Ἐργάτης.

— Καὶ γιατί θέλατε μορὴ νὰ μᾶς καταχτήσετε; Εἶδατε τί πάθατε!

Οἱ ἄλλοι ξαφνιαστήκαν.

— Ἐμεῖς δὲν θέλαμε τέτοιο πράγμα, ἀντέδρασε ὁ ράφτης. Μᾶς εἶπαν πὼς ἐσεῖς θὰ ἔρχοσασταν νὰ μᾶς πάρετε τίς περιουσίες μας.

— Ἐχετε περιουσίες ἐκεῖ στὴν πατρίδα σας;

— Ὁχι.

— Ἐ, τότε;

— Ἐχοιμε γυναῖκες καὶ παιδιά, δὲν ἔπρεπε νὰ τ' ἀφήσουμε ἀνυπεράσπιστα.

— Εἰστε παντρεμένοι; τοὺς ρώτησε ὁ Σωτήρης.

Ὁ ράφτης ἔβγαλε ἀπ' τὸ πορτοφόλι του μιὰ φωτογραφία καὶ τοῦ ἔδειξε μιὰ γυναῖκα μὲ τρεῖς παιδάκια. Ὁ Σωτήρης μὲ τὴ σειρά του τοῦ ἔδειξε κι αὐτὸς μιὰ φωτογραφία μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ κοτσουβελά του.

— Νὰ σοῦ ζήσουν, τοῦ εἶπε ὁ «βάρβαρος». Εἶναι χαριτωμένα.

Αὐτὴ ἡ φιλικὴ συζήτησή τους πῆγε σὲ μά-

κρος. Εἶλανε γιὰ τῆς ζωῆς τὰ βάσινα, γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ θέλανε νὰ κάνουν, μιὰ εἰρηνικὴ ζωὴ, δίχως σκοτωμούς κι αἵματα. Νὰ μπορέσουν νὰ τὰ μεγαλώσουν τὰ παιδιά τους, νὰ τὰ σπουδάσουν, γιὰ νὰ δοῦν μιὰ καλύτερη μέρα.

Ὁ Σωτήρης ἔπλεγε ἀπὸ ἀπορία σ' ἔκκληξη κι ἀπὸ ἔκκληξη σ' ἀπορία. Τοῦ φαινόταν πὼς δὲν κουβέντιαζε μὲ ἐχθρούς, ἀλλὰ μὲ τοὺς φίλους του, τὸ Γιῶργο, τὸ Μιχάλη, τὸν Κώστα. Ἴδια πράγματα συζητοῦσαν, τὰ ἴδια πράγματα τοὺς ἀπασχολοῦσαν. Ὅλοι περῖμεναν ἕνα καλύτερο αἶριο. Καὶ αὐτὸ τὸ αἶριο ἦρθε ξαφνικὰ μὲ τὸν πόλεμο, μὲ τὴν καταστροφή. Κανένας δὲν ἤθελε τὸν πόλεμο κι ὅμως ἦρθε. Τὸν ἔφεραν τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων, τὰ συμφέροντα τῶν ὀλίγων. Καὶ τοὺς ἔβιαζαν νὰ κάνουν αὐτὸ ποὺ δὲν ἤθελαν. Τοὺς ἔβιαζαν ν' ἀλληλοσκοτώνονται, ν' ἀφήνουν χῆρες κι ὄρφανά, γιὰ ἕνα μεγάλο φέμα, γιὰ ἕνα φέμα ποὺ τοὺς τὸ ἔβιασαν στὸ μυαλό γι' ἀλήθεια.

Τὸ βράδυ ὁ Σωτήρης, ἐκεῖ στὴ σκοπιὰ ποὺ γύλαγε, ἔβλεπε τ' ἀπέναντι ἐχθρικά χωρικόματα καὶ δὲν ἔνιωθε κανένα μίσος στὴν καρδιά, μήτε καὶ φόβο. Ἦξερε πὼς κι ἐκεῖ πέρα εἶναι ἄνθρωποι σὰν κι αὐτὸν, σὰν τὸ ράφτη, τὸν ἐργάτη, τὸ Μιχάλη, τὸν Κώστα. Ἄνθρωποι ποὺ ἤθελαν νὰ σφίξουν στὸ χέρι τους τὸ γιγάρι, τὴν πένσα, τὸ βελόνι, τὸ σφυρί, τὸ μολύβι κι ὄχι τὸ καταραμένο ὄπλο. Ἄνθρωποι, ποὺ λαχτάρησαν ν' ἀγκαλιάσουν τίς μάνες τους, τίς γυναῖκες τους, τὰ παιδιά τους κι ὄχι τὴν παγωνιά τοῦ θανάτου.

Κι ὅλα αὐτά, γιὰ τὸ μεγάλο φέμα. Κινδυνεύει ἡ πατρίδα, μᾶς λέν ἐδῶ. Κινδυνεύει ἡ πατρίδα; τοὺς λέν κι ἐκεῖ. Ποιά πατρίδα ὅμως; Ἀπ' τὸ σχολεῖο ἤξερε, πὼς καὶ στὸν τόπο του, στὰ παλιὰ χρόνια, ὑπῆρχαν πολλὲς πατρίδες. Ἦταν ἡ Σπάρτη ποὺ πολεμοῦσε μὲ τὴν Ἀθήνα. Ἦταν ἡ Κόρινθος ποὺ πολεμοῦσε μὲ τὴν Θήβα. Ἦταν ἡ Μακεδονία ποὺ πολεμοῦσε μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ὅσοι ὄλες αὐτὲς οἱ πατρίδες ἔγιναν μία. Γιατί καὶ τώρα νὰ μὴ γίνουν κι αὐτὲς ποὺ ὑπάρχουν, μιὰ μεγάλη πατρίδα, ἡ πατρίδα γῆς; Νὰ ζοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἰρηνικά, νὰ μὴν ὑπάρχουν σῆνορα, παρὰ μονάχα δρόμοι. Ἀρόμοι μεγάλοι ποὺ νὰ ἐνώνουν τοὺς τίσσερους δούλοντες, δρόμοι ποὺ νὰ ὀδηγοῦν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους σ' ἕνα κράτος, στὴν εἰρηνικὴ πόλη, στὴ

μεγάλη πλατεία τῆς ἀγάπης.

Όταν κανείς σκέφτεται ἔτσι καὶ δὲ νιώθει στὴν καρδιά του μῆτε φόβο, μῆτε μίσος, αισθάνεται νὰ λαφρώνει τὸ σῶμα του, νὰ νικάει τὴ δύναμη τῆς βαρύτητας καὶ νὰ πετᾷ στὰ ὕψη. Αἰσθάνεται νὰ μπαίνει μπροστά, νὰ γίνεται ὁδηγὸς καὶ νὰ φωνάζει τὴν περὶ τὸν μ' ὄλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του.

— Γυρίστε πίσω.

Όρθιος ὁ Σωτῆρς μπροστά στὸ χαράκιμα, φώναξε στοὺς δικούς του:

— Γυρίστε πίσω.

Στὴν ἀρχὴ οἱ στρατιῶτες τὸν κοίταξαν περίεργα. Οἱ ἀξιωματικοὶ τὰ ἔχασαν.

— Γυρίστε πίσω! φώναζε ὁ Σωτῆρς. Ὁχι ἄλλο αἷμα!

Ξάφνου πετάγεται κι ὁ ράφτης ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά καὶ φωνάζει καὶ κείνος στοὺς δικούς του:

— Γυρίστε πίσω!

Καὶ οἱ φωνῆς ἀπὸ μὰ, ἀπὸ διό, ἔγιναν δέκα, εἴκοσι, ἑκατό, χίλις. «Γυρίστε πίσω!» Καὶ τὶς ἔλαινε ὁ ἀγέρας, καὶ τὶς σκορποῦσε σὲ ὄλες τὶς γραμμὲς τοῦ μετώπου. Καὶ τὶς ἀκουγαν οἱ φαντάραι, καὶ φτεροῦνζαν οἱ καρδιές τους ἀπὸ ἐλπίδα, κι ἀφηναν τὶς σκοπιές τους, κι ἀφηναν τὰ χαρακώματα καὶ τὰ πολυβολεία, κι ἀφηναν τὰ σίνορα ἔσρημα, κι ἀφηναν τὴν εἰρήνη νὰ διαφεντεῖται τὸν τόπο, ὅπως ἡ ἀνοιξὴ τὸν κάμπο.

Καὶ γύριζαν. Κι εἶχαν τὰ πρόσωπα σκληρά, στὰ μάτια ἀστραπελέκια, κι εἶχαν στὰ χέρια τὴν ὀργή, στὸ δῆμα τὴν κατάρα, καὶ στὴ φωνὴ τὴν ἀγανάκτηση, γιὰ τ' ἀδικημένο αἷμα.

Καὶ πῆγαιναν ὀρθοί, νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς ἐμπόρους τοῦ θανάτου, νὰ καταστρέψουν τὸ μηχανισμό ποὺ γένναγε τὸν πόλεμο. Καὶ πῆγαιναν νὰ γκορεμίσουν αὐτοὺς ποὺ μίλαγαν γιὰ ἠθική, καὶ ἠθική δὲν εἶχαν, ποὺ μίλαγαν γιὰ πατρίδες, καὶ πατρίδα δὲν εἶχαν.

Προχωροῦσαν σὰν ποτάμι ἀφρισμένο. Καὶ σπκῶνονταν ἀπ' τὰ κρεβάτια οἱ τραυματίες, μὲ τοὺς ματωμένους ἐπιδέσμους, κι ἀκολουθοῦσαν. Καὶ σπκῶνονταν οἱ νεκροὶ ἀπ' τοὺς τάφους, μαυροκίτρινοι ἀπ' τὸ πηγμένο αἷμα, καὶ τραβοῦσαν μπροστά, ἀνεμίζοντας τὶς ξε-

σχισμένες σάρκες τους, δείχνοντας, μέσα στὰ θολὰ μάτια τους, τὴ λύπη, γιὰ τὶς μέρες τῆς ζωῆς τους, ποὺ τὶς πῆρε ἓνα βλήμα, γιὰ τὶς χαρὲς, ποὺ τοὺς στέρησε μὰ σφαῖρα.

Περνοῦσιν ἀπὸ χωριά καὶ πόλεις κι ὄλο πληθύναν. Ἐγιναν μὰ θάλασσα τρικυμισμένη, ποὺ ὁμοῖσε νὰ πνίξει τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου. Κι ἦταν οἱ φωνές τους, ἓνα ἔλπιδοφόρο σάλπισμα, γιὰ τοὺς φτωχοὺς ξεμάχους, κι ἦταν τοῦ λαοῦ τὸ ξέσπασμα, τοῦ Θεοῦ ἡ εὐλογία.

Ὁ Σωτῆρς ξέκοψε γιὰ λίγο ἀπ' τὸ πλῆθος καὶ κίνησε νὰ πάει νὰ δεῖ τοὺς δικούς του. Νὰ ἡ συνακία, νὰ ὁ γνωστὸς δρόμος, ποὺ τόσες φορές τὸν πέρασε, νὰ τὸ σχολεῖο ποὺ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα, τώρα νὰ, πίσω ἀπ' τὴ στροφὴ, θ' ἀντίκριζε καὶ τὸ σπίτι του. Ἡ λαχτάρα τὸν λαχανιάζει, τὰ πόδια ὁμοῦς τρέχουν. Νὰ ἡ σκάλα, νὰ κι ἡ πόρτα ποὺ ἀνοίγει, μὰ ἀντὶ νὰ βγεῖ τὸ Κατινάκι του, βλέπει νὰ θγαίνει ὁ Τσαρδάρας, σέγουρος κι εὐδιάθετος σὰ νὰ ἦταν νοικοκύρης.

Βλέπει τὸ Σι τῆρη κι ἀπορεῖ, ποὺ δρέθηκε ἔτσι ἀπρόσμενα μπροστά του. Ὅστερα τὸν κινεῖται πανικός καὶ πάει νὰ τὸ σκάσει. Σπκῶνται τὰ χέρια ὁ Σωτῆρς νὰ τὸν ἀρπάξει, προτοῦ ὁμοῦς τὰ κατεβάσει, τὰ φέρνει πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδιᾶς του.

Ἐνα χέρι, ποὺ ἴσως νὰ μὴν ἤθελε νὰ γίνεαι δολοφόνος, ἓνα χέρι ποὺ εἶχε ἐντολὴ γιὰ νὰ σκοτώσει, ἓνα φοβισμένο χέρι, ποὺ δὲν εἶχε τὴν τόλμη, νὰ πράξει αὐτό, ποὺ κάποτε ἔκανε ὁ Σωτῆρς. Ἐνα χέρι, ποὺ ἴσως σὲ καιρὸ εἰρήνης, ν' ἀπλωνόταν ἀδερφικά, γιὰ νὰ τὸν χωρετῆσει. Ἐνα ὀλισμένο χέρι μ' ἓνα μαχαίρι, εἶχε ὀρθωθεῖ στὸ σκοτάδι καὶ μέσα στὴν πηχτὴ σιωπὴ κατέβηκε καὶ τοῦ ἔκοψε στὴ μέση τ' ὄνειρο, καὶ τοῦ ἔκοψε στὴ μέση τὴ ζωὴ.

Ἐνα πηγμένο βογγητὸ ἀφῆσε ὁ Σωτῆρς. Κάποιος φώναξε: «στὰ ὄπλα!» Καὶ ἡ νύχτα ἔλαμψε ἀπ' τὶς ἀστραπὲς τῶν ὀπλοπολυβόλων καὶ τῶν ὀλων. Γέμισε πάλι ὁ τόπος ἀπὸ κραυγὲς πόνου καὶ κραυγὲς κατάρας.

Ὁ πόλεμος κάπνιζε θριαμβεϊτικὰ τὸ τοῖμάκι του, καθισμένος πάνω στὸ νεκρὸ κορμὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ίστορικές ύπομνήσεις

Λίγα ἐγκώμια γιὰ τὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ σὰν ἀπάντηση στοὺς ἀρνητὲς καὶ σ' ἕναν αὐτοδιαψευδόμενο ὑπουργὸ μὲ τὸ πρόσφατο «ποτέ» του στὴ Βουλὴ (!)

«...ὁ ΕΛΑΣ ἦταν στὴν πράξη κύριος ὄλης τῆς χώρας...». (Βιβλίο του «Φωτ. καὶ Τσεκούρι» 168 σελ.). «...Τὸ ΕΑΜ ἦταν ἡ εὐρύτερη καὶ πιὸ γνωστὴ ἀντιστασιακὴ ὀργάνωση...» (Στὸ ἴδιο βιβλίο του «Φωτ. καὶ Τσεκούρι» σελ. 168). «...Τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ ἦταν, ἢ τουλάχιστο μπορούσε εὐκολὰ νὰ γίνεῖ ὁ μοναδικὸς κύριος τῆς χώρας καὶ νὰ ἀρνηθεῖ κάθε συμβιβασμό...» (Ὁ ἴδιος στὸ ἴδιο βιβλίο σελ. 169).

Εὐάγγ. Ἀβέρωφ - Τσοίτσας

«...Ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Θεωροῦμεν ἀξίους ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ὅλους τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ὀργανώσεων καὶ ἀνωνύμων ἡρώων καὶ μαρτύρων καὶ τὰς ἐθνικὰς μας ὀργανώσεις ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, ΕΔΕΣ... Θὰ ἀποδοθοῦν δίκαια τιμαὶ εἰς τοὺς γενναίους ἄγωνιστὰς τῶν ἀνταρτικῶν δυνάμεων...».

Γεώργιος Παπανδρέου

(«Ὁ Μοριάς στὰ ὄπλα»

Ἡλ. Παπαστεριόπουλου σελ. 6)

«Τὸ ΕΑΜ καὶ ὁ ΕΛΑΣ, οἱ πολυπληθέστερες ἀντιστασιακὲς δυνάμεις ἦταν (καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐξοστρακισμένες ἀπὸ τὴν «ἐπίσημη ἱστορία» ἀπὸ τὸ ἐπίσημο Κράτος καὶ ἀπὸ ὅσους ἐπιμένουν νὰ μονοπωλοῦν τὴν «ἐθνικοφροσύνη» κι ἐπιμένουν νὰ διαχωρίζουν τὸν «ἐθνικόφρονα» ἐαυτό τους ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο ἐλληνικὸ λαό».

Παναγιώτης Κανελλόπουλος

τ. πρῶθυπουργὸς - ἀκαδημαϊκὸς

(«Βῆμα» 12 καὶ 14-9-76)

«...Τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, ἔδωκε πράγματα στὴ χώρα πού, ποτὲ προηγούμενα δὲν εἶχε γνωρίσει... Ἀκολουθούμενο, μὲ μεγάλη ἀπόσταση, ἀπὸ τὶς ἄλλες ὀργανώσεις, τὸ ΕΑΜ, ἐγκατέστησε αὐτὸ πού ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις εἶχε παραμελήσει: ἕνα ὀργανωμένο κράτος στὰ ἐλληνικὰ βουνά...».

Κρίσ Γουντχάουζ

Ἀρχηγὸς τῆς Ἀγγλ. Ἀποστολῆς

στὴν κατεχόμενη Ἑλλάδα

(«Οἱ Καπετάνιοι» σελ. 164)

«...Ἀγαπητέ μου Ἄρη,
...Παντοῦ ἐπλεξα τὸ ἐγκώμιόν σας, ὅπως καὶ τῶν ἀνδρῶν σας καὶ παντοῦ ἐξητρωκράυγασα μόνον ὑπὲρ τοῦ Ἄρη καὶ τοῦ ΕΑΜ...».

Ναπολέον Ζέρβας

Ἀρχηγὸς τοῦ ΕΔΕΣ

(«Ἱστ. Ἐθν. Ἀντιστ. '41 - '44, σελ. 89)

«Οὐδεμία ἄλλη ὀργάνωσις ἔδωκεν, ἐν ἀναλογία, τόσα θύματα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντίστασιν ὅσα ἔδωσε, τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ».

Κομν. Πυρομάγλου

Ἐπαρχηγὸς ΕΔΕΣ

(«Ἐθνικὴ Ἀντίστασις»)

«... Τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ εἶχε παίξει σημαντικώτατον ρόλον εἰς τὴν παρενόχλησιν τῶν ἐχθρικῶν συγκοινωνιῶν... καὶ ἐξηνάγκασον τοὺς Γερμανοὺς νὰ διατηροῦν μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν...».

Στρατάρχης Ἄλλαν Μπρούκ

Ἀρχηγὸς Γενικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ

Ἐπιτελείου («Φάκελλος Ἑλλάδος»)

(Ἀπὸ τὰ μυστικὰ ἀρχεῖα τοῦ

Φόρειν Ὀφφισ σελ. 263)

«...Ὅταν τὸ ΕΑΜ κατεβαίνει σὲ συλλαλητήρια πλημμυροῦνε οἱ δρόμοι κι ἀναταράζεται ἡ γαλήνη. Πιὸ μαχητικὴ, πιὸ φλογερὴ καὶ πιὸ δυναμικὴ πατριωτικὴ ὀργάνωση δὲ γνώρισε ποτὲ ἡ Ἑλλάδα...».

Δημήτρης Ψαθάς

(«Ἀντίσταση» σελ. 46)

«Ἀρχιστράτηγος Μέσης Ἀνατολῆς ἔλαβε ὑπὸ σημείωση μεθ' ἱκανοποίησεως ὅτι τὸ ΕΑΜ ἀγωνίζεται διὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας ὡς ὀρίζει ὁ χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ, καὶ εἶναι ἐν γνώσει λαμπρῶν κατορθωμάτων τῆς μαχητικῆς ἀντιστάσεως τοῦ ΕΛΑΣ ἐναντίον εἰσβολέως». «Σὰς μεταδιδάξω τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐχαριστίας τοῦ στρατηγοῦ Οὐίλσον».

Μῆνυμα τοῦ Ἀγγου ταξίαρχου Ἐντυ

στὸ Γεν. Στρατηγεῖο τοῦ ΕΛΑΣ ἀπὸ

τὸν ἀρχιστράτηγο τοῦ Σ.Μ.Α. Οὐίλσον

(Στ. Σαράφη «Ὁ ΕΛΑΣ» σελ. 129)

ΕΛΛΗΝΟΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Ἡ συμμετοχή τῶν Ἑλλήνων στοὺς ἀγῶνες τῶν Βουλγάρων καὶ Ἐνας Γ. Καραϊσκάκης

Τοῦ Γ. ΓΚΑΓΚΟΥΛΙΑ

(1) Βουλγάρικος λαὸς γιόρταζε τὴν 100ῆ, ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεώς του ἀπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν, ἀναφέρθησαν μιά σειρά ἱστορικὰ γεγονότα — συμμετοχῆς στοὺς ἀγῶνες τοῦ βουλγάρικου λαοῦ καὶ ἄλλοσθῶν διμάδων, καὶ μονάδιον ποῦ πρόσφεραν τὴν συμπαραστάσιν τους.

Μιά ἀπὸ τὶς ἐνδιαφέρουσες σελίδες αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα, εἶναι ἡ συμμετοχή τῶν ἐθελοντῶν. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦσαν Μαυροβούνιοι, Σέρβοι, Ἴταλοί, Γερμανοὶ καὶ ἄλλοι, ποῦ ἐκωσαν τὴν τύχην τους μὲ τὴν τύχην τοῦ βουλγάρικου λαοῦ. Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης εἶναι πῶς βοήθησαν καὶ ἄρκετοὶ Τούρκοι.

Σὲ δημοσιεύσεις, ποῦ ἔρχονται σὸ φῶς, ἴσως γιὰ πρώτη φορά, εἶναι πῶς στὸν ἀπελευθερωτικὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα πῆραν μέρος καὶ Ἕλληνες ἐθελοντές. Ἀνάμεσά τους διακρίνεται: γιὰ τὸ θάρρος, τὴν καλλιχαριὰ καὶ τὴν ἀγάπην γιὰ τὴν λευτεριά ὁ Γ. Καραϊσκάκης, ποῦ πολλὰ ἀναφέρθησαν, γιὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δράσιν του. Στὴν κριτικὴν ποῦ τοῦ γινόνταν τότε, στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ ἀντιδραστικοὺς κύκλους, ὅτι: ἀγωνίζεται καὶ θυσιάζεται γιὰ ξένην ὑπόθεσιν, αὐτὸς ἀπάντησε μὲ παρηφάνια, ὅτι πολεμᾷ μόνον γιὰ τὴν λευτεριά τοῦ λαοῦ.

«Δυστυχῶς — σχολίασε ὁ βουλγάρικος τύπος — τὸ ὄνομα τοῦ Γ. Καραϊσκάκη, αὐτοῦ τοῦ ἀτσαλωμένου στὶς μάχας ἀγωνιστῆ, εἶναι κοινὸν λίγον γνωστὸ...». Ἀπὸ μιά κατάστασιν, ὀνομασίαν ἀγωνιστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης, ποῦ διασώθηκε, φαίνεται πῶς ὁ Γ. Καραϊσκάκης γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα καὶ παρουσιάσθηκε ὡς ἐθελοντῆς τὴν 1ῃ τοῦ Μάη, 1877. Παράλληλα δίνονται ἄρκετὰ βιογραφικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματά του. Μεγάλωσε στὰ χρόνια ἐπικῶν ἀγῶνων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ ἀπελευθέρωσιν. Ὁ Γ. Καραϊσκάκης ἀπὸ μικρὸς εἶχε διαποιστῆ μὲ μίσος κατὰ τῶν κατακτητῶν. Τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνη, ἔκρινε νὰ μιλήσῃ καὶ γιὰ τὸν Χατζή - Χρήστο γνωστὸ Βούλγαρον ἐθελοντῆ, ἡγέτην, ποῦ πῆρε μέρος στὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, καὶ ὀνομασίτηκε ἀργότερα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, στρατηγός. Ἄκουσε γιὰ χιλιάδες ἄλλους Βούλγαρους, ποῦ εἶχαν ἔρθει στὴν Ἑλλάδα ὡς ἐθελοντές. Γι' αὐτὸ καὶ ἀργότερα ὅταν ρώτησαν τὸν Γ. Καραϊσκάκη, γιατί πῆρε μέρος στοὺς ἀγῶνες τοῦ βουλγάρικου λαοῦ, ἔλεγε: «Πολέμησα καὶ θῆναι πολεμῶ κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου... Ἐμεῖς πρέπει νὰ βοηθήσῃμε τοὺς Βουλγάρους, ὅπως καὶ αὐτοὶ μᾶς βοήθησαν στὴν ἐπανάστασίν μας».

Μαζὶ μὲ τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 11ου τάγματος, ὅπου καὶ ἐντάχθηκε, πῆρε μέρος στὶς φημισμέναις μάχαις τῆς Στάρα Ζαγόρα, τραυματίσθηκε στὸ κεφάλιν καὶ παρ' ὅλο ποῦ τὸν διέταξαν νὰ πάει στὰ μετόπισθεν, αὐτὸς συνέχισε νὰ πολεμᾷ στὴν πρώτη γραμμῇ. Στὶς σκληρὰς μάχαις τῆς Σίπκα, στὶς 11) 23) Αὐγούστου 1877 διακρίθηκε ἰδιαίτερον, ἐντύπωσιν, ἀνάμεσα στοὺς ἀγωνιστὰς ἔκανε ἡ καλλιχαριὰ του στὶς μάχαις τοῦ Σέινοβο, ὅπου καὶ θραβεύτηκε μὲ στρατιωτικὸν παράσημον. Ἄλλωστε παρόμοια παράσημα εἶχε πάρει πολλὰ.

Πέθανε στὸ Ρουσσὲ τῆς Βουλγαρίας τὸ 1894. Εἶχε παντρευτῆ μὲ τὴν Βουλγάραν Πετράνα, καὶ ἀπέχτησαν δύο παιδιὰ — τὸ Μιλάν καὶ τὸ Δημήτρη. Πέθανε φτωχός, ἀφήνοντας καὶ τὴν οἰκογένειάν του στὴν μιζέρια, ὅπως ἄλλωστε τὸ ἴδιον εἶχαν πάθει καὶ δεκάδες Βούλγαροι ἐθελοντές στὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Αὐτὴ δυστυχῶς ἦταν ἡ μοίρα τῶν λαϊκῶν ἀγωνιστῶν.

Ἀπὸ τῆ σημερινῆ πολιτιστικῆ κίνηση

Τὸ βιβλίο καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀγροτικοῦ βουλγάρικου λαοῦ

Οἶκος πολιτισμοῦ τῆς νεολαίας στὸ χωριὸ Νικόλοβο τοῦ νομοῦ Ροῦσε τῆς Βουλγαρίας.

Ἡ νίκη τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης στὶς 9 τοῦ Σεπτεμβρίου 1944 ἦταν νίκη ὄχι μόνο στὸν τομέα τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ βουλγάρικου λαοῦ. Ἡ νίκη αὐτὴ ἄνοιξε τὸ δρόμο τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ καὶ ἀνάπτυξης τῆς πόλης καὶ τοῦ χωριοῦ καὶ ἔθεσε τὴν ἀρχὴ ποιοτικὰ νέου, ὑψηλότερου σταδίου στὴν πνευματικὴ πρόοδο ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ 1939 στὴ Βουλγαρία ὑπῆρχαν 1,5 ἑκατομμύριο ἀναλόγητοι. Γι' αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα καθήκοντα τῆς λαϊκῆς ἐξουσίας ἦταν ἡ ἐξάλειψη τοῦ ἀναλφαριθτισμοῦ. Μεγάλο ρόλο ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ διαδραμάτισαν οἱ προοδευτικὲς ἀλλαγές στὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσης, ἡ ἐτήσια αὔξηση τῆς ἔκδοσης καὶ τῆς κυκλοφορίας βιβλίων δείχνει, ὅτι οἱ ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ σὲ βιβλία μποροῦν νὰ ἰκανοποιῶνται σὲ ὅλο καὶ μεγαλύτερο βαθμό.

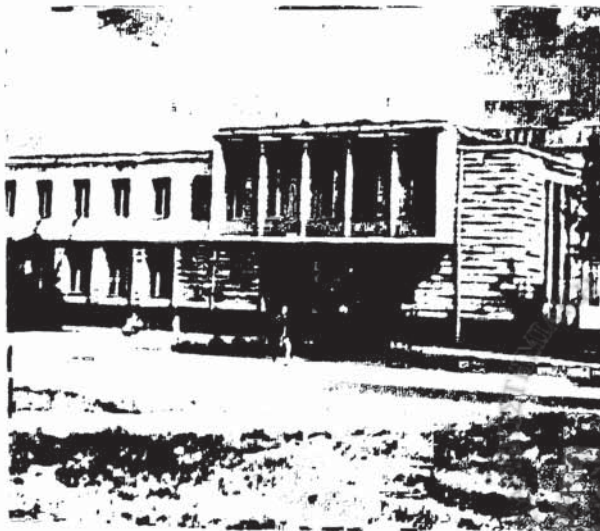
Ἐνῶ τὸ 1939 σὲ ἓναν κάτοικο τοῦ πληθυσμοῦ ἀναλογοῦσε 1 βιβλίο καὶ τὸ 1956 - 2,8

νέα βιβλία, τὸ 1976 ἀναλογοῦν 5,7.

Σὰν ἀποτέλεσμα τῶν ὑψηλῶν ρυθμῶν πώλησης βιβλίων στὸ χωριὸ παρατηρεῖται διαδικασία βαθμιαίας προσέγγισης τῶν ἐτήσιων πωλήσεων κατὰ κάτοικο τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ μὲ ἐκείνες στὴν πόλη. Στὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1965 μέχρι τὸ 1976 οἱ πωλήσεις βιβλίων τῆς βουλγάρικης φιλολογίας αὐξήθηκαν πάνω ἀπὸ δύο φορές κατὰ κάτοικο τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Αὐτὸ δείχνει, ὅτι ὁ ἀναγνώστης στὸ χωριὸ ἐκδηλώνει ὁλοένα καὶ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ βιβλίο.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδείας, ἡ αὔξηση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου καὶ οἱ ἀλλαγές στὴν ἐπαγγελματικὴ διάρθρωση τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἶχανε καὶ ἔχουν μεγάλη ἐπίδραση πάνω στὴν πνευματικὴ του ἐξέλιξη. Καὶ σήμερα, ἰδιαίτερα σπουδαία θέση στὴ διαμόρφωση τῶν πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, κατέχει τὸ βιβλίο. Ἡ χρησιμοποίηση πολιτικῆς, τεχνικῆς, γεωργικῆς καὶ λογοτεχνικῆς βιβλιογραφίας, ἔγινε σταθερὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ τρόπου ζωῆς στὸ χωριὸ. Κάθε χρόνο μεγαλώνει ὁ ἀριθμὸς τῶν καινούργιων βιβλίων πού ἀγοράζονται, καθὼς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγνωστῶν στὶς ἀγροτικὲς βιβλιοθηκὲς καὶ μορφωτικὲς λέσχες.

Σήμερα σὲ 1.000 ἄτομα τῆς πόλης καὶ τοῦ

Ἡ βιβλιοθήκη στὸ χωριὸ Ἰντζοβο τοῦ νομοῦ Γιάμπολ τῆς Βουλγαρίας.

Φιλοσοφικά αποφθέγματα

Μεταφρασμένα από τον ΝΤ. ΚΟΥΓΚΟΥΛΟ

Ἡ θρησκεία είναι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος ἀλλά, ἐκεῖ πού φυτρώνει ὁ κίνδυνος, φυτρώνει καὶ τὸ μέσο σωτηρίας.

Οἱ θρησκείες εἶναι παιδιὰ τῆς ἀράθειας, τὰ ὅποια δὲν ἐπιζοῦν τῆς μητέρας των πόλιν καιρῶ.

Χέντερλιν

Ἄσχι στὸ πνεῦμα, ἀλλὰ στὸ χαρακτήρα στεροῦνται οἱ περισσότεροὶ συγγραφεῖς, νὰ εἶναι καλύτεροὶ ἀπ' ὅ,τι εἶναι.

Ποιήματα δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μεταφράσει, ἀλλὰ μόνο νὰ ἀναστικουρήσει.

Μπόερνε

Πράξε αὐτὸ διὰ μέσου τοῦ ὁποίου θὰ γίνεις ἀντάξιος, νὰ εἶσαι αὐτυχεσμένος.

Ἡ ἀπομίμηση καὶ ἡ συνθήθεια εἶναι τὰ ἐλατήρια τῶν περισσότερων πράξεων τοῦ ἀνθρώπου.

Κάντ

Σουενχάουερ

Μὲ τὴν πειθῶ τῶν ἀριθμῶν

Γεγονότα μὲ τὴν πυθαγόρεια λογική, ἀπὸ διάφορες ἐπίσημες στατιστικὲς

- Τὸ 1977 οἱ τοξικομανεῖς στὴν Ἑλλάδα ἀνῆλθαν ἀπὸ 2.888 τὸ 1976 σὲ 3.826 καὶ συνελάθησαν 298 ἄτομα γιὰ νικησιμὰ.
- Στὴ Λυτ. Γερμανία οἱ τοξικομανεῖς νῆα ξεπέρασαν τὶς 25.000 τὸ '77 καὶ 500 πέθαναν ἀπὸ ἥρωϊνη.
- Σὲ ὄλο τὸν κόσμο 250 ἑκατομμύρια παιδιὰ μαστίζονται ἀπὸ τὴν πείνα.
- Τὸ 1977 στὴν Ἑλλάδα χάθηκαν 200 παιδιὰ.
- Πάντο ἀπὸ 1 ἑκατομμύριο στὴ χώρα μας εἶναι ἀναλφάβητοι. Ἐνάμισι ἑκατομμύριο γυναῖκες εἶναι ἀνάμεσα σὲ 2.421.160 Ἕλληνες ποὺ δὲν τέλειωσαν τὸ Δημοτικὸ.
- Ὁ καλόγηρος Σταύρος Μεταξῆς πέθανε μὲ 1.450.000 δραχ. καὶ μὲ 1.476 χρυσὲς λίρες.
- Ἡ ἐπιτροπὴ ἐλεγεργασίας τοῦ νέου Συναγμάτου στὴν Ε.Σ.Σ.Α. ἀποτελέστηκε ἀπὸ 120 μέλη ποὺ ἐκπροσωποῦσιν ὄλα τὰ στρώματα. Ἡ συζήτηση κράτησε 6 μῆνες, καὶ πῆραν μέρος 140 ἑκατομμύρια πολῖτες. Οἱ συγκεντρώσεις ἀνῆλθαν σὲ 1.500.000, καὶ ἐποβλήθησαν 400.000 προτάσεις μὲ βελτιώσεις καὶ τροποποιήσεις. Ὅλ' αὐτὰ, ἔφεραν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀλλαγῶν σὲ 110 ἄρθρα καὶ τῆς πρόσθεσης ἑνὸς νέου.
- Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή στὴν Ε.Σ.Σ.Α ἔφτασε, τὸ 1977 σὲ 562 δισεκατομμύρια ρούβλια, δηλαδὴ 20 δισεκατομ. περισσότερα ἀπὸ τὸ 1976. Ἡ ἀγροτικὴ παραγωγή τὰ 123,6 δισεκατομμύρια ρούβλια, 9 φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ προηγούμενο πλάνο, καὶ σὲ 4,2 ἑκατομμύρια ἀνέρχονται οἱ ἐξαιρέσεις καὶ νεωτεριστικὲς προτάσεις ποὺ ἐφαρμόστηκαν στὴ βιομηχανία.
- Στὴν Ε.Σ.Σ.Α ὁ δείκτης τῶν τιμῶν δὲν ἔχει ἀλλάξει. Ἡ θνησιμότητα ἀπὸ καρκίνο εἶναι 20% κάτω ἀπὸ τὶς ἀνεπτυγμένους χώρες τῆς Δύτης.

χωριοῦ, ἀναλογοῦν 7.096 βιβλία στὶς βιβλιοθήκες, δηλ. κατὰ 1,6 φορές περισσότερο σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1965.

Ἡ ἀνίκηση τῆς κουλτοῦρας στὸ χωριὸ καὶ ἡ δομιστικὴ τῆς ἀναγνωστικῶν συνδέεται καὶ μὲ τὴ σημαντικὴ βελτίωση τῶν ὄλικῶν συνθηκῶν ζωῆς. Ἡ ὀλόπλευρη ἀνάπτυξη τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ ἦταν ἀπαρτίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐξύψωση τῆς σοσιαλιστικῆς προσωπικότητας.

Τὸ βιβλίον ὡς πηγὴ γνώσεων διαδραματίζει συγκεκριμένον ὄλο πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Σήμερα ἔχουν γίνει διδασκασιακὰ

ἀλματα. Τὰ βιβλιοπωλεῖα μετατόπησαν σὲ πολιτιστικὰ κέντρα, μὲ τὴν τελειοποίηση τῆς ἐμπορικῆς ἐξυπηρέτησης, ἐφαρμόζονται νέες μορφὲς καὶ μέθοδοι στὴ διάδοση τῶν βιβλίων, ὅπως ἡ προμήθειά τους μὲσω ταχυδρομείων, κινητὰ βιβλιοπωλεῖα κ.ἄ. συνδράμουν ὥστε τὸ βιβλίον νὰ διεισδύει σὲ ὄλες τὶς γωνίες τῆς χώρας.

Ἡ σοσιαλιστικὴ κουλτοῦρα ἀνήκει σὲ ὄλον τὸ λαὸ. Σὰν διάδοχος κάθε τί τοῦ πολῦτιμου καὶ προυνευτικῶ ἀπὸ τὶς προηγούμενες γενεές, ἀποτελεῖ ἱστορικὰ καὶ ποιητικὰ ὑψηλότερο στάδιο στὴν πολιτιστικὴ πρόοδο τοῦ βουλγάρικου λαοῦ.

Λαογραφία

Ἡ Μεγάλη Πέμπτη καὶ ὁ θρῆνος τῆς Σταύρωσης στὴν Αἴτωλία

Ἐνα παλιὸ λαογραφικὸ κείμενο τοῦ ΝΙΚΟΥ ΜΠΟΥΤΒΑ

Τέτοια μέρα, Μεγάλη Πέμπτη — Πέφτη ὅπως τὴ λένε στὰ μέρη τῆς Αἴτωλίας — τὸ χωριὸ ζυπνάει πένθιμα. «Ὁρθρου θαθέως» οἱ καμπάνες σημαίνουν λυπητερά. Τέτοια μέρα σταυρώθηκε ὁ πρωταφέντης Χριστός. Γι' αὐτό, αὐτὴ ἡ μέρα εἶναι τοῦ μοιρολογιοῦ καὶ τοῦ θρῆνου. Ξόδι στὸ χωριό. Ἐναν καιρὸ, στὰ πολὺ παλιότερα χρόνια, κρεμοῦσαν μαῦρα κρέπια στὰ σπίτια τους. Σήμερα, αὐτὸ τὸ ἔθιμο περιορίστηκε στὶς ἐκκλησιές καὶ ὄχι πάντοτε.

Τὴ μέρα τούτη, τὰ παιδιά, μ' ἓνα καλάθι γυρνᾶνε στὸ χωριό, ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα καὶ σὲ κάθε σπίτι στέκονται καὶ λένε τὸ μοιρολόγι τῆς Σταύρωσης. Οἱ κυράδες τὰ φιλεύουν μ' ἄβαφα αὐγά, γιατί «εἶναι ἀμαρτία» νὰ δώκεις κόκκινα, σταφίδες, εἶτε ἄλλους καρπούς ἢ λεφτά, ἔλεγαν.

Ὁ θρῆνος τῆς σταύρωσης εἶναι στὸ δεκαπεντασύλλαβο τοῦ δημ. τραγουδιοῦ, γεμάτος πόνος καὶ πάθος. Σ' ὀλάκαιρη τὴν Αἴτωλία κι ἀκόμη τὴν ὑπόλοιπη Στερεὰ καὶ τὴν Ἡπειρο, ὁ ἦχος τῆς εἶναι ὁ ἴδιος, μακρόσυρτος, θλιμμένος καὶ μονότονος, χωρίς παραλλαγές σημαντικές στὰ λόγια του. Ἐδῶ θὸ κάνω μιὰ παρένθεση: Στὸ θρῆνο, ὁ γύφτος ποὺ ἔφτιαξε τὰ καρφιά — περόνια λέγονται στὸ μοιρολόγι — γιὰ νὰ σταυρώσουν τὸ Χριστό, ὀνομάζεται ἄλλοτε «Χαλικιάς» κι ἄλλοτε «Φαραῶ». Χαλικιάς εἶναι αὐτὸς ποὺ δουλεύει στὸ ἀμόνι καὶ στὴ φωτιά καὶ φτιάχνει καρφιά καὶ πέταλλα. Κι' ὅσο γιὰ τὴν ὀνομασία «Φα-

ραῶ» νομίζω πὼς αἰτία εἶναι ἡ γνώμη ποὺ εἶχαν ὅτι οἱ γύφτοι εἶναι ἀπ' τὴν Αἴγυπτο. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ἄλλωστε ὅτι στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, οἱ γύφτοι μελαψοὶ σὰν τοὺς Αἰγύπτιους ἀραπάδες τοῦ Ἰμπραήμ, πόσο τυράννησαν τοὺς Ἕλληνες. Οἱ δῆμιοι τῶν πασάδων ἦταν γύφτοι ἀπ' τὴν Ἀραπιά. Καὶ λέγοντας ἀραπιά, ἐννοοῦσαν τὴν Αἴγυπτο, τὴ χώρα τῶν Φαραῶ. Δὲν μποροῦσε λοιπὸν στὸ μοιρολόγι τοῦ σταυρωμένου Χριστοῦ νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ γύφτο ὁ δῆμιος.

Ὁ θρῆνος εἶναι πολὺστιχος, μὲ ὠραίες φράσεις κι ἔχει ὅλα τὰ πλούσια δείγματα τοῦ φραστικοῦ λόγου ποὺ ἔχουν τὰ δημῶδη τραγούδια. Ἰδίως στὸ Β' μέρος, στὸν κλαυθμὸ τῆς μητέρας Παναγίας ποὺ μαθαίνει ἀναπάντεχα τὸ θλιβερὸ νέο, ἔχει κάτι τὸ μεγάλο, ἐκεῖνο τὸ συγκινητικὸ ἀπ' τὸ μητρικὸ πόνος καὶ ξέσπασμα, τὸ μεγαλειώδικο ἐκεῖνο πάθος ποὺ λέγεται στοργὴ καὶ ποὺ τὸ νιώθει ξέχωρα ἢ μητέρα, ἰδίως ὅταν ἡ σάρκα τῆς σαρκὸς τῆς πάσχει καὶ ὑποφέρει. Ἐδῶ ἡ Παναγία εἶναι μιὰ γυναίκα ποὺ σπαράζεται ἀπὸ τὴν ὀδύνη τῆς δοκιμασίας. Εἶναι μητέρα - τίποτ' ἄλλο. Ἄνθρωπος καὶ ὄχι θεός. Κι ἴσως αὐτό, εἶναι μιὰ ἀκόμη αἰτία ποὺ μᾶς συγκινεῖ ἀκόμα περισσότερο.

Ὅταν τὰ παιδιά τελειώσουν, λένε καὶ τὰ ἐξῆς:

— Καὶ τοῦ χρόνου νάμαστε καλὰ καὶ οἱ γύφτοι στὰ καρφιά.

Καὶ τώρα, τὰ λόγια τοῦ θρῆνου:

- Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαῦρη μέρα.
Σήμερα ὅλοι χλίδονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται.
Σήμερα ἔβαλαν βολὴ οἱ ἄνομοι Ὀδραῖοι
οἱ ἄνομοι καὶ τὰ σκυλιὰ κι οἱ τρισκαταραμένοι.
Γιὰ νὰ σταυρώσουν τὸ Χριστὸ τὸν Πρῶτο Βασιλέα.
Τὸν πήραν καὶ τὸν πήγανε στοῦ Φαραῶ τὴν πόρτα.
Βρὲ Χαλικιά βρὲ μάστορη φτιάξε τρία περόνια.
Κι αὐτὸς ὁ σκύλος Φαραῶ βαρᾶ καὶ φτιάχνει πέντε.

- Σὺ Φαραῶ πού τάφτιαξες πρέπει νὰ ὀρμηνέφεις.
- Τὰ δυὸ βάλτε στὰ πόδια του, τὰ δυὸ στὶς ἀπαλάμες τὸ πέμπτο τὸ φαρμακερὸ μπῆχτε το στὴν καρδιά του νὰ τρέξει αἷμα καὶ νερὸ νὰ λιγωθεῖ ἡ φυχή του.
- Ἄγγελοι πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα.
- Σὺ Παναγίτσα μ' λούζεσαι καὶ τὸν ὑγιό σ' παιδεύουν.
- Δὲν τό ἔξερα παιδάκι μου πὺς θε νὰ σὲ παιδέφουν.
Νὰ βρῶ γκρεμὸ νὰ γκρεμιστῶ νὰ βρῶ γιαλὸ νὰ πέσω.
Νὰ βρῶ μαχαίρι νὰ σφαγῶ νὰ σφάξω τὴν καρδιά μου.
- Μὴ σκιάζεσαι μανούλα μου καὶ μὴν παραπονιέσαι.
Βάλε κρασί στοὺ μαστραπὰ καὶ πρῶτο παξιμάδι
καὶ στήσε μιὰ παρηγοριὰ νὰ δρίσκεται στὸν κόσμο!
Καὶ τοῦ χρόνου νοικοκυραῖοι!

Θὰ προσθέσω καὶ κάτι ἀκόμα: Ὅτι τὸ τραπέζι τῆς παρηγοριᾶς, ἢ συχώριο ὅπως τὸ λένε ἄλλοι, ἔθιμο στὰ σπίτια πού ἔχουν ξόδι, ἔθιμο ἀνθρώπινο, ἔχει κι ἐδῶ τὴ θέση του. Τὸ λέει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς — μὲ τὰ λόγια τοῦ μοιρολογιοῦ βέβαια. Αὐτό, εἶναι μιὰ συνήθεια ὄχι μονάχα τῶν Ἑλλήνων μὰ καὶ ἄλλων λαῶν.

Ἄς ξαναγυρίσουμε ὁμῶς στὰ ἔθιμα τῆς μέρας αὐτῆς. Οἱ νοικοκυρές, τῆ Μ. Πέμπτη θὰ βάφουν τ' αὐγά τους καὶ θὰ φτιάξουν τὶς λαμπριάτικες κουλούρες ἀπὸ ἀσπρο φαρίνας ἀλεύρι, φιλοκοσκινισμένο στὴ σίτα. Ὑστερα, ὅταν κάφει καλὰ ὁ φούρνος θὰ τὶς φουρνίσουν καὶ θὰ μωσκομυρίσει ὁ τόπος. Θὰ εὐχήθουνε ἢ μιὰ γειτόνισσα στὴν ἄλλη:

- Καὶ τοῦ χρόνου κυρά!
  - Φχαριστῶ! Νὰ χαίρεσαι τὴ φανίλια σου!
  - Σπολλάτη σας! Καλὸ Πάσχα!
- Ὁλόκληρη ἡ μέρα θὰ περάσει μὲ αὐστηρὴ νηστεία. Οἱ γριές οἱ θεοφοβούμενες τρῶ-

νε ξηρὸ φωμί βουτηγμένο σὲ νερὸ καὶ ξύδι. Ὅταν σημάνουν οἱ καμπάνες, θὰ πᾶνε μὲ τὶς πένθιμες λαμπάδες, καὶ πολλές κυράδες μὲ στεφάνια καμωμένα ἀπὸ λουλούδια νὰ τὰ κρεμάσουν στοὺ σταυροὺ ὅταν ὁ παπὰς λέει «σημερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου». Τὴν ὥρα ἐκείνη, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ρίχνουν τρασατροῦκες καὶ βαρελότα, παλιότερα δέ, γίνονταν χαλασμοὺς κόσμου ἀπ' τὶς κουμπουριές.

Ὅταν τελειώσῃ ἡ ἐκκλησία, θὰ φιλήσουν τὸν ἐσταυρωμένο καὶ τὸ ἅγιο τετραβάγγελο καὶ στὰ σπιτικά θὰ φᾶνε τὴν παρηγοριά, στάρι σκέτο βρασμένο μὲ νερό.

Ἔτσι περνᾶει ἡ ἄγια μέρα τῆς Μ. Πέμπτης στὰ χωριὰ τῆς Αἰτωλίας. Αὐτὰ τὰ ἄμορφα ἔθιμα, τὰ κράτησαν ἀπὸ τοὺς παπούδες τους. Θὰ τὰ κληρονομήσουν ἄραγε τὰ παιδιὰ τους καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν τους, γενιὰ μὲ γενιὰ; ἢ θὰ ἐγκαταλειφθοῦν καὶ θὰ χαθοῦν κι αὐτὰ ὅπως κι ἄλλα μέσα στοὺς ξένους καὶ νόθους συρμούς τοῦ καιροῦ μας;

Καλεστήρια γάμου καὶ Ἀποκριᾶς

Τοῦ ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΟΚΚΑΛΗ

(Ξέροιν ὅλοι ὅτι, ὁ λαὸς μας εἶναι ἕνας ἀθάωτος, ὠραῖος καὶ αἰώνιος ποιητής. Στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ Κόκκαλη (Φιδοβοτανᾶ) ἰδιότυποι λόγιον μωραῖτη καὶ ἐπιχειρηματία στὴν Ἀθήνα, ὁ ἀναγνώστης ἂς ἀπολαίσει (ἐκτός ἀπὸ ἐπιστολὲς καὶ ἄλλο πεζὸ πού εἶχε παρουσιάσει τὸ «Ε. Πνεῦμα») καὶ μὰ πικάντικη πρωτοτυπία λόγου τώρα, αἰτοῦ τοῦ γνήσιου, τ' ἀγαπημένου μας βοινίσου ἀπλοῦ λαοῦ, σ' ἕνα προσκλητήρι γάμου, καὶ ἕνα καλεστήρι Ἀποκριᾶς).

Το καλεστιρι του γαμου

Ἰ μανα μου, ἰ Καπε Βασιλο ἰ Κοκαλονιφι
απο τι χιλιαιδονουσα την Κοντοβαζενα
απο τι μια μεργια,

Ἰ φαμελια του σιδεροδρομικου του Διμι-
τρι του Κουτσιουκου του μπερεκλιτσι απο
τιν αλι,
κι ο Κιτσιος με τι Λιγερι,
Παραπανιζια χαρα θα τριγισουμε, στις

ΕΥΤΡΑΠΕΛΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

(Ἀπὸ τὸ χωρὸ τῆς Ἱπείρου καὶ μὲ ἔλαινο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 14.12.74)

Χορταμένος πεθερός...

ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΗ

Μιά φορά μιὰ νύφη ἔτυχε σὲ ἀχαινὸ πεθερὸ καὶ πεθερά. Δὲν τὴ χώνευε τὴ νύφη ὁ πεθερὸς καὶ ἡ πεθερά καὶ ἤθελαν νὰ τὴν πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα. (1) ἄντρας τῆς ἔλειπε σὰ ξένα. Ποῦ νὰ ἔφερε τί γίνεται στὸ σπίτι! Ἦλθε πού λέει ὁ πεθερὸς καὶ ἡ πεθερά. Μόλις ἐτοίμαζε τὸ φαί καὶ ἔστρωνε τὴν τάβλα ἢ νύφη γιὰ νὰ φάνε, δὲν πρόκανε καλὰ καλὰ νὰ βάλει κῆλο κάτω ἢ νύφη, νὰ κάτσει δηλαδὴ γιὰ νὰ φάνε, ἔλεγε ὁ πεθερός:

Χορταμένος ὁ πεθερός,
χορταμένη ἡ πεθερά,
εὐλογημένη ἡ τάβλα
σῆκωστα νύφη.

Ἦλθε νὰ ἔκανε ἡ νύφη, ἤλθει ἀπὸ ντροπή, ἤλθει γιὰτι σοῦ λέει ἀφοῦ κι αὐτοὶ μιὰ κουταλιά ἔβαλαν στὸ στόμα, τὰ σῆκωνε καὶ τὰ πλυνε τὰ πιάτα. (2) πονηρὸς ὁμις πεθερὸς καὶ ἡ πονηρὴ πεθερά τί ἔκαναν. Ἦψτιαναν φαί καὶ ἔτρωγαν ἀπὸ προτύτερα κι ἔτσι ὅταν ἔστρωνε ἡ νύφη τάβλα ἦτανε χορταμένοι.

οχτο του Ἡεριστι το διλινο το Σαβατο,
Ἦν ορα που ο Ἰλιος τι Ζιγρια τι χιονο-
κορφι θα χριστοστεφανονι,
σαν κοπιασετε στιν αγια Φιλοθιι,
συμπαραστατες στι χαρα, στα στεφανομια-
τα μας.
Αθινα Ἡεριστις του 1963.

Καλεστήρι Ἀποκριᾶς

Γιὰ τ' ἀποκριάτικο τὸ σύφλογο τῆς χι-
λιαιδονούσας τῆς Κοντοβάζαινας τὸ
γλεντοκόπι.

Φίλοι, κοντοχωργιανοὶ καὶ συντοπίτες
κι' οἱλοὶ οἱ στρατοκόποι καὶ οἱ καταλα-
χιάριδες, τσιουλῶστε τ' ἀφτιά σας κι' ἀ-
γρικᾶτε τί ἔχει νὰ γενεὶ τὴν τοικνοδο-
μάδα στίς τέσσερες τ' ἀνοιξιάρη τοῦ μῆνα
τὸ Σάββατο τ' ἀπόβραδο, τῆς Ἀποκριᾶς
ἐνημέρωμα.

Στὸ πανηγυριώτικο τ' ἀλιώνι τοῦ
ΜΟΝΣΙΕΝΙΕΡ" στήν πλατεία τῆς Ἀμε-
ρικῆς, Ἦεεεε ρε τί ἔχει νὰ γενεὶ, προ-
σκυνῶ τὸ καλιγοσφύρι του...

Ἦρνιά καὶ γιδο-τραγο-κατσικο-βετουλο-
βέργαδα θὰ σφαγοῦνε, νὰ πάει τὸ αἷμα

μιυλάβλαχο καὶ θὰ ψηθοῦνε στή Ἡρακο-
βολιά ἀπὸ δειδροκούτσουρα τῆς Κάπε-
λης, τῆς Μπαλινᾶς πουργάργια, πού θὰ
μιοσκοβολήσει καὶ Ἦ' ἀνεθεὶ ἢ τσίκνα
μέχρι τὰ μεσαούρανα ἀπὸ τὰ ψημένα τὰ
κάρματα.

Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεργιά, ἐχτός
ἀπὸ τὰ γύφτικα τὰ διολιά τοῦ ἀρχιδιολι-
τζῆ τοῦ Μιράκη καὶ τῆς ἀηδονόλαλης
τῆς κοντοπατριώτισσας τῆς Νάντιας Κων-
σταντόπουλου, νταβούλια ἀπὸ λυκοτόμα-
ρο, καραμιοντζες καὶ πίπιζες ἀπὸ ἄγρια
τσουκουνίδα ἐγαλιμένη ἀπὸ τὸν πάτο τῆς
Μαύρης Λίμνας καὶ κλαρίνα γλαντισιό-
τικα θὰ φουντίσσουνε τὸν ἀέρα, νὰ τα-
ρακουνίθοῦνε τὰ βουνά, ν' ἀγουριθοῦνε τὰ
μεργιά, νὰ σκούξουνε οἱ λύκοι.

Ἦάλτε τὸ λοιπὸ διαβαστὲς τὴ γιορτινὴ
σας ντυμιασιά, τὸ μπιριπιλὸ τὸ λαϊμοδέ-
τη, πάρτε τὰ ἠηλυκά σας κι' ἔλατε τὸ
στρατὶ - στρατὶ νὰ γλεντοκοπίσουμε ἀ-
δερφικὰ ν' ἀναλιγῶσουνε οἱ καημοί, νὰ φύ-
γει τὸ σεκλέτι.

Καλιωσινάτος ὁ καρτερεμιός, καλοτυ-
χιὰ στή στρατά.

Ἦπὸ τὸ φιδοβοτανᾶ τόχετε γιά.

Ἦδερφοριπάτη τὸ μῆνα τοῦ 1978.

Μιά φορά, δύο, τρεις, πέντε, δεκαπέντε, συνέχεια αυτό γινόταν. Μιά και δύο πηγαίνει και η νύφη στα γονικά και τ' αδέρφια της και τους λέει τί συμβαίνει με τον πεθερό και την πεθερά.

— Θάρθω εγώ και να δεις πώς θα σιάσει η δουλειά, της λέει ο μεγαλύτερος αδερφός της.

Μιά βραδιά, να κι ο αδερφός της νύφης παρουσιάστηκε.

— Καλώς το συμπέθερο! Έκατσαν, κουδέντιασαν είπαν διάφορα. Ήρθε η ώρα για φαί. Μόλις έστρωσαν να φάνε, τὰ ίδια ο συμπέθερος.

Χορταιμένος ο πεθερός,

χορταιμένη η πεθερά,

εὐλογημένη η τάβλα

σῆκωστα νύφη.

— Έ! συμπέθερε είμαι κι εγώ απόψε θέλω να φάω, νηστικό θα μ' αφήσεις; 'Ο πεθερός και η πεθερά από ντροπή, δέν έφαγαν, από είπαν «σῆκωστα νύφη». 'Ο συμπέθερος και η νύφη έφαγαν με την ψυχή τους. 'Ο πεθερός και η πεθερά δέν είχαν φάει γρηγορότερα, γιατί ήτανε ο συμπέθερος. Σχεδίασαν και υπολόγισαν να φάνε τη νύχτα, εάν θα κοιμηθεί ο συμπέθερος, να μη τους δει. Σῆκωσε την τάβλα η νύφη. Έπεσαν να κοιμηθούνε. Τὰ μεσάνυχτα ο πεθερός σκούντησε την πεθερά.

— Σῆκου γυναίκα να ζεστάνεις νερό να φτιάξουμε μιὰ κουλούρα να φάμε, μάς έκοψε η πείνα.

— Θα σῆκωθώ.

Σῆκώθηκε η πεθερά και έβαλε νερό στην τέντζερη να ζεσταθεί για να φτιάσουν την κουλούρα, να την ψήσουν μετά.

Τους κατάλαβε ο συμπέθερος. Σῆκώθηκε και ήρθε κι εκείνος στη φωτιά.

— Ωχ! συμπέθερε με τρώει το κορμί!...

— Τι έπαθες συμπέθερε, του λέει ο πεθερός.

— Για, τί να πάθαινα; Οι διαβολοφείρες με κατάφαγαν. Να δείτε κι εγώ τί θα τις κάνω τις παλιόφειρες τώρα.

Βγάζει τη φανέλα του και τη χώνει στην κατσαρόλα με το νερό, που έβραζε στη φωτιά.

— Μωρέ συμπέθερε έμεις το θέλαμε το νερό.

— Τι το θέλαταν;

— Για δουλειά...

— Πάμε τώρα να κοιμηθούμε είπε η συμπεθερά. Έπεσαν όλοι για ύπνο.

Μετά από καμιά ώρα πάλι ο πεθερός.

— Γυναίκα σῆκου να φτιάξουμε κουλούρα με κρύο νερό.

Σῆκώθηκαν. Την έφτιαξε η πεθερά και τη γούμωσε στη θράκα να ψηθεί. Έκατσαν στη φωτιά και έκαναν πώς πυρώνονταν.

Νάσου κι ο συμπέθερος πάλι.

— Ω συμπέθερε, δέν μπορώ να κοιμηθώ έχω άϋπνια. Θα κάτω να πυρωθώ κι εγώ στη φωτιά.

Έκατσε στη φωτιά και τό 'στησαν στην κουδέντα. 'Ο συμπέθερος έκανε πάλι τη δουλειά όπως έπρεπε. Γι' αυτό και σῆκώθηκε.

— Μιά φορά πού λέτε συμπεθεροι, τους λέει, ήτανε έννια αδέρφια. Και είχαν κι ένα χωράφι και μάλωναν στη μοιρασιά. Τους το μοιράζει μιὰ φορά ο πατέρας τους (ετσι) Και με τη μάσια πού κρατούσε στο χέρι έδειξε.

— Να έτσι συμπεθεροι. Και με τη μάσια φρ! φρρρ! έκανε στη θράκα πού ήταν η σταχτοκουλούρα και την έκανε έννια μεράδια.

— Πού λέτε συμπεθεροι. Δέ στρέγονταν πουθενά τὰ παιδιά. Τό ξαναμοιράζει έτσι ο πατέρας τους. Και με τη μάσια ξανατραβάει άλλες έννια χαραξιάς στη θρακιά, πού ήταν η σταχτοκουλούρα.

— Πού λέτε συμπέθεροι. Τίποτε τὰ διαβολόπαιδα δὲ στρέγονταν. Τὸ ξαναμοιράζει ἔτσι. Καὶ τραβάει ἄλλες ξεδρακουνιές* μὲ τὴ μάσια. . .

Δὲν κρατήθηκε ὁ πεθερός.

— Μωρὲ συμπέθερε μοῦ χάλασες τὴν κουλούρα, τὴ ρίξαμε τώρα μόλις. Τὴν ἔκανες ἄχρηστη.

— Ἀχ! μωρὲ προκομιμένε συμπέθερε δὲν ἔλεγες πὼς ἔχεις κουλούρα! Φοβήθηκες μὴ στή φάω; Ἐγὼ παράφαγα ψὲς τὸ βράδυ. Πάει κι αὐτό. Νευριασιμένος ὁ πεθερός ἔπεσε γιὰ ὕπνο. Ἔσβησαν τὴ λάμπα κι ἔπεσαν ὄλοι.

Μόλις λάλησαν τὰ κοκόρια ὁ πεθερός σηκώθηκε σιγὰ σιγὰ καὶ κατέβηκε στὸν κήπο νὰ φάει κουμπρολάχανα. Τὸν ἔνωσε ὁ συμπέθερος ποὺ παραφύλαγε ὅλη τὴ νύχτα. Ὁ πεθερός ἔτρωγε ξέγνοιαστος καὶ καταπεινασιμένος. Σοῦ λέει ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ μὲ βρεῖ ὁ συμπέθερος. Θὰ φάω καλὰ ἔστω καὶ κουμπρολάχανα.

Ἐκεῖ ποὺ ἔτρωγε κράτς, κράτς, δὲν κατάλαβε πὼς κατέβηκε ὁ συμπέθερος.

— Συμπέθερε, συμπέθερε! φώναξε ὁ ἀδερφός τῆς νύφης. Πᾶν τὰ κουμπρολάχανα. Κι ἀμέσως ἀρπάζει ἓνα χερόξυλο* ἀπὸ τὸ φράχτη καὶ βάραγε τὸν πεθερό. Βήπ, θήπ, μὲ τὸ ξύλο καὶ φώναζε.

— Οὔστ, οὔστ, συμπέθερε ἓνα γοιμάρι τρώει τὰ λάχανα.

— Συμπέθερε ἓνα γοιμάρι τρώει τὰ κουμπρολάχανα! Οὔστ! λυκογόμιο οὔστ! Ἔκανε τὸν κουτὸ ὁ ἀδερφός τῆς νύφης. Βάραγε συνέχεια καὶ φώναζε:

— Συμπέθερε ἓνα γοιμάρι τρώει τὰ κουμπρολάχανα! Οὔστ! λυκογόμιο οὔστ! ἔξω! . . . Σταμάτησε μετὰ.

Μωρὲ συμπέθερε ἐσὺ εἶσαι καὶ δὲν ἔκρηνες! Τί γύρευες στὸν κήπο τέτοια ὥρα;

— Γιὰ, κατέβηκα νὰ φάω λίγα κουμπρολάχανα μ' ἔκοψε ἡ πείνα.

— Καὶ γιατί δὲν ἔτρωγες στὴν τάβλα;

— Τὸ 'χω συνήθιο νὰ μὴ τρώω ἀποβραδὺς. . .

— Γιὰ ν' ἀφήνεις τὴ νύφη νηστική, ἔτσι; Ἔσκυψε τὸ κεφάλι ὁ πεθερός καὶ ἔπιανε τὴν πλάτη ποὺ τὸν πονοῦσε ἀπὸ τὴς ξυλιές.

— Ἄλλη φορὰ νὰ μὴ λὲς ἔφαγε ὁ πεθερός. . . καὶ ν' ἀφήνεις τὴ νύφη νηστική. Νὰ κάθεται καὶ νὰ τρῶς σὰν ἄνθρωπος στὴν τάβλα κι ἐσὺ καὶ ἡ γριά σου. Καὶ ν' ἀφήνετε καὶ τὴ νύφη νὰ τρώει. Ἄνθρωπος εἶναι κι αὐτή.

Ἀπὸ τότε ὁ πεθερός συμμορφώθηκε.

Παπαδιὰ καὶ φίλος

Μιά φορὰ κι ἔγαν καιρὸ ἦταν μιὰ παπαδιὰ ποὺ ἦτανε τειπέλα καὶ πονηρὴ καὶ δὲν ἤθελε νὰ κάνει δουλειά. Ἔκανε πάντα τὴν ἄρρωστη. Ὁ καημένος ὁ παπάς τὴν πήγαινε ἀπὸ γιαντὸ σὲ γιαντὸ καὶ γιαντριά δὲν εἶχε ἡ παπαδιὰ. Κανένας γιαντρός δὲν τῆς ἔβρισκε ἄρρώστια καὶ ἡ παπαδιὰ ὄλο «ζι! ζι!» ἔκανε.

Ἡ παπαδιὰ, ποὺ λέτε, ὅσο ἦτανε ὁ παπάς στὸ σπίτι, ἦταν «ἄρρωστη». Μόλις ἔφρευγε, γινότανε περδίκι καὶ τὰ πέρναγε μιὰ χαρὰ μὲ τὸν ἀγαπητικό, ποὺ ἔβαζε κρυφὰ στὸ σπίτι.

Τί νὰ κάνει κι ὁ παπάς, τί νὰ κάνει. Ἀφοῦ ὄλους τοὺς γιαντροὺς τοὺς πέρασε τὴν πῆγε καὶ σὲ ριχτολόγο μὴ καὶ τὴ μάγεψε κανένας καὶ κάνει ἔτσι.

Τοῦ λέει ὁ ριχτολόγος.

— Νὰ μὲ καλοπληρώσεις καὶ θὰ σοῦ πῶ τὴν ἄρρώστια τῆς παπαδιᾶς.

— Ὅσα θέλεις τοῦ λέει ὁ παπάς, μόνο νὰ μοῦ πεις τί ἔχει.

— Ψέματα κάνει, τοῦ λέει, καὶ στὸ σπίτι μπαινοβγαίνει ὁ ἀγαπητικός της. Καὶ νὰ 'ναι ἓνας, θὰ 'ναι πολλοί! Θὰ τὰ δεῖς καὶ μὲ τὰ μάτια σου, παπά μου. Δῶσε μου ἓκατὸ φλουριά καὶ τὸ γοιμάρι σου τὸ κολοβό. Καὶ ἄσεμε ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμὴ νὰ

* Ξεδρακουνίζω = χαράζω, ἀνοίγω τὴ θοράκα μὲ τὴ μάσια.

κάνω τή δουλειά μου όπως ξέρω. Θά τυραγνιστείς λίγο, μά δέ θά πάθεις τίποτε. Νά μή σκιαχτείς. Λοιπόν παπά. Ἐγώ πραιματευτής καί σὺ πραιμάτεια.

Παίρνει ἕνα σακί χώνει καλά τόν παπά μέσα καί τό ἔδεσε ἀπό πάνω καλά τό σακί. Πῆρε καί ἕνα ἄλλο κασόνι μέ ἀληθινή πραιμάτεια καί φόρτωσε ἀπό μιὰ μεριά τό σακί μέ τόν παπά κι ἀπό τήν ἄλλη τήν πραιμάτεια. Καί κίνησε γιά τό χωριό τοῦ παπά. Περνάει κι ἀπό τό σπίτι τοῦ παπά βραδιά.

— Ὅρ' παπαδιά τῆς λέει, πραιματευτής εἶμαι νύχτωσα, δέν ἔχεις καμιά ἀκούλα νά ξημερώσω καί νά πάω στό δρόμο μου αἴριο; Ἐ! ξένος εἶμαι, πού νά πάω εἶπα, ἄς πάω στοῦ παπά.

— Ἄντε στό καλό σου δέν ἔχω μέρος...

— Ἄμάν γιά τό Θεό, παπαδιά εἶσαι, θά μ' ἀφήσεις στό δρόμο;...

— Ἄντε ἔλα, κάπου θά βρεθεῖ καί γιά σένα καμιά ἀκούλα, τοῦ λέει.

Ξεφόρτωσαν τό γοιμάρι. Ἡ παπαδιά πῆρε τό κασόνι μέ τήν πραιμάτεια καί ὁ πραιματευτής τό σακί πού εἶχε τόν παπά καί τά ἔβαλαν στό σπίτι.

Ἡ παπαδιά εἶχε καί τόν ἀγαπητικό. Ἐφαγαν καλά καί ἄρχισε τό τραγούδι: ἡ παπαδιά καί ὁ φίλος τῆς.

— Πέσε καί σὺ κάνα τραγούδι, εἶπαν στόν πραιματευτή, πέσε.

— Δέν ξέρω, τοῦς λέει ὁ πραιματευτής, δέν ξέρω τραγούδια.

— Πές ὅποιο ξέρεις, τοῦ λέει, κάποιος θά ξέρεις.

— Ἄφου ἐπιμένετε θά πῶ, τοῦς λέει. Κι ἀρχίζει:

Σύνταξε παπά μ' τὰ ἑκατό,

τό γοιμάρ' τό κολοβό.

Κι ἂν δέν πιστεύεις παπά,

ἀγνάντευε ἀπό τῆ σακότηρυπα

παπά νά δεις

νά σιγουρευτείς.

Τόν σταμάτησε ἡ παπαδιά.

— Τί λές πραιματευτή; ἔχουμε καί παπά καί γοιμάρι κολοβό...

— Ἄ! μοῦ εἶπατε δέ θά μέ παραξηγήσετε, γι' αὐτό τόπα!...

Ὁ παπᾶς εἶχε ἀνοίξει μιὰ τρύπα στό σακί καί τά ἔβλεπε ὅλα. Μετά κοιμήθηκαν.

Στηκνώνεται ὁ πραιματευτής τῆ νύχτα θγάζει τόν παπά ἀπό τό σακί. Παίρνει: μετὰ εὐαγγελιστής πού ἦτανε καί ρίχνει τό ὑπνοδότανο στό φίλο τῆς παπαδιάς καί δηλητήριο. Φεύγουν ἀπό τό σπίτι καί θγήκαν στὴν ἀπέναντι ραχοῦλα κι ἀγνάντευαν. Σάν ξύπνησε ἡ παπαδιά καί εἶδε τό φίλο πεθαμένο, τόν πῆρε καί τόν ἔβγαλε στόν κῆπο καί τόν ἔθαψε νά μή τόν δοῦνε, πού πέθανε στό σπίτι τῆς. Μπῆκε μετὰ ἡ παπαδιά καί ξανακοιμήθηκε στό δωμάτιό τῆς. Δέν κατάλαβε ὅτι ἔλειπε ὁ πραιματευτής.

Ξανάρχονται καί ὁ πραιματευτής μέ τόν παπά καί ξαναπαίρνουν στό δωμάτιο, πού εἶχαν πέσει ἀπό τό βράδυ.

Τό πρωί πρωί στηκνώθηκε ὁ παπᾶς καί τάχα πῶς ἤρθε τότε, φώναξε.

— Παπαδιά, παπαδιά.

Ἡ παπαδιά μόλις ἄκουσε τῆ φωνή τοῦ παπά πῆρε τό τσόλι καί σκεπάστηκε τάχα πῶς εἶναι ἄρρωστη καί ἀπολογηθήκε ἀπό μέσα ἀπό τό τσόλι.

— Παπαδιά, ξαναφώναξε ὁ παπᾶς, σήκου, θά κάνουμε χωράφι. Σήκου νά τοιμάσεις τὰ βόδια καί τὰ σύνεργα.

— Ἐγώ παπά πεθαίνω κι ἐσύ λές χωράφι;

— Γλήγορα λέω, μπορείς δέ μπορείς. Στηκνώθηκε ἡ παπαδιά. Ὁ πραιματευτής στό μεταξύ στηκνώθηκε καί πῆγε στὴ δουλειά του κάνοντας τόν ἀνήξερο.

Ἐξεψαν τὰ βόδια. Μέ τὴν πρώτη γύρα, τόν ἔβγαλαν τό φίλο τῆς παπαδιάς. Τῆς λέει ὁ παπᾶς:

— Ἐσύ τόν ἔθαψες παπαδιά. Τώρα θά πᾶς φυλακή. Τί θά τόν κάνεις κάνε τον.

— Νά τόν φορτώσουμε νά τόν πᾶμε νά τόν πετάξουμε στό ποτάμι, τοῦ λέει ἡ πα-

παδιά. Τὸν φόρτωσαν. Σὰν ἔφτασαν στὸ ρέμα ὁ παπάς ἔκατσε πίσω πίσω. Καὶ σὰν ἐσπρώχνε τὸ φίλο τῆς ἡ παπαδιά, τὴ σπρώχνει κι αὐτὴ ὁ παπάς κι ἔπεσε στὸ ποτάμι.

— Παπά, παπά! τοῦ φώναξε ἡ παπαδιά, καλὰ ἐγὼ; Μὰ ἔχω τὰ κλειδιά ἀπὸ τὸ σπίτι, τὰ κλειδιά! Πιάλε με νὰ στὰ δῶσω.

— Πάρτα, παπαδιά μαζί σου, πάρτα νὰ τὰ 'χεις ν' ἀνοίγεις νὰ μπαινοβγαίνουν οἱ ἀγαπητικοί σου.

Κι ἔτσι ὁ παπάς γλύτωσε ἀπὸ τὴν παπαδιά, ποὺ τὸν ἀπατοῦσε.

Λέγεται ἡ εὐτράπελη διήγηση σὲ πολλὰ χωριά. Τὴ γράψαμε ὅπως τὴ λένε στὸ Κοικλέσι. Λέγεται καὶ σὰ μύθος πολλὲς φορές. «Νὰ σ' μολογήσω νὰ δεῖς μὲ τὴν παπαδιά...» λένε καὶ ἀρχίζουν τὴ διήγηση.

Ὁ παπούς καὶ ἡ βάβω . . .

Μιά φορά κι ἓναν καιρὸ ἦταν ἓνας παπούς καὶ μιὰ βάβω. Εἶχανε μιὰ καλύβα ἄπὸ τὴ μέση κι ἀπάνω τῆς καλύβας καθότανε αὐτοὶ καὶ στὴν ἄλλη μισὴ καλύβα εἶχανε τὰ γίδια.

Μιά μέρα ἡ βάβω βάραγε τὸ ξυνόγαλο στὴ μπούτα* νὰ θγάλει βούτυρο κι ὁ πάππος καθότανε ξαπλωμένος στὴ γκόφολη. Καὶ λέει καιμιὰ φορά ὁ παπ'ς στὴ βάβω ποὺ βάραγε τὸ ξυνόγαλο.

— Ὅρ' γριά δόσι' ἓνα καπάκι ξυνόγαλο.

— Νὰ ἓνα καπάκι, τοῦ λέει ἡ γριά κι ἄλλο μετὰ ὅταν τελειώσω τὸ βάρεμα. Τ'ὄπις ὁ πάππος καὶ τοῦ καλοάρεσε.

— Ὅρ' γριά, τῆς λέει, δὲ μοῦ δίνεις κι ἓνα ἄλλο.

Τοῦ δίνει κι ἄλλο καπάκι ξυνόγαλο. Χάλεψε κι ἄλλο, κι ἄλλο.

— Ὅρὲ τοῦ λέει ἡ βάβω δὲ σίνεται αὐτὴ ἡ δουλειὰ μὲ σένα. Θὰ σοῦ βλώσω τὸν κῆλο μ' ἓνα κότσιαλο* καὶ θὰ σὲ χίωσι μέσα στὴ μπούτα νὰ χορτάσεις.

— Ἄ! λέει ὁ γέρος.

Τοῦ βουλώνει τὸν κῆλο μ' ἓνα κότσιαλο καὶ τὸν ἔχωσε μέσα στὴ μπούτα. Ρούφηξε, ρούφηξε ὁ παππούς, ἔγινε νταούλι.

Καιμιὰ φορά πετάγεται τὸ κότσιαλο καὶ ξεβούλωσε ὁ κῆλος.

Πρρρρ! τὸ ξυνόγαλο πετάχτηκε καὶ ἀχαξε ἡ καλύβα.

Προγκιούνται τὰ γίδια καὶ πετάζονται ἀπὸ τὴν καλύβα.

Κουσῆ* καὶ ἡ γριά ἀπὸ κοντὰ νὰ τὰ φτάσει. Ἄπὸ πίσω ἡ γριά κι ἄλλο τόσο τὰ γίδια φεύγανε. Τὰ ἔφτασε πάνω στὸ βουνό. Τὰ ἔφερε καὶ τὰ ξανάκλεισε μέσα στὴν καλύβα.

Πιάνει μετὰ τὸν πάππου μὲ τὴ φούρλα* καὶ τοῦ ἔδωσε ἓνα γερὸ ξύλο. Κι ἔτσι τὴν ἔπαθε ὁ γέρος ποὺ ἦτανε ἀλίχορτος*

Γράφτηκε ὅπως λέγεται στὸ Κοιφοβό.

* Μπούτα = τὸ ξύλινο στενόμακρο καθὶ ποὺ χτυπᾶνε τὸ γάλα.

* Φούρλα = τὸ ξύλο μὲ τὴ στρόγγυλη τρυπητὴ σανίδα ποὺ χτυπᾶνε τὸ γάλα μέσα στὴ μπούτα.

* Κότσιαλο = τὸ στάχυ τοῦ καλομποκιοῦ χωρὶς τὰ σπυριά, ποὺ 'ναι καλὸ γιὰ βούλωμα τῶν διαφυλιῶν κ.λ.π.

* Κουσῆ = τρεχάλα, γρήγορα.

* Ἀλίχορτος = λαίμαργος, ἀχόρταγος.

★ Οί συγγραφείς καί τά βιβλία ★

Κρίσεις - γνώμες καί παρουσιάσεις από τόν Λάμπρο Μάλαμα

«Κάνω κριτική δημιουργώντας
καί ὄχι ψάχνοντας νά βρω λάθη»

Μιχαήλ Ἄγγελος

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΙΤΣΙΟΥ: «Τ Ε Ν Ι Κ Ο Ι
π ρ ο β λ η μ α τ ι ο μ ο Ι» (Βιβλίο
πρώτο, ἡ ὀρθή τοποθέτηση τοῦ ἄν-
θρώπου στή ζωή). Ἀθήνα 1977, σελ.
240.

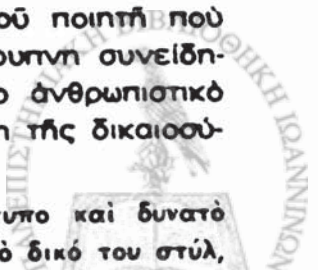
Ὁ γνωστός καί διακεπής ἀθηναῖος κα-
θηγητής καί φροντιστής κ. Στ. Κίτσιος στό
κοινωνιολογικό καί φιλοσοφικό αὐτό ἔργο του,
ἀναλύει ὀρθά καί ἐπιστημονικά τοὺς κανόνες
τῆς ἠθικῆς, τῆς τέχνης, τῆς λογικῆς, τῆς
δικαιοσύνης, τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς, τῆς
ἀνθρωπιάς καί τῆς εἰρήνης. Ἐπιξεργάζεται
μέ πρωτοτυπία στή διατύπωση καί τήν κα-
τανόηση, μέ νοηματικά διαγράμματα, δια-
λεχτικές μέθοδοι καί ἰδιώδεις τρόπους, τὰ
μεγάλα καί ζέοντα προβλήματα τῆς ἔπι-
ξης τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἀνθρωπότητας.
Κύριος σκοπός του, νά διαδοθεῖ ἡ σωστή
γνώση, ἡ ἐπίζηλη ἀλήθεια καί νά γίνεται
συνείδηση γιά πράξεις ἀγαθές, γιά ἔργα εὐ-
τιχίας τοῦ ἀτόμου καί τοῦ κοινωνικοῦ συνό-
λου. Ἡ προβληματική αὐτή θεώρηση καί ἀ-
νάλυση τοῦ κ. Κίτσιου εἶναι βαθιά καί οὐκα-
στική ὀρθολογική καί ἀξιοματική, γιά κάθε
ἄνθρωπο, γιά ὅσους κοινωνία ἀγωνίζεται ν'
ἀπολιτρωθεῖ, νά ἠθικοποιηθεῖ, νά εὐτιχῆσι.
Ὁ συγγραφέας γίνεται βαθύς ψυχολόγος
καί ἀνατόμος τῆς ἀνθρώπινης ἱσυχίας καί
ποδηγέτης τοῦ σημερινοῦ ἀλλοτριωμένου ἀπό
τὴ μηχανοκρατία καί τὴν ἀπληστία, ξηροῦ
ἐγωπαθῆ καί ἐξάλλον ἀτομικιστῆ ἀνθρώπου.
Εἶναι ἓνα βαριάς πνευματικῆς ἀξίας ἔργο,
πού σέ γοητεῖν οἱ τετράγωνες ἀλήθειες
του, πού σέ καθηλώνουν οἱ ρεαλιστικὲς δια-
πιστώσεις του, πού σέ αἰχμαλωτίζουν καί σέ

ἀναμορφώνουν οἱ δίκαιες ἀξιώσεις του. Χα-
ριστηριστικά γνωρίσματα, ὁρόσημα καί μη-
νύματα, στέκουν πάνω ἀπὸ ὅλα ἡ κριτική, ἡ
αἰτοκριτική ἡ ἀναμόρφωση καί ἡ τε-
λειοποίηση τοῦ ἑαυτερικοῦ ἀνθρώπου. Ἐπι-
ταχτική ἀνάγκη καί ἐποχρέωση ἡ ἐνδοσκόπη-
ση κ' ἡ αἰτογνωσία. Νά βλέπει ὁ καθένας
ἀδυναμίες καὶ ἐλλειψώματα καί νά τὰ διορθώ-
νει μέ ἀνθρωπιστικό μέσο τὴν πραγματική
καί ἀδολή καὶ ἀνιδιοτελῆ ἀγάπη του πρὸς τὸν
«πληθόν», καί τὴ σπιτήρια ἀγωνιστική παι-
δεία γιά τὸ σύνολο. Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι
τὸ πρῶτο μᾶς σειράς πού θ' ἀκολογηθοῦν
καί δὲν εἶναι μόνο ὁδὸς καί φῶς μέσα στή
σύγχυση καί στό περίγυφο σκοτάδι πού ζοῦν
οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ, παρά, εἶναι πηγή ζωῆς
καὶ ἀθανασίας καὶ εὐτυχίας καί πρέπει νά γί-
ναι παιδειτικὸς σκοπὸς γιά τὸν καθένα. Ὁ
πολιτιστικὸς καί θειραλῆος συγγραφέας,
βλέπει καί περιγράφει μέ ὀξυδέρχεια καί
διαλεχτικά μάτια τίς ἀξίες καί τίς ἀπαξίες
τῆς ζωῆς τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸ τὸ ἔργο πρέ-
πει νά γίνει κτῆμα καθενός.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗ: «Α Ν Τ Ι -
Σ Ὠ Μ Α Τ Α». Νεώτερη ποιητική
συλλογή τοῦ γνωστοῦ ποιητῆ Β. Β. Β. που
δημιούργησε μέ ἀγρυπνὴ συνείδη-
ση καί ἀκατασίγαστο ἀνθρωπιστικό
πάθος, γιά τὰ ἰδεώδη τῆς δικαιοσύ-
νης καί τῆς εἰρήνης.

Ὁ Δ.Κ. μέ τὸ πρωτότυπο καί δυνατό
ἐκφραστικό του ὕφος, μέ τὸ δικό του στυλ,
ἀνατέμνει καί καταδείχνει μέ τὸν τρόπο
του καί τὴν τραχιά μορφικὴ του ἐκφραση,

τις πληγές πού ἀνοίγουν τ' ἀπάνθρωπα κἀταστημένα. Κίνητρα καὶ πηγές δημιουργίας του, εἶναι τὰ συσσωρευμένα πικρὰ συναισθήματα μέσα του, ἀπὸ τὶς δραματικές καὶ τραγικές ἐπιδράσεις τοῦ γύρω του κόσμου. Τὰ ποιήματά του, εἶναι προϊόντα τῆς ἀντανάκλασης τοῦ ἱστορικοκοινωνικοῦ μας γίγνεσθαι καὶ ἀποκρυσταλλώνει σ' αὐτὰ πεμπτουσίες κοινωνικῶν μας πραγμάτων. Μὲ τὸ ὄργιλο κι ἐκρηκτικό συναισθηματικό του πυροδόχημα, ἀλαφρώνει τὸν πόνο καὶ στάζει τὴ λύτρωση. Κάνει ἀμείλιχτη κριτική καὶ στιγματίζει σὲ δάθος καὶ πλάτος τὴ δία, τὴ μόχα καὶ τὴν κακουργία τοῦ ἀνήθικου ψευτοπολιτισμοῦ. Γιατὶ ὅπως θὰ ἔλεγε κι ὁ Μπιελίνσκι: «τί ἄλλο εἶναι ἡ ἀληθινὴ τέχνη στὴν ἐποχὴ μας, παρὰ κρίση, ἀνάλυση τῆς κοινωνίας, ἐπομένως κριτική». Ὁ Κ. σὰν εὐπαθὴς δέκτης συγκινήσεων καὶ πολέμιος ἀδικῶν καταστάσεων, δὲ γίνεται μόνο ἀπολογητὴς μιᾶς ἀτυχῆς καὶ δύστυχῆς μοίρας, ἀλλὰ ταυτόχρονα ὁ κριτικὸς πού ἐκφράζεται ποιητικά, καὶ ὁ μηνυματοφόρος κράχτης γιὰ μιὰ νέα ἠθική τάξη, γιὰ μιὰ πραγματικὴ κοινωνικὴ ἀναγέννηση. Εἶναι μιὰ στάση καὶ μιὰ δύναμη πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀνθρωπιά του. Ὁ λόγος του συνταραχτικός καὶ τσεκουράτος σὲ μιὰ ἀντιπαράλληλη δομικὴ πρωτοτυπία. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ ἠθικὸς χαρακτήρας τῆς ἀλήθειας. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἐπιταχτικὴ ἀναγκαιότητα τῆς πολεμικῆς διαμαρτυρίας τοῦ μαχητικοῦ ποιητῆ τοῦ καιροῦ μας. "Ἐτσι τὸν θέλουν οἱ περιστάσεις. "Ἄλλωστε μέσο γιὰ πόλεμο εἶναι ἡ σωστὴ τέχνη ὅπως εἶπε καὶ ὁ Πικάσσο. "Ἡ ποίηση τοῦ Κακαβελάκη εἶναι σκληρὴ καὶ τσακίζει κόκκαλα. Γιαυτὸ μᾶς στερεώνει καὶ τὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα γιὰ τὴ μυριοπόθητη ριζικὴ ἀλλαγὴ κι ἐνανθρώπιση τοῦ κόσμου.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΥΛΑΚΤΟΥ: «Ἐθνικὴ Ἀντίσταση» (1941-1944), σελ. 142, Ἀθήνα 1977.

Τὴν πατριωτικὴ δράση τοῦ ἘΛΛΣ στὴ Λ. Μακεδονία παρουσιάζει ὁ ἐκλεκτὸς συγγραφέας καὶ ἰδιώτης τῆς ἀναμνήσεως ἀπὸ τὸ ὄρατο Βελβιαντὸ Κοζάνης. "Ἐνα ὑπέροχο μὲ τιμητικὰ στοιχεῖα βιβλίο πού φωτίζει καὶ διδάσκει καὶ μὲ πρωτότυπες φωτογραφίες,

πρόσωπα καὶ δράση τῆς ἀντίστασης τοῦ λαοῦ μας σ' ἓνα ξεχωριστὸ κομμάτι τῆς πατριδας. Συγχαίρουμε τὸ συγγραφέα.

ΛΕΑΝΤΡΟΥ ΒΡΑΝΟΥΣΗ: 1) «Κείμενα καὶ χειρόγραφα τοῦ Βηλαρᾶ καὶ τοῦ Ψαλίδα» 2) «ᾠδὴ ἐπὶ νίκῳ τῶν Ρώσων», 3) «Νεοελληνικὲς φιλολογικὲς σπουδές» καὶ 4) «Ἐκδόσεις καὶ χειρόγραφα τοῦ "Σχολείου Ντελικάτων Ἐραστῶν"».

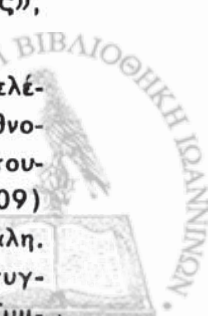
Ἐσσαρε βιβλία ὑπεύθυνης ἔρευνας ἱστορικῶν ἀληθειῶν, σπάνιων ντοκουμέντων, ἐπιστημονικῆς κωδικοποίησης καὶ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἀναφέρουμε συνοπτικὰ ἐδῶ καὶ θαυμάζουμε τὴν πολύτιμη συμβολὴ τοῦ δυντῆ τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ βυζαντινοῦ ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας ἐκλεκτοῦ συγγραφέα τοῦ Ρήγα καὶ τόσων ἄλλων ἔργων Λ. Βρανοῦση. Πόση ἐμβρίθεια, συνείδηση καὶ μόχθος, σεβασμὸς καὶ ζήλος καὶ σωστὸς σχολιασμὸς στὴν ἀποθησαύριση τόσων καὶ τόσων στοιχείων. "Ὀλα κατὰλοιπα πού μᾶς κληροδότησαν τὰ μεγάλα πνευματικὰ κεφάλαια τοῦ ἔθνους, οἱ πρωτοπόροι φωτιστές δάσκαλοι τοῦ γένους, ἀγωνιστές, σχολάρχες καὶ γλωσσολόγοι, φιλικὸι καὶ ἐκπαιδευτικοὶ ἡγέτες, σὰν τὸν Ψαλίδα καὶ πατέρες τῆς δημοτικῆς μας ποίησης σὰν τὸ Βηλαρᾶ. Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο τοῦ Βρανοῦση ἔρχονται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ φῶς ἡ ἀγωνιστικὴ ἐπιστολογραφία γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς πρὶν ἀπὸ τὸ 1821, ἀνάμεσα στοὺς δύο μεγάλους τοῦ ἀγῶνα καὶ στὸν Ν. Λούκα κ.ἀ. καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ «Φιλολογικὲς γραφές» τους. -

ΚΩΣΤΑ ΚΩΤΣΟΚΑΛΗ: «Ὁ Κατσαντώνης τῆς Ρωμιοσύνης», Ἀθήνα 1977, σελ. 230.

Μιὰ ἐμπεριστατωμένη βιογραφικὴ μελέτη γιὰ τὸ θρυλικὸ καὶ μεγάλο ἥρωα κι ἐθνομάρτυρα ἀρχηγὸ τῆς ἐθνικῆς μας Κλεφτουριάς Ἀντώνη Κατσαντώνη (1775 - 1809) τοῦ ρουμελιώτη ἐκπ)κοῦ κ. Κ. Κωτσοκάλη. Εἶναι τὸ δεύτερο βιβλίο πού γράφει ὁ συγγραφέας: τὸ πρῶτο ἀναφέρεται στὸν Τυμφρηστὸ (Δ. Παπαδόπουλο). Στὸν «Κατσαν-

τώνη» παρουσιάζει μιὰ πλατιά μελέτη πού τόν απασχόλησε φαίνεται χρόνια ή περισυλλογή τών στοιχείων και ή πλούσια βιβλιογραφία, πού αντιπαραθέτει και θεμελιώνει μέ απόψεις κι ανάλογα τεκμήρια όλο τò βιογραφικό δομικό ύλικό πού ξετυλίγει τή ζωή και τή δράση τού πολυθαύμαστου πολέμαρχου. 'Ο ζήλος και ή αγάπη τού κ. Κωτσοκάλη νά δώσει έκταση, διαστάσεις, συγκεντρωτικά και διδαχτικά αποτελέσματα, είναι πολύ έμφανής κι έπαινετή, πέρα από όποια άποψη για τόν τόπο γέννησης τού Κατσαντώνη. 'Ο κ. Κ. βασίζει τήν έργασία του σε όλα τὰ στοιχεία πού περισώθηκαν. Διανθίζει τις σελίδες τού βιβλίου του μέ πολλές φωτογραφίες από τόν άγώνα τής Κλεφτουριάς, και μέ πολλά άπανθίσματα άλλων κατσαντωνογράφων. "Άλλωστε, όσα κι άν γραφτούν για τήν έθνική κι επαναστατική εκείνη ήγετική μορφή, τὰ περιθώρια πάντα θα υπάρχουν για παρακέρα έρευνες, μελέτες και δίκαιες προβολές. Γιατί τò πνεύμα, και τὰ κατορθώματα τού Κατσαντώνη, και οι άγώνες τής Κλεφτουριάς, πρέπει νά διαδίδονται όλο και πιό πλατιά στις νεώτερες γενιές· για νά ριζώνουν στην φυχή και στη συνείδησή τους.

★

ΚΩΣΤΗ ΚΟΚΟΡΟΒΙΤΣ: «Π α ν ό ρ α μ α», 'Αθήνα 1977, σελ. 127.

Ένα βιβλίο μέ έξαιρετικά χρονογραφήματα τού καλού κι εγγενικού άθηναίου ποιητή. Κείμενα μέ ρεαλιστικές άποτιμήσεις και πιστές καταγραφές σ' όλα τὰ φανερώματα τής βέβηλης και ξελεσμένης άστικής κοινωνικής ζωής. Μέ τò είδος αυτό καταπάστημαν μέ μεγάλες έποχιακές έπιτυχίες και μεγάλα δνόματα τών γραμμάτων άπισ ο Βάρναλης, ό Μελάς μέ πρόδρομο τò Νιρφάνα, τόν "Αννίνο κ.ά. 'Ο Κοκοροβίτς είναι ένας σιμπαθής ήθικός και ελλικρινής εργάτης τών γραμμάτων, μέ μιὰ ψηχή φλεγόμενη βάτο για τις άδικίες πού ξετυλίγονται γύρω του. Στα 35 χρονογραφήματά του, εκθέτει και μαστιγώνει όλα σχεδόν τὰ κακώς κείμενα τής διεφθαρμένης έλληνικής κοινωνίας. Μέ πειστικά στοιχεία και βαθύ σαρκασμό, μέ συμπόνια για τὰ θύματα και όργη για τούς θύτες, μέ όξεία παρατηρητικότητα και καθαρό δικό του γλωσσικό ύφος. Κίνητρό του είναι ή κοινωνική κριτική, και λόθος του ή έξυγίανση και ή άναμόρφωση τού σάπιου κόσμου πού

μάς περιβάλλει μέ όλα τὰ νόθα και ξενα στοιχεία τής φθοράς και διαφθοράς, τις έπαδράσεις και τούς σιφμούς πού μάς έπιβάλλουν έπιδρομείς πειρατές και σιμπαχοκαταχτητές. Μέ διό λόγια τò χρονογραφικό αυτό άνθολόγιο τού Κ.Κ. πού είναι τόσο έπικαιρο, ξεσκεπάζει και καταδείχνει σε πλατύ πίνακα τò έλεπνò πρόσωπο τής ήθικί χρεωκοπημένης κοινωνίας μας. Είναι ένα βιβλίο μέ τὰ διδάγματά του ίσπερίθινο και άμείλιχτο κατηγορώ.

★

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΥ: «Κ α τ α θ ύ θ ι ο ρ η», 'Αθήνα 1977, σελ. 75.

Μιά ποιητική συλλογή. 'Η πέμπτη και ή πιό δυνατή, δραματική και συγκινητική τού παλιού άγωνιστή ποιητή. 'Ο Γ.Π. σ' αυτό τò βιβλίο βρίσκει και δίνει τόν καλύτερο ποιητικό του έαυτό, γιατί είναι κατασταλαγμένη ποίηση από τόν πιό γνήσιο βιωματικό πόνο. Διαβάζοντάς το, βλέπει κανείς μορφές και μνήμες τής ματωμένης και μαρτυρικής άντιστασιακής γενιάς τού '40 - '50, κι ώς τò Πολυτεχνείο· κι άναριγά όταν οι θύμησης άνακαλούν τὰ γεγονότα, μπροστά σε ήττες και παθήματα, σε συντριμμένα δνεира και κρίματα. 'Ο Γκαίτε είχε πολύ δικιο όταν έγραφε στόν εΤουρκούατο Τάσοσ πως ή γερή κι άληθινή τέχνη, βγαίνει από τò μεγάλο πόνο. Αυτό βέβαια τò είχε πει παρόμοια πρώτος ό Αίσχύλος. 'Ο Γ.Π. πληγωμένος από τή μοίρα του, βασανισμένος από τή ζωή, όνειροπόλος και πιστός τού πηγασου έραστής, εκφράζει μιὰ δίβουλη στάση ζωής. 'Από τή μιὰ κρατεί τή σκληρή και άτεγκτη ένατένιση στους άδικητές, κι από τήν άλλη, τήν τρυφερότητα και τή στοργή για τούς άδικημένους. Θλίβεται για χαμένες κι όρφανές αγάπες, αλλά και δέ χάνει τήν πίστη του στο μέλλον πού γίνεται πότε πότε αυτόπαρήγορη και ήθικη αναφέρωση. Στιγματίζει μέ άφοριστικά στοιχεία τή βία κι άντεπανάσταση και τραγουδάει δοξαστικά τήν 'Αντίσταση και τή δίκαιη επανάσταση. 'Ο Π. είναι μιὰ εύαίσθητη κι ώλύγιστη ποιητική ίδιοσυγκρασία. 'Ανήκει στην άντιστασιακή γενιά, αλλά δέχεται δλες τις άνησυχίες, τις ύπαρξιακές άγωνίες τούς ιδεολογικούς προβληματισμούς τών προοδευτικών πεποιθήσεων και μέ φιλοσοφική διάθεση, κινείται μέ έπιτυχία στο χώρο τών λυτρωτικών άναρνήσεων.

ΝΙΚΟΥ ΠΕΡΑΚΑΚΗ: 1) «**Ἡ Κ ρ ῆ τ η σ τ ῖ ς φ λ ὄ γ ε ς**», 2) «**Ο ἱ Δ ρ ο σ ο υ λ ῖ τ ε ς**» καὶ 3) «**Ἀ φ η γ ῆ σ ε ῖ ς**».

Τρία βιβλία, χίλιες σελίδες μόχθος μὲ πλούσιες ἐμπειρίες ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση στὴν Κρήτη, καὶ ἀπὸ τὸν ἀγωνιστικὸ βίον τοῦ συγγραφέα. Ὁ Περακάκης παλιὸς δάσκαλος, ἀκέραιος καὶ τίμιος ἀγωνιστὴς τοῦ λαοῦ ἀπὸ κεῖνες τὶς γραντιένιες κρητικὲς μορφὲς ποὺ σὲ κερδίζουν μὲ τὴν ἐπιμονή, τὴν πίστη καὶ τὴν ἀντοχή τους στὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη, πρόσφερε τὰ τελευταῖα χρόνια μὰ σειρὰ βιβλία γεμάτα πρόσωπα, πράγματα, ἀφηγήσεις, ἥρωες, μάρτυρες, ἡμερολόγια, ντοκουμέντα, περισυλλογές, ἀπανθίσματα, κρητικὸς ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα τοῦ κρητικοῦ λαοῦ. Θρυλικὲς ἐποποιεῖς τῶν Κρητῶν μὲ πρωτοπόρους ἐπαναστάτες μαχητὲς τοῦ ΕΛΛΣ καὶ ἀντάρτες καὶ ἀνταρτίτες τοῦ Δ.Ε. Ἐπιμνημόσυνα προσκλητήρια καὶ πρωταγωνιστές. Ποιήματα καὶ πεζά, ἀναδημοσιεύματα καὶ βιογραφικά. Ἱστοριοδιφικὰ συγκλονιστικὰ καὶ συγκινητικὰ ἀναγνώσματα. Βιβλία λευκώματα μὲ θαυμαστὲς μορφὲς καὶ ντοκουμέντα, μὲ σπάνιες καὶ πολῦτιμες φωτογραφίες, ἀπανθίσματα καὶ ὑποθήκες. «Ὅλα μαζί, ἀντανάκλουν τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ λεβεντιά τοῦ κρητικοῦ λαοῦ γιὰ τὴ λειτεριά καὶ τὴν καινούργια Ἑλλάδα. Ὁ Ν. Π. ἄς εἶναι ἱκανοποιημένος καὶ περήφανος γιὰ τὴν ἐπιμελημένη καὶ συγκινητικὴ του κατάρθεση.

ΣΤΑΥΡΟΥ Π. ΚΑΡΑΔΗΜΑ: «**Ἡ πειρωτικό Ὀδοιπορικό**».

Ἐνα ωραιότατο βιβλίο τοῦ λαογραφικοῦ εἴδους, σὲ μύθους, θρύλους, εὐτράπελα καὶ σοδαρὰ ἀφηγήματα, ἀλλά, γνήσια κι ἀληθινά, πλασμένα ἀπὸ τὴ λαϊκὴ φαντασία, παρμένα ἀπὸ γεγονότα τῆς παλιᾶς ἀθώας καὶ λαϊκοπολιτιστικῆς ζωῆς στὴν Ἠπειρο. Γιατί, ὁ Καραδήμας εἶναι: ἓνα κομμάτι τοῦ ἀπλοῦ, τ' ἀγνοῦ κι ωραίου μας λαοῦ. Στὸ ἔργο του, ἀφομοιώνει καὶ μετουσιώνει τὴν ἴδια τὴ σοφία καὶ τὴν ἀνεξάντλητη πνευματικὴ προσωπογραφία τοῦ ἠπειρωτικοῦ μας λαοῦ. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἔχει γοητευτικὲς καὶ σπαρταριστὲς ἀλήθειες, γιὰτις καμιά φαντασία δὲν ξεπερνάει τὴ φυσικὴ πριμοδότηση τῆς λαϊκῆς ἐφυῖας καὶ τὰ ἴδια τὰ αὐ-

θόρμητα γεγονότα τοῦ αἰσθητικοῦ μας βίου. Ἀληθινὲς ἱστορίες, μὲ πραγματικὰ ὀνόματα. Στὶς σελίδες του ἀντικαθρεφτίζονται καημοὶ καὶ προβλήματα μὲ δραματικὰ καὶ κωμικὰ στοιχεῖα, μὲ πειθὼ καὶ γοητεία λόγου, ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν προγόνων μας. Ὁφείλουμε νὰ γράψουμε πολλὰ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ τούτη προσφορὰ τοῦ Σταύρου Καραδήμα. Μὰ ὁ χρονοχώρος καὶ οἱ πολλὲς ὑποχρεώσεις δὲ μᾶς ἀφήνουν. Ὡστόσο, γιὰ τὸ ἔργο του αὐτό, ἄς δεχτεῖ ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας, ἓνα εἰλικρινὴ θαυμασμό, ποῦ ἴσως ν' ἀποτελεῖ μιὰ ἠθικὴ ἐπιβράβευση ἀπὸ τὴν πλατιά καὶ μετριόφρονη ἀνωθυμία τοῦ φτωχοῦ λαοῦ μας.

ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ: «**Τὰ τετραδία τῶν Ἀγγέλων**».

Ἐνα ὑπέροχο βιβλίο παιδικῆς λογοτεχνίας, μὲ δυὸ βραβευμένες ποιητικὲς συλλογές. Καὶ ἡ ποίηση τούτη τοῦ δυναμικοῦ, πηγαίου κι ἀνεξάντλητου ἐμπνευστῆ καὶ βετεράνου ποιητῆ Κριναίου, εἶναι πάντα πρωτότυπη, μαστορικὴ ἠθοπλαστικὴ καὶ πατριωτικὴ, πλατιά εἰκονοκλασικὴ καὶ ἠθογραφικὴ. Ὁ γερὸς ποιητὴς δείχνει κι ἐδῶ τὴν πολυεδρικότητα καὶ πολυπραγμοσύνη του μὲ τὶς πολλὲς του ἀρετές.

ΚΩΣΤΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ: 1) «**Ἀνέκδοτα Ἱστορικὰ ἔγγραφα ἀπὸ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ Ἀγῶνα τοῦ 1914**» (Ἀρχεῖο Γ. Γεωργουλάκη) καὶ 2) «**Τὸ χωριό μου τὸ Κουκούλι**», Γιάννινα 1977.

Ὁ ἀκούραστος, σεμνὸς κι εὐγενικὸς σκαπανέας καὶ πρεσβύτης τῶν ἠπειρωτικῶν γραμμάτων, δείχνει καὶ μὲ τοῦτα τὰ βιβλία του πὸς εἶναι μιὰ δροσερὴ καὶ ἀνεξάντλητη φωτοπηγή. Ἱστοριοδιφικὰ καὶ λαογραφικὰ τὰ ἔργα του, ἀπλώνουν ὡς τὶς ρίζες τοῦ αἰωνόβιου καὶ καρποφόρου δέντρου τοῦ λαοῦ μας. Ὁ Κ. Λαζαρίδης φωτίζει κι ἀναλύει τὰ πραγματικὰ στοιχεῖα ποὺ τρέφουν τοὺς καρπούς καὶ τὴν αἰωνιότητά του. Λιτὸς καὶ γλαφυρὸς στὸ ἴφος του, κἀνει τὴν ἱστορία καὶ τὴ λαογραφία ὁμορφὴ τέχνη, πολύπτυχη δράση, αἰσθητικὴ ἀπόλαυση. Πλούσιο τὸ ἔδαφος κ' ἡ περιοχὴ ποὺ ἐρευνᾷ ὁ σ. ἀποτελοῦν καὶ τὸ πάθος τῆς ζωῆς του, καὶ μὴν ἀξιο-

θαύμαστη συγγραφική σοδειά, με άκαιορόφωμο της προσφοράς του, τη ζαγοριανή βιβλιοθήκη. Σε πολλές δεκάδες τὰ βιβλία του Κ. Λαζαρίδη, αποτελούν μία πολέτημη αποθησαύριση όλου του ζαγορίσιου πολιτισμού, είναι ή εύλαβικότερη κατάθεση του σεβαστού και άκατακόνητου δάσκαλου συγγραφέα της κλατιάς αγάπης και της άπέραντης και πεσταλότσειας ανθρωπιστικής παιδείας και καλοσύνης.

★

ΧΡΗΣΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ - ΝΤΕΛΑ (ΣΤΡΑΤΟΛΑΤΗ): «Θ ὀ γυρίσσουν τ ὀ χελιδ ὀ νια». (Διηγήματα), σελ. 80, Ἄθῆνα 1977.

Ἄ τριφερός και εγγενικός ανθρωπιστής μοραίτης συγγραφέας μᾶς κίρασε πάλι ένα γλυκό κρασί ἀπό τὰ γνήσια ευρωπαϊκά του ἀποθέματα που καλλιεργεί πάντα με συνειδητή ἀναγωγή στα πατριδολατρικά χρώματα. Ὁ Χ. Ν. Ντ. τραγουδάει με βαθύ συναισθηματισμό και δραματική εμψυχή ὅλη τὴν ἐπιθεση και τὸ πρόβλημα της ἐστρωμένης ἐπιποχίας, που ἀκόμεινε μόνος ὁ ποιητής να χαίδει με δάκρυα και στοργή τὰ πατρογονικά κητάλαια, και να μοιρολογεί με τὰ ὄρεφανά ποιητά στα χαλάσματα τὸ ἀκόρεστο ἀκόμα λάθος ή και τὸ σφρόμο και τὴν ἀναγκασιότητα της ἀστυφιλίας. Χελιδόνια είναι οἱ ἀνθρωποι της φυγῆς και της σφροσῆς στην ἀφόρητη και βασανιστική προτεινότητα. Ἐτα δὲν ἐπισημᾶινε μόνος τὸ κίριο πρόβλημα της ἀποκέντρωσης, παρὸ μᾶς δίνει και τὸ ἐλπιδοφόρο μήνυμα πως σε λίγα χρόνια τὰ «χελιδόνια» θᾶ ξαναγυρίσουν. Σιγαχίροισιμε τὸν ἄξιο πατριδολάτη συγγραφέα.

★

ΣΟΤΗΡΗ ΤΟΥΦΙΔΗ: «Ἡ Κ ὀ ν ι τ ὀ α και τ ὀ χ ὀ ρ ι ὀ τ η ς».

Ἐνα μοναδικό, περιηγητικό, ιστορικό και κατατοπιστικό βιβλίο για τὴν ἀκριτική, ἐγκαταλειμένη και τόσο προσοδοφόρα και ἀναξιοποίητη περιοχή της Ἡπειρου, γραμμένο ἀπό τὸ φυσιολάτη και καλλιτέχνη βετεράνο της ὄρειβασίας, θισσώτη της τοπιολατρίας Σωτήρη Τουφίδη. Αὐτός ὁ τουριστικός ὄδηγός είναι τόσο ἐνημερωτικός και με 50 φωτογραφίες που είναι βιβλίο κατάλληλο και ἀπαραίτητο ἐγκόλπιω για κάθε κονιτσιώτη, ἀλλά και αὐθεντικό στη διαφώτιση για κάθε ἐπισκέπτη. Ἄξι-

ζουν πολλά συχαρητήρια στο συγγραφέα του και ή Ἐνωση Συγγραφέων και Δημοσιογράφων Τουρισμού ὀφείλει να τὸ βραβεύσει.

★

ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΔΟΥ: «Ἡ ὕπερωρα».

Εἶναι μία λεικοροφμαντική ποιηση με ἀλληγορίες, σύμβολα και ἐπιβλητική δύναμη. Τὴν προλογίζει στοχαστικά ὁ Ν. Κρανιδιώτης. Ἡ νέα ποιητρια ἔχει γερή φαντασία, δική της ἐλλειπτική ἔκφραση που συνδέει ἀρχαία ιστορικά πρόσωπα με τὴ σύγχρονη πικρή πραγματικότητα. Πολλά ποιήματά της συνδέουν τὴν εἰκασθησία και τὴ στοργή της με τὸ μεγαλείο της ἀρχαίας Ἑλλάδας και με ἄλλες σημαντικές μορφές του κόσμου. Σελ. 46, Ἄθῆνα 1977.

★

ΑΝΟΝΥΜΟΥ: «Λ α ζ α ρ ι γ ι ο Ν τ ε τ ὀ ρ μ ε ς».

Ἐνα βιβλίο με ἀμείλιχτη κριτική κατά του Κλήρου που ἀπὸς γράφει στον προλόγο της ή ἀποκόνια μεταφράστρια γνωστή ποιητρια Μάγια Μαρία Ροῖος: «Ράπη τὸν Λαζαρίδιο «τὸν χαρακτηρίζει ή μόνιμη ἀποσία αγάπης για τὸν σινάνθρωπο...» και πατ' ἐπίκτηση είναι μία κριτική για ὀλοκλήρη τὴν κοινωνία του 1500.

★

ΑΝΔΡΕΑ ΝΕΝΕΔΑΚΗ: «Τ ὀ χ ε ι ρ ὀ γ ρ α φ ὀ τ Ἡ ς Σ χ ο λ Ἡ ς Κ ο λ ὀ ν Τ ε χ ν ὀ ν».

Ἐνα ἀληθινό, δυνατὸ και πρωτότυπο, ζωτανὸ και ρεαλιστικὸ μυθιστόρημα του καλού συγγραφέα τῶν στρατοπέδων του φασισμού και της κοινωνικής ἀδικίας, που συνεχίζει να γράφει με αἶμα και πόνος τὴ λαϊκοδραματική πορεία του συντοπιτη του ἀείμνηστου Θέμου Κορνάρου. Τὸ ἔργο του αὐτὸ είναι βασισμένο στην αγάπη, τὸς ὀραματισμούς, τὰ ὄνειρα και τὸς προβληματισμούς μᾶς σπουδαστριας νέας, καλογραμμένο που χαίρεσαι να τὸ διαβάσεις.

★

ΙΩΑΝΝΟΥ Θ. ΠΑΠΠΑ: «Π ὀ λ ὀ γ ὀ ρ ὀ ς».

Ἐνα συμπαθητικὸ βιβλίο με 128 σελίδες με τὴν ιστορία της γενέτειρας του συγγραφέα και τὰ λαογραφικά και ιστοριοδιφικά στοιχεία του.

ΓΙΩΡΓΟΥ Δ. ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ: «Σ κ έ ψ ει ς π ά ν ω σ τ ή λ ει τ ο υ ρ γ ι κ ό τ η τ α τ ή ς κ ρ ι τ ι κ ή ς».

Μιά στοχαστική δοκιμογραφική μελέτη του άλησμόνητου φίλου συγγραφέα, πάνω σέ αξιόλογα κριτικά δοκίμια του κριτικού και πεζογράφου Άλέκου Βασιλείου. Κείμενα μέ σωστές αναλυτικές προεκτάσεις και όξεία παρατηρητική σύζευξη τών στοιχείων τής ιστορικοκοινωνικής άναγκαιότητας μέ τήν ώφελμιστική επίδοση τής κριτικής του Α.Β. μέσα στον άδιάφορο και ανάληγτο μηχανιστικό και άνειρήνευτο κόσμιο του καιρού μας. Σελ. 24, Άθήνα 1977.

ΠΕΤΡΟΥ ΛΑΖΑΡΙΔΗ: «Τ ύ χ η 1 4» (Σάν ένα σύνθημα στους τοίχους).

Μιά έξαιρετική ποιητική συλλογή. Σελ. 61, Άθήνα 1977. Νέος ποιητής ό Π. Λ., αλλά μέ θαυμαστή πίστη και συνείδηση στα ιδανικά του λαού και στην κατάχτησή τους, μάς χαρίζει μέ πικρή γεύση κι αισιόδοξο μήνυμα τά πρώτα γερά ποιητικά του άλματα, που ύπόσχονται στο στέρεο έδαφος του κοινωνικού μας προβληματισμού πολλούς γλυκούς καρπούς στην ποίηση και στον κοινωνικό σκοπό της, μία λεβέντικη αγωνιστική πορεία. Η ποίησή του μάς δίνει τήν πεποίθηση ότι ή τέχνη είναι ένα μέσο για τήν κατάχτηση τής νίκης και τής εύτυχίας.

ΗΛΙΑ ΛΕΦΟΥΣΗ: «Δ ι η γ ή μ α τ α».

Λώδεκα πικάντικα και σκωπικά χρονικογραφικά κομμάτια του γνωστού ρεαλιστή βολιώτη συγγραφέα μέ 83 σελίδες, τυπωμένο στην Άθήνα, μ' έναν καλό, σωστό, ορθολογιστικό και συγκινητικό πρόλογο. Παροτρύνει σ' αυτόν τούς ξεστρατισμένους από τούς κανόνες τής λογικής και κοινωνικής τέχνης, νά επανέλθουν για τήν καθυστερημένη κι άδιαπαιδαγώγητη κοινωνία μας και στο σκοπό και στους κόλλους τής ώφελμιστικής τέχνης. Τα διηγήματά του είναι ύφασμένα μέ απλές και συγκινητικές αλήθειες, κι ένα δικό του τρόπο.

ΤΙΝΟΥ ΑΛΑΣΑΚΗ: «Α ι θ ο υ σ α 'Ω δ ι ν ώ ν», ποιητικό, σελ. 38, Λάρισα 1978.

Είναι μία έκρηκτική και τσουχτερή κοινωνικοπολιτική ποίηση, που σημαδεύει κα-

τάκαρδα κι άμείλιχτα κάθε τυραννική μορφή και κατάσταση. Πολλά ποιήματα του Άλασάκη έχουν βαθύ συναισθηματισμό, μέ ύποβλητικές και δυνατές εικόνες.

ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ: 1) «Σ τ ρ α τ ό π ε δ α γ υ ν α ι κ ῶ ν».

Ένα βιωμένο συγκλονιστικό χρονικό μέ μαρτυρίες και τραγικές διαστάσεις από τήν έξορία τών Έλληνίδων άγωνιστριών του λαού. Σελ. 406, 1976 Άθήνα.

2) «Β ο ρ ε ι ν ό Π ρ ο ά σ τ ι ο», ποίηση, σελ. 105, Άθήνα 1966.

3) «Ε γ κ ώ μ ι ο», ποίηση, σελ. 30, Άθήνα 1973.

4) «Η έ κ δ ρ ο μ ή», ποιητικό, σελ. 58, Άθήνα 1973.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΠΕΤΣΚΟΥ: «Τ ό φ ά ν τ α σ μ α τ ο υ " Α ο υ σ β ι τ ς και ά λ λ α δ ι η γ ή μ α τ α».

Είναι γραμμένα μέ τέχνη, ειλικρίνεια και σκώμα. Άπό τή δραματική πραγματικότητα τής κοινωνικής μας ζωής. Το «Φάντασμα του Άουσβιτς» από τά δυνατότερα διηγήματα του Πέτσκου είναι σαν ένα τραγικό χρονικό που άφορά ύπόθεση έπιστροφής όρφανού Έβραίου στο πάτριο έδαφος. Γλαφυρός και αναπαραστατικός συγκινεί άμεσα και διδάσκει. Σελ. 101, Άθήνα 1977.

ΠΑΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ: «Μ α ν ι ά τ ι κ η Π ε ρ ι π έ τ ρ ε ι α» (μυθιστορηματική βιογραφία του ποιητή Νικήτα Νηφάκου (1748—1818)).

Ένα συμπληρωτικό βιβλίο που μάς αποκαλύπτει τόν ποιητή Νηφάκο μά και μαζί ξετυλίγει τόν άγώνα τών προγόνων στη Μάνη για τή λευτεριά, πριν από τό 1821, του γνωστού ποιητή και λαογράφου τής Μάνης Π. Παναγιωτούνη. Σελ. 88, Άθήνα 1977.

ΘΑΛΗ ΡΗΤΟΡΙΔΗ: «Ο π ο ι η τ ή ς και ό κ ό ρ α κ α ς». Μιά συμφωνική μπαλλάντα μέ 30 σελίδες, Ρώμη, 1977.

Η ποιητική αυτή σύνθεση έχει μυθολογικές αλληγορίες και περιγραφικές λυρικές σημασίες, τραγικά ψίγματα κι έπιδραστικά συνακολουθήματα.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΤΣΑΛΙΚΗ: 1) «Ανατολή».

Μιά εξαιρετική διηγηματογραφική συλλογή του ταλαντούχου μυτιληνιού συγγραφέα Γ. Τσαλική που προλογίζει ο άλυσμόνητος Τάκης Δόξας, από βιωματική περιοχή άναμνήσεων.

2) «Κατοχή».

Ένα χρονικογραφικό βιβλίο με δραματικά βιώματα, άφηγήσεις και μαρτυρίες από την Κατοχή στη Λέσβο και την αντίστασιακή δράση των Έλλήνων. Σελ. 175 Άθήνα '77.

★
ΦΑΝΗ ΚΑΚΡΙΔΗ: «Μορφές έφαρμοσμένου πατριωτισμού».

Ένας ύπέροχος και ιδιότιπος πανηγυρικός για την 25η Μαρτίου που έκφωνήθηκε παρουσία στα Γιάννινα από τον διακεκρή καθηγητή του πανεπιστημίου.

★
ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΓΟΓΙΑΝΝΗ: «Τό προηγμένα της δίκης του Ναυπλίου».

Ένα άνάπτυο με πολίτιμα στοιχεία από τα όσα άγωνιστικά προηγήθηκαν από την κερκόητη δίκη του Ναυπλίου, όπου ο γλωσσαμντορισμός και ή σκαταδιστική αντίδραση καταδίκασε την πρωτολόρα κι άναγεννητική δημοτική μας γλώσσα. Στοιχεία, μαρτυρίες κι έπιστολές των Δελμοΰζου, Σαράτση, Κορδάτου κ.ά. συλλεγμένα και ταξινομημένα, από τον εΐσινειδίητο και τίμο Ιστοριοδΐση θεσσαλίο συγγραφέα Γ. Μοιγογιάννη.

★
ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ: «Λυρική Συνομιλία με την άφωνιότητα».

Εΐναι μιά δοκιμιογραφική μελέτη για τον ποιητή Φ. Δέλφη του έκλεκτου δοκιμιογράφου και μελετητή Γ. Παπαστάμου με 12 σελίδες. Άθήνα 1977.

★
ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΤΑΜΕΛΟΥ: «Τό λιοντάρι της Κλεφτουριάς» (Άντροΰτσος ό πατέρας του Όδυσσέα).

Ένα έργο ύπεΐθυνης ιστορικής έρευνας με τη βιογραφία και τη λαϊκή εικονογραφία του ήρωα και άλλων συναγωνιστών του,

γραμμένη από τό γνωστό Ιστοριοδΐση και λαογράφο, άκούραστο έργάτη στα ρομυλιώτικα γράμματα Δημήτρη Σταμέλο. Σελ. 250. Άθήνα 1977.

★
ΣΤΕΛΙΟΥ ΝΤΟΜΑΛΗ: «Τό πανοτό μηδέν».

Ένα στοχαστικό και με δυνατή φαντασία και ρεαλιστική έμπειρία γραμμένο βιβλίο του λαρισινού συγγραφέα της πικρής ποιήσης και της σαρκαστικής χαρακτηριστικής με άξιόλογες ποιητικές και πεζογραφικές σελίδες 142, Λάρισα 1975.

★
ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΗ: «Βιογραφίες συγγραφέων».

Για τ' άναγνωστικά και τ' άνθολόγια του Δημοτικού Σχολείου. Έκδοση του Δ)ντή σχολικών περιοδικών και άλλων βιβλίων, γνωστού και διακεκρωμένου εκπαιδευτικού Γιώργου Κυριαζόπουλου. Άθήνα 1977, Άπελλού 4.

★
ΣΟΤΗΡΗ ΔΑΚΑΡΗ: «Τό κάστρο των Ρωγών».

Εΐκονογραφημένο άνάπτυο κατατοπιστικό για την άρχαία πόλη των Ρωγών (Βουχέτιο) και τό κάστρο της, του καθηγητή της άρχαιολογίας στο πανεπιστήμιο των Γιαννίνων.

★
ΒΑΣΙΛΗ ΤΖΑΝΑΚΑΡΗ: «Τό Έρωτικό».

Άίσθηματικά και λυρικορομμαντικά ποιήματα του Δ)ντή του καλού περιοδικού «Γιατί» που έκδίδει στις Σέρρες. Σελ. 38. Θεσ)νίκη 1978. «Ο Τζανικάρης έχει άξιόλογο ποιητικό ταλέντο και προσφέρει στα βορειοελλαδικά προοδειτικά μας γράμματα.

★
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ ΧΡΥΣΟΧΟΥ: «Ξερωζωμένη γενιά», χρονικό της προσφυγιάς στη Θεσ)νίκη.

Ένα άξιόλογο και δραματικό άφηγηματικό έργο από τον ξεριζωμό του Έλληνισμού της Μικρασίας. Σελ. 232. Άθήνα 1977.

★
ΜΙΝΑΣ ΠΕΤΡΟΥ – ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΟΥ: «Ζήτημα Συνήθειας».

Ένα κοινωνικό θεατρικό έργο της ποιήτριας σε τρεις πράξεις. Σελ. 84, Άθήνα 1978.

Β. ΔΑΔΑΝΗ: «Υπόμνημα τῶν σουβλιασιωτῶν πρὸς τὸν Οἴκουμ. Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Γ'».

Ἔνα ἀποκαλυπτικὸ κείμενο γραμμένο στὴν καθαρεύουσα, πὺ ξφερε στὴ δημοσιότητα ὁ παλαιμίαχος καὶ ἀκαταπόνητος ἐρευνητὴς συγγραφέας μας καὶ ποιητὴς στὴ Θεσπρωτία Σπύρος Μουσελίμης.

ΔΙΟΝΥΣΗ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ: «Διωγμένοι πόθοι» καὶ «Υπαρξιακὸ ξαγνάντεμα».

Λιὸ ποιητικὲς συλλογὲς τοῦ ταλαντοῦχου λευκαδίτη σπουδαστῆ. Μιὰ ποίηση πὺ φέρει τὸν ξφηβο ἀντιμέτωπο μὲ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, μὲ τὴ δεινὴ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, καὶ στιγματίζει τὴν ἀπονία καὶ τὴν ἀδιαφορία αὐτῶν πὺ ρυθμίζουν τὲς τύχες τῶν ἀδύνατων καὶ διαμορφώνουν τὲς ἀδικες καταστάσεις τῶν διακρίσεων. Μιὰ ποίηση ἄν καὶ πρωτόδοτη, ὅμως μὲ φαντασία, γνήσια ἀτομικὴ αἴσθηση, ρομαντικὴ διάθεση καὶ κοινωνικὰ αἰσθήματα.

ΣΟΥΛΑΣ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ: «Μικρὲς Ἱστορίες».

Ἔνα διβλίο μὲ 102 σελ. καὶ μικρὰ ὁμορφα κοινωνικὰ καὶ διδαχτικὰ διηγήματα παιδικῶν διωμάτων τῆς συγγραφέως καὶ πρωτοηρώιδα τὴν Εἰρήνη τῆς μὲ συγκινητικὰ παθήματα. Εἶναι δγαλμένα ἀπὸ εὔστοχα πράγματα ἐμπειριῶν πὺ ὑποβάλλουν καὶ χαρίζουν μιὰ ξέχωρη ὁμορφιά κι εὐχάριστη ἀνάγνωση. Ἔνα ταλέντο στρωτό, πρωτότυπο καὶ περιεχτικὸ. Βιβλίο μὲ μικροὺς μύθους καὶ διδαχτικὸ, πὺ θυμίζει σύντομο διήγημα τσεχωφικό, μὲ δίδαγμα καὶ μήνυμα ἀνθρωπιστικὸ.

ΔΗΜΗΤΡΗ Χ. ΚΡΑΝΗ: «Τὸ σκόταδι».

Ἔνα συγκινητικὸ καὶ δραματικὸ διβλίο μὲ 17 πρωτότυπα διηγήματα ρεαλιστικὰ δγαλμένα ἀπὸ τὴ ζοφερὴ πραγματικότητα τῆς κοινωνίας πὺ ζοῦμε. Ὁ μυθιστοριογράφος τῶν «Σημείων καὶ τεράτων» προσφέρει τώρα μὲ τὸ φλογερὸ του γράψιμο, τὲς μικρὲς προτάσεις καὶ τὲς οὐσιαστικὲς καὶ περιεκτικὲς ἐκφράσεις, ἔνα διβλίο πὺ πρέπει νὰ διαβαστεῖ.

ΛΑΜΠΗ ΒΟΛΑΝΑΚΗ: «...Ἐπιγῆς εἰρήνη...», σελ. 63, Ἀθήνα, 1977.

Μιὰ σειρά ἀπὸ 13 ἔντεχνα καὶ περιγραφικὰ μικρὰ ἀφηγήματα, καλόψυχα, πραγματιστικὰ κι ἀνθρώπινα, μὲ θαλασσινῆς καὶ χριστιανικῆς ζωῆς πρόσωπα καὶ στοιχεῖα. Ὁ Βολανάκης εἶναι καὶ ἀξιόλογος δοκιμιογράφος.

ΚΩΣΤΑ ΧΑΤΖΗΣΑΡΡΗ: «Ὁ Σταυρῆς» (Μάταιες προσδοκίες), σελ. 308, Ἀθήνα 1974.

Ἔνα διβλίο μυθιστορηματικὸ, ἀπλὸ κι ἀνεπιτήδευτο, μὲ ἀληθινὰ πρόσωπα, μὲ τὲς ἀδικίες, τοὺς πόνους καὶ τοὺς καημοὺς τῶν ἀγροτῶν, γραμμένο καὶ βιωμένο ἀπὸ τὸν ἑδιο αὐτοδίδαχτο, ἀπλὸ ἀγωνιστὴ συγγραφέα.

ΘΑΝΑΣΗ ΚΟΥΡΤΑΛΙΔΗ: «Μαθητικὲς Κοινότητες καὶ Δημοκρατικὴ Ἀγωγή».

Ἔνα διβλίο μὲ πολὺ πλούσια βιβλιογραφία. Ἔνα ἐγχειρίδιο γιὰ τὴν ὁργάνωση τῶν μαθητικῶν κοινοτήτων μέσα σὲ ἀδερφικὴ καὶ χαρούμενη ἀγωγή τῶν παιδιῶν, μ' ἔνα ὀλοκληρωμένο «γνώθι» καὶ ἀνθρωπιστικὰ παραδείγματα ψυχολογικῆς παιδαγωγικῆς τῶν μεγάλων παιδαγωγῶν Παπαμαύρου καὶ Μακαρένκο, παραλληλισμένα καὶ μὲ χριστιανικὰ παραδείγματα. Σελ. 263. Ἀθήνα 1977.

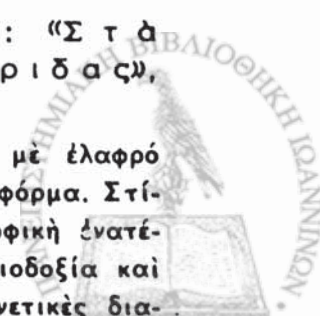
ΒΟΥΛΑΣ ΔΑΜΙΑΝΑΚΟΥ: 1) «Ἀνθολόγιον τοῦ Ἐλεύθερου Κόσμου».

Περισυλλογὴ χρονικῶν καὶ σχόλια ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς ἐπάρατης διχτατορίας. Σελ. 170. Ἀθήνα 1977 καὶ 2) «Πολυμπούρικον» μὲ διαλογικὰ σκέτες καὶ χρονογραφήματα. Σελ. 70.

ΣΠΥΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ: «Στὰ χρώματα τῆς Ἰριδᾶς», 47 σελίδες, Ἀθήνα 1977.

Μιὰ πρωτόδγαλη συλλογὴ μὲ ἐλαφρότονα ποιήματα σὲ παραδοσιακὴ φόρμα. Στίχοι δασισμένοι σὲ ὀρθὴ φιλοσοφικὴ ἐνατένιση ζωῆς, πὺ ἀποπνέουν αἰσιοδοξία καὶ πίστη στὴ δικαίωση μὲ παραινετικὲς διαθέσεις καὶ ποικίλες μιμήσεις καὶ ἐπιδράσεις γιὰ λύτρωση.

ΤΑΣΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΥ: «Τ' Ἀποτρά-
παια - Πέτρινος Χρό-
νος - Ὑπέδαφος».

Ἐνα νέο τρίπτυχο ποιητικό ἔργο τοῦ ἀξι-
ον συγγραφέα μὲ 111 σελ. καὶ τραγικῶν
διαστάσεων σχέδια τοῦ Γεράσιμου Γρηγόρη.
Μιά φτιασμένη σὲ συνλληπτική δύναμη καὶ αἰ-
σθητική ἐκφραστικότητα δραματική ποίηση,
μὲ πικνές, ἐννοιολογικές συντεταγμένες καὶ
γεφές ἀνατομικές διαθέσεις πάνω στήν τρα-
γωδία τοῦ βαρσολληγμένου ἀνθρώπου τοῦ
δικοῦ μας ἀντιφαστικοῦ καὶ ἀλλοπρόσβαλλον κο-
σμον.

★

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ: «Ἡ Ἀπο-
κρήρυξη».

Ἐνα καλοτιστωμένο μυθιστορηματικό ἔργο
τοῦ γνωστοῦ θρακιώτη συγγραφέα μὲ 130
σελίδες. Ξάνθη 1976.

★

**ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ - ΑΝΑΣΤΑΣΙ-
ΑΔΗ:** 1) «Φλογισμένη πο-
λιτεία», ποιητικό, σελ. 45, Ἀ-
θήνα 1971 καὶ 2) «Ντόνα Ζου-
άνα», ἱστορικό δράμα σὲ τρεῖς
πρόξεις.

★

ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗ: «Χρῆστος
Γιαταγάνας».

Ἐνα μικρό βιβλιαράκι τέττης μὲ ἐλεύθε-
ρους στίχους λιγυκοῦς καὶ δραματικούς, καὶ
μικρὰ σκίτσα ἀπὸ τίς σύγχρονες τραγωδίες
τῶν λαῶν.

ΓΙΩΡΓΗ ΧΑΛΑΤΣΑ: «Πορτραῖτα».

Ἐνα βιβλίο μὲ τρία ἀδρά ρεαλιστικά
κοινωνικά διηγήματα τοῦ ἐξαιρετοῦ συγ-
γραφέα. Σελ. 45. Ἀθήνα 1978.

★

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΥΛΕΑ: «Σεισοάχθεια
(Α, Β, Γ)», σελ. 122, Θεο) νίκη 1977.

Ἐνα ἀκόμα ποιητικό βιβλίο τοῦ γνωστοῦ
καὶ ἐκλεκτοῦ ποιητῆ καὶ ἐκπαιδευτοῦ.

★

ΑΝΝΑΣ ΠΑΠΑΣΣΑΒΑ - ΝΤΟΥΣΙΑ: «Ὁ ρ-
θοῖσθὶ θύελλα καὶ Ἡ
Γαλάζια μας χώρα».

Ποιητικές συλλογές γραμμένες ἀπὸ πη-
γαῖο ταλέντο, μὲ πλατιά φαντασία, λυρική
διαύγεια καὶ ἀνανεωτικό παραδοσιακό καὶ ζη-
λευτὸ ὄφος. Ἡ πρώτη μὲ 66 σελίδες καὶ ἡ
δεύτερη ἐξαιρετική γιὰ μεγάλα παιδιὰ σελ.
76, τυπωμένες καὶ οἱ δύο στήν Ἀθήνα, 1976
καὶ 1977 ἀντίστοιχα.

★

ΑΝΝΑΣ ΣΤ. ΔΕΡΕΚΑ: «Φθινοπω-
ρινὸ θάρρος».

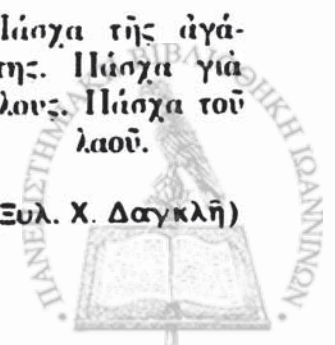
Μιά πρώτη ποιητική συλλογή μὲ 64 σελ.
πού ἡ νέα ποιήτρια τύπωσε στὰ Γιάννινα
τὸ 1977, μὲ διωματικούς καὶ αἰσθηματικούς
στίχους, καὶ ὀρισμένα κοινωνικά τῆς ποιή-
ματα πού κρύβουν ἓνα κατηγορῶ, καὶ ἓνα
βαθῦ καὶ λεπτὸ σαρκασμὸ ἐναντία στοὺς
ἰσχυροῦς καὶ τοὺς τυράννους. Κάπου κά-
που θιγεί καὶ τὴν ἀθλιότητα τῶν φυχῶν
τῆς χρεωκοπημένης ἀστικής κοινωνίας.

Ὁ χορὸς τῆς ἑλ-
ληνικής λεβεντίας.

Πάσα τῆς ἀγά-
πης. Πάσα γιὰ
ὄλον. Πάσα τοῦ
λαοῦ.

(Ξυλ. Χ. Δαγκλῆ)

Ἐπί τῆς Θεατρικῆς Ζωῆς καὶ Κίνησης

Μὲ τὸ φακὸ τοῦ λίγου χρόνου
Κρίσεις - γνώμες καὶ παρατηρήσεις

Τοῦ ΛΑΜΠΡΟΥ ΜΑΛΑΜΑ

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ: «Ὁ ΚΥΚΛΟΣ
ΜΕ ΤΗΝ ΚΙΜΩΛΙΑ».

Τὸ ἔργο ξαναπαίχτηκε ἀπὸ τὸν Κούν τὸ 1957. Τὸ ΚΘΒΕ εἶχε μιὰ καλὴ ἐπιτυχία μὲ τὴν παράσταση τὸ χειμῶνα τοῦ «Καυκασιανοῦ κύκλου μὲ τὴν κιμωλία». Ὁ Ν. Περέλης σκηνοθέτησε σὲ μετάφραση Ο. Ἐλύτη μὲ ἀνάλογη πείρα καὶ ἐπιμέλεια τὴν τόσο σημαντικὴ καὶ διδαχτικὴ αὐτὴ παράσταση. Πέρα ἀπὸ τὶς αἰσθητικὰς, ἀντιφατικὰς ἀπόψεις του, ὁ Μπρέχτ, σχετικὰ μὲ τὴν κρίση του ὅτι: τὸ θέατρο μόνον ψυχαγωγεῖ ἢ ὀφείλει ἀποκλειστικὰ νὰ ψυχαγωγεῖ, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε ὁ μέγας συγγραφέας νὰ ὁμολογεῖ καὶ τὸ σκοπὸ τῆς διδαχῆς, τὸν διπλὸ αὐτὸ κοινωνικὸ σκοπὸ ποὺ ἐπιτελεῖ κάθε σωστὸ καὶ ἀληθινὸ θέατρο, ἐν τούτοις, σ' αὐτὰς τὶς αἰσθητικὰς παρατηρήσεις καὶ ἀναλύσεις, ἐπειδὴ παρασύρεται γιὰ νὰ πρωτοτυπήσῃ ἢ νὰ δασκαλέψῃ μὲ δικό του τρόπο ἐντυπωσιακὸ... αὐτοδιαψεύδεται ἀπὸλα βέβαια τὰ ἔργα του, καὶ ἰδιαίτερα καὶ ἀπὸ τὸν «Κύκλο μὲ τὴν κιμωλία». Ὁ δημιουργὸς τοῦ ἐπικοῦ θεάτρου ἐνσάρκωσε τελολογικὰ σὲ ὅλα τὰ δημιουργήματά του, τὰ κοινωνικὰ προβλήματα καὶ τὰ διδαχτικὰ καὶ ἐλπιδοφόρα μνύματα τοῦ καινούργιου κόσμου, ποὺ ἀναγεννιόταν ἀπὸ τὶς τέφρες τοῦ φασισμού καὶ τὶς συγκλονιστικὰς κρίσεις τοῦ καπιταλισμοῦ (Ἰωάννα Σφαγεῖων 1929). Στὸν «Κύκλο...» γίνεται ριζοσπαστικὸς καὶ καταλύτης τῶν σάπιων ἠθῶν, χλευαστὴς τῶν ἀρχοντικῶν συνηθειῶν, θαρραλέος ἐπαναστάτης, ποὺ θὰ πεί σὲ δυὸ στροφές, ὅταν ὁ πρίγκιπας Καζμπέκι στὸν Καύκασο θὰ πάρῃ τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν Ἄμπαζβίλι:

«Τὶ καὶ ἂν ποδήματα χρυσὰ φοροῦσε;
Στῶν ταπεινῶν τὴν ὄψη θὰ πατοῦσε.»
.....
«Ἐκοβὲ ὁ Ἄζτὰκ τοὺς νόμους φέτες
(σὰν ψωμὶ

καὶ τοὺς ἐμοίραζε στοὺς πεινασμένους)».

Σκληρὸς καὶ τρυφερὸς μαζί ὁ Μπρέχτ, κήρυκας τῆς λευτεριάς, τῆς εἰρήνης, τῆς καλοσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἐμπνευστὴς, συμμεριστὴς καὶ ὑποστηρικτὴς τῆς μητρότητας τῶν νέων ἠθικῶν νόμων, ποὺ θὰ γεννηθοῦν ἀργότερα στὴ νέα κοινωνία, θὰ πεί καὶ θὰ κηρύξῃ μέσα ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ τὴ δράση (αὐτὸς ποὺ τάχα ἀπαρνεῖται τὸ κύρυγμα καὶ τὴ διδαχὴ) πῶς: «οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι μποροῦν νὰ φτιάξουν μιὰ καινούργια φύση». Ἔτσι, μὲ τὰ δικά του θεατρικὰ διδάγματα, θὰ διακηρύξῃ τὴν ἀκλόνητη πίστη του στὴ διαλεκτικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, καὶ θ' ἀφυπνίζει πάντα τοὺς κοιμισμένους λαοὺς, καὶ θὰ εἰρωνεύεται τοὺς ἄρχοντες: «Τυφλοὶ στὸ μεγαλεῖο τους! Λὲς καὶ θὰ εἶν' αἰώνιοι!» ... «Κάποτε ἀλλάζουν οἱ καιροί. Καὶ οἱ ἐλπίδες τῶν λαῶν ξεσπᾶνε». Καὶ πιὸ κάτω θὰ συμβουλέψῃ: «ἀνάμιχτη ἢ παλιὰ μὲ τὴ νέα σοφία, κάτι καλὸ καὶ ἀπὸ τὶς δύο βγαίνει». «Ὅσο καὶ ἂν τὰ κρασιὰ παλιὰ καὶ νέα δὲν τ' ἀνακατώνουν. Καὶ ἀλλοῦ ἢ εἰρωνεία του θὰ πάει κορδόνι: «Εἶναι προτιμότερος ἓνας ἄνθρωπος σωστός, παρά ἓνας ἄνθρωπος δικαστὴς μὲ τήβεννο καὶ σκούφια (!)». «Οἱ ἄρχοντες εἶναι πάντα κακοί». Καὶ «ὁ τρελὸς ἔχει ἐχθρὸ τὸν ἴδιον ἑαυτό του». Ἡ ὑπόθεση ξετυλίγεται στὴν παλιὰ Ρωσία. Πραξικοπηματικὰ τὸ ἓνα πριγκιπικὸ ζεῦγος διαδέχεται τὸ ἄλλο, χωρὶς καμιὰ μεταβολὴ πραγμάτων, καὶ πάνω μάλιστα στὸ μεγάλο γιορτάσι τοῦ γιοῦ τοῦ δούκα Ἄμπαζβίλι, Μιχαήλ, ποὺ ἀφήνοντας τὴν ἀρχή, μὲ ἄτακτη φυγὴ, ξεχνάει ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὸ περιμάζεμα τῶν ἀκριβῶν τῆς ρούχων τὸ παιδί τῆς καὶ τὸ ἐγκαταλείπει μικρό. Μὰ τὸ περιμαζεύει ἡ Γρούσα, ἡ ὑπηρέτριά τους, μὲ τὸν στρατιώτη ἀρραβωνιαστικὸ τῆς τὸν Σίμωνα Σασάβα, ποὺ φεύγει σὰν φρουρὰ κοντὰ

στην αρχόντισσά του. Η Γρούσα κάνει το παιδί δικό της, κι όταν μεγαλώνει σχετικά, και η Άμπασβίλι ξανάρχεται στην έξουσία, ζητάει το σπλάchno της να ξαναπάρει. Εκεί ξετυλίγει σε συγκρούσεις ο συγγραφέας το βαθύτερο δράμα του μητρικού πόνου, της νεοθητικής μητρότητας. Εκεί ολοκληρώνει και το μύθο βάζοντας τον Μιχαήλ ανάμεσα στον «Κύκλο με την κιμωλία» και στο τράβηγμα των δυο μανάδων θετής και πραγματικής. Μά, τέλος, μετά τη σολωμόντεια απόφαση του δικαστή, αυτό πηγαινει με τη Γρούσα, που λέει σε μια στιγμή: «Είναι βαρύ να κουβαλάς καρδιά από πέτρα». Στο πρόσωπο του παιδιού που αποδίδει ο λαϊκός δικαστής στη Γρούσα, ο Μπρέχτ δικαιώνει το λαό και τον καινούργιο κόσμο που ανατέλλει. Μά στην Άμπασβίλι καταδικάζει τον παλιό. Το δράμα είναι πλούσιο με πολλή ποίηση, δηκτική σάτιρα, πολλά διδαχτικά συμπεράσματα και παραινήσεις. Το δέ φινάλε, το κλίνει με τα λόγια: «Η γής ανήκει σ' αυτούς που την πορούν και τη δουλεύουν». Όλοι οι βασικοί έρμηνευτές διακρίθηκαν με υπέροχη τή Νίκη Τριανταφυλλίδη σαν Γρούσα. Έξοχος και ο Β. Γκόπης και με γερό κωμικό ταλέντο. Άριστη και η Λίνα Λαμπράκη. Καλός και ο Κ. Κωνσταντινίδης ως πρίγκιπας. Τα σκηνικά και τα κοστουμια ήταν του Δ. Ζαρίφη, η μετάφραση τραγουδιών της Δ. Μπαλντά και η μουσική του Γ. Μάντακα.

Γ. ΜΑΝΙΩΤΗ: «Π α θ ή μ α τ α» και «Τ ό Μ ά τ ς».

Ο Γ.Μ. φάνηκε από τα πρώτα του κόλας φτερουγίσματα στη θεατρογραφία, ένας ευνοϊμένος συγγραφέας. Του έκαναν δυο θεαματικές παρουσίες, από δύο ταιχόχρονα κρατικές σκηές. Μία στο ΚΘΒΕ και μία στη Νέα Σκηή του Έθνικου. Παρόλα τα υποτιθέμενα «σοβαρά κριτήρια», μ' αυτά του τα δείγματα γραφής, δέ δείχνει και τόσο φυσικό κι άβιαστο ταλέντο. Ένα γνήσιο καινούργιο θέατρο, δέν άρκεται μόνο σε μελέτες και σπουδές. Όταν λείπει και η πείρα ζωής, λόγου, χαρακτήρων και ψυχολογίας, δέν μπορείς να αποφύγεις την προσποίηση και τη φκιασιδοσύνη. Μακάρι σε σύλληψη και έκτέλεση, να υπήρχε πρωτοτυπία σ' ένα είδος κομμένης del' aris από μέρους του.

Όμως στία «Παθήματα» ξετιαξε ένα ήθηαστικό πινoυθιλεμένο κι άπαιστο θέατρο, που άνέβασε η κρατική σκηή στη Β. Ελλάδα, σχεδόν σαν πειραματικά, με σκηνοθεσία του κ. Γ. Ρεμοίνδου, που δέν ήταν παρά, μά ήθηαιολόγητη άποτιχία. Όταν έχεις μπροστά σου ένα λίκo, δέ μπορείς να πεις πώς είναι έλασε. Κατά βάση, όταν λείπει το πηγαιo και πρωτότυπο έργο δέν υπάρχουν περιθώρια για σοβαρή παράσταση. Κάνουμε αυτές τις παρατηρήσεις, άδιαφορώντας για τις γνώμες των πατρώνων πάνω στα «Παθήματα». Γιατί, πώς μπορεί να συγκροτηθεί κάποια άριστοτέλεια μυθολογική ή και μρεχτική εξέλιξη κι όμοιογένεια σε δομή και δράση με συνεχτικούς και ολοκληρωμένους ρόλους; Με τόσα μμητικά στοιχεία, από λίγο τοιφυκογίφυτικο πικ-νίκ, λίγο «μπουλοίκ άσκέρ», λίγο Καραγκιόζη, λίγη χίτυκη άθλιότητα, λίγο Ιταλικό νεορεαλισμό, λίγο καχέτυπο και παραμορφωτικό ντομπουλδάρ, κάθε άλλο παρά, λαϊκό θέατρο σύγχρονων άποχρώσεων και διαστάσεων μπορεί να γίνει, που ίσως σ' αυτό το χώρο να σημάδευε και να πλανήθηκε ο συγγραφέας. Όλα τα παραπάνω στοιχεία, δέν παρουσίασαν παρά, ένα σόλικo πείραμα, ένα άτεχνο, άδόκιμο κι άλλοπαρόσαλλο θέαμα και με άπαραδέχτη μάλιστα πορνολογία του συρμού. Έτσι στη νέα σκηή του ΚΘΒΕ το Φλεβάρη, τα «Παθήματα» άφησαν όχι μόνο άπαθείς κι άσυγκινητους τους θεατές, αλλά, και τους πιο καλλιλεργημένους κι άπαιτητικούς, πολύ σοκαρισμένους. Με κάτι γελοία άκουστικά έφφέ και άναυτιολόγητες κραυγές, έδειξαν μάν άσίμφορη κομφουζιο-βαβυλωνία. Μ' ένα λόγο τα «Παθήματα» θά 'ταν καλό να γίνουν μαθήματα του συγγραφέα, σκηνοθέτη, και των μελών του δραματολογίου.

Άντίθετα, στη Νέα Σκηή του Έθνικου στην Άθήνα, «Τό μάτς» του ίδιου συγγραφέα, που ο τίτλος του βγαίνει από ένα άχαρο και πληχτικό έγωκεντρικό περιβάλλον μικροαστικής οίκογένειας με τη γκρίνια του ποδόσφαιρου και του σήριαλ της Τ.Υ. έγινε και με το σκηνοθέτη Γ. Μεσσάλα, με πειθώ κι άληθοφάνεια, ένα νεοθηογραφικό κοινωνικό θέατρο. Ένας άνάτηρος κι άδουλος πατέρας άκίνητος στην πολυθρόνα σά φυτό. Μία μάνα πονετική στο γιό, μά κέρδερη που έπαβάλλει τις θελήσεις της στα έρωτικά του

και τ' άλλα θέματα. Ἀληθινὰ κι ἀναπαραστασιακὰ ἐπεισόδια, ἀπὸ τὴν ἀντανάκλαση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς ποὺ πεῖθουν καὶ συγκινοῦν, μὲ τὰ ὄνειρα καὶ τοὺς πόθους τῶν παιδιῶν στὰ παντρολογήματά τους, μὲ ἀγώνα ἀποδέσμευσης ἀπὸ τὰ παλιὰ ἦθη τῆς κηδεμονίας τῶν γονιῶν. Ἐπίμονες μητριαρχικὲς συγκρούσεις, κι ἐφηβικὰ καριέτσια. Ἐνας ἀγώνας, ἕνα μῖτς παράλληλα μὲ τὴν μονοτονία καὶ τὴν πλήξη γιὰ τὸ ποδόσφαιρο ἢ τὸ σήριαλ τῆς Τ.Β. Οἱ ὅποιες τυχόν ἀδυναμίες σ' ἕνα ἔργο σὰν τὸ μονόπραχτο αὐτὸ τοῦ 27χρονου συγγραφέα, καλύπτονται ὅταν τὸ ἐνσαρκώνουν μὲ τὸ ἐπιβλητικὸ τους παίξιμο στὴ σκηνὴ καλλιτέχνες μὲ πρῶτα ἀναστήματα, ὅπως ἡ ἄφθαστη κ. Ἀλ. Κατσέλη καὶ ὁ ἀπαράμιλλος Ἰάκ. Ψαρφῶς, ποὺ δημιουργοῦν πρωταγωνιστικοὺς ρόλους σὲ καταπληχτικὸ βαθμό. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ καλοδιαλεγμένοι, ταιριαστοί. Ὁ Α. Κατρανίδης ὡς γιὸς ἔχει σπουδαία δραματικὴ ἐρμηνεῖα κι ἐξέλιξη. Χαριτωμένη σὲ τρόπους καὶ κινήσεις ἡ Βαλεντ. Μουτάφη σὰν ἐρωμένη του. Καὶ οἱ παρουσίες τῶν συμπιεθέρων κ. Β. Δελγηγιάννη καὶ Γ. Γεωργίου ἔδειξαν μιὰ κομικὴ φινέτσα. Τὸ «Μῖτς» ἀποξημῶνει κατὰ ἕνα μέρος τὸν κ. Μανιώτη καὶ ὅσους ἔδειξαν πίστη, ἐλπίδα κι ἐπιείκεια στὸ ταλέντο του.

Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: «Τ ὁ π α ι χ ν ἱ δ ι κ α ἰ μ ἰ ἄ τ ὺ ψ η».

Στὴ Ν. Σκηνὴ τοῦ Ἐθνικοῦ τὸ δεύτερο μονόπραχτο μετὰ τὸ «Μῖτς» τοῦ Μανιώτη, ἦταν ἕνα γερὸ καὶ σύγχρονο ἱστορικοπολιτικὸ ἀτομικὸ καὶ κοινωνικὸ δράμα, ἕνα θεατρικὸ δείγμα χαρακτήρων. Ἡ Κ. Μητροπούλου ξέρεي νὰ γράφει σωστὸ θέατρο, ψυχολογικὸ καὶ ποιητικὸ. Τὸ «παιχνίδι» εἶναι τὸ ξόμπλι τῆς καταστημένης ἐξουσίας, εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἀνομου νόμου, εἶναι ἡ παγίδα γιὰ τὴν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀτόμου, εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἱστορικὴ ἀπάτη σὲ βάρος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν Β' Παγκ. Πόλεμο. Ἡ τύψη εἶναι ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὴν πράξη τοῦ καθήκοντος, ἡ συνειδησιακὴ κρίση, ἡ σύγκρουση τῆς ἀδράνειας ἢ τῆς δειλίας μὲ τὸ χρέος τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς, εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀδόκητη ἦττα, ἡ εὐτελὴς συμβατικότητα, ὁ κλονισμὸς ἀπὸ τὴν πίστη ἢ τὴν ἀπιστία

τοῦ ιδεώδους. Τὸ ἔργο βαδίζει τελεολογικὰ στὸν τελικὸ σκοπὸ του, ποὺ εἶναι ἡ ἐκτόνωση, τὸ ἀλάφρωμα τοῦ πόνου ἀπὸ τὴν αὐτοκαταδίκη τῆς ἀδικίας, ἡ κάθαρση. Τὸ μῆνυμά του εἶναι ἡ ἐπιταχτικὴ ἀναγκαιότητα τῆς αὐτοκριτικῆς. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐπιταγὴ τῆς μεγάλης ἀρετῆς ποὺ λέγεται: Αὐτοκριτικὴ. Καὶ μόνο μ' αὐτὴ ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος θὰ κάνει γόνιμο ἀγώνα γιὰ τὴν τελειοποίησή του, γιὰ κάθε προκοπὴ του. Πάνω ἀπόλα λοιπὸν ὁ αὐτοέλεγχος. Ἄν τὸ ἄτομο εἶναι σὲ θέση νὰ ἐλέγχει τὸν ἑαυτό του πάνω στὰ ἔργα καὶ τὶς πράξεις του, πάει καλά· ὅμως ἂν ὄχι, μόνο μὲ τὴν αὐτοκριτικὴ διορθώνεται, ἀκεραιοποιεῖται ἠθικά. Ἐδῶ ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ ἔργου, ἀνατρέχει στὸ παρελθόν, εἶναι γιατρός, ἀνασκαλίζει τὶς περιοχὲς τῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν τραγωδιακῶν καταστάσεων τοῦ λαοῦ μας. Ὀνερεύεται, συγκινεῖται, παλινωδεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του, χτυπιέται συναισθηματικά, αὐτοσυγκρούεται μὲ τὴν ἴδια τὴ συνείδησή του, νιώθει συντριμμὸ γιὰτὶ δὲ στάθηκε ἥρωας στὸ νησί τῶν ἠρώων καὶ μαρτύρων ἀγωνιστῶν τῆς πατρίδας ποὺ λεγότανε π.χ. «Μακρονήσι». Αὐτοεξομολογεῖται μὲ εὐλικρίνεια. Τὸ δράμα παίρνει διαστάσεις, νὰ ὑπογράψει τὸ ἔγκλημα τοῦ φασισμοῦ ἢ ὄχι; Παραδειγματίζει τὸ φόβο, τὸν βλέπει σὰ νόμισμα μὲ δύο ὄψεις. Οἱ τύψεις ἐντείνονται. Ἡ ἀγαπημένη του τὸν ἐλέγχει αὐστηρά: ἔκανε τὸ καθήκον του ὅταν ἔπρεπε, στάθηκε ὀρθός, περήφανος, ὑποστήριξε τὴν ἀλήθεια, βοήθησε τοὺς ἄλλους, ἢ δεῖλιασε, πρόδωσε καὶ συμβιδάστηκε; Θέλει νὰ εἶναι στὸ βάθος ἕνας ἐπαναστάτης, ἀλλὰ μαζί κι ἕνας ἀντι-ἥρωας. Ἡ μητέρα τὸν θέλει φυγομάχο. Ὁ Στ. Παπαδάκης ἐπωμίσθηκε στὸ ἀκέραιο τὸ βάρος μιᾶς σπουδαίας σκηνοθεσίας, μὲ λιτὸ τὸ τρίπτυχο σκηνικό, καὶ μὲ σκηνογραφίες καὶ κοστουμια τοῦ Σ. Χαρατσίδη. Ὑπέροχη καὶ συγκινητικὴ καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ Ἀνακρ. Παπαγεωργίου. Ἀφήσαμε στὸ τέλος τὸν ἔπαινο γιὰ τὸ δυνατὸ, βαθιὰ δραματικὸ κι ἐπιβλητικὸ ταλέντο τῆς Μαρίας Σκούντζου καὶ τὸν πιστὸ σὲ δύναμη παραλλαγῶν καὶ ψυχολογικῶν μεταπτώσεων ἐρμηνευτῆ Κ. Κοκκάκη, μαζί μὲ τὸ γερὸ παίξιμο τοῦ Χ. Καζαντζίδη. Ὁ μικρὸς Δ. Μεταξᾶς φάνηκε ἕνα καταπληχτικὸ θεατρὸ-παιδο.

Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ: «Η ΝΙΚΗ».

Ο Κ. Κούν σκηνοθέτησε μόνος του το νεορεαλιστικό κοινωνικό δράμα της κ. Λ.Α., βγαλμένο από τη σύγχρονη ελληνική ζωή. Το σημαθητικό αυτό, ανθρώπινο και λαϊκό δράμα αναταρασάινει πολλές αλήθειες και θίγει κατὰ προβλήματα, με κύριο τὴ μετανάστευση. Παροικιάζει αριστές ψυχολογικές διαβαθμίσεις, σε μιὰ κλίμακα υποβλητικών συγκροίσεων και πραγματιστικών αντίσταθμίσεων. Είναι έργο χαριχτήρων, με κάποια ήθικα έρείσματα και αριστή άπεικυσση τής ζωής μιάς ελληνικής οίκογένειας που μεταναστεύει στη Γερμανία, εγκαταλείποντας τὰ πάτρια μακεδονικά χώματα. Η κ. Λ. Α. σάν θεατροσυγγραφέας έχει τήν έπιβεβωμωτική τής ταιτότητα από τόν Κ. Κούν, που τήν έχει κάνει γνωστή στό θεατροφιλο κοινό τής Αθήνας, από χρόνια ό ίδιος πρωτοδίσκαλος του Θεάτρου Τέχνης, με άλλα καλύτερα έργα τής. Στήνει καλό νεοελληνικό δραματικό θέατρο. Αναπαρασάινει συναισθηματικούς παλμούς, καημούς και βάσανα από πτυχές του μεταπολεμικού μας βίου, με έγκληματίες και χαφιέδες, και με άπροστάτευτους ήρωες που άρχούντω στό δράμα τής «νίκης» άπον μ' αυτή τή «νίκη» δίνει και τόν τίτλο, και τὸ προοδευτικό τής μήνυμα. Άριστοι έρμηνευτές ό Μ. Κουγιομιτζής με τήν Ρ. Πιττακή. Άμίμητη σάν έπίμονη και πονεμένη μάνα ή διαπρεπής καλλιτέχνηδα σε τέτοιους ρόλους Ηρώ Κυριακάκη. Τὸ έργο δέν ήταν δέβαια άπαλλαγμένο από άδυναμίες και υπερβολές. Σε όρισμένα σημεία και ενώ πήγαινε κρεσίγτω από τήν πρώτη και τή δεύτερη πράξη, από κει και ως τήν τρίτη, παρουσίασε χαλάρωση τής λειθοός, φιασιδωμα, άκνησία, και άχι φινακιά συγκρατημένα μέτρα σφιχτής αισθητικής δομής. Πάντως, με τὰ γερά διδάγματα και τὸ καλό φινάλε, τὸ έργο σάν σύνολο έπιτέλεσε τὸ σκοπό του. Η νέα ήθοποιός Άγγελική Χαραλαμπούλου, που έκλεψε κυριολεκτικά τήν παράσταση, ήταν μιὰ μεγάλη και άποθεωτική άποκάλυψη.

Μ. ΠΟΝΤΙΚΑ: «ΟΙ ΘΕΑΤΕΣ».

Μερικοί νεώτατοι Έλληνες θεατρικοί συγγραφείς, καθιερώνονται όπως είναι γνωστό, από εϋνοια και χάρη ένός σκηνοθέτη, ή ένός κριτικού που κατέχει μιὰ καιρία στήλη σε πλατιά έπιδραστικό δημοσιογραφικό

συγκρότημα. Ο κ. Μ. Πόντικας, είχε αυτή τήν τύχη με τὸ «Λάκκο και τή φάβα» και με τὸ «Τρομπόνι» του. Σ' αυτά ίσως βοηθήθηκε δίκαια. Άλλωστε, τὸ πρώτο τὸ έρμήνευε ή καταπληχτική και άμίμητη σε κείνον τὸ ρόλο τής κ. Κοντέλη. Και τὸ δεύτερο, ό κ. Κοκάκης και ή κ. Λαμπρινού, στη Νέα Σκηπή του Έθνικού. Δικαιολογημένη έτσι ή φόρα που πήρε ό συγγραφέας, καθώς παράλληλα υπερυμνήθηκε και από τόν κ. Γεωργουσόπουλο, από τὸ «Βήμα», που του δυνάμωσε και του υπερέβαλε τή φήμη και τήν άξία, χρεώνοντάς τον μάλιστα και με σίγουρες και άνώτερες μελλοντικές έπιτυχίες. Όμως, οι μικρής πνοής συγγραφείς, όταν τούς σηκώνουν τόσο τόν άμανέ, και καβαλάνε τὸ καλαμάκι, παίρνουν μεγάλη φόρα και πέφτουν στό κενό (!) Κι ενώ πέρασαν χρόνια, από τὰ δύο πρώτα, ό κ. Πόντικας, έπειτα από τόση δυστοκία, έβγαλε ένα εξάμβλωμα, τούς «Θεατές», που σύμφωνα με τήν καθιέρωση και τήν προηγούμενη φήμη, τὸ σκηνοθέτησε ό Θ. Παπαγεωργίου και τὸ παίζει με τή Λ. Πρωτοφάλη και τόν κ. Αντωνίου στό θέατρο «Στοά» στού Ζωγράφου. Οι δύστυχοι «Θεατές», και κατ' άλλες γνώμες, δέν ήταν καν για τή σκηνή γιατί, κάνουν τούς παρασυρμένους θεατές να μετανιώνουν και να δυσανασχετούν και από τήν παρατραβηγμένη βωμολοχία, να φεύγουν όργισμένοι, από τή φτώχεια των ποντικειών θεατών, και από σκηνοθέτες και καθιερωτές... άπογοητευμένοι. Έδώ ό συγγραφέας δέν καταφέρει να μετουσιώσει τὰ δραματικά του στοιχεία, που στάθηκαν μιὰ προσποιητή και φευτοπλασμένη σκηνική άπόπειρα, μιὰ γεμάτη και άπαράδεκτη για τὰ γλωσσικά μας ήθη άργκολόγα φλυαρία, με πρόσωπα τάχα άναρχικά, άνώματα, νευρόσπαστα, ώμά και λάγνα, άνήθικα, έγκληματικά και γελοία. Ένα στατικό και βαρετό κατασκευάσμα, χωρίς κίνηση, με διάλογους χυδαίους και άποκρουστικούς, που σκαίνουν τή ζωή στην προσχηματική και άμορφη τεχνική του σέξ, και τήν ίδια τή φύση μέσα στη σοφή τής νομοτέλεια και ίδιαιτέρα με τὰ αισθητικά και αισθησιακά τής θαύματα. Στους «Θεατές» δέν υπάρχει άληθοφανής και πειστική αίτιακή εξέλιξη, ούτε ολοκληρωμένη ύπόθεση με μύθο. Δυὸ μάλλον άνώματα ζευγάρια σ' ένα δωμάτιο λαϊκού ξενοδοχείου. Τὸ ένα σκοτώνει τὸ έτε-

Πολιτικοκοινωνικά Κεντρίσματα

Τοῦ ΣΤΕΛΙΟΥ ΚΕΝΤΡΗ

Σίσυφοι καὶ Δαναΐδες...

Πῶς τὸ παθαίνουν τὰ καημένα, τὰ σκληρὰ καὶ φανατισμένα καταστημένα, ποὺ στήνουν δολοπλοκίες καὶ παγίδες, καὶ ἔντεχνα καὶ σκοτεινὰ καὶ πλάγια, κι ὀργανωμένα, μὲ κόλπα συνηθισμένα καὶ νεόκοπα, γιὰ τοὺς «μπεξαχτάδες» καὶ τὰ γόητρα τῆς ἐξουσίας! Μὴν πείτε πῶς τὸν τελευταῖο καιρὸ κάνουν σατανικὲς ἐφόδους καὶ παρανομικὲς προκλήσεις καὶ προσφυγές, γιὰ νὰ κυριέψουν τὶς διοικήσεις διαφόρων σωματείων, ἰδρυμάτων, συλλόγων, ἀδελφάτων κλπ.(!) Μὴν πείτε πρὸς Θεοῦ τὸ «γιγῆς» γιὰτὶ ὀσφραινόμαστε τσίκνες καὶ μυρουδιές ἀπὸ μαγειρέματα νέων συστημάτων, γιὰ τὴν ἄλωση τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν καταστημάτων. Κι ὅλα αὐτὰ, χωρὶς οἱ κανακάρηδες νὰ ἔχουν ἐπίγνωση καὶ ἀνοχὴ σὲ νόμους ἀντιθέσεων, καὶ μάλιστα παραγωγικῶν... ὅπως εἶναι οἱ προοδευτικοὶ ἰδεολόγοι στὴ χώρα μας.

Αὐτὴ ἡ ταχτική, θὰ ἀντιστοιχοῦσε ἀντίστροφα μὲ τοῦ ἀπ. Ματθαίου τὴ ρῆση ὅτι: «ἡ ἀπάτη τοῦ πλοῦτου καταπνίγει τὸ λόγο». "Ὅχι δέβαια τὸ λόγο σήμερα σχετικὰ... ἀλλὰ τὴ γνήσια ἐτυμηγορία τοῦ λαοῦ μὲ τὰ ἀλυσοδέματα τῶν Δήμων(!) Καὶ οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι; Σισυφίζουν καὶ

γίνονται ἀπλοὶ νεροκουβαλητάδες τῆς πολιτικῆς δραγατοεξουσίας(!) "Ἄλλωστε, γιὰτὶ νὰ μὴν ἔχουν ἀφεντικά(;) Τί τὴ θέλουν τὴν αὐτονομία(;) 'Ὁ λαὸς μας ἔχει συνηθίσει στὴ ντόπια καὶ ξένη ἀνομία, ποὺ ἐπιβάλλει ἢ ἀφεντοκρατία 150 χρόνια τώρα, μετὰ τὸν ξεσκωμὸ τοῦ Εἰκοσιένα! Καὶ πῶς μποροῦν τὰ νόθα ἐκλογικὰ συστήματα νὰ χαρακτηρίζονται ἔντεχνες καὶ δόλιες ἀπάτες; 'Ὡ «καταισχύνη»(!) 'Αχάριστοι δούλοι ποὺ καναρίζονται μὲ χίλιους τρόπους(!) Κι ἔχουν καὶ τὴν ἀναίδεια νὰ γκρινιάζουν καὶ νὰ μὴ τιμωροῦνται καὶ σὰν Σίσυφοι καὶ Δαναΐδες! 'Αλλά, γιὰτὶ σισυφάκια καὶ δαναϊδάκια μας νὰ μὴ ψευτοπαρηγοριέστε; Καὶ τὶς κοτρῶνες θὰ κουβαλᾶτε κι ἐκεῖνες θὰ κατρακυλοῦν καὶ φτοῦ κι ἀπ' τὴν ἀρχή(!)... Καὶ σὲ ἀπύθμενα πιθάρια θὰ τιμωρεῖστε νὰ ρίχνετε νερό... Καὶ θὰ χάνετε πολῦτιμο καιρὸ... "Ὅσο τὰ «σιδερικὰ» θὰ τὰ ὀρίζει ἡ ἀφεντοκρατία!... Θὰ ἔμαστε φεύ, πότε Προμηθεῖς καὶ πότε Σίσυφοι, μὲ δικτατορικὴ δημοκρατία... ἄλλοτε γυμνή, κι ἄλλοτε μὲ μαντῦα(!)...

Ὁ κατήφορος
τῆς ἀνωτ. παιδείας

Πῶς πάει ἡ ἀνώτατη παιδεία στὴν 'Ελ-

ρον ἡμισυ, γιὰτὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ ὑποφέρει. Καὶ τὸ ἄλλο, ὕστερ' ἀπόνα ἀηδιαστικὸ μπαλιστήρι μὲ συμβατικὰ σκηνικά, καυγαδίζει γιὰ τὶς ἀνώμαλες σεξουαλικές του ὀρέξεις. "Ὅμως αὐτὰ, καὶ ἓνα πικὰπ (ἐφφέ) μ' ἓνα ἀντικομμουνιστικὸ σύνθημα, δὲν ἀρκοῦν νὰ ἐπιτελέσουν ἓναν κοινωνικὸ σκοπὸ στὸ θέατρο. "Ἐτσι, τὸ μόνο καλὸ ποὺ ξεχωρίζει καὶ μένει ἀπὸ τὶς σκηνικὲς φιγούρες τῶν «Θεατῶν» εἶναι μονάχα τὸ φυσικὸ καὶ ὑπέροχο παίξιμο τῆς κ. Λήδας Πρωτοφάλη.

Α. ΓΙΑΛΑΜΑ:..«Μπαμπὰ ποιός εἶναι ὁ μπαμπάς μου;».

Μιά συμπαθητικὴ κωμωδιοῦλα, μὲ παραπιστικά καὶ παραπλανητικὰ εἰρήματα, πικάντικα ἐπεισόδια καὶ λογοπαίγνια' καλοστη-

μένη παράσταση μὲ οἰκεῖο καὶ εἴκολο φινάλε στὸ μῦθο. Ἐλαφρὰ κωμικὴ ἢ ὄψη τῆς, ἀλλὰ, στηρίζεται σὲ ὑπόστρωμα καὶ φόντα δραματικά. Ἐπόθεση βγαλμένη ἀπὸ τὴ φασιστικὴ Κατοχή, ὅπου ἓνας Ἕλληνας, σπέρνει ἓνα παράνομο παιδί μὲ μιὰ ξανοιγμένη φιλενάδα του, ποὺ τὴν ἐγκαταλείπει καὶ πάει στὴν ξενιτιά. Ἐκεῖ πλουτίζει καὶ γυρίζει κάποτε στὴν πατρίδα. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς φίλου του γιαιτροῦ, ἀνακαλύπτει κι ἀναγνωρίζει τὸ παιδί του. Οἱ σκηνὲς ξετυλίγονται σ' ἓνα κωμωδία ποὺ δουλεύει ὁ νόθος γιός, ποὺ ὑποδύθηκε πρωταγωνιστικά καὶ θαυμάσια ὁ Κ. Βουτσᾶς. Πολὺ σοβαρὰ κι ἀποδοτικὰ ἀφομοίωσε τὸν παλιὸ ἐξόριστο κι ἀπολυμένο δάσκαλο διορθωτὴ ὁ Θ. Ἐξαρχος. Στὸ ρόλο τοῦ πατέρα ὁ Α. Φιλιππίδης.

λάδα; Σάν τού κόρακα τὰ παιδιά(!) Ὅσο πάνε καὶ ἀπομαυρίζουν! Νά τί εἶπε ὁ πρῶτανις τού «ἀθήνησι» κ. Μουτσόπουλος: «Τὰ ἑλληνικά πανεπιστήμια, ὁδηγούνται πρὸς ὑποβιβασμό· ἐνῶ τὰ ἑλληνικά πτυχία δὲν θὰ ἀναγνωρίζονται σὲ λίγον καιρὸ ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης». Αὐτὰ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ κ. πρῶτανη. Σᾶς θυμίζουμε καὶ τὴν πρόσφατη διαμαρτυρία - καταγγελία τοῦ διασπρηπῆ καθηγητῆ ἀγωνιστῆ τῆς Φιλοσοφικῆς Γιαννίνων Μ. Παπαθωμόπουλου στὰ «Νέα»: «Ὁ τοκετὸς τοῦ Νόμου - Πλαίσιου γιὰ τὴν ἀνώτατη παιδεία, κρατᾶει φυσιολογικά τέσσερα χρόνια τώρα. Τὰ πανεπιστήμια εἶναι κλειστά, καὶ ἡ μόνη δραστηριότητά τους εἶναι νὰ ἐκλέγουν πότε - πότε καθηγητῆ κανένα ὑμητῆ τῆς χούντας (π.χ. Μητσάκης Φιλοσ. Ἀθηνῶν)...». Τώρα τί νὰ πούμε ἐμεῖς γιὰ τοὺς φωτισθέντες καὶ τοὺς φωστῆρες τῆς μακαριότητος καὶ τοῦ σκοταδισμοῦ, πού οἱ κημένοι φροντίζουν εὐεργετικά νὰ μὴ πολυμορφῶνται, νὰ μὴ πολυσκοτιζοῦνται τὰ Ἑλληνόπουλα, παρὰ νὰ στέκουν σ' ἓνα καθυστερημένο ἐπίπεδο ἡμιμόρφωσης ἢ καὶ παραμόρφωσης(!) Γιατί, ὅπως ἔλεγε κι ὁ κατὰ καιροὺς ὑπηρεσιακὸς βασιλικὸς πρωθυπουργὸς Παρασκευόπουλος (καθηγητῆς στὴν Πάντειο τότε)... κακῶς οἱ φοιτητῆς ἔρχονται στὴν Ἀθήνα γιὰ σπουδὲς ἐγκαταλείποντας τὰ χωράφια τους καὶ τὸ γεωργικὸ «παράδεισός» τους(!) Κι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεὶμ πιπίλιζε σὰν καραμέλα — δταν τοῦ ἴθιγαν προβλήματα παιδείας — τούτῃ τῆ φράση: «Δὲ χρειάζονται γράμματα πολλὰ στοὺς νέους, γιατί... γίνονται κομμουνιστές». Κι ἔπειτα... πού εἴσαστε Β. Οὐγκὼ καὶ ἔθνονόστολε Πατροκοσμᾶ νὰ ἔδλεπατε τὴν ἐσήμερον ἡμέραν» ἀντίστροφα τὰ ἀξιώματά σας δηλαδή: «Ὅταν κλείνουνε σκολειά, ἀνοίγουν φυλακὲς» στὴ χώρα τοῦ ἀρχαίου φωτὸς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ σκύβουν οἱ νέοι καὶ νὰ λένε ἐγιές καὶ πάλι γιές(!)

Πολεμοκάπηλοι καὶ Λίβανος

Ἐνῶ οἱ λαοὶ ἀγωνίζονται ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὰ τερατώδη πλοκάμια τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὁ καπιταλισμὸς ὄσες βαθιές κρίσεις καὶ ἄν περνᾶει σήμερα... μέσα του, στὴ φύση του, στὴ σάρκα του, στὴν ταχτική του συμπεριφορὰ ἀπέναντι στοὺς

λαοὺς, γεννάει καὶ κουβαλᾶει τὸν πόλεμο, ἐσάν τὸ μαῦρο σύννεφο τῆ θυέλλας ὅπως ἔλεγε ὁ Ζᾶν Ζωρὲς. Ἐτσι ἀνάβει κάθε λίγο καὶ λιγάκι πολεμικὲς φωτιές, γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὰ πόδια του γερά, ὡσότου ἡ ἱστορικὴ καταδίκη του φάλλει γρήγορα ἢ ἀργὰ τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία του. Δημιούργησε ἓνα καταστημένο Ἰσραὴλ σὰν προκεχωρημένο φυλάκιο, γιὰ νὰ κρατᾶει τὴν πολεμικὴ φωτιὰ πότε στὴ χόβολη, στὴ θράκα καὶ πότε ἀναμμένη στὴ Μέση Ἀνατολή, γιὰ νὰ ξοδεύει πολεμικά του προϊόντα καὶ νὰ σκοτώνει τοὺς λαοὺς, μὲ διάφορες πλεχτάνες, φενάκες καὶ παγίδες. Φωτιὰ λοιπὸν πάλι μὲ τοὺς Ἑβραίους στὸ Λίβανο!... Ρῆμαξε κάμποσες δεκάδες χιλιάδες Παλαιστίνιους.. καὶ τώρα τοὺς κάνει καὶ τὸν εὐεργετῆ(!) Τοὺς στέλνει σπηνές καὶ κονσέρβες καὶ φάρμακα καὶ δὲν συμμαζεύεται ἢ σατανικὴ καὶ παραγκιόζικη πολιτικὴ τῶν ἀδίσταχτων πολεμοκάπηλων τῶν ΗΠΑ. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ ἐλεημοσύνες καὶ οἱ μεσολαθήσεις γιὰ εἰρήνες, μᾶς θυμίζουν ἀπὸ τὴν ἀνάποδη τίς ἡλίθιες κλαυδιανὲς προκλήσεις, ἐκκλήσεις καὶ προσκλήσεις, δταν ὁ ἡλίθιος αἰμοδόρος καὶ ἀνθρωποφάγος ξεχασιάρης ἡγεμόνας τῆς Ρώμης σκότωνε τὴν προηγούμενη τὰ θύματά του, καὶ τὴν ἐπομένη τὰ καλοῦσε νὰ παίξουν ζάρια ἢ νὰ κάνει τὰ γούστα του μὲ διάφορες ἐπιλογὲς οἴκου(!). Κι δταν ἔβλεπε ὅτι τὰ θύματα δὲν παρουσιάζονταν, τὰ ἀπειλοῦσε ὅτι θὰ τὰ ἐτελέσει(!) Οἱ θεομπαιχτες τοῦ πεντάγωνου σχετικὰ μὲ τὴν ἐπίθεση τοῦ Λίβανου, ἀπασχόλησαν καὶ τὸν Ζᾶν Πῶλ Σάρτρ πού μὲ δηλώσεις του στὴν Ἀθήνα εἶπε: «Φάνηκε καθαρὰ πῶς καὶ ὁ Ἰσραηλινὸς λαὸς δὲν θέλει τὴν εἰρήνη. Μόνο οἱ πολιτικοποιημένοι Ἑβραῖοι καὶ Ἀραβες τὴν θέλουν... Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν φτάνει γιὰ νὰ ἐπιτυχεῖ». Ὅμως, γιατί ὁ διάσημος Γάλλος συγγραφέας πάει νὰ γίνεῖ Βελλερεφόντης νὰ κυνηγήσει τὸν πόλεμο = χίμαιρα τῶν μεγιστάνων τοῦ πλοῦτου, μὲ φούμαρα;

Ταμποῦ ἱερατείων

Ἐνας περιβόητος ἀνιμισμὸς - μαγεία - μαντεία καὶ ἀπάτη ριζοκρατιούνται ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια, καὶ μ' ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα οἱ ἐπιτήδειοι ἔμποροι τῶν καιρῶν ἔφτιαχναν τὰ δικά τους ταμποῦ. Γιὰ μιὰ

προφητεία μαντείου π.χ. οι άφελείς της εποχής, πλήρωναν τ' ανάλογα μνά... για ν' αποφεύγουν και τὰ μαντικά «άχαμνά» που θὰ προμήνυαν κάποια δεινά(!)

Οι πανούργοι και φιλάργυροι πάπες της αίμομιξίας και τών έρωτικών όργίων του Λατερανού, και ιδιαίτερα κατά τον 9ο αιώνα της «Πάπισσας 'Ιωάννας» που ο Πλατίνος κι ο Βαρώνιος τούς αποκαλούν «άνόσια και βδελυρά τέρατα» απόδειξαν με τον πάπα Λέοντα τον 4ο που έδινε τὰ «συγχωροχάρτια» επί πληρωμής... τὸ πόσο όλη ή υπόθεση της εκκλησίας τους της «χοντροκομμένης αυτής κωμωδίας» όπως τή χαρακτήρισε κι ο Μπ. Σώ, είναι μιὰ τεράστια έκμεταλλευτική άπάτη. Από τότε και μέχρι σήμερα δεν έλειψαν κι από την ελληνική εκκλησία, αλλά κι από την Ήπειρο οι χρυσοκάνθαροι επίσκοποι... που έγλειψαν πρωί και βράδυ τις χρυσές λίρες στα σεντούκια, να ήδονίζονται, ως άλλοι χρηματόδουλοι ντερβεναγάδες και δαλαϊλάμες να γίνονται αυτοί ως φευδάρχεις πρόεδροι τών αδελφάτων και άλλων ευεργετικών και κρατικών ιδρυμάτων. Δημιούργησαν λοιπόν ισχυρά ταμπού και καταστημένα και σε κρατικά ιδρύματα, όπως νοσηλευτικά, εκπαιδευτικά κλπ. και παρασταίνουν τούς παντοδύναμους και αυθαίρετους ρυθμιστές στη διοίκηση της υγείας ή και της παιδείας του λαού, που όφειλε τὸ κράτος να τούς περιορίσει στα καθ' αυτού θρησκευτικά τους καθήκοντα, και να κρατήσει μακριά από τις έπεμβάσεις και τις φατρίες τών δεσποτάδων τή διοικητική κρατική του αυτόνομία για μιὰ δίκαιη κι αξιοκρατική εύνομία. 'Αλλ' ως τότε αυτά τὰ ταμπού τών από καταβολής κόσμου όλέθριων Ιερατειών; Πολλοί κατά καιρούς επίσκοποι, νιώθουν εκείνο που ένιωθε ο «Λουδοβίκος ήλιος» ότι «ή Γαλλία εϊμ' έγώ» κι ένας «στρατηγός» Χατζηανέστης του 1920 - 22 «πάσα άρχή και έξουσία εϊμ' έγώ». Αυτά λένε μέσα τους: «'Η θρησκεία εϊμαστ' έμείς, τὰ φιλόπτωχα ταμεία, ή τραπεζική οικονομία, ή πανεπιστημιακή παιδεία, τὰ νοσοκομεία κι όλα εϊμαστε έμείς»(!)...

«'Ιερή συμμαχία»

'Η Δεξιά, δηλαδή ο γερὰ ριζωμένος ντεγκωλισμός στη Γαλλία, έκανε πάλι και στις

πρόσφατες άπατηλές εκλογές του τήν «'Ιερή συμμαχία» του. 'Αλλά, και τότε από τή Γαλλική 'Επανάσταση και δώθε, δεν κάνει ή Δεξιά στις χώρες της Δυτ. Ευρώπης «'Ιερές συμμαχίες» κι άλλες προδοκατόρικες άνωμαλίες τύπου Μόρο... για να σώζει τήν έξουσία και τὰ συμφέροντά της; 'Αλλωστε, όλα τὰ μέσα για τις 'ιντριγκες και τις «έκλογικές νίκες» τὰ 'χει δικά της: Τύπο, κρατική μηχανή, στρατό, άστυνομία, λεγεώνες, νόθα συστήματα, γύρους, γλωθογυρίσματα, κι όλα τὰ σάπια φρούτα, τ' άπατηλά τερτίπια, και τή... ρεζέρβα χιλιάδων ψήφων στα νησιά της Καραϊβικής, για έσχατη ανάγκη νοθείας, και πάνω άπόλα τὸ παντοδύναμο χρήμα... 'Ετσι, αποδείχτηκε πάλι, πώς αν δεν υπάρχουν δυναμικοί Μάηδες (χωρίς δέβαια σάντουιτς και άρρωστημένο ρωμαντισμό στο Καρτιέ Λατέν) οι Γάλλοι δεν πρόκειται ν' αλλάξουν τίποτε από τὰ παλιά, κολλημένοι χρόνια στην ίδια μοίρα, σαν ή δελόνα στο παλιό γραμμόφωνο(!) Γιατί, ή Γαλλία σήμερα, έξουσιαστικά, ανήκει στους Γαλλοαμερικάνους κεφαλαιοκράτες Μπουσάκ, Νεμούρ, Μποζέλ, Πεσινέ, Σαλμόν κ.ά. "Όσο για τούς διάφορους (τ)σιράκηδες, μπάρηδες, σρεμπέρηδες κ.ά. ως τούς χαιρόνται οι Γάλλοι τὸ «φιλελευθερισμό» για να σελαγίζουν σα λαγωνικά τὸ φάντασμα του κομμουνισμού, όπως οι διάφοροι ποντίφηκες και μετερνίχοι και Ταλεϋράνδοι που διασκεδάζουν και τήν πλειοψηφία τών ψήφων, τήν κάνουν... μειοψηφία βουλευτῶν(!)

«'Ασφάλειες»

Δεν έννοούμε τις φυλακοαγγέλισσες τις άστυνομικές, που τρέμουν οι καρδούλες τών δειλῶν στο άκουσμά τους!... Θα πούμε για τις γαντοφορεμένες μαφιόζικες ασφάλειες και ασφαλίσσεις πληθώρας ξένων και ντόπιων, που λυμαινονται σχεδόν τούς πάντες, και τις πληρώνουν ακόμα κ' οι φουκαράδες κ' οι μουφλούζηδες! Αυτές, που θές, δε θές, μπλέκεις στα γρανάζια τους, σε παγιδεύουν με τὰ «κόλπα» τους κι άρπάζουν ένα σημαντικό ποσό απ' τον έτήσιο μόχθο σου. 'Εδώ, άφου δεν υπάρχει ασφάλεια και σιγουριά από τήν πολιτεία και τήν κοινωνία, πέφτεις αναγκαστικά στα δόκανα και σε ξυρίζεις μοντέρνα πιά, ή τραπεζοασφαλειο-

κερδομανία(!) Ἡ καπιταλοκρατία, «μεθρ-
μηνευόμενη» καὶ ὡς «λερναία ὕδρα», βάζει
κάτω τοὺς μαθηματικούς ἐγκέφαλους, καὶ
τὴν ὀδηγοῦν στὰ διάφορα γυποειδῆ ἀρπαχτι-
κὰ ξανοίγματα. Ἔτσι γραπώνει δούλους
καὶ δουλάκια καὶ τοὺς βυζαίνει χαιδευτικά
κι ἐξυπνα τὸν ὑπόλοιπο ἀνάλογο ἰδρώτα,
τῆς χρονιάς, μὲ τὶς λογιῆς λογιῶν ἀσφαλί-
σεις: Σπίτια, καταστήματα, αὐτοκίνητα, ἄ-
τομα, οἰκογένειες, ζωὲς καὶ θάνατοι, τὰ
πάντα σὲ «ἀσφάλεια»(!) Ὅσες οἰκονομίες
δηλαδὴ ὑπάρχουν ἢ καὶ περισσεύουν μὲ πολ-
λὲς στερήσεις στοὺς μοχθούντες, γιὰ κα-
μιὰ ἱατροφαρμακευτικὴ περιπέτεια... πρέ-
πει νὰ σοῦ τὰ παίρνει εὐσχημα καὶ πολύτρο-
πα, ἢ καπιταλοκρατία, ἢ ἄπονη αὐτὴ μη-
τριά, γιὰ νὰ μὴ τὰ ἔχεις, καὶ σὲ βαραίνουν,
καὶ γιὰ νὰ μὴ τὰ διασκεδάξεις(!) Ἀσφά-
λειες λοιπὸν καὶ ἀσφαλίσεις, μπαρούφες καὶ
ἀρπαχτικὲς ἀπομυζήσεις(!) Καὶ καλὰ τὸ
αὐτοκίνητα πού οἱ Ἕλληνες ὀδηγοὶ ἀπεί-
θαρχοι κι ἀπρόσεχτοι, τὰ μακελεύουν μετα-
ξὺ τους, ἀλλὰ τώρα τὶς κατάφεραν καὶ ὑ-
ποχρεωτικὲς μὲ νόμο, γιὰ ὅλους τοὺς κα-
τέχοντες αὐτοκίνητα(!) Τί νὰ γίνεῖ; Αὐ-
τοὶ πῶχουν τὰ γένια, ἔχουν καὶ τὰ χτένια
καὶ ξέρουν καὶ κουρεύουν, καὶ κολοκουρί-
ζουν(!)

Ἐμπάθειες καὶ ὀπισθοδρομήσεις

Ὁ λόγος ἀπὸ τὸν κ. Ι. Καμπανέλλη στὰ
«Νέα» τὶς 26-1-78, γιὰ τὸ πάθος ἢ μάλλον
τὴν ἐμπάθεια χαιδεμένου (καὶ ποιὸς ξέρεῖ
μὲ τὴν ὑπαγόρευση ποιῶν σκοτεινῶν δυνά-
στη Βουλῇ γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἐμφύ-
λιου ὡς «συμμοριτοπόλεμος». Γράφει ὁ κ.
Ι.Κ. λοιπὸν, ὅτι ὁ κ. ὑπουργὸς ἀπὸ ἡλι-
κία, «ἀνήκει στοὺς καιροὺς πού ἔρχονται». Κι
ἀφοῦ ἀρκεῖται στὰ παλιὰ τροπάρια τῆς
κομμουνιστοφαγίας... ποιὸς λέει πῶς δὲν
πεθαίνουν νέοι οἱ ἄνθρωποι ψυχικοπνευματι-
κὰ καὶ πολιτικά; Ἄλλωστε γιὰ νὰ ἔναι
ὑποχρεωμένος ν' ἀκούσει τὸν κ. Π. Κανελλό-
πουλο πού τότε λέει «ἀδελφοκτόνο πόλε-
μο» γιὰ νὰ ξαναγιώσει(!) ἢ τὸν κ. Ἀ-
βέρωφ πού τὸν ἀποκαλεῖ εἰδεολογικὸ πόλε-
μο; Ὁ καθένας διαλέγει τὸ δικό του θά-
ναστο(!) Χαίρει δικαίωματος(!)... Κι ἄς
τὸν πιάνει κι ὁ νόμος τῆς χούντας, ἐπερὶ ἀ-
ναμόχλευσης τῶν παθῶν(!) Τότε, εἶναι νὰ
μελλοντολογεῖ γιὰ πάρτυ τοῦ κ. ὑπουργοῦ

ὁ κ. Κ. ἀφοῦ ἐκεῖνος τάχθηκε καὶ μὲ τὴν
καθαρεύουσα; Δὲν πέθανε καὶ γλωσσικά;
Ἡ ὅταν τὰ βήματά του τὰ ρυθμίζει ὀπι-
σθοδρομικά, δὲν θεωρεῖται νεκρὸς ἰδεολογι-
κά; Πρὸς τί λοιπὸν ὁ φίλος Κ. νὰ ἐνοχλεῖ-
ται καὶ νὰ κόβεται γιὰ τοὺς νεκροὺς; Κι
ἔπειτα, γιὰ νὰ εἶναι «συμμοριτοπόλεμος»
ὁ ἐμφύλιος '46 - '49, ὅταν οἱ ἀρχιπειρατὲς
Σκόμπυ καὶ Βανφλητ μὲ τὴ συνένεση καὶ
τοῦ Ρούζβελτ, μάζεψαν τοὺς Μαγγανάδες,
Γιοσμάδες κι ὅλους τοὺς δοσιλογοκαβρω-
μάδες, καὶ μ' ὅλους τοὺς τσιρτσιλίου
μπιραλλάδες, ξεσηκώσαν τὰ τίμια καὶ γνή-
σια παιδιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τότε στὰ
βουνὰ γιὰ νὰ σώσουν τὴν πατρίδα τους;
Ἡ ἐπειδὴ τ' ἀνάγκασε ἡ ἀγγλοαμερικάνι-
κη ἐπιδρομικὴ πανοπλία νὰ καταφύγουν σὲ
ξένες χώρες καὶ νὰ ἐκλιπαροῦν 30 χρόνια
τώρα μιὰ κάποια ἰθαγένεια καὶ ἕναν ἐντι-
μο θάνατο στὴν πατρίδα; Δὲν ξέρεῖ ὁ φίλος
Κ. πῶς ὅταν ἐπικρατοῦνε τ' ἀγρία, διώχνουν
τὰ ἡμέρα ἀπὸ τὸν τόπο τους.. καί... «οὐαὶ
τοῖς ἠττημένοις»;

Τὸ μνημεῖο φιλελλήνων Πέτα

Διαβάσαμε στὶς ἐφημερίδες, ἐπιστολὲς
διαμαρτυρίας τοῦ κ. Μενέλαου Σερβετᾶ,
σχετικὰ μὲ προχειρότητες κι ἀδυναμίες πού
ἔγιναν στὸ μνημεῖο Φιλελλήνων τοῦ Πέτα
στὴν Ἄρτα.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι γιὰ τὸ τὸ μαισωλεῖο
καὶ τὸν γύρω χώρο του, διατέθηκαν περι-
που ὁ ἕκαστ. δρχ. καὶ μὲ ἀνεκδιήγητες ἐργα-
λαβικὲς περιπέτειες. Δὲν ἐκτελέστηκε πι-
στὰ ἡ δωρεὰν μελέτη πού παραχωρήθηκε ἀ-
πὸ τὸ Μετσόβειο Πολυτεχνεῖο. Ἔγιναν φαί-
νεται ὀρισμένες πτυχὲς τοῦ ἔργου μὲ πλη-
μέλεια καὶ ἐπιπολαιότητα χωρὶς κανένα ἔ-
λεγχο; Κι ἀκόμα τὸ ἔργο δὲν ἀποπερατώθη-
κε; Ρωτᾶμε κι ἐμεῖς: τί «λάκκο ἔχει αὐτὴ ἡ
φάβα»; Κρίμα πού οἱ 120 Εὐρωπαῖοι φι-
λέλληνες πού πέσανε γιὰ τὴ δικὴ μας λευ-
τεριά τὸν Ἰούλη τοῦ 1822 καὶ μὲ τὸ σύνθη-
μα τοῦ Πολωνοῦ Δαβρονόφσκη στὰ χεῖλη:
«ἢ νὰ φέρουμε τὴ λευτεριά στὴν Ἑλλάδα,
ἢ νὰ ταφοῦμε ἐδῶ» δὲν ἔτυχαν ἀκόμα μιᾶς
μνημειακῆς τιμῆς πού τοὺς ἀξίζε καὶ τοὺς
ὀφείλουμε, ὕστερα ἀπὸ 156 ὀλάκερα χρό-
νια! Ἀλλίμονο, τί θὰ ποῦνε οἱ ἀπόγονοί
τους, ἂν ἰδοῦνε ἡμιτελεῖς καὶ πλημμελεῖς
περιτειχίσεις καὶ πλακοστρώσεις τοῦ λό-

φου, με κάλυψη τῆς θεάς ἀπὸ ΒΑ πλευρὰ κλπ.; Ἄλλὰ, ἡ ταχτική τοῦ «φκιάσε - χάλασε» θυμίζει νόμο μπέηδων τουρκοκρατίας, με τὴν ἐπιθεδαίωση τῆς παροιμίας τοῦ λαοῦ «ὅποιος δὲ θέλει νὰ ζυμώσει... ὀληνώρα κοσκινίζει(!)

Βαμμένα χαμόγελα καὶ δικαιώματα

Οἱ ἐπίσημοι Ἀμερικανοί, μιλοῦν καὶ κῶδονται γιὰ «τ' ἀνθρώπινα δικαιώματα» γιὰ νὰ σκεπάσουν ἔτσι, πάντα με τὰ ἴδια κόλπα, νὰ θολώνουν τὰ νερά, καὶ νὰ ρίχνουν στὴ λήθη, τ' ἀμέτρητα καὶ φοβερὰ ἀνὰ τὸν κόσμο ἐγκλήματά τους!... Οἱ περιοδεῖες τοῦ ὑποχείριου πρόεδρου = μαριονέτα, τῶν 360 οὐσιαστικὰ κυβερνητικῶν πλουτοκρατικῶν οἰκογενειῶν τῶν ΗΠΑ, με τὸ γνωστὸ θεατρινίστικο μισοσαρδῶνιο καὶ γελοῖο χαμόγελό του, ἐξοργίζει (καὶ με τὸ δίκιο τους) ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἰθύνοντες τοῦ κόσμου, ποὺ μισοῦν τὴν ὑποκρισία καὶ τὴν καπηλεία τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀπληστων κερδοσκοπῶν κάθε ἀρχολίπαρης ἀρχιμαφίας. Οἱ λαοὶ τῆς γῆς ποὺ γνῶρισαν καλά, ὅλα τὰ ὀλέθρια τερατουργήματα τῶν ἀδίσταχτων πειρατῶν καὶ σατανάδων τοῦ πλοῦτου, τοὺς ἀπαντοῦν: "Ὡς πότε οἱ πόρνοι κ' οἱ κακοῦργοι θὰ εὐαγγελίζονται τὴν ἠθική; Φτάνει πιά ἡ «προστασία» ἀπὸ πεντάγωνο καὶ Σία, Χαίηζ καὶ Νατο..., τὰ ἔργα σου με χόρτασαν καὶ τὸ ψωμί σου φάτο(!)

«Τάδε ἔφη...»

Τάδε ἔφη Σάββας πρωτοχρονιάτικα κι ἐφέτος στὸν ἀνελεύθερο κόσμο του: "Ὅτι τάχα «40.000 ἄνθρωποι τῆς τρίτης ἡλικίας, ἔμειναν με τὸ χέρι παγωμένο, χωρὶς χᾶδι...». Τί πονοψυχία φεῦ, ἀπὸ παλιοφώτιστο «ἀνθρωπιστὴ»(!) «Οἱ ὑπερήλικες λέει ἀποτελοῦν σήμερα τὸ 18% τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ» καὶ εἶναι ἐγκαταλειμμένοι! Ποιὸς ὁμως τοὺς πρόσεξε μέχρι σήμερα, αὐτοὺς τοὺς ἀπόμαχους, ἀφοῦ ὁ κυρ - Σάββας κυβερνοῦσε 8 χρόνια με τοὺς κολονέλλους(;). Γιατὶ δὲν τοὺς ἐξασφάλιζε τότε μιὰ ἀνθρώπινη καὶ πολιτισμένη διαδίωση; Αὐτὲς οἱ ὑποκριτικὲς πονοψυχίες, πέφτουν στὸ κενό, γιὰ τὸν λαὸν καὶ οἱ ἀπόμαχοι, ξέρουν καλά ποιοὶ πονᾶν κι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν καλύτερη ζωὴ τους... Καὶ ὄχι ἡ «μ' ἔφαγες

σ' ἔφαγα» φαρισαϊκὴ παρασυναγωγή τους(!)

Ταξίδια καὶ παρα... ΕΟΚ

— Τί ζητάει ὁ κ. Καραμανλῆς στὰ «μεγάλα» κράτη Δανία - Λουξεμβούργο, Ἅγιο Μαρίνο καὶ Μονακό;

— Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει συμπάρσταση γιὰ τὴν ΕΟΚ(!)

— Μὰ τί θὰ γίνεи τελοσπάντων μ' αὐτὴ τὴν ΕΟΚ, δὲν μᾶς ἔμεινε ἄλλη ἀναγούλα, τρύπησαν καὶ τὰ τύμπανα ἀπὸ τ' αὐτιά μας νὰ τὴν ἀκούμε 4 χρόνια τώρα(!)

— Νὰ σᾶς τὰ ἐπισκευάσει ὁ κ. «αὐτιάς».

— Μὰ ὁ κ. πρωθυπουργὸς μ' αὐτὸν τὸν κύριο παράλληλα με τὶς θεαματικὲς τους ἐμφανίσεις, καὶ γιὰ νὰ ἀποσποῦνε τὴν προσοχὴ ἀπὸ ἄλλα προβλήματα πρέπει νὰ ἀναμασοῦνε καὶ τὴν ἀμερικάνικη τσίκλα τῆς ΕΟΚ(!)

— Ρὲ αὐτὰ ποὺ μοῦ λὲς ἐσύ, τὰ λένε στὸ μῦλο(!) Ὁφείλουν νὰ σώσουν τὴν «Ἑλλάς... χριστιανῶν» καὶ μάλιστα με «ὑπερβάλλοντα ζῆλο»(!)

Τρισόλβια τσιλιμπουρδίσματα

Ἔγραψε Καρατζαφέρης στὴν «Ἐλευθεροτυπία», πρὸ μηνῶν, καὶ μ' ἄλλα λόγια.

— Ποιὸν κυνηγοῦσε ὁ «ἅγιος» Ἡλίας γυμνὸ μέσα στὸ ἅγιο δῆμα του;

— Τὸν ὑποδιαίστερο βαθμοφόρο του Κολλᾶ.

— Καὶ γιατί;

— Μήπως ἔπαιζαν τὰ κολλητήρια ἢ τὸν κρυφτούλη(;)

— Μὰ μὲς στὴν ἐκκλησία;

— Γιατὶ, ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι καὶ σπίτι ἐνὸς «νταθραντισμένου» δεσπότη κι ἐνὸς χαϊδεμένου ἀρχιμανδρίτη(;)

— Καὶ τί σοὶ κυνήγημα τοῦ 'κανε τοῦ Κολλᾶ; Δὲν ἤξερε αὐτὸς τὴν παροιμία: «Νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὰ πισινὰ τ' ἀλόγου κι' ἀπὸ τὰ μπροστινὰ τοῦ καλόγηρου»;

— Δὲν ξέρω. Νά, τοῦ κολλοῦσε!...

— Ἔ, δὲν πιστεύω, ἀστεία τό 'κανε(!)

— Καὶ μήπως δὲν ἀξιῶνει ὁ Κύριος τὸ καί... «ἔσσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μία»;

— Μωρὲ μοῦ φαίνεται πὼς τὸ κόλλημα τοῦ κ. Κολλᾶ ἦτανε χᾶδι ποιμενικὸ τοῦ «μπιρ - Ἄλλᾶ...».

— Ρὲ τί σοῦ κρύβουνε τὰ ράσα... σὰ γραπώνονται στὰ πράσα(!)

Λίγα από τὰ μνύματα στο «Ἐλεύθερο Πνεῦμα»

«Θεομὲς εὐχαριστίες καὶ ἐγκάρδια συγχαρητήρια γιὰ τὸ ὄμοιο περιοδικό σας».

Ἀριστόβουλος Ι. Μάνεσης

Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεοσ)νίκης

«Ἀγαπητέ κ. Λάμπρο Μάλαμα,

...Τὸ Ἐλ. Πνεῦμα, ἀκούγα πρὶν τὸ δῶ, τόσα καλὰ σχόλια. Εἶναι μὰ σοβαρὴ προσπάθεια στὴν ἔσφαξη τῆς ἐπαρχιακῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ δείχνει τόλμη καὶ μαχητικότητα...».

Θ. Δ. Φραγκόπουλος

Συγγραφέας - Ἀθήνα

«Ἀγαπητέ Μάλαμα,

...Τὸ μαχητικὸ περιοδικό σου ἀγωνίζεται μὲ παρησῆα καὶ τόλμη νὰ διαβρώσει τὰ τεῖχη τοῦ κατεστημένου πνευματικοῦ ταμποῦ, ν' ἀποκαλίψει τοὺς λογῆς Φαρισαίους ποὺ λυμαίνονται τὴν ἀγία γραφὴ τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ νὰ προβάλλει μὲ τὴν ἐπαθλομένη τιμὴ ὄχι μόνο τοὺς γνωστούς λογοτέχνες, ἀλλὰ καὶ τοὺς νέους ποὺ μοχθοῦν καὶ φιλοδοξοῦν νὰ ἰσπερητήσουν τὰ γράμματα.

Βέβαια ὁ ἀγῶνας εἶναι δίσκοπος καὶ ἄριστος, τὴ στιγμὴ ποὶ τὸ πνευματικὸ καὶ λογοτεχνικὸ κατεστημένο διαθέτει βαρὺ ὀπλοσ)μο, μονοπῶλιο τεχνικῶν μέσων ἐνημερώσεως (ραδιοφῶνο, τῆσο, τηλεόραση) κλπ. ὠστόσο κὶ ἐδῶ οἱ τριακόσοι τῆς Σπάρτης μποροῦν νὰ ἀνακόψουν τὴν περσική πλεμμυρίδα κὶ ἡ σφεγντόνα τοῦ Λαίδ, νὰ δαμάσει τὸ πελώριο στέγνο τοῦ Γολιάθ.

Στὸν τομέα λ.χ. τῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας ποὺ εἶναι παιδαγωγική κὶ ἔθνηκή διακονία, οἱ ἀδιόρθῳτοι αἰτοὶ μινδαρίνοι ἐπαμένοιν νὰ προβάλλοιν καὶ νὰ ἐκθειάζοιν ἴσοπτα καὶ χαμηλῆς στάθμης ποιητικά καὶ πεζογραφικά προιόντα, ποὶ εἶχανε κάποια πέραση τὸν περασμένο τουλάχιστον αἰῶνα. Λίγο ἀκόμα καὶ θὰ νεκραναστήσοιν τὸν Καρασοῖτσα, τὸν Σούτσο, τὸν Περγιλιτή κλπ.

Ἐνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα:

Στὸ περιβόητο «Ἀνθολόγιον» δὲν περιελήφθη κανένα κομμάτι (πεζὸ ἢ ποίημα) ἀπὸ τὰ ξεχωριστά, πρωτοπορείακα καὶ πηγαῖα βιβλία ποὶ βραβεῖονται κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ 1958 κὶ ἐδῶ ἀπὸ τὴν «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά». Θήματα τῆς διαδικασίας αὐτῆς εἰμισε κὶ οἱ διὸ ἀφοῦ κὶ ἐσὶ διαπρέπεις στὴν

παιδικὴ λογοτεχνία.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον μου «Τὰ τετράδια τῶν Ἀγγέλων» (παιδικὴ ποίηση) θὰ ἐπικρῶσεις καὶ θὰ ἰσπερητήσεις στὶς ἀτόψεις μου. Κ' ἴσπερα λένε ὅτι μοχθοῦν γιὰ νὰ καλλιεργηθεῖ νέα παρῆδοση καὶ νὰ βελτιωθεῖ τὸ ἐπίτεδο τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν ποὶ ἐξακολουθοῦν νὰ διδάσκονται καὶ νὰ νυχαγοῦνται μὲ τὰ εἰκονογραφημένα Μίκυ-Μάοις τὸν Τέν-Τέν καὶ τὰ τερατώδη ἀναγνώσματα τοῦ ἰσπερανθρώπου, ποὶ δημοσέργησε μὲ τὴν πῶ ἴσπονη σκοπιμότητα, ἡ κεφαλαιοκρατικὴ δυναστεία καὶ τὸ κατεστημένο, γιὰ ν' ἀλλαξοδρομοῦν τοὺς αἰφαναοὺς ἀντρος - πολίτες, ν' ἀπαπροσαντιολίζοιν τοὺς νέους, νὰ εἰνοιχίζοιν τὴν τιμὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ νεκρῶνοιν τοὺς κοινοτικούς ἀγῶνες, τὶς διαμαρτυρίες, τὸ δίκαιο κλπ.

Αἰτὰ τὰ... ὀλίγη καὶ μελλοντικά περυσότερα.

Σὲ χαιρετῶ

Παῦλος Κρναῖος

Ποιητῆς καὶ Συγγραφέας

Ἀθήνα

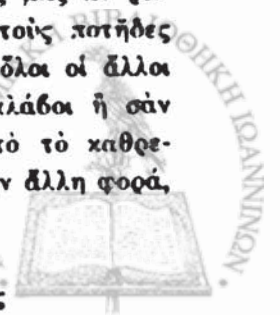
Ἀγαπητέ μου Λάμπρο!

Ἐσομαι σὶν τὸ δάκρυ. Ἐσομαι σὶν κάθε ὀλλο μῆνιμα, ποὶ τόσοι καὶ τόσα ἔστασαν σ' αἰτόν τὸν τόπο. Σοῦ στέλνω ἀπ' τὴν ξενιτιά τὸν πόθο τοῦ γιουσιμοῦ, σοῦ στέλνω χαμπέρια αἰτῶσ) τοῦ κόσμου. Ἐνας κόσμος πολὺ κρῖος. Ἐνας κόσμος ποὶ ἔχασε ἀν καὶ ποτὶ δὲν εἶχε τὴ λέξη ποὶ λέγγεται ἀγάπη. Τοὺς γέροντες τοὺς ξέρεις, εἶναι αἰτοὶ ποὶ ἦταν... Τοὺς νέους μὴ ζητᾶς νὰ τοὺς μάθεις. Στὸ μπράτσο τοις δεμένη σέρονιεν τὴ βελόνα στὰ καπηλιά, ἢ μέσα στὰ κοιτοῦκια ἀδειάζοιν τὰ βαρέλια. Ἐνας λαός, μὴ τί λαός; Χωμένος μὲς στὸ βούρκο. Λιὸ τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο τοὺς βρίσκεις μὲς στοὺς τσίρκους... Δὲν τοὺς λιπαῖμαι καλὰ παθαῖνοιεν, τέτοιο ἰφάδι μόνοι ἰφάινοιεν. Γιὰ τοὺς δικοὺς μας ἄν ρωτᾶς, ἐκτός τοις χαρτοπαίχτες, τοὺς ποτῆδες καὶ μὰ μερίδα διεφθαρμένους, ὀλλο οἱ ὀλλο εἶναι καλὰ. Εἶναι καλὰ σὶν σκιάβοι ἢ σὶν ἐτρωγγάνοι τῆς Εὐρώπης». Αἰτὸ τὸ καθρεφτάκι σοῦ στέλνω σήμερα ὠς τὴν ὀλλη φορὰ, ποὶ θὰ σοῦ ξαναγράψω.

Γιὰ χαρὰ σου

Δημήτρης Κατσαρός

Λυτ. Γερμανία

«Φίλτατε κ. Μάλαμα,
 πολύ καλό τὸ περιοδικό σας «'Ελεύθερο Πνεῦμα» μὲ τὶς δλοζώντανες ἀπόψεις καὶ κρίσεις καὶ τὸν πλοῦτο τῆς συνεργασίας. Δὲν χρειάζεται νὰ σᾶς κολιακέψει κανεὶς, γιὰ ὅ,τι σὰν καθρέφτης παρουσιάζεται ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ σας. Ἡ ὕλη του πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ καλοβαλμένη. Καὶ ἡ συνέντευξή σας μὲ τὸν θαυμάσιο καλλιτέχνη Λ. Καλλέργη ἀπήχησε βαθιὰ καὶ πῆρε τὴν πρέπουσα θέση της. Μὰ ἂν ποτὲ ξυπνήσει ὄλος ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδας, τότε θὰ ἀντιληφθοῦν πολλοὶ σὲ ποιὰ πνευματικὴ γύμνια βρῖσκονται σήμερα καὶ γιὰ ποιὸ λόγο. Ὅταν ἡ Βουλγαρία ἔχει 35 λυρικά θέατρα καὶ ἡ Ἑλλάδα ἕνα, καὶ αὐτὸ σὲ χάλια, περιττεύουν τὰ σχόλια. Σᾶς σφίγγω τὸ χέρι καὶ κρατᾶτε μὲ τ' ἄλλο τὴ δάδα ψηλότερα.

Μὲ πολλὴ ἐκτίμηση καὶ φιλία
 Θαλῆς Ρητορίδης Ἰταλία

«'Αγαπητέ μας Λάμπρο,
 Νὰ 'σαι πάντα καλά... Γιὰτὶ δὲν συναντᾶ κανεὶς εἴκοლა τέτοια πληθωριστικὴτητα καὶ ἐργατικὴτητα καὶ τόσο εὐρὸ φάσμα πνευματικῆς δουλειᾶς σὰν τὸ δικό σου...

Μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση
 Γιάννης Κορωναῖος
 Συγγραφέας - Ἀθήνα

«...Τὸ «'Ελεύθερο Πνεῦμα» εἶναι ὅ,τι ὠριότερο ἔχει νὰ δρεῖξει ἢ σύγχρονη πνευματικὴ κίνηση τοῦ τόπου στὸ χωρὸ τοῦ περιοδικοῦ Τύπου».

Μὲ ἐκτίμηση Ἄννα Παπασάββα - Ντούσια
 Ποιήτρια - Ἀθήνα

«... Πολλὲς εὐχαριστίες καὶ συγχαρητήρια γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ λαμπροῦ περιοδικοῦ σας ποὺ τόσο τὸ χρειάζεται ὁ τόπος μας».

Μανόλης Μιχαλάκης
 Συγγραφέας - Ἀθήνα

«Φίλτατε ποιητὴ, τεχνοκρίτη καὶ ἀγωνιστὴ Λ. Μάλαμα,

...Χαίρομαι πάντα τὸ «'Ελεύθερο Πνεῦμα» καὶ Σὲ συγχαίρω γιὰ τὴν πνευματικὴ σου πλληκαριά, γιὰ τὸ ἀνελέητο μιστίγωμα ποὺ δίνεις στοὺς ἀνάξιους ἐκείνους τῆς πνευματικῆς ζωῆς ποὺ καπηλεύονται τὰ πάντα...»

Β. Σουλτάνης
 Ποιητὴς - Θεσσαλονίκη

«Φίλε κ. Μάλαμα,
 Δεχτεῖτε τὰ θερμὰ συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν ἀταλάντευτη γραμμὴ τοῦ ὠραίου καὶ μοναδικοῦ περιοδικοῦ σας καὶ τὶς εὐχές μου γιὰ παραπέρα προκοπὴ καὶ εὐτυχία».

Ἡλίας Καμπίτης
 Λογοτέχνης καὶ Νομικὸς - Ἀθήνα

«'Αγαπητέ μου κ. Μάλαμα,
 Σὲ συγχαίρω θερμὰ γιὰ τὸ μεγάλο καὶ τόσο εὐγενικό ἀγώνα σου «γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ φῶς τοῦ ἀνθρώπου», ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητὴς Ι. Κουτσοχέρας: «Πάντα νὰ πολεμᾶς καὶ ν' ἀντιστέκεσαι καὶ ἄς μένεις μόνος, ἔρημος, γαλήνιος, νὰ πολεμᾶς γιὰ τὸ καλὸ τ' ἀνθρώπου, καὶ στοὺς πολλοὺς, στοὺς λίγους ν' ἀντιστέκεσαι, κρατώντας τὴν ψυχὴ σου φλεγόμενη βᾶτο, γιὰ φῶς πάντα γιὰ φῶς γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἀνθρώπου.»

Ἄγγελος Κουράφαλος Λόγιος - Ἀθήνα

«Μαχητικό καὶ ἐνδιαφέρον ὅπως πάντα τὸ «'Ελ. Πνεῦμα» μὲ καινιστικά καὶ τσουχτερά σχόλια γιὰ τὰ πνευματικὰ καὶ πολιτικὰ ἤθη τοῦ καιροῦ μας».

Πάνος Καϊσίδης
 Λόγιος - Θεσσαλονίκη

«'Αγαπητέ κ. Μάλαμα,
 Διάβασα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ «'Ελεύθερο Πνεῦμα» καὶ ἐνθουσιάστηκα, ὄχι μονάχα γιὰτὶ ἀποτελεῖ μιὰ προσφορὰ στὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀλλὰ ἀποτελεῖ πιότερο καὶ μιὰ προσφορὰ στοὺς νέους ἐμφανιζόμενους λογοτέχνες. Γράφω ἀπὸ ἡλικίας 14 ἐτῶν, τώρα εἶμαι 19. Τὰ δημιουργήματά μου τὰ εἶδαν μέχρι σήμερα λίγοι ἄνθρωποι.

Τολμῶ λοιπὸν γιὰ πρώτη φορὰ σήμερα νὰ τὰ θέσω στὴν κρίση σας καὶ ἂν εἶναι ἄξια, νὰ δῶ νὰ δημοσιεύεται κάτι στὸ περιοδικό σας.»

Παναγιώτα Κλουφᾶ
 Ποιήτρια - Συκιές Θεσσαλονίκης

«Κις Λάμπρο Μάλαμα,
 Ὅρα καλὴ σου. Νὰ με συμπαθᾶς γιὰ τὴν ἀργοπορία νὰ σιναγρικθοῦ μαζί σου.

Σιμερα σου στέλνω τα... σιλιφτρα γιὰ νὰ μου στέλνεις τι ρουφιχτοδιαβαστι φιλαδα σου, που οντας τι διαβαζο εστανουμε ἑλινας καὶ αποκοντα σου τις χρονιατικες εφρες...»

Φιλία καὶ χροφτισματα
 Κίτσιος Κοκκαλὶς Λόγιος - Ἀθήνα

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ & ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Όμιλίες του Δ. Κακαβελάκη

Ο δυναμικός έμπνευστής, διακεκριμένος πεζογράφος και ποιητής Δημήτρης Κακαβελάκης, τίμος πνευματικός αγωνιστής με εβλογες άνησιχίες και προβληματισμούς, δημιούργησε τον τελευταίο καιρό, μιά διαφωτιστική και ιδιότυπη πολιτιστική κίνηση, με πρωτότυπα σεμνάρια, ποιητικά ρεσιτάλ, τοῦ ἴδιου και τῶν ἄλλῶν ἀνθρώπων τῶν συνοικιῶν τῆς Ἀθήνας, με ἀπαγγελίες και πλατιές συζητήσεις, πού συμμετέχουν ὅσοι οἱ ἀκροατές του. Ξαναζωντανάει έτσι ἕνα λαϊκοδημοκρατικό ἔθιμο τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας, πού τόση ἀνάγκη τὸ ἔχει ὁ λαός μέσα στην τρομερή, ἀπάνθρωπη κα ἀνελέγητη ἐποχή μας, ἐποχή τῆς ἐγκατάλειψης και τῆς μόνωσης τοῦ ἀτόμου στην ξεπεσμένη ἀστική μας κοινωνία. Ὁ Δ.Κ., ἀπαγγέλλει και ἐρμηνεύει ὁ ἴδιος, και ὅσοι ἐπιθυμοῦν ἀπό τὸ λαό πού βρίσκουν οἰκεία και στοργικά τὸν ἀληθινὸ ἑαυτό τους στην τέχνη και στὰ γράμματα, και κάνουν τὴν ποίηση κοινωνική χαρά και ἀγωγή. Γίνεται έτσι ἀνταλλαγὴ ἐμπειριῶν, και χαίρεται ὁ λαός τοὺς ποιητές κοντά του, σὺν παρήγορους δάσκαλους κα ὀδηγητές. Συγχαιροῦμε τὸν φίλο ποιητή, πού ἀνοίγει πάντα καινούργιους δρόμους γιά παραδειγματισμὸ και μύηση, ἀνεβάζοντας έτσι τὴν ἀξία τῶν ποιητῶν και τῆς ποίησης, πού καλλιεργοῦν ψυχικοπνευματικά τὸν ἄνθρωπο και τὸν ἀνεβάζουν ψηλότερα.

Γιάννης Μπενέκος

«Πενήντα χρόνια παρουσίας στὰ ἑλληνικά γράμματα». Μ' αὐτὸ τὸν τίτλο και τὴ φωτογραφία του στὸ ἐξώφυλλο, ἤρθε στὰ χέρια μας ἕνα μικρὸ ἀνθολόγιο ἀπὸ τὴ λογοτεχνική και συγγραφική δράση τοῦ χαλκέντερου φίλου συγγραφέα Γιάννη Μπενέκου. «Μισὸς αἰώνας θητεία, μόχθος, ἀγρύπνια, συνείδηση και μεράκι, ζῆλος και φλογερὸς καημὸς γιά τὴς ἀλήθειες, στὰ προοδευτικά μας γράμματα. Γόνιμη και ἀντρίκια παρουσία στὴ νεώτερη λογοτεχνική μας ἱστορία. Τραχιά και

αἰσθητὴ μορφή, τραγὴ και πονεμένη καρδιά ὁ συγγραφέας τῶν ἔργων «Οἱ ἀληθινοὶ Σοιλιῶτες», «Πειρωτικά ἀηγήματα», «Ἡ ἄκη τοῦ Ὀδυσσεύς Ἀνδροκύτου», «Κωλέτης», «Ἀπροσκίνητοι» και τῶσων ἄλλων. Τέλωσε μόνος του ἀθόρυβα, μερικά ἀποσθέγματα ἀπὸ γῶμες κριτικῶν, τὸ ξεκίνημά του στὰ γράμματα ἀπὸ τοὺς Χοιλιάρδες τῶν Τζοιμέρκων τὸ 1928 και μιά σύντομη βιογραφία του. Σ' αὐτὴ τὴ χώρα πού «ἀνθεὶ φαιδρὰ ἢ πορτοκαλεῖα» και παρσισφύριον κα ἐπαλλέον οἱ ἐπιτήδειοι στὰ γράμματα μέτριοι πολλὲς φορές και κατώτεροι, ἀλλὰ με εὐκαμψία στὸ τοιμετέλεξι και στὴν κολακεία νίλα(!) κα ἄλλοι πού «ἐπακρατοῦν με τὰ παιημάτακα τους τῆς ἀνθισμένης λεμονιάς και ντραντζιάς» ὅπως θὰ σάρκαζε ὁ ὑπερρεαλιστής Ν. Ἐγγονόπουλος, συγχ. οὐν τὴς γνήσιες μορφές με πρόσκαιρο ἀποτίμηση νῦ μὴ φαίνονται οἱ σοφιστοὶ κα' οἱ ἀξιολογοί, νῦ μένουν στὸ περιθώριο, ἢ νῦ φεύγουν ἀπογοητευμένοι και καταπραμένοι. Γιατὶ τὰ βούκινα και τὴς φήμες καλλιεργοῦν οἱ κτίτες, οἱ συμβατικοί, οἱ καιροσκόποι, και οἱ εἴνοιες τῶν ἰσχυρῶν. Ἔτσι και με τὸν Μπενέκο! Συστηματικὸς μελετητὴς και κριτικὸς γιά γενική ἀξιολόγηση και ἀποτίμηση τῶν ἔργων του, δὲν ἀσχολήθηκε ὡς τώρα κανένας, ἐκτός ἀπὸ τὰ κατά καιροὺς κριτικά σημειώματα ὀρισμένων σὶ περιοδικὰ κα ἑφημερίδες. Κι ἔκανε καλά ὁ ἀητὸς αἰτὸς τῶν Τζοιμέρκων ἀπὸ τὴ φωλιά του, πού τῖναξε τὰ φτερά του, με τὰ δίκαια κρωξίματά του, νῦ τὸν ἰπολογίσουνε οἱ κοῦκοι με τὰ ξενοκλωσίματα... και τ' ἄλλα μικρὰ πουλιά. «Ἄν δὲ φωνάξετε στὴν Ἑλλάδα πὸς ἰπάρχεις... σὲ θάατιον ζωντανὸν» ἔλεγε κάποτε ὁ περίφημος Κοραΐς. Κι ἔκανε πολὺ καλά ὁ Γ. Μπ. με τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ τῶν πενήντα χρόνων του στὰ γράμματα, πού ἔφερε δέβαια νῦ τὸ βράζον γιά ὀσοις τὰ ὑπηρετοῦν πιστὰ κα ἀληθινὰ, εἰδικὸι φιλόλογοι μελετητές ἢ ἀριμόδιες κριτικὲς ἐπιτροπές. Τὸ «Ἐλ. Πνεῦμα» χαιρετίζει τὴν πενήντάρχρονη δράση τοῦ φίλου και συνεργάτη του, κα εὐχεται μικροήμερευση και νέες δημιουργίες.

✦ Αλεξάνδρα Παραφεντίδου

Στις 25—10—77 ἔκλεισε τὰ μάτια της γιὰ πάντα, σ' ἓνα διαμερισμάκι στὴν ὁδὸ Πρ. Νικολάου 40, μόνη της μὲ συντροφιά τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔργα της ἢ Α. Παραφεντίδου. Ἀπὸ τὶς καλὲς καὶ συνεπεῖς διακόνισσες τῶν Γραμμάτων στὴ Βόρεια Ἑλλάδα.

Ποιήτρια, πεζογράφος, λαογράφος καὶ κριτικός. Δούλεψε μὲ εὐλικρίνεια καὶ πάθος στὴν προοδευτικὴ λογοτεχνία καὶ στάθηκε ἀπὸ τὶς πιὸ ἀγαπητές καὶ πιστές πνευματικὲς φίλες καὶ συνεργάτιδες στὸ «Ἐλ. Πνεῦμα» καὶ στὴ σκληρὴ καὶ ἀγωνιστικὴ συγγραφικὴ πορεία τοῦ γράφοντα. Εἶχε μιὰ ψυχὴ ζωντανὴ κι ἀκράτητη, πού κάθε ὥρα σπαρταροῦσε γιὰ λογοτεχνικὴ δημιουργία. Μ' ἐκεῖνο τὸ ψημένο ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὸ προσωπικὸ της δράμα πρόσωπο, καὶ παρὰ τὴ βασανισμένη, ἀσκητικὴ ζωὴ της, πρόσφερε σέ ὅσους γνῶριζε, τὸ ἀθῶο χαμόγελό της. Τὸ ξερακιανὸ κορμί της, ἔκρυβε μιὰ θαρραλέα καρδιὰ καὶ πολλὰς φλογερὲς πνευματικὲς ἀνησυχίες. Ἡ Παραφεντίδου, πόνεσε πολὺ βαθιὰ τὸν ἐρμητικὸ καὶ ἀλλοτριωμένο, τὸν ἀγωνιζόμενο καὶ κατατρεγμένο ἄνθρωπο τοῦ καιροῦ μας. Τοῦ πρόσφερε ἀγάπη, παρηγοριὰ κι ἐλπίδα, αἰσιοδοξία καὶ λύτρωση. Ἀφιέρωσε ὅλη τὴ ζωὴ της στὸν ἀνθρωπιστικὸ πνευματικὸ ἀγῶνα καὶ πέθανε μὲ τὸν καημὸ καὶ τὸ ὄραμα τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς προόδου. Ἐφυγε γύρω στὰ 65 τῆς χρόνια καὶ ἄφησε ἐκτὸς ἀπὸ δέκα καὶ πάνω βιβλία της καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα.

Σοφία Βέμπο

Στὸ τρίμηνο πού μᾶς πέρασε, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δοκίμασε μιὰ βαθιὰ συγκίνηση λύπης ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς τραγουδίστριας τοῦ πολεμικοῦ θρόνου τοῦ 1940 Σοφίας Βέμπο. Ἡ Βέμπο ἔθεσε τὴ σφραγίδα τῆς ἀνεξίτηλη στὰ πολιμιά ἐκείνα χρονικά μὲ τὰ ἐνθουσιαστικὰ της θούρια καὶ τὰ μελωδικὰ τοῦ ὕφους της γνήσια ἑλληνικὰ τραγούδια. Τραγούδια ἰδιόρρηγμα, χαρούμενα, συναισθηματικὰ καὶ νικηφόρα. Τραγούδια πού δημούργησαν τὴ μιγάλη πατριωτικὴ ἔξαρση στίς ψυχὲς τῶν Ἑλλήνων καὶ γαλούχησαν τὴ δική μας γε-

νιά. Ἡ Βέμπο εἶχε γίνε δημοφιλέστατη καὶ μὲ τὴ φωνή της καὶ μὲ τὸ σεμνὸ καὶ καταδεχτικὸ της χαρακτήρα. Ἀγαποῦσε τὸ λαὸ καὶ ρίζωσε σὰν ὑπέροχο καλλιτεχνικὸ ἀστέρι στὴν ψυχὴ του. Ἡ συμπαράστασή της μὲ τὶς πρώτες βοήθειες πού πρόσφερε καὶ στὴν ἐξέγερση τοῦ λαοῦ στὸ Πολυτεχνεῖο στίς 17-11-73 γιὰ τὴν κατάλυση τῆς δικτατορίας, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία σὸ λαὸ νὰ τὴν ἀγαπήσει περισσότερο, νὰ τὴν δοξολογήσει καὶ νὰ τὴν ἔχει στὴ μνήμη του καὶ στὴν καρδιά του.

Μνήμες Λεβάντα καὶ Χαντζάρα

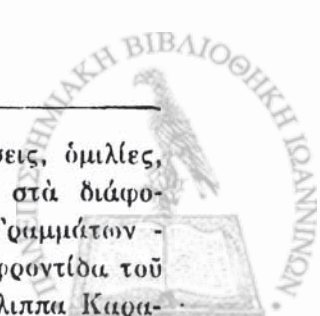
Ἡ Ἑταιρία Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Πειραιᾶ, τέλεσε στίς 15 Μάρτη φιλολογικὸ μνημόσυνο στὴ στέγη της γιὰ τὸν ἐξαιρετο κι ἀλησμόνητο φίλο λογοτέχνη καὶ κριτικὸ Χρήστο Λεβάντα καὶ γιὰ τὸν ποιητὴ Ν. Χατζάρα. Μίλησε ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Στέλιος Γεράνης καὶ διαβάστηκαν κείμενα ἀπὸ τὰ ἔργα τους. Στὰ γραφεῖα τῆς Ἑταιρίας ὄλον τὸ Μάρτη ἔγινε ἔκθεση λογοτεχνικοῦ βιβλίου.

Γιώργης Σαραντῆς

Ἀπὸ καρδιακὴ προσβολὴ ἔφυγε τελευταῖα κι ὁ ποιητὴς καὶ κριτικὸς Γ. Σαραντῆς. Εἶχε γεννηθεῖ στὴν Ἀθήνα τὸ 1920. Πρωτοεμφανίστηκε στὰ γράμματα μὲ τὴν ποιητικὴ του συλλογὴ «Διάχυτες αἰσθήσεις» τὸ 1939. Διακόνησε τὴν ποίηση καὶ τὴν κριτικὴ μὲ διαλεχτικὴ καὶ προοδευτικὴ συνέπεια. Ἀνῆκε στὴν ἀντιστασιακὴ ποιητικὴ μῆς γενιά καὶ εἶχε τυπώσει ποιητικὲς συλλογὲς μὲ προσωπικὲς καὶ ἀδρὲς ρεαλιστικὲς ἀποχρώσεις. Μετάφρασε Μαγιακόφσκη, Νερούντα, Κικιμέτ, Ἐλυάρ καὶ Ἐλιοτ.

Ἡ Λέσχη Γραμμάτων & Τεχνῶν Βορ. Ἑλλάδας

Παράλληλα μὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις, ὁμιλίες, ἐκθέσεις, λειτουργίες τμημάτων στὰ διάφορα εἶδη τῆς τέχνης, ἡ Λέσχη Γραμμάτων - Τεχνῶν στὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὴ φροντίδα τοῦ ἄξιου προέδρου της λόγιου κ. Φίλιππα Καφακόστα, τέλεσε φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ ἀλησμόνητου ποιητῆ Θεόκλητου Καριπίδη.

Θεσσαλική Βδομάδα

Στά Γιάννινα 21 με 28 Μάρτη ο Σύλλογος Θεσσαλῶν φοιτητῶν τοῦ πανεπιστημίου ποῦ ἔχει τὴν ἐπωνυμία «Κιλελέφ», ὀργάνωσε μὰ σειρά ἐκδηλώσεις με συναντήσεις, παρουσιάσεις καὶ ὁμιλίες πρὸς τιμὴ καὶ μνήμη τῶν ἀγωνιστῶν κληλερικών προγόνων τους. Ἡ ἄξια αὐτὴ νεολαία ἀναβασιτίστηκε στὰ Ἰδανικά καὶ τὰ ὄραματα ἐκείνων, καὶ τὰ συνειδητοποιήσε με σιμύτωνα καὶ ἐνότητα. Γιαυτό καὶ ἔχαν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία.

Ἐκδήλωση γιὰ τὴν εἰρήνη

Στις ἄρχες τοῦ Μάρτη ἔγινε στό μέγαρο τῆς Πανη. Συν'δίας Ἑλλάδας, Κλεισθένους 15 στὴν Ἀθήνα, μεγάλη συγκέντρωση ἀπαδῶν καὶ φίλων τῆς εἰρήνης. Ἡ προοδευτικὴ νεολαία ἔχε τὴν πρωτολαορία. Μίλησε ὁ πρόεδρος τοῦ Λιχηγ. Συλλόγου κ. Εἰσαγγ. Γιαννόπουλος κ.ἄ. Διαβάστηκε διακήρυξη γιὰ τὴν εἰρήνη, τὴν ἀσφάλεια καὶ συνεργασία στὴν περιοχή τῆς Μεσογείου, καὶ ἀκολοῦθησε ὁμιλία με ἑπέροχα δημοτικὰ τραγοῦδια ἀπὸ λες τὶς περιοχές τῆς χώρας ἢ κ. Λόμνα Σαμίον με τὸ συγκρότημά της.

Ἐκθέσεις Ζωγραφικῆς

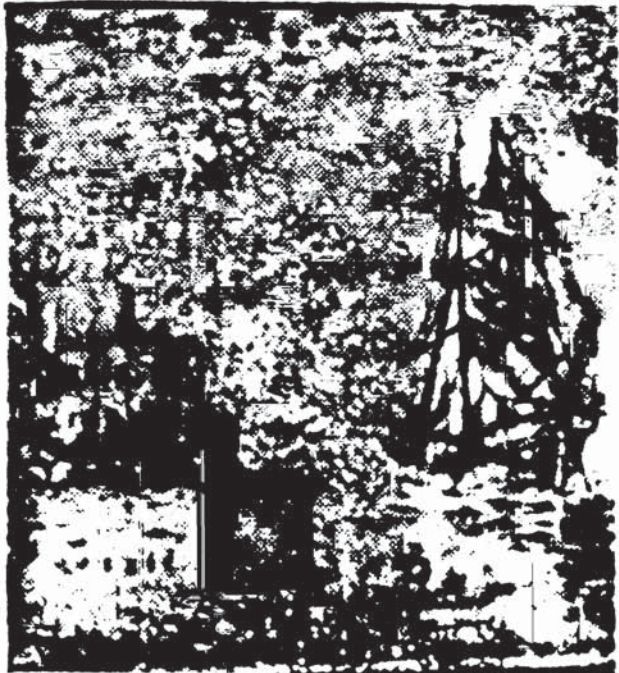
Ἑλένης Μπότσιου

Στὰ τέλη Μάρτη στὰ Γιάννινα ἡ γνωστὴ καὶ ἀποινδαία ζωγράφος κ. Ἑλένη Ι. Μπότσιου, ἔλαμψε πάλι με τὸ ἀνώτερο καλλιτεχνικό της ἔφος καὶ ἦθος. Τὰ ἔργα της σὲ 119 πίνακες (λάδια παστὲλ καὶ κάρβουνο) προκάλεσαν καταπληκτικὲς ἐντυπώσεις. Ἰδιαίτερα τὸ κυρίαρχο στοιχείο της τὰ γυναικὲς τῆς σχέδια σὲ μοντέρνα ἀφηρημένη γοιμμή με βαθιὰ ἐπιβολή, ποῦ προβληματίζουν σὲ μελέτες προεκτατικῆς σημασίας καὶ θυμίζουν Μανέ, Ρενοῦαρ καὶ δικὸ μας Μποιζιάνη. Παράλληλα, χαροῖμένη ἀνάσα ψυχῆς προσφέρουν καὶ ὅσα γυναικὲς γυναικεία, ἀνήκουν στὴ ρεαλιστικὴ σχολὴ τῆς ἀναγέννησης τοῦ Ραφαήλου καὶ τοῦ Μιχαλάγγελου με τὴν εἰρωστικὴ σωματικὴ αἰσθητικὴ ἁρμονία. Ἡ κ. Μπότσιου ἔδωσε ἀκόμα ἕνα θαυμάσιο καὶ δημοοργικό «παρῶν» ἴσως τὸ πὸ ξεχωριστὸ καὶ ἐπιβλητικὸ μέσο στὶς πληθωριστικὲς τὸν τε-

ΤΟ ΛΟΤΣΤΡΑΚΙ

Τῆς Νίκης Βαμποῦλη. (Ἀπὸ τὴν ἔκθεσή της ποῦ γράφουμε σχετικά στο προηγούμενο τεῦχος)

ΝΙΚΗΣ ΒΑΜΠΟΥΛΗ

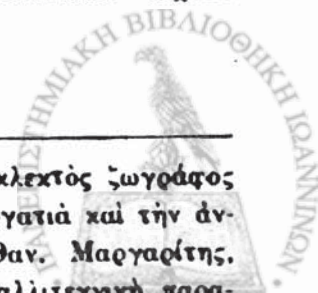
Πίνακας ἀπὸ τὸ Τρίκερι

Ὅταν ἡ ζωγράφος ἦταν ἐξόριστη τὸ 1948

λενταῖο καιρὸ ἐκθέσεις εἰκαστικῶν τεχνῶν στὸ χῶρο τῆς Ἡλείου.

Θαυαση Μαργαρίτη

Στις 2711 με 1512 ὁ ἐκλεκτὸς ζωγράφος ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐργατιά καὶ τὴν ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας, Θαν. Μαργαρίτης, παρουσίασε μὰ ἑπέροχη καλλιτεχνικὴ παραγωγή με 50 πίνακες, στὴν αἴθουσα τοῦ διβλιοπωλείου «Σύγχρονη Ἑποχή», στὴ Θεσ-

‘Απο την πανηγυρική τελετή της Πανεπιστημιακής Συνομοσπονδίας ‘Ελλάδας στον ‘Ορφέα της οδού Σταδίου στην ‘Αθήνα, 22-1-78. ‘Ο δ/ντής του περιοδικού μας μιλάει στο πυκνό άκροατήριο μετά την τιμητική διάκριση της Π.Σ.Ε. για την πολύτιμη προσφορά του στα γράμματα. Πίσω από τον κ. Μάλαμα μόλις διακρίνεται ο άντιδρος κ. Α. Διαμάντης και προς τα δεξιά ο γεν. γραμματέας κ. Γ. Κέμος και ο πρόεδρος κ. Κ. Νάσης.

‘Η ‘Εταιρία ‘Ελλήνων Λογοτεχνών

Κάθε Πέμπτη στις 7.30’ στο έντευκτήριό της, στην οδό ‘Ακαδημίας 84, στον ημιόροφο, ή ΕΕΛ πραγματοποιεί συνεντεύξεις τών μελών και φίλων της, όπου συζητούνται λογοτεχνικά και κρατικά θέματα, διαβάζονται διηγήματα και άπαγγέλλονται ποιήματα. ‘Η ΕΕΛ σε τελευταία της Γεν. Συνέλευση από 60 αιτήσεις που είχαν υποβληθεί για να την πλαισιώσουν ως νέα μέλη έγκρίθηκαν και έγιναν μόνο 4. ‘Ανάμεσα στους τέσσερις και ο δ/ντής του περιοδικού μας.

Τά «‘Ενδογαθικά»

Το σατιρικό θεατρικό έργο του δ/ντή μας που έχει τον παράξενο τίτλο «‘Ενδογαθικά» και που κυκλοφόρησε τελευταία, έτοιμάζεται από θίασο στην ‘Αθήνα να παιχτεί σε ειδικό φέστιβαλ το καλοκαίρι.

Διάλεξη του Κ. Χατζή

‘Ο λόγιος και κριτικός φίλος και συνεργάτης του «Ε.Π.» στη Θεσ/νίκη Κώστας Χατζής, με την ευκαιρία της εθνικής επετείου, έδωσε με έπιτυχία διάλεξη στον ‘Ελληνοσοβιετικό Σύνδεσμο της Β. ‘Ελλάδας και με θέμα «‘Η Ρωσική Λογοτεχνία στην ‘Επανάσταση του 1821».

Τιμές στο Σκαρίμπα

‘Η Χαλκίδα τίμησε πρόσφατα το γέροντα πνευματικό της πατέρα, τον Γιάννη Σκαρίμπα. Τιμή στο Δήμο της Χαλκίδας και περηφάνια στο λαό της για την ήθική αυτή δικαίωση του άξιου μπαρμπα-Γιάννη.

αυλονόη, σε ζωομαζικά πενήκια και λάδια. Στη ζωομαζική του έργατη - καλλιτέχνη, πρωταεύθουν τα έργα του αγώνα, της ‘Εθνικής ‘Αντίστασης, της έξοχης και τών οικοδόμων. Ξεχωριστή ζωομαζική έπιτυχία σημειώνει και στα πορτραίτα του. ‘Από πρώτη γενική όψη έπιπλέει στα θέματα του ή δραματική όψη της αγωνιστικής και τραγωδικής μόρφωσ του λαού μας.

Γεράσιμου Ζερβού

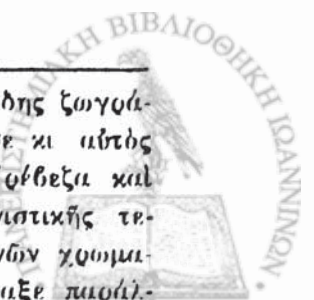
Στη Στήγη Γραμμάτων και Τεχνών στα Γιάννινα ο δυναμικός ναυτοναύλατος ζωομαζικός Γεράσιμος Ζερβός, εξέθεσε το Φλεβάριον ‘63 έργα του, σε λάδια, με ζωομαζικές και

αναπαραστατικές εικόνας ζωής ή και έρημιας από τα χωριά της ‘Ηπείρου «σοκακία» και λαϊκά άρχοντικά του Ζαγοριού κ. ά. με ζωομαζικές διαύγειες και φυσικές παραλλαγές και φωτοσκιάσεις.

Χρήστου Σταύρακα

Στις άρχές του Μάρτη, ο Ιδεώδης ζωομαζικός Χρ. Σταύρακας παρουσίασε κι αυτός πολλά όμοια τοπία από την ‘Ηφύβεζα και Λευκάδα και μερικά έμπροσθοιστικής τεχνολογίας προβληματιστικά πυκνά ζωομαζικών διαστάσεων έργα του. Αίθαξε παράλληλα στα Γιάννινα και σε μικρά παιδιά τη ζωομαζική τέχνη.

Α. Μ.

Κυκλοφόρησαν:

Τέσσερα νέα και πρωτότυπα έργα του Δ)ντή μας Λ. Μάλαμα. Και τὰ τέσσερα ἀνήκουν στὰ πιὸ δύσκολα εἶδη τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης καὶ ἔχουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ἀποκαλυπτικὲς καὶ συγκινητικὲς ἀλήθειες τῆς κοινωνικῆς καὶ ἱστορικῆς ζωῆς τῶν χρόνων μας.

1) «ΦΩΝΕΣ ΚΑΙ ΔΑΦΝΕΣ» (Ποιήματα τῆς λεβεντιάς καὶ τῆς θυσίας). Ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐποποιία τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης, μὲ πρόλογο τῆς Ἑλλῆς Ἀλεξίου.

2) «ΤΑ ΟΡΦΑΝΑ ΜΙΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ». Εἰκοσιδύο ρεαλιστικὰ, κοινωνικά, ψυχολογικά, δραματικὰ καὶ σατιρικὰ διηγήματα χαρακτηριστικῶν τύπων τοῦ μεταπολεμικοῦ μας βίου, γεμάτα ἀνθρωπιά, τέρψη καὶ διδασχὴ, μὲ στόχους καὶ μηνύματα τῆ μεταμόρφωση τοῦ κόσμου. Σκίτσα τῆς Ἑθῆς Λαλαπάνου.

3) «ΕΝΔΟΓΑΒΙΚΑ» ἢ «ΠΟΙΟΣ ΕΚΘΕΤΕΙ ΠΟΙΟΝ;» (θεατρικὸ ἔργο σάτιρας) μὲ νέες διαστάσεις καὶ αξιώσεις ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ ζωὴ, πού στηλιτεύει τὴν κρίση τῆς λογικῆς, τὸν ἀφηρημένο λόγο, τὴ σύγχυση καὶ σατιρίζει τὴν καθαρεύουσα καὶ τὴ λαιμαργία.

4) «Η ΕΡΩΤΟΠΑΡΜΕΝΗ» (κωμωδία ἠθῶν) γεμάτη λαχταριστὰ ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν ταξικὴ καὶ χρονικὴ διαπάλη τοῦ καιροῦ μας.

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΔΑΜΠΡΟΥ ΜΑΛΑΜΑ:

Θὰ βρῆτε στὴν Ἀθήνα στὰ βιβλιοπωλεῖα:

«Λωδίων», Ἀσκληπιοῦ 3
«Σύγχρονη Ἑποχὴ», Ἀκαδημίας 76
Ν. Γύρα, Δημοκρίτου 8
Κόντου - Φυλακτοῦ, Πλ. Καρίτση
Ἐλευθερουδάκη, Νίκης
«Πορείας» Ν. Κοιτσάφτη (Σόλωνος)
Κολλάρου, Σόλωνος.

Στὸν Πειραιᾶ:

Λιχαιδὴ & Ἀγοὶ Θεοδώρου (Φίλωνος)

Στὴ Θεσσαλονίκη:

Π. Ραγιᾶ, Τσιμισκῆ 44
Ν. Χατζηκίργιου, Βενιζέλου 15
Κέντρο διάθεσης βιβλίου, Τσιμισκῆ 96
Μόλχο & Ρέντζη

ΗΛΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ Φιλολογίας — Νομικῆς

ΑΒΕΡΩΦ 1 (Κ. Πλατεία) - Γιάννινα

Στὰ Φροντιστήριά μας θὰ βρεῖτε:

- 1) Τὸν καθηγητὴ πού ἡ δεκαετῆς φροντιστηριακὴ πείρα του θὰ σᾶς ὀδηγήσει σωστὰ στὶς ἐξετάσεις.
- 2) Τὸν ἀνθρωπο πού στὴν πράξη δίνει περισσότερα ἀπὸ ὅσα ὑπόσχεται.
- 3) Τὸν φίλο πού ἀπὸ κοντὰ θὰ παρακολουθεῖ τὴν πρόδότη σας.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΜΑΝΤΖΙΟΥ — ΜΑΛΔΟΓΙΑΝΝΗ

γιὰ μαθητὲς
Γυμνασίου — Λυκείου
καὶ ὄλων τῶν κύκλων
σπουδῶν

Ἔργασια ὑπεύθυνη δοκιμασμένη

ΜΠΟΤΣΑΡΗ 10

(ἔναντι Ταχυδρομείου)

Τηλ. 24-095

ΓΙΑΝΝΙΝΑ

ΛΑΦΟΝΙΣΙΑ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΕΜΜΕΝΤΑΛ

ΓΡΑΒΙΕΡΑ

ΚΕΦΑΛΟΓΡΑΒΙΕΓΡΑ

ΦΕΤΑ

ΦΟΝΤΙΝΑ

ΝΟΠΟΙ ΤΥΡΟΙ

ΜΑΡΜΑΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ Α.Ε.

Ηπειρωτικά και όλα τα άλλα περίφημα μάρμαρα, έτοιμοπαράδοτα, έγγυημένα, σε όλες τις διαστάσεις, σε όλα τα χρώματα.

Χονδρική πώληση και τιμές λογικές
 Α.Ε. ΙΩΑΝΝΙΝΑ: Τηλέφ. Γραφείου 22.227
 Εργοστασίου 91.027
 ΑΘΗΝΑ : Τηλέφ. Λεωφ. Κηφισιάς 723.150
 και 7.345.955
 Πρατηρ. 9.513.972

Ένας Έπιτάφιος

Έργο του εξαιρετου καλλιτέχνη (ξυλογλύπτη) στην Αθήνα Γιώργου Φαλλιαριδη στην οδό Αδραμυττίου στον Ύμητό.

Γ. ΦΑΛΛΙΑΡΙΑΗΣ

Αθήνα: Τηλ. 742-243 - 765-4572

**ΓΙΑΝΝΗ
Κ. ΜΑΝΤΖΙΟΥ**
Έργαστήριο
Άσπυργίας —
Χρυσοχοίας

Οι ωραιότερες γιαννιώ-
τικες λαϊκές τέχνες για
όλα τα γούστα σε τιμές
έμπιστοσύνης.

**ΓΙΑΝΝΗΣ
Κ. ΜΑΝΤΖΙΟΣ**
Έξ. Βενιζέλου 104
Ιωάννινα
Τηλ. 22.336

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΛΥΒΑΚΗΣ — ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Άντιπροσωπείες Αυτοκινήτων και Ασφάλειες

Τα σπρεότερα, νεότερα και αντεότερα μοντέλα:
SUNBEAM — LADA — CHEVROLET

Άσφάλειες «Λαίχη» παντός είδους
Έπισκεφθείτε μας για το συμφέρο σας
ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΛΥΒΑΚΗΣ

Μάρκου Μπέτσαρη 10 — Ιωάννινα
Τηλέφ. 0651/28021
(έναντι Ταχυδρομείου)

ΚΟΝΣΟΛΑΣ

ΑΝΕΤΕΣ ΚΙ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
ΤΕΛΕΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ — ΛΟΓΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ

Για να εξασφαλίσετε τις ωραιότερες έντυπώσεις και να σας μείνουν για πάντα
οι γλυκύτερες αναμνήσεις του ταξιδιωτικού σας βίου

Προτιμᾶτε τὸν Κόνσολα

Οι πιο υπέροχες ἐκδρομὲς σε όλες τις χώρες του κόσμου

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΘΗΝΑ, Αιόλου 102, τηλ. 3.219.228 & 3.240.968

Άπο ΛΟΝΔΙΝΟ: Τηλέφ. 2.264.074

Άπο Πάτρα: Πλατ. Γεωργίου 30, τηλέφ. 277.620

Άπο Ηράκλειο: Πλατ. Δασκαλογιάννη, τηλέφ. 288.847